

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MUZAFFER BUYRUKÇU

DİLLERİNDE DÜNYA

MUZAFFER BUYRUKÇU

DİLLERİNDE DÜNYA

*

ADAM

ADAM

Muzaffer Buyrukçu

Dillerinde Dünya

ADAM YAYINLARI

Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Birinci Basım : Şubat 1985

182.06.008.364.205

Muzaffer Buyrukçu

•

Dillerinde Dünya

Anı

1

İhlâşmış mayıs rüzgârlarının içinden, başımı döndüren, ruhumu ağzına kadar dolduran sevinçlerle geçerek ve her gelişimde saydığım Atasaray'ın beton basamaklarını sayarak «Papirüs»e girdim. Havasızdı. Dünden kalan ve her yere sinen tütün, toz ve başka kokular mide bulandırıcı adsız bir kokuya dönüşmüştü. Hemen camı açtım, derin bir soluk aldım. Bir parçası görünen asfalttan vızır vızır dolu, boş otomobiller geçiyor, kaldırımlarda yayalar yürüyordu. Güneş altındaki Federasyon binasının önünde, yirmi üç yaşlarında sarışın, uzun saçlı, kitaplarını göğsüne bastırılmış bir kızla sarkık bıyıklı, yuvarlak yüzlü bir delikanlı duruyordu... hem ders, hem de aşk yapıyor olmalıydılar. Daldım gittim... Yıllar öncedydi. Süleyman'la bana tutkun, ellinin üstünde, tostoparlak homoseksüel bir aşçı (çok kibar konuşuyor, «ayol» diyordu) CHP'nin 29. yılı münasebetiyle düzenlenen kutlama törenindeki büfe işini üzerine almış, bizi de çağırmıştı. Milletvekilleri, parti ileri gelenleri, gazete sahipleri, yazarlar doldurmuştu salonu. Duvarlarda Atatürk'ün, İsmet İnönü'nün resimleri asılıydı. Bir nezaket çerçevesi içinde (başlar birbirine yaklaştırılıyor, eller omuzlara konuyordu) sürdürülen konuşmalara, gıcırdayan ayakkabıların, kutulara sürülen kibrit çöplerinin, çakılan çakmakların sesleri ve öksürükler karışıyordu. Çarıkları çektiği gibi köy köy dolaşan, tarlalarda, ağaç altlarında bağdaş kurarak seç-

menlerle yemek yiyen, her gün gazetelerde, radyolarda, kaleci Turgay kadar kendinden söz ettiren Kasım Gülek, simsiyah smokini, papyon kravatı, rugan iskarpinleri ve altın çerçevesi renksiz gözlükleriyle içeriye girince bir telaş başgöstermiş, kümeler dağılmıştı. Uçları kıvrık bol kaşları, zekâyla parlayan gözleri ve yüzündeki çizgilerle şeytanı andıran Gülek, önünde eğilenlerin ellerini eksilmeyen gülümsemesiyle sıkıyor, aralarında derin bağlar bulunanları kucaklıyordu. Arkasından yürüyen sırtık yüzlü bir grupla birlikte kodamanlar için ayrıldığını mobilyasının kaliteli oluşundan çıkardığım bir köşeye oturdu. Benim de sokakta, asansörde birkaç kez elimi sıkmıştı. Şaşırmıştım, aptal aptal bakmıştım, «Beni tanımıyor ki,» demiştim. «Tanin» gazetesi yeniden yayımlandığı sıralarda Nevzat Üstün; Orhan Kemal'i, Aziz Nesin'i, beni Ayazpaşa'daki şahane evine götürmüştü. Suna Kan, Bülent Tarcan ve adlarını hatırlamadığım birkaç konuk daha vardı. Deniz ayaklar altındaydı, sular çividi maviydi, çividi mavilerin üzerinde az önce geçen gemilerin arkalarında bıraktıkları açık renkli izler bozulmak üzereydi. Karşı sırtlardaki koyu yeşillikle oyalanıyor, tankerlere, şileplere bakıyordum. Bir gün benim de böyle bir dairem olur muydu acaba? Salon, Anadolu işi kilimlerle döşenmişti. Çoğu yabancı dillerde yazılmış ve henüz açılmamış ciltli kitaplarla dolu kitaplık, seyrine doyamadığım bir tabloya benziyordu. Kasım Gülek başbakanlığa oynuyordu. Nevzat Üstün, milletvekili olmak istegindeydi; eğer olursa, telif hakları kanununu Meclis'e getirecek, sanatçıları refaha kavuşturacak girişimlerde bulunacaktı. İçkilerimizi içmiş ve kesin hiçbir karara varmadan ayrılmıştık.

«İnönü geliyor!» dediler.

Oturanlar ayağa kalktı, sesler kesildi, düğmeler iliklendi, üstlere başlara çekidüzen verildi, bekleyişin sarsıcı havası yüzleri kuşattı. İnönü, fotoğrafçılarla, yakınlarıyla, koruyucu polisleriyle yukarıya çıktı, bakışlarını çevrede dolaştırdı, saf halinde duranlara yaklaştı. İlk olarak görüyordum. Heyecanlıydım. Okul kitapları, büstler, heykeller, paralar belleğimin resim bölümünde üst üste yığıldı... (Devletimizin banisi, vatan sana minnettardır,) sözlerini iştir gibi oldum. Dinçti. Kısa kesilmiş saçları kar beyazlığındaydı. Flaşlar patlıyor, poz poz resim çekiliyordu. İnönü, saf'ın başından başladı hal hatır sormaya; hal hatır sorduğu kişilerin çoğu elini öpüyordu. Kimilerinin gözlerine bakmadan ve elini uzatmadan geçiyordu. İnönü'nün bu tavrıyla siyasi hayatlarının bittiğini, ilgisinin dışına düştüğünü anlayan zavallılar,

kıpkırmızı kesiliyor, kendilerini izleyen anlamlı bakışların altında ezilip büzülüyor, eriyorlardı. Konuşmalar, alkışlar falan derken —kuşsütünün bile bulunduğu— muhteşem büfe açılmıştı.

Patlayıncaya kadar yemiş içmiştik ve İsmet İnönü'yü gördüğümüzü, ellerimizi sıkıştığını bütün arkadaşlarımıza gururla anlatmıştık.

Masaya oturdum, gözlüklerimi taktım, eğildim, «Ulus» gazetesinde yayımlanan yazımı okumaya başladım. Kafamın da, ruhumun da tadı yerindeydi; nedenini bilmediğim sevinçler fokurdayıp duruyordu içimde, birbirinden güzel resimlerle sarmaş doluştım. Sevdiğim bir yazarın en son ve en güzel verimini okuyordum sanki. Bir sigara yaktım, dumanı ciğerlerime doldurdum, boş çay bardaklarını askıya korken çocuklarına bağırarak Recep Efendi'ye, «Bana çok acele bir kahve getir!» dedim.

İyi, yazıda dizgi yanlışlığı yoktu.

Yürüyüşünden anladım Cemal Süreya'nın geldiğini. Çanta sağ elindeydi, «Huuuuh» etti, soluğunu boşalttı, kısıp gözlerle beni süzdü, «Merhaba,» dedi.

«Merhaba Cemal, hoş geldin,» dedim.

«Çok oldu mu geleli? O ne?» dedi, omzuma yaslanarak baktı.

«Birlikte geçirdiğimiz bir gece,» dedim ve okumasını rica ettim. Takılmadan, her sözcüğü değerlendirerek okurdu. Sesi toktu, etkileyiciydi; bu tokluğun zarları arasına gizlenen ince bir hüznün, belki de onun varlığını dengede tutan ve şiirlerini yaratan bir duyarlık duygulandırıyordu beni, çarpıyordu. Atilla Özkırımlı da güzel okurdu ve okuduğu her şey insanın iliklerine işlerdi.

«Kahve.»

«Bana bir çay,» dedi Cemal Süreya, okumaya koyuldu.

Yüzündeki kıpırtıları izliyor, nerelerin önemsiz, nerelerin ilginç olduğunu kestirmeye çalışıyordum. Heyecanlanmıştım; okuma düzeni bozulmasın diye kahvemi hüpürdetmeden içiyordum. «Çirkin kelimesini kullanmasaydın, üzülecek,» dedi.

«Çirkin değil mi?»

«Olsun, ahpaplık yapıyoruz, okursa çok üzülür.»

Recep Efendi çayı getirdi. Bir şeker attı Cemal Süreya, karıştırdı, bir yudum aldı. Yerli yerine oturtulmuş gözlemleri ya kalayınca gülümsüyor, elini uzatıp elimi sıkıyordu. «Beni çok övmüşsün,» dedi.

«Yazdıklarım doğru değil mi?» dedim.

«Doğru ama öyle demezler.»

«Kimsenin ne diyeceği beni ilgilendirmmez,» dedim. «Ben bir yerde bir kırıntı büyüklük, bir kırıntı erdem gördüm mü göklere çıkartırım.»

Aynı katta yazıhanesi bulunan Avukat Nizamettin selam verdi, girdi. Ellerini pantolon ceplerine sokmuştu. Bozuk paraları şingırdatıyordu; lezzetli bir yemeğin üstüne bir de kaymaklı ekmek kadayıfı yemiş insanların keyifli hali akıyordu gözlerinden. İşleri iyiydi herhalde... Ateşli bir hastalık geçiriyormuşçasına yüzü kızarmıştı. Ne ateşli bir hastalık geçiriyordu, ne de karaciğeri bozuktu. Yapısı öyleydi. Yüzü hep renkliydi. Kırmızılık, özellikle elmacık kemiklerinin uçlarına birikmişti. «Douglas Bravo davası ne oldu?» dedi.

«Bilirkişi raporunu reddettim,» dedi Cemal Süreya.

«Bir şey çıkmayacak, beraat edeceksiniz,» dedi.

«Ben de öyle sanıyorum,» dedi Cemal Süreya ve yanında çalışan öğrenciyi uzun zamandır göremediğini, nerede olduğunu sordu. Nizamettin, yarasına dokunulmuş gibi sıçradı, «Sorumsuzun biri,» dedi. «Hiçbir şey bilmiyorum. Benim Medeni Kanunu da götürdü. Bir bulsam...» masaya yaklaştı, ellerini pantolon ceplerinden çıkardı, başparmaklarını çok düğmeli yeleğinin ceplerine taktı, «Size bir şey sormak istiyorum. *Devlet Ana*'yı okudunuz mu?»

«Okudum,» dedi Cemal Süreya, «iyi bir roman.»

«Tarihi birtakım yanlışlıkların bulunduğunu söylüyorlar. Yunus Emre Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş döneminde değil de daha sonra yaşamış.»

«Tarihi yanlışlıkların gerçek olup olmadığını bilmiyorum, bir şey diyemem. Gereksiz ayrıca. Şundan gereksiz. Yazar, insan hayatını, o hayatı çevreleyen koşullarla birlikte verme çabasında olan insandır. Devletlerin kuruluş tarihleri, batı tarihleri tarihçileri ilgilendirir. Yalnız görkemli bir anlatımı var,» dedi Cemal Süreya, bana baktı.

«O dönemde dürbün daha icat edilmemiş ama Kemal Tahir'in bir kahramanı dürbünden söz ediyormuş,» dedi Nizamettin.

«Hatırlayamadım,» dedi Cemal Süreya.

«Sonra bir Moğol casusu Şaman ayini yapıyormuş. Bu ayız faslı hiç değiştirilmeden, *Sibiryadan* adlı kitaptan alınmış.»

«Öyle bir roman dünya edebiyatında yoktur azizim,» dedi Cemal Süreya, Nizamettin'in gözlerinin içine baktı orada bulabileceğini sandığı bir şeyi arar gibi ve ayağa kalktı. «*Yedi Çınar Yayla*'sını, *Rahmet Yolları Kesti*'yi okudunuz mu?»

«Belki ayıp olacak ama ben Kemal Tahir'in sadece, *Esir Şehrin İnsanları'nı* okudum.»

«Hemen oku,» dedi Cemal Süreya, «Ben *Yedi Çınar Yaylası'nı* Nazilli'ye teftişe giderken trende okudum. Hiçbir Türk romanında rastlamadığım bir sıcaklık, bir başkalık buldum. Değişik bir yapı, değişik bir bakış açısı. Türk insanının materyalist bir temel üzerinde yükselen hayatını acımasız bir biçimde ortaya koyuyor. Kendine özgü bir tarz yaratmış. Kişileri ve sorunları diyalogların aracılığıyla veriyor.»

«Oyundan çok yararlanmış öyleyse,» dedi Nizamettin.

«Oyun kurallarından, oyun tekniğinden,» dedim. «Üstadın çok duygulu bir romanı var: *Kelleci Memet*. İlk fırsatta oku.»

«Kemal Tahir önemli bir yazarımızdır,» dedi Cemal Süreya. «Tek kusuru belki, romanda tarihsel saptamalara fazlaca bağlı kalması, tarihsel saptamalarda da zaman zaman ayrıntıyla bütünü açıklayan bir tavır takınması. Ama yarattığı gövde içinde bunlar da kusur olmaktan çıkıp özelliğe dönüşüyor.»

«Nizamettin Bey, telefon.»

«Bir dakika,» dedi Nizamettin, koşarak çıktı odadan.

«Başkası gelmeden bitir şunu Allah aşkına,» dedim.

Gazeteyi açtı, ama öteki yazılara göz gezdirdi. Nizamettin'in, okuma işi dolu dizgin giderken araya girmesi, Nizamettin'le birlikte gelen konular, — yazıma — gösterdiği ilgiyi azaltmıştı. Kafasının içindeki karışık uğultudan — orada kim bilir ne güzel şiir parçaları, kim bilir ne özlü düşünceler vardı — kurtulması ve yazımla tekrar bağlantı kurması birkaç dakika sürdü ve kaldığı yeri bulunca sesini yükseltti.

Yeni bir sigara yaktım, ağzına bakmaya başladım. Allah vere de kimse gelmese... Hasan Ali Ediz'in küçük, sevimli yüzünü görüyordum, çabuk çabuk : «Çok enteresan, çok enteresan,» diyor, arada bir votka bardağını kapıp ayağa fırlıyordu.

Orhan Suda eşikteydi. Cemal Süreya, yüzüme anlamlı anlamlı baktı ve gazeteyi yana itti. «Kismet,» dedim yavaşça. Orhan Suda'nın başında, başına küçük gelen İtalyan işi küçük bir fötr vardı. Geniş alını sanki sabunlu bir bezle tekrar tekrar ovulmuş gibi kızarmıştı. Bıyık bırakmıştı. Aziz Nesin'in kurduğu ve Enver AYTEKİN'in yönettiği Düşün Yayınevi'nde tanışmıştık. Sempatik, kolayca dost olunuveren biriydi. Eski arkadaşları — bilmem neden — kendisinden pek hoşlanmadığı, arkasından ileri geri söz ettikleri için kaçıyordu onlardan yeni çevrelere doğru. Bir tedirginliğin iğneli karanlığında boğulmak değil, tedirginliği kendisine

zarar vermeyecek kadar uzaklarda bırakmak istiyordu. Beş yıl hapis yatmış, Fransızca'yı hapisanede su gibi öğrenmişti. Ama yine bir çevirmeni, ekmeklerini ellerinden alır korkusuyla aralarına sokmamak çabasında olanlar, Fransızca'sının da, Türkçe'sinin de kötülüğünden dem vuruyorlar, Babıali patronlarının kulaklarını büküyorlardı. Bir akşam evine götürmüştü beni. Saatlerce edebiyattan, kıskançlıklardan, kliklerin pespayece tutumlarından, değer harcama kurumlarından, anlayışsızlıktan, ilişkilerdeki içtensizlikten, çürümüşlükten konuşmuştuk. Hikâyeler yazıyordu gizli gizli, ama ortamı elverişli görmediği için yayımlamıyordu. Selamlaştık, kucaklaştık...

«Cemalettin Aykın dün gece bizdeydi, ikinizin de kulaklarını cınlattık,» dedi.

«Cemalettin iyidir,» dedim.

«Şey... Size bir şey sormak istiyorum,» dedi Cemal Süreya, ikimizi de süzdü, Orhan Suda'nın benimle ve sorunlarıyla kurduğu kısa vadeli ilişkiyi kestiğini, sadece kendini dinlemeye hazır olduğunu anladıktan sonra ekledi, «Çocuk bakıcısına ayda ne kadar veriyorsunuz?»

Orhan Suda, fötrünü çıkardı, sol dizine koydu, «Dört yüz lira,» dedi, bir süre sustu, düşündü. «Ama memnun değiliz. İyi bakmıyor. Hastalandı çocuk. Ölünden zor döndürdük.»

Cemal Süreya'nın bakışları, Memo Emrah'ı bakıcıya teslim ederse birbirini izlemesi gün gibi açık birtakım olumsuzlukları düşünmekten doğan korkularla titrekleşti, «Tutmuyorum öyleyse, vazgeçtim,» dedi.

Aklım yazıdaydı. Bitmeli, iyi ya da kötü denmeli ve ben de bu sürüp giden işkenceden sıyrılmalıydım. Bu yüzden konuşmalara gereken önemi veremiyordum. Orhan Suda gider gitmez kapıyı kitleyecektim. «Hoppalaaaa, gel, gel bakalım, bir sen eksiktin. Oğlum Buyruk bugün sana rahat yok,» diye söyledim ve ömrümde bir kez bile sigara içmediği halde biraz hızlı yürüyünce, sözgelimi küçük bir yokuş çıkınca, soluk soluğa kalan Ercüment Uçarı'ya diktim gözlerimi. Öfkeden çat diye çatlayacaktım nerdeyse. Peki ama niye öfkeleniyorum? Yazım, onlar burdayken de okunabilirdi; fena da olmazdı. Düşüncelerini söyler, eleştirirlerdi; böylece yazımın değişik anlayıştaki kişilere nasıl yansıdığını, nasıl yorumlandığını saptamış olurum. Yüzü sararmış, rengine hiç dikkat etmediğim gözleri gölgeli çukurlara batmıştı. Çökmüş, yaşlanmış, bu yakınlarda ölecekmiş gibi geldi bana.

«Meraba Muzo,» dedi, elimi sıktı, «Meraba efendim,» dedi Or-

han Suda'nın elini sıktı, «Meraba Cemo,» dedi Cemal Süreya'nın elini sıktı, taburelerden birine oturdu.

«İşte bu Beykoz Canavarı Ercü'dür,» dedi Cemal Süreya, «N'aber Ercü baba?»

«İyi diilim be Cemal, geçenlerde gene kriz geldi.»

«Ne krizi bu?» dedim.

«Böbrek. Böbreklerimde taş varmış.»

«Düşürdün mü?» dedim.

«Düşürmedim daha.»

«Asım Bezirci de taş düşürüyor, yoksa ona mı özendin sen de?» dedi Cemal Süreya, göz kırptı.

«Asım'ı karıştırma şimdi, hastayım. Senin işin hep böyle herkesi birbirine mi düşürmek?» dedi Ercüment Uçarı.

«Orhan Kemal'le arkadaşlık yapmış adamdır o,» dedim.

«Orhan Kemal de öyle miydi?»

«Öyle ya... Milleti birbirinin üstüne saldırtır, kendisi karşıya geçer kıkır kıkır güler,» dedim.

«Hasta zavallı, geçenlerde gördüm de bitmiş,» dedi Orhan Suda.

«Kendi kafasından çekiyor biraz da...» dedim.

«Neden?» dedi Cemal Süreya, Ercüment Uçarı'ya bir şey söylemeye hazırlanıyordu.

«Rusya'da tedavi edeceklerdi. Sıkılmış hastanede yatmaktan. Canı çiğköfte ile Adana kebabını çekmiş.»

«Güzel ama,» dedi Cemal Süreya, Ercüment Uçarı'ya dikti gözlerini. «Evlenirken başlayan bir korkunun etkisi altındasın da ondan sık sık hastalanıyorsun. Keyfin yok da her gün nasıl Beykoz'a gidiyorsun?»

«Ölecek gibi de olsam Beykoz'a giderim ben. Şiirim orda benim.»

«Biliyor musunuz, Beykoz hakkında şiir yazmadığı için Orhan Veli'yi şair saymıyor bu.»

«Saymam saymam. Yazsaydı, Yahya Kemal.»

Cemal Süreya, Orhan Suda'ya döndü, «Ercü, Beykoz takımının amigosudur. Her gün bir kere mutlaka gider,» dedi.

«Bir sebebi vardır,» dedim, «Belki de birine âşıktır.»

«Onda aşk ne gezer,» dedi Cemal Süreya, «Beykoz'daki bütün dükkânlara çıkardığı şiir kitaplarından birer ikişer koydurmuş, onları seyre gidiyor.»

«Onları görmeye gidiyorum, oldu mu?» dedi Ercüment Uçarı, güldü.

«Evinde kuş kafesleri vardır,» dedi Cemal Süreya.

«Evi karıştırma şimdi. Benim kitabımı getirdin mi?»

«Tavuklar ortalıkta dolaşırlar ve siz merdivenlerden tavuklarla birlikte çıkarsınız.

«İlgi çekici,» dedi Orhan Suda.

«Ne kitabı istiyorsun be? Bana satmadın mı onu? Bir şişe şarap ısmarlamadım mı?» dedi Cemal Süreya. «Sözünü ettiği kitap da kötü bir polis romanı.»

«Kötü değil o. Okumadım daha.»

«*Ağrı Dağı Efsanesi*'ni okudunuz mu?» dedi Cemal Süreya.

Orhan Suda başını kaldırdı, «Hayır,» dedi.

Cemal Süreya'nın kaşları çatıldı, birden ciddileşti, küçük adımlarla gezinmeye başladı. «Ben okudum, sevmedim,» dedi. «Bunca büyük ün ve olanaktan sonra Yaşar Kemal'den daha sağlam çalışmalar beklenirdi. Efsane bir ulusun karakterindeki eylem öğelerini, o ulusun istek ve özlemlerini içeren bir şey olmalıdır. Efsane, gerçeğin coşkuya batmış, ama bileşik bir görünümüne olmalıdır diyorum. Ayrıca efsaneleri yazmak için büyük bir araştırma yapmak gereklidir. Yaşar Kemal bu işi biraz kolayından tutuyor galiba. Bir yerde Asturias'a özeniyor. Ama Asturias gibi bu işin üstesinden gelebildiği kanısında değilim. *Ağrı Dağı Efsanesi* nedir? Roman mı? Masal mı? Efsane mi? Anlaşılmıyor. Bence Yaşar Kemal'de yapıtlarının sayısını artırma isteği var. Bunu oturup roman yazarak yapmıyor. Latin Amerika yazarları ne yapmışsa onu izlemek istiyor. Sözgelimi, *Ölmez Otu*'nda da Pedro Paramo'nun etkilerini buldum ben. Bir *Teneke* belki ilkeldi, ama çıkış noktası olarak Yaşar Kemal'e daha uygundu. Yaşar Kemal, yeteneğini saptırıyor azizim. *Orta Direk* esprisinden, bence hiç gereği yokken *Ölmez Otu* esprisine giriyor. Oysa onu yüceltecek yol o değildir. Demin de söylediğim gibi Yaşar Kemal, gereksiz, aşırı bir üretim kaygısı içinde. Bence oturup roman yazsa daha iyi eder. Büyük bir yetenek aslında. Ne var ki bunu tam değerlendiremiyor.»

«Doğru,» dedi Orhan Suda. «Yazar, attığı ilk adımdan sonra zaman içinde aşamalara girmeli, kendini yüceltmeli, aşmaya çalışmalıdır.»

«Orhan Kemal de büyük bir yetenektir. Ama onda, daha büyük bir erozyon gördük,» dedi Cemal Süreya. «Hatta bu konuda ben, Orhan Kemal'le Yaşar Kemal'i kıyaslamak bile istemem. Yaşar Kemal, bütün kusurlarına karşın bir devdir yine de. Orhan Kemal ise durakladı azizim. Oysa müthiş bir anlatım gücü

vardır. Bir hız vardır yapıtlarında. Geçende üç hikâyesini okudum. Yazık! Sanırım, bugün yurdumuzda hiçbir genç hikâyeci öylesine sağlıklı şeyler yazmaz. Acemi bir yazarda bile hoş görülemeyecek aksaklıklar, hatta mantık yanlışları vardı o hikâyelerde. Gözlem gücü de kalmamış Orhan Kemal'de belki de hastalıktan ötürü bu. Belki de gereği gibi çalışmamaktadır. Havada şeylere tutunmak istiyor. Adana'dan İstanbul'a giden yolları bile unutmuş. Tuhaf, insanlar nasıl oluyor da bu kadar düşebiliyor, kontrolü böylesine ellerinden geçiriyorlar. Bir tanesini özetleyelim: Hikâyede bir adam var azizim, çok yoksulken bankalardan kredi alıyor ve milyoner oluyor. Sonra bir gün arkadaşlarını alıp İstanbul'a eğlenmeye gitmek istiyor. Bir taksiye biniyorlar. İstanbul'a giderlerken hem Bursa'dan, hem İzmit'ten, hem Eskişehir'den, hem Bilecik'ten geçiyorlar. Ve türlü serüvenlerden sonra İstanbul'a varıyorlar. Adamın bir tutkusu var, kimseye para ödetmiyor; bütün paraları çeken gönlü bol bir kişi. Olabilir. Çevremizde çoktur böylesi.ERCÜMENT UÇARI hariç.»

«Cemal, hastayım, inanmıyorsun,» dedi ERCÜMENT UÇARI.

«Git evine yat oğlum, ne diye buralarda dolaşıyorsun?» dedim.

«Sizi görmek istedim. Bilseydim...» dedi üzgün üzgün.

«Sözümü kesme,» dedi Cemal Süreya. «Haaa, İstanbul'da, bir eğlence sırasında başka biri hesabı ödemeye kalktığı için kavgaya çıkarıyor, hapse düşüyor. Bir iki ay yatıyor cezaevinde. Orda da bütün mahkûmlara çay kahve ısmarlıyor. Gün gelip mahpusluktan kurtulunca beş parası yoktur elinde avucunda. Aç susuz, ser sefil İstanbul sokaklarında dolaşırken simit satan bir çocuğun elinden bir simit kaparak kaçıyor, hikâyeye de burda bitiyor. Olmaz bu! Oysa *Bereketli Topraklar*'da ne görkemliydi!

«Bunları yazmak gerek,» dedi Orhan Suda.

«Orhan Kemal'i severim. Şimdi de hasta. Belki dediğim erozyonun bir nedeni de hastalığın onu içten kemirmesidir. Kırmak istemiyorum kendisini. Balzac'la ilgili saptamalarını çürüten bir yazı yazmıştım «Yeni Dergi»de. Çok kızdı. Kaç gün konuşmadı benimle,» dedi Cemal Süreya duvardaki resmime baktı.

«Ben de severim,» dedi Orhan Suda. «Ama kişisel ilişkiler başka, edebiyat başka. Anlatmalı, yazmalı.»

«Orhan Kemal, hikâyelerinde Adana - İstanbul yolunu bile şaşıyor. Kemal Tahir ise hayvanlar vergisinde kıl keçi başına ne ödeneceğini bile gözden kaçırmayan bir gözlemci. Bir de Kemal Tahir'i hiçleyip onu göklere çıkarırlar. Yok arkadaş!» dedi

Cemal Süreya. Kızdırmıştı. Bir süre hiçbirimize bakmadı, gözleri kısıldı açıldı, kısıldı açıldı, sert, vurucu bakışları top haline geldi, dağıldı, bir şeylerle birlikte olmaktan bıkmış gibi hızla yürüdü, masaya geçti.

«Biraz da — onları — kimse eleştirmedeği, eleştirme cesaretini kişisel ilişkiler yüzünden gösteremediği için uğraşlarındaki düşüşü, gerilemeyi fark edemiyorlar,» dedi Orhan Suda.

«Eleştirme mekanizması düzgün işlemediği için çok şey söylenebilir, ama bilinçli, varlığını kabul ettirmiş bir sanatçının, eleştirmecinin — daha çok acemilerin dikkat etmesi, kulak vermesi gerekir — sihirli sözlerine, yol göstericiliğine ihtiyacı yoktur. Eleştirmen sanatçıyı aşamaz, aşmamıştır da, sadece onun yapıtlarını anlamaya, açıklamaya çalışır. Sanatçı; kendini herkesten daha iyi, herkesten daha doğru eleştiren, düşüşü ya da ilerlemeyi hemen fark edebilen adamdır,» dedim.

«Bence de öyle,» dedi Cemal Süreya.

«Peki, kendisi düşüşü fark edemezse, söylendiği, uyarıldığı halde aldırılmazsa, çok kaliteli şeyler yaptığını sanıyorsa ne olacak?» dedi Orhan Suda.

«O gider artık. Kimse kurtaramaz. Çünkü değer ölçüleri yıkılmış, yargılama kaynakları kurumuştur,» dedim.

«Ben *Eskici Dükkânı* oyununu gördüm, beğenmedim,» dedi Orhan Suda.

«Para kazanma hırısı, sanatçının yaratma hırısını yenerse, o sanatçıdan iyi şeyler çıkmaz artık,» dedim.

«Sussun, yazmasın,» dedi Orhan Suda, «*Murtaza*'nın ikinci baskısını şişirmiş de şişirmiş. Hiç dokunmasaydı *Murtaza* büyük bir hikâyeye olarak yaşayacaktı. Yazık!»

«Hasta adam hastalıktan başka bir şey düşünemez,» dedi Erçüment Uçarı.

«Yataktan kalkamayacak, eli kalem tutamayacak kadar hastaysa dediklerin doğru tabi,» dedim. «Ama Orhan Kemal, yataklık hasta değil, yazıyor boyuna. Ayrıca hastalığın yeteneğe yeni olanaklar da katacağına, yaratıcılığı gür bir zenginliğin içine sokacağına inanıyorum. Kafka hasta değil miydi? Kan tükürüyordu. Uyku uyuyamıyordu. Gorki hasta değil miydi? İstrati hasta değil miydi? Baudelaire, Maupassant, Çehov ve daha nice-leri. Ya büyük Dostoyevski, büyüklüğünü hastalığına borçlu değil mi? Aslında sanatçı hasta adamdır, normal dediğimiz bir insandan sanatçı çıkmaz. Orhan Kemal boşveriyor, — Nasıl olsa ünlendim, kitaplarım her yerde basılıyor, ne versem kabul edi-

yorlar — diyor, — ben yapacağımı yaptım artık. Taş attım da kolum mu ağrıdı. Kâğıdı makineye taktım mı trrrrıt, beş dakkada bir iki yüz elli lira kazanıyorum, diyor. Bu anlayış da ister istemez aleyhine işleyecektir.»

«Çok saçma,» dedi Cemal Süreya. «Bugün hiçbir yazar okumuyor Orhan Kemal'i. Yazarları yazarlar yaşatır. Yazarlar birisine arkalarını döndü mü, artık onda ilgi çekici bir yan bulmadı mı, o yazar tehlikenin sınırına gelmiş sayılır.» Çay bardağını pencerenin önüne koydu, «Kemal Bilbaşar, Orhan Kemal'den de, Yaşar Kemal'den de iyidir. *Cemo* kolay yazılan bir roman mıdır?»

«Efsaneyi de, masalı da en iyi kullanan yazar,» dedim. «Doğudaki o çok ilkel hayatı nasıl da şaheser bir tablo haline getirmiş.»

«Öyle bir toprak bölüşme sorunu var ki...» dedi Orhan Suda.

«Kemal Bilbaşar'ı seviyorum,» dedi Cemal Süreya. «Yalnız Atillâ Özkırmırlı *Ay Tutulduğu Gece* için bir eleştirme yazmış. Kötülüyor. Yayınılayayım mı yayımlamayayım mı diye düşünüyorum.»

«Ben de beğenmedim,» dedim. «Kemal Bilbaşar, *Cemo* başarisından sonra fotoroman seviyesindeki bir eseri bastırmamalıydı.»

«Yazıyı yayımla,» dedi Orhan Suda.

«Çok kötülüyor ama... bundan önce yaptıklarını da araya sokup hepsini silip götürüyor.»

«Atillâ'ya yazın da hafifletsin biraz. *Cemo* yazarı harcanmamalı,» dedi Orhan Suda.

«Yazacağım,» dedi Cemal Süreya. «Bence bugün, Türkiye'nin en önemli romancısı Kemal Tahir'dir.»

«İzninizle ben gidiyorum,» dedi Orhan Suda, kalktı, şapkasını başına geçirdi, yana yatırdı, ellerimizi sıktı.

«Beklerim,» dedi Cemal Süreya.

Orhan Suda'nın ayak sesleri işitilmez olunca, «Oku şunu da kurtulayım,» dedim. «Fıtık olacağım nerdeyse.»

«Tamam tamam,» dedi Cemal Süreya, «Nerde kalmıştık... Çanakkale, altın zincirler. Evet...»

Ercüment Uçarı ile birlikte dinliyorduk. O sırada pencereden içeriye, —*Sen yoksun ya yanımda, bu âlemde bana ne—* şarkısı aktı. Hüzünlendim ve yazımdan aldığım zevkin dışına çıktım, kendimi Langa'daki Halil'in meyhanesinde rakı içerken gördüm. Gazellere, şarkılara katıldım, «Of!» çektim. Yazı bitti. Cemal Süreya çok beğendiğini söyledi. Elimi sıktı, «Gel öpeyim,»

dedi, her zaman yaptığı gibi alnından öptü. Ercüment Uçarı, «Benim için de böyle bir yazı yazsana,» dedi.

«Yazdım ya,» dedim.

«Yazdın ama iki satırlık bir şey. Cimri diyorsun.»

«Öyle değil misin?» dedi Cemal Süreya.

«Sen sus,» dedi Ercüment Uçarı.

«Öğle yemeğini ısmarla da senin cimri olmadığını anlatalım,» dedi Cemal Süreya, güldü. «Bunun Beykoz takımının maçlarına gidişini yazsana.»

«Yazayım.»

«Hah, onu yaz. Yakında deplasmana gideceğiz,» dedi Ercüment Uçarı.

«Kuşlarını, tavuklarını, korku magazin okuduğunu da yazacağım,» dedim.

Beyaz, aydınlık yüzüyle Selim İleri göründü. Kumral saçları kıvrır kıvrırdı. Taze bıyıkları Çinli bıyığı gibi ağzının yanlarından çenesine doğru sarkmıştı. Yeni bir ceket vardı sırtında. «Günaydın, nasılsınız?» dedi.

Ercüment Uçarı, Selim İleri'yi tepeden tırnağa süzdü: «Bu ceket sizi çok gençleştirmiş,» dedi.

Kahkahayla güldük. «Sen iyice hastasın,» dedim. «Git yat.»

«Yirmi yaşındaki delikanlıyı yaşlı görmeye başladın artık Ercü,» dedi Cemal Süreya, ince bir alayla yüklü bakışlarının çemberine aldı Ercüment Uçarı'yı.

«Daha şey olmuş...» dedi Ercüment Uçarı, sağ elinin baş ve işaret parmaklarını birleştirip birbirine sürtmeye koyuldu, o —şey—den sonra gelen ve bir türlü ele geçiremediği sözcüğü davranışla belirtmek amacıyla.

«Çocukluktan kurtulmuş mu demek istiyorsun?» dedim.

«Öyle, evet, açmış da,» dedi, Selim İleri'nin sıcak bir gülümsemeyle örtülen yüzüne baktı.

«Önceleri biraz hırpani giyinirdim, şimdi biraz daha iyi giyinir oldum. Ercüment Bey, herhalde bunu demek istiyor,» dedi Selim İleri, Cemal'le birlikte işlettiğimiz alay makinesinin fazla sıvri olmayan dişlileri arasına sıkışan Ercüment Uçarı'yı savunmak ister gibi.

«Evet, daha bir dağınıktınız,» dedi Ercüment Uçarı.

«Durmadan pot kıryorsun Ercü,» dedi Cemal Süreya.

«Ne oldu?» dedi Ercüment, şaşkın şaşkın baktı.

«Ne olacak? Geçenlerde Yaşar Nabi Bey'i görmüşsün. Çok gençleşmiş ve güzelleşmişsiniz Yaşar Bey demişsin.»

«Demişimdir.»

Cemal Süreya — demişimdir — sözcüğünü tekrarlaya tekrarlaya gülmeye başladı. Uzun sürdü gülmesi. Ama aşırı, zapt edilmez, kontrolden kaçan, — niçin bu kadar gülüyor — gibisinden soru sorduran dengesiz bir gülme değildi; tersine yanındakilere de sıçrayan, onları da yaşadığına ortak eden bir gülmeydi. Yüzündeki gevşeyip kasılmaları, gözlerindeki ışıltıları izliyordum. Gülmenin başlangıçla bitişi arasına sığan zaman parçası içinde sinirsel bütün gerginlikleri sağaldı. Üst üste yığılan ve yığıldığı yerde meydana getirdiği taş gibi sertlikle varlığı tedirgin eden fıkralar, nükteler ve bunlarla ilişkili komik öğeler eriyip gitti. Boşalma yorgunluğuna benzeyen bir yorgunlukla masaya abandı.

Pencereden bakıyordum.

Fazıl Hüsnü Dağlarca ile Oktay Akbal Federasyon'un önünden geçiyorlardı. «Fazıl baba gidiyor,» dedim.

«Hani, nerde?» dedi Cemal Süreya, kaybolacakları sırada gördü, gözleri kısıldı.

Fazıl Hüsnü Dağlarca Türkiye'nin yaşayan en büyük şairi seçilmişti. Bin dolar armağan vereceklerdi. Ayrıca kitaplarından derlenecek yüz şiir Amerika'da yayımlanacak, Fransızca, Almanca ve diğer dillere çevrilecekti. Fazıl Hüsnü, Ağustos ayında Amerika'ya gidecek, kendi şiiri ve Türk şiiri üstüne konuşacaktı. Bu iş gerçekleşmeden önce Fazıl Hüsnü için yazdığı ilginç bir yazı üzerinde duruluyor, bu görev Cemal Süreya'ya sunuluyordu. Cemal Süreya «olur» demişti, hatta Yaşar Nabi Nayır'la görüşmüştü. Ama bir ara Fazıl Hüsnü, Cemal Süreya'ya «Sen şiiri bırak, inceleme yap,» deyince, sanatını her şeyin üstünde tutan ve toz kondurmayan Cemal Süreya, kırılmış, fena halde öfkelenmiş, kitabı yazmaktan vazgeçmişti. Sık sık o sözleri hatırlıyor, asabı bozuluyordu. Kendisine: «Sen şiiri bırak,» diyen bir adam hakkında —o ne kadar büyük olursa olsun— ne yazabilirdi? Kendi kendisiyle yaptığı uzun bir savaştan sonra o sözlerin varlığındaki tahribatını azaltmış, bilinçaltına sürmüştü; zaman zaman bir kıpırdama sezse bile, artık eskisi gibi önemsemiyordu. Oktay Akbal'la rastlaştıkları bir gün, böyle böyle diye durumu anlatmıştı. Oktay Akbal şaşırmış, üzölmüştü. Üstad bunu nasıl yapardı? Cemal Süreya'yı severdi. Yanlış bir anlama olmasındı? Hayır, yanlış bir anlama yoktu. Cemal Süreya kulaklarıyla işiti-mişti.

Araya girmeler, gidip gelmeler olmuştu. Derken Fazıl Hüsnü

bu işi kökünden halletmek üzere Cemal Süreya'ya randevu vermişti. Akşamüstü Dörtler Et Lokantası'nın karşısındaki kahvede buluşulacaktı. Bazı sabahlar erkenden girerdim içeriye. Marsık kokusu henüz dağılmamış olurdu. Yeşil çuhayla kaplı geniş masalardan birini seçer, demlenen ilk çaydan içerdim. Matbaa teknisyenleri, Beşiktaşlı Şükrü Gülesin, «Milliyet» gazetesinden Bedri Koraman, Namık Sevik, fotoğrafçı İlhan Demirel bir de ünlü dolandırıcı Sülün Osman gelirdi; Sülün Osman'ın çevresini gençler kuşatırdı.

Yola çıkmıştık. Cemal Süreya'nın ayakları gitmiyordu.

«Olmaz. Söz verdiğin. Hallet bu meseleyi,» dedim.

«Neyi halledeyim birader? Söylemedim diyormuş üstat.»

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Tahsin Saraç, Sofra lokantasının sahibi Muzaffer Bey, bir köşede oturuyorlardı. Loştı bulundukları yer.

«Hoş geldiniz,» dedi Fazıl Hüsnü.

Tahsin Saraç'la tanıştırdık. Esmer, kısa saçlı, sağlam yapıydı Tahsin Saraç. Gür kaşlarının altındaki simsiyah gözleri kıvılcımlanıyor, derinliği çoğalıyordu. Cemal Süreya, Tahsin Saraç'la benim bilmediğim birtakım sorunlar üzerinde konuştu. Bu konuşma bana, daha sonra yapılacak büyük konuşmaya geçmek için bir hazırlıkmuş, bir nabız yoklamasıymış gibi geliyordu. Fazıl Hüsnü de Cemal Süreya da belli etmiyorlardı ama tedirgindiler, diken üstünde duruyorlardı sanki. Normal ilişkilerinin bir anda bozulmasına sebep olan ve ikisini de olumsuz düşüncelere yönelten konudan uzak durmaya çalışıyorlardı. Belki de hiç açmamak, unutmak istiyorlardı. Daha kırıncı, daha bulanık bir hava doğabilirdi çünkü.

Bir yandan konuşuyor ama bir yandan da o — kritik — noktaya nasıl gelineceğini yüreklerimizin titrediğini duyarak düşünüyorduk. İkisi de duygularının, kafalarından geçirdiklerinin etkisi altında bulundukları için, esas konunun çevresinde havadan sudan sallarla yapılan bir gezinti saydığım sözlerimizi tam olarak kavrayamıyorlar, tekrarlatıyorlardı. Birbirinden çekinen, ama gene birbirinden ilk saldırının gelmesini sıkıntıyla bekleyen pehlivanlar gibiydiler. Ben, tartışmanın büyümesinden, onulmaz yaralar açmasından korkuyordum. Cemal Süreya'nın Tahsin Saraç'a sorduğu sorular bitince koyu, bela bir sessizlik başladı. Heyecan en yüksek noktasına çıkmıştı. Bir başlasalar... Yüzleri sararmıştı. Cemal Süreya bir kâğıdı ufak ufak parçalıyordu. Fazıl

Hüsnü birden, «Cemal, konuşalım bu meseleyi,» dedi. «Ben sana öyle bir şey söylemedim.»

«Söylediniz üstat,» dedi Cemal Süreya, yüzü utanılacak bir hata işleyenlerin yüzü gibi kızardı, bana baktı.

«Şiir yazma demedim. İnceleme de yap, sen iyi yaparsın dedim.»

«Hayır, öyle demediniz, şiir yazma dediniz. Bu sözler benim onurumu yaraladı.»

«Ben böyle bir şey söylemedim,» dedi Fazıl Hüsnü. «Ya yanlış anladın, ya kendin yarattın? Hem nasıl söyleyebilirim ki. Sen benim en beğendiğim şairsin.»

«Hayır üstat, hafızama çok güvenirim ben. Yanılmam olanaksızdır,» dedi Cemal Süreya.

«Söylemedim,» dedi Fazıl Hüsnü. «Söylesem, söyledim derdim.»

Muzaffer Bey araya girdi : «Bana söz düşmez ama bir yanlış anlama var kanaatindeyim. İkiniz de memleketimizin en büyük şairlerisiniz,» dedi.

«Yanlış anladın,» dedi Fazıl Hüsnü. «Niye söyleyeyim? Seni sevdiğimi bilirsin. Böyle bir şey söylediğimi farz etsek bile sen şairlikten vaz mı geçeceksin? Bir insan şairse sonuna kadar şairdir, sözler ne kadar güçlü olursa olsun, onu tuttuğu yoldan saptıracak kadar güçlü olamaz. Olursa, onun şairliğinden kuşklanmak gerekir.»

«Saptıramaz tabi. Şiir beni değiştirmiştir. Şiir insanı değiştiren bir şeydir. Onun bu gücünü saptadıktan ve başkalarının hayatındaki etkisini gördükten sonra daha küçük bir şeye yönelemem,» dedi Cemal Süreya.

«Bir yanlışlık var ortada,» dedi Fazıl Hüsnü.

«Ama söylediniz üstat, kabul edin,» dedi Cemal Süreya. Sevindeki tansiyon düşmüştü. İyiye işaretledi bu. Kavga olmayacaktı. Sevindim.

«Hayır, ben böyle bir şey söylemem,» dedi Fazıl Hüsnü.

«Mademki Fazıl Bey söylemedim diyor, uzatma sen de,» dedim.

«Doğru,» dedi Tahsin Saraç. «Büyütmenin bir anlamı yok.»

«Ama o zaman da benim üstümde kalıyor. Ben durup dururken mi uydurdum bunları?» dedi Cemal Süreya.

«Rica edeyim, bu akşam benim misafirim olur musunuz?» dedi Muzaffer Bey. «Şuralarda bir yemek yeriz.»

Sonunda el sıkıştılar. Bu konu da böylece kapandı.

Önden Behzat Ay, arkadan Nahit Eruz girdi içeriye. Behzat kalın bir — merhaba — yla ellerimizi sıktı. Siyah saçları uzun ve dağınıktı. Geniş, kemikli yüzü Moğol yüzlerini andırıyordu. Belki de oralardan gelmişti ailesi. Bir ay önce tanışmıştık. Benimle «Varlık» adına bir konuşma yapacaktı ve Çarşamba günü «Papurüs»te buluşacaktık. Ama gelmemiştı, hastalandığını bildiren bir mektup yollamıştı. Gerçekten hasta mıydı yoksa sonradan düşünüp taşınmış da konuşma yapmaktan vaz mı geçmişti kesinlikle bilmiyorum. Bilemeyeceğim de. «Nasılın?» dedim.

«İyileştım biraz. Korkunç bir hastalık. Yüzüm şişti, ağzımın içi yara oldu. Hastalanmadan bir gece önce saat dörde kadar içtim,» dedi.

«Üşütmüş olacaksın,» dedim, Nahit Eruz'a yöneldim: «Ne haber?»

«İyilik,» dedi. «Hikâyeyi yazmaya başladım ama misafirler gelince bıraktım.»

«Önemli olan başlamaktır, nasıl olsa sonu gelir,» dedim. Yüzü kızarmıştı. Konuşurken, karşısındakinin gözlerine uzun uzun bakar ve bu arada yüzünü hafif bir pembelik kuşatırdı. Kır düşmüş saçları dimdik duruyordu. Türkistan'dan gelen bir Türkologu andırıyordu. Belki de Romanya'dan Türkiye'ye göçen, bir süre Eskişehir'de kalan, Eskişehir'i uygun bulmayınca Niğde'ye yerleşen bir tatardı. Cemal Süreya tanıştırmıştı. Renksiz gözlüklerinin arkasında hiç kıpırdamıyormuş izlenimini veren küçük gözleri açıklamak istemediği, daha doğrusu keşfedilmeyi bekleyen anlamlarla dolup taşardı. Sessizdi. Efendiydi. Az konuşurdu. En büyük özelliği sabırla dinlemek, konuşan adamın sözünü bıçak gibi kesip ortaya yırtık dondan çıkan şey gibi atılmamaktı. Ben konuşurken biri damdan düşer gibi bir söz ederse, — pat — diye araya girerse, hemen aklım bulanır, düzene soktuğum cümleler birbirine karışır, dolayısıyla söyleyeceklerimi unuturdum. Karşımdaki anlattıklarında yerden göğe kadar haklı olsa, yani, aksayan durumları hemen giderebilecek güçteki taptaze bir düşüncüyü ileriye sürse bile dinlemez, kafamdaki uğultuyu boşaltmak, baskıdan kurtulmak amacıyla susmasını beklerdim. Böyle olunca da hem o hem ben kaybediyorduk. Nahit Eruz, çekingendi, kuşkuluydu. Edebiyat dünyasındaki hiç durmadan birbirini izleyen büyük ve edepsiz dalgaların kendisine çarpmasından, bir kıyıya fırlatmasından korkuyordu. Cemal Süreya ile birlikte edebiyatımızı, edebiyatçılarımızı, dönen dolapları, Türk kültürünü yüceltme adına işlenen sinsi cinayetleri, değersizlerin çeşitli yollarla

başvurarak kendilerini — değer — diye piyasaya sürme çabalarını anlatıyorduk. Dik durmalydı. Boyun eğmemeliydi. Ortalık tuzaklarla, derin çukurlarla doluydu. Yanlış bir adım attı mı yuvarlanır giderdi. Onun gibi yeni yeni yazı hayatına atılanları öyle bir hırpalarlardı ki; tertemiz, akıllıca davranılırsa önemli yapıtlar doğuracak yeteneğini... bir nefret, bir tiksinti ve inançsızlık aşilayarak paramparça ederlerdi. Ürperiyordu. Şimdi yapılacak en önemli şey, çok çalışmak, beğenilen, özgün hikâyeler ortaya koymaktı.

Sık sık geliyordu «Papirüs»e. Konuşurduk. Dergileri zarflar, koltuklarımızın altına kıştırarak postaneye götürürdük, bayilere dağıtırdık ve ele geçen paranın bir kısmıyla Yayla meyhanesine giderdik. Kalabalığı yarıp kendimize yer açarak votkalı bira içerdik. Meyhane gediklilerinin birbirlerine takılmalarını, esprilerini, işitilmemiş hikâyelerini dinlerdik. Vapurun hareket etmek üzere olduğunu bildiren zil sesiyle birden adımlarını sıklaştıranları, ona buna çarpanları, yere düşenleri, koşanları, arkasındaki suları köpürterek kalkan vapurları seyrederdik. Konuşmalarımız tatlanırdı. İçtenliğimizi yaratan nedenlerin sıklaştığını sezerdik. Bir arada olmanın güzelliğini bölüşür, sessiz ve gizli işleyen, ruhlarımızı kanatan dertleri unutmaya çalışırdık. Gözlerimiz küçülür, başlarımız dumanlanırdı.

Cemal Süreya'yla birlikte karşıya geçerlerdi.

Ben bir süre köprü altında dolaşır, balık tutanlara, vapurların boşalttığı yolculara bakardım.

Üç gün önce Nahit Erüz'la birlikte Ankara'dan adıma gelen bir — koli — yi almak üzere «Papirüs»ten ayrılmıştık. Hafif hafif çiseleyen yağmur Eminönü'ne gelince hızlanmış, sağanağa dönüşmüştü. Gerçekten de yürüyenleri saçak altlarına sığdıran, — efelik — taslayıp yürümekten vazgeçmeyenleri iliklerine kadar ıslatıp sudan çıkmış ite benzeten büyük bir yağmurdur. Gökyüzü kara bulutlarla kaplanmıştı. Geçici olduğunu bildiren bir işaret, bir aralık yoktu yukarlarda. Büfenin saçakları altındaydık. Sırılsıklam olanlara, itişe kakışa araçlara binmeye çalışanlara, cadelerde biriken ve kenarlardaki ızgaralardan sesli sesli akan bulanık sulara bakıyorduk. Konuşmuyorduk. Sıkıntılı bir yarım saat geçmişti. Yağmur bir ara azalınca fırlamış, yolcu salonunun ordan geçen bir otobüse binmiştik. — Koli — daha gelmemişti. Dönüşte Gümrük Müdürlüğü'ne uğramıştık. Beni müfettiş arkadaşlarıyla tanıştırmıştı. Yahya Benekay telefonla konuşuyordu.

Sıcak birer çay içmiştik.

Başımdan geçen gümrükle ilgili bir hikâyeyi anlatmıştım.

1967 yılında karım, oğlumla birlikte doğup büyüdüğü yer olan Bulgaristan'a gitmişti. Üç ay kalmışlar, dönüşte müziğe meraklı olan oğlum çalsın diye bir akordeon getirmişlerdi. Bir müzik aleti getirilebilir, gümrük vergisi alınmazdı. Öteki eşyaların gümrük işlemi tamamlanmıştı ama önce —geçin— diyen bir ilgili sonradan ne düşünmüşse düşünmüş akordeona el koymuştu. Vermiyordu. Ricalar, aşağıdan almalar kâr etmemişti. Bizi oda oda dolaştırıyorlardı. Birbirini tutmayan şeyler söylüyorlardı. Önemli birisinin karşısına çıkmıştık, işi yoluna koyarsa o koyacaktı. Bir sürü —ricacı— ortalıkta dolaşüyor, ezilip büzülüyor, birilerinin —selamını— söylüyor, kartvizitler uzatıyorlardı. Bir türlü sıra bize gelmiyordu. Sinirleniyordum. Karımla oğluma yiyecek gibi bakıyor, kırıcı sözler söylüyordum. Önemli adam, neden sonra, «Siz ne bekliyorsunuz?» sorusunu lütfetmişti.

«Akordeondan gümrük vergisi almak istiyorlar. Oysa arkadaşların bazıları satmak amacıyla getirilmeyen bir müzik aletinden vergi alınmayacağını söylüyorlar,» dedim.

«Evet, öyledir. Siz mi getirdiniz,»

«Hayır, karım, oğlum için almış, o getirdi.»

Önemli adam, doğrudan doğruya oğluma seslendi, «Getirdin ama, çalmasını biliyor musun?»

Oğlum, yardımistercesine bana baktı, ürkek bir sesle, «Biraz biliyorum,» dedi.

«Çal öyleyse!»

Oğlum o zamanlar on iki yaşındaydı. Böyle baskıların, buyrukların ve insanı yiyip bitiren karışıklıkların bir hayat biçimi haline getirildiği yere ilk olarak geliyordu. Bakışları korkaktı. Terleyip duruyordu. Benim gibi bir adamın oğluna reva görülen bu işlem beni çileden çıkarıyor, onurumun yaralandığını düşünüyor, adamın üstüne atılıp bir güzel pataklamamak için kendimi zor tutuyordum. Çocuk çaresiz akordeonu kutusundan çıkardı, zorlanarak kollarını kayışlarından geçirdi, omuzuna astı, tuşlara dokundu... orda öğrendiği ama bana içinde bulunduğu çıkmazı yansıtıyormuş izlenimini veren ve yüreğimi kanatan bir ezgiyi çalmaya koyuldu.

Gözlerini gözlerimden ayırmıyordu.

Ama elimden bir şey gelmiyordu ki... Bu duygusuz, bu anlayışsız et kitlesini nasıl insancıl bir sıcaklığa sürükleyebilirdim? Dostoyevski'nin bir romanında babasına hakaret edilen bir

çocuğun, babasını arkadaşlarına karşı savunmasını hatırladım. Çocuğu yaralamışlardı. Baba, çocuğunun kendi yüzünden çektiği acılara katlanamıyordu... Benim oğlum da benim önümde bana hakaret gibi gelen bir sınava tabi tutuluyordu. «Başka bir parça daha çal!» dedi önemli adam.

Sık şunun gırtlığını, gebert — diyordu şeytan, «Çocuk ace midir. İlk defa bir müzik aleti kullanıyor. Biraz anlayış göster seniz de...» dedim.

«Bir vals çal bakalım!»

Alay mı ediyordu yoksa? İnsan denen varlıktan haberi yok muydu? «Efendim, on iki yaşındaki çocuk valsi ne bilsin? Bundan sonra öğrenecek her şeyi. Hem şimdi çok heyecanlı. Görüyorsunuz. Sarardı, titriyor. Bir hafta sonra gelelim almaya. İstittiniz, çalmasını biliyor,» dedim.

«Hayır, olmaz. Birkaç parçayı doğru dürüst çalamazsa vergisini ödeyeceksiniz,» dedi. Oğlum yutkunup duruyordu. Dokunsan ağlayacaktı.

«Beyefendi, görüyorsunuz, çocuk çok heyecanlı, biz bunu satmak için getirmedik herhalde.»

«Ben nereden bileyim?»

«Çaldığını görmediniz mi? Hem ben yazarım, böyle bir alçaklık yapacak kadar?»

«Olabilir. Başka şey de olabilirsiniz ama benim kimseye güvenim yoktur. Her gün burda neler oluyor bir bilseniz.»

«Evet, gördüm neler olduğunu,» dedim, oğlumun kolundan tuttum, çektim: «Yürüyün gidelim. Ben ne yapacağımı bilirim.»

«Şikâyet mi edeceksiniz? Edin. İsterseniz Cumhurbaşkanı'na şikâyet edin,» dedi alayla.

«Yazacağım bu yaptığınızı ve biraz sonra akordeonu paşa paşa vereceksiniz,» dedim.

«İstifa ederim, gene vermem,» dedi. «Beni tehdit mi ediyorsunuz?»

«Eh, görürsünüz,» dedim. Dışarıya çıkardım ve bağırmaya başladım ikisine de. Oğlum ağlıyordu. «Baba, çalmasını biliyorum,» dedi.

«Peki niye çalmadın öyleyse?»

«Dövmeyeceksin ama...»

«Dövmeyecem,» dedim.

«Korkudan akordeonu ters tuttum baba.»

Yeniden içeriye girdim: «Beyefendi!»

«Buyrun istediğiniz yere gidin. Lütfen meşgul etmeyin beni,» dedi, başkasıyla konuşmaya başladı.

«Beyefendi, bir dakika, çocuk...»

«Vergisini verirsiniz, alırsınız,» dedi, öfkeyle ayağa kalktı.

«Bir dakika,» dedim, yolunu kestim: «Çocuk demin heyecandan...»

«Gidin şikâyet edin beni... Sizinle uğraşamayacağım, işim var.»

«Beyefendi, bir dakika beni dinleyin, çocuk demin akordeonu ters tutmuş da ondan.»

«Tutmasaydı efendim! Suç benim mi?»

«Heyecandan, biliyorsunuz. Bir kere daha dinleseniz.»

«Burası çocuk tiyatrosu değil devlet dairesi,» dedi sert sert.

«Devlet dairesi olduğunu biliyorum. Bir fırsat daha verseniz.»

«Dinleyemeyeceğim,» dedi.

«Peki ne olacak?»

«Vergisini verip alacaksınız,» dedi.

«Peki,» dedim. «Vergisini ödemededen alacağım bunu.»

«Biraz daha konuşursanız, memura makamında hakaretten zabıt tutacağım,» dedi.

«Size hakaret etmiyorum, insan gibi konuşuyorum,» dedim.

«Lütfen çıkın!» dedi, kapıyı gösterdi ve benden önce kendisi çıkıp gitti kapıyı vurarak.

Kimseye şikâyet etmedim, kimseye de — benim böyle bir işim var, yardım eder misin? — deyip burnunu büyütmedim, ona gururlanma fırsatı vermedim, borç harç vergisini ödedim.

Adamın aksiliğinden, ama çok namuslu bir memur olduğundan söz ettiler.

«Bize gelseydiniz hemen alırdık.»

«Tanımıyordum ki,» dedim.

Oradan çıktık Nahit Erüz'la, Yayla'ya girdik. Tıklım tıklımdı. Saçlar ıslaktı. Alınlardan, şakaklardan sular akıyordu. Bir yandan yağmura bakıp sövüyorlar, bir yandan da renkli mendillerle yüzlerini, enselerini kuruluyorlardı. Yarım şişe votka söyledik iki arjantinle birlikte. Burnum köpüğe battı. Hikâyenin ne olduğunu, ne olmadığını dilimin döndüğü kadar anlattım. Hikâyeye alanında yaptıklarını, yapacaklarını anlattım. — insan — ögesini, insancılığı iyice kavramasını, ilk anda çarpıcı, şoke edici gibi görünen ama sabun köpüğünden farksız güncel olaylara ilgi göstermemesini, — ölmeyeni, eskimeyeni — aramasının şart olduğunu anlattım. Shakespeare'den, Molière'den, Dostoyevski'den

örnekler verdim. Durmadan okumasını, araştırmasını, okuduklarına yaklaşmayan hiçbir verimini yayımlamamasını, herkese bir şeyler verecek nitelikteki hikâyeleri yayımlamasını salık verdim. Trabzon'a teftişe gittiği sırada tanık olduğu bir olay anlattı. İlginçti. «Bunu hemen yaz,» dedim. Az önce yazdığını söylediği hikâyeye bu hikâyeydi.

Selim İleri, «'Yelken'deki yazınız hakkında sizinle konuşmak istiyorum. Çok beğendim,» dedi.

«Buyrun,» dedim.

Kalabalığı işaret etti: «Sonra konuşalım.»

Ercüment Uçar, bir dergiyi karıştırıyordu. Behzat Ay, Cemal Süreya ile konuşuyordu.

Ercüment Behzat Lâv, kapıdan başını uzattı, gülümsedi. Soluk soluğaydı. Güçlkle ve kesik kesik, «Yükseklere çıkmak isteyen herkes soluksuz kalır,» dedi.

«Doğru üstat,» dedi Cemal Süreya, elini sıktı. «Ulaşılan yükseklikteki yerinizi korumak için o zamana kadar harcamadığınız çabayı harcamak zorundasınız. Sadece tırmanırken değil tırmandıktan sonra da soluk soluğa kalır insan.»

«Ben yüksekleri sevmiyorum,» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«Cemal'ın dediği gibi orda durmak güçtür,» dedim. «Büyük bir topluluğun simgesi sayıldığınız için kendinizi yaşayamazsınız, mesela, saçmalayamazsınız.»

«Ağzını öpeyim,» dedi Ercüment Behzat Lâv, elimi sıktı, Selim İleri'ye sokuldu: «Aaaa!» şaşırmış gibiydi. «Dünya güzeli de burdaymış!»

Selim İleri utandı, önüne baktı.

Ercüment Behzat Lâv, sol elini Selim İleri'nin omzuna koydu «Dedikodular var mı dedikodular?»

«Şimdilik yok,» dedi Selim İleri.

«Nasılsın sevgilim?» dedi bana yaklaşarak.

«Sevgilim kelimesinin büyüsünü yaşıyorum,» dedim.

«Çok güzel, bravo! Tam bir sanatçı karşılığı,» dedi, masanın önündeki sandalyeye oturdu. «Süreyya'cım, biyografide bir değişiklik yapmak istiyorum izninle.»

«Olur üstat,» dedi Cemal Süreya. «Söyleyin.»

Değiştirmek istediği şunlardı: Darülbedayi'ye ilk girdiği anda Behzat Butak ile Vasfi Rıza gibi ünlü ve kıdemli sanatçılardan daha fazla para alıyormuş. Ayrıca Melih Cevdet Anday'a iş bulmuş. Melih Cevdet, bunları okursa kızarmış. Değiştirdi. Bir süre sonra biyografi özel sayısı çıkınca hemen Papirüs'e geldi.

Öbür biyografilerin uzun kendisinininkinin ise kısa oluşuna içerledi: «Niçin. kısa?» dedi.

«Siz yazdınız üstat.» dedi Cemal Süreya.

Yaşar Nabi, Fakir Baykurt, Muzaffer Erdost'un adlarını saydı: «Hem,» dedi. «Böyle adamlarla bir arada adımın ve biyografimin bulunması üzdü beni.»

«Böyle adamlar dediğiniz kişilerin hepsi de ünlü üstat.» dedi Cemal Süreya.

Nahit Eruz'u, Ercüment Uçar'ı, Behzat Ay'ı tanıştırdık.

Cemal Süreya, «Ercüment Bey'in Afrika'da yaşadığını biliyor musunuz?» dedi.

Karşılık vermedik ve merakla Ercüment Behzat Lâv'a bakmaya başladık.

«Bir rastlantı.» dedi Ercüment Behzat Lâv, «Bir rastlantı.»

«Babası devenin üstünde minyatür bir çöl nargilesini fukardatırken bir yandan da Mesnevi'yi okuyormuş. Ercüment Bey de arkasından, onun için eğlenen bir midilliyle geliyormuş.»

«Sanatçı mayam o Mesnevi'yi dinlediğim yıllarda tutsa gerek. Çöl, alabildiğine boşluk... Enfes görüntüler, sesleri bile bir başka dünyadan geliyormuş izlenimini veren konuşmalar... Babam sert, ceberrut bir adamdı, Topçu zabitiydi. Dört yaşındayken beni top arabasına bindirir, dolaştırırdı. Olaylar, olaylar ve bu olayların içinde algılarımı besleyen büyük değişiklikler, renkler. Ufacık çocuktum. Topun namlusu üzerinde duramıyor, düşüyordum. Görevli zabitler, askerler hemen yardımına koşuyor, yerden kaldırmak istiyorlardı. Engelliyordu. — Durun — diyordu. — Bırakın ağlasın ağlasın, kalksın. — Sekiz yaşındayken iyi bir at binicisiydim.»

«Mau Mau'nun kaynağından gelmişsiniz demek?» dedi Behzat Ay.

«Öyle. Bizim aile Osmanlı'nın bir parçasıydı ama Osmanlı düzenine karşıydı. Amcam Şehzadebaşı'nda bir konak yaptırıyor, konak bitiyor, alayla valayla giriyor konağa, sabahı etmek kısmet olmadan cennetmekân hazretlerinden gelen bir fermanla Fizan'a, sürgüne yollanıyor. Suçu da şu: Padişah için — canım o da adam mı? — demiş. Tabii jurnalciler derhal ve derakap yetiştirmişler.»

Cemal Süreya, bir şiirinden iki mısra okudu.

«Gönendirdin beni. Hayret! Korkunç bir hafıza. Kutlarım seni,» dedi. Ercüment Behzat Lâv, bana baktı: «Sevgilim, Sanatçılar Birliği adında bir birlik kuruyoruz, haberin var mı?»

«Nasıl bir şey bu?»

«Bütün sanatçıları kapsayan bir kuruluş. Ressamlar, efendim... (Yüzüme dikkatle baktı, o anda burnumun büyük ve çirkin göründüğünü düşündüm.) Oyuncular, opera sanatçıları, yontucular, vesaire vesaire. Şindilik yüz yirmi kişi kadar olduk. Hükümetlerin karşısına birleşmiş bir güç olarak çıkmalıyız, varlığımızı duyurmalıyız, isteklerimizi koparmanın olanağını bulmalıyız. Haklı değil miyim sevgilim? Bizlerin kitaplarını okurlar, oyunlarını seyrederler, sonra da biz yokmuşuz gibi davranırlar. Spor Bakanlığı var da Kültür Bakanlığı yok. Garip değil mi? Önce telif hakları sorununu ele alacağız.»

«Bu iyi,» dedim. «Halk Cumhuriyetlerinde çevrilen eserlerimizin parasını, telif hakları anlaşması olmadığı için alamıyoruz.»

«Bloke ediyorlar, gittiğin zaman alırsın.»

«İşte bunları da düzene koyacağız. Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya söyledim. Olumsuz karşıladı. — adımın istismar edilmesini istemiyorum — dedi. Kızdım, Fazılcım, merak etme, biz senin adını kötüye kullanacak, senin sırtından bir çıkar sağlama yoluna gidecek değiliz, dedim. Böyle şeyler oluyor. Tuhaf!»

«Bence bu birlik başarıya ulaşamaz,» dedi Cemal Süreya. «Karışık, homojen değil.»

«Homojen hale getireceğiz. Bir örgüt içinde bulunmamız gerekir sevgilim,» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«Edebiyatçılar Birliği denemesinden sonra ben böyle bir kuruluşa katılmam,» dedi Cemal Süreya. «Bütün çabamıza, bütün iyi niyetlerimize karşı yürütemedik.»

«Horoza çok olan yerde sabah geç olur,» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«Burada daha çok olacak,» dedim. «Bir oyuncu, bir ressam yönetici olmak isteyecek, yazarlar karşı çıkacak, haydiii bir sürü gürültü patırtı.»

«Bunlara meydan vermeyeceğiz, anlaşacağız.»

«Ben Camus ile Sartre'ı bir arada düşünemiyorum üstat. Edebiyatçılar Birliği en parlak dönemindeyken bir sürü yazar, kavgalı olduklarına rastlar korkusuyla gelmiyordu. Ben karşıyım,» dedi Cemal Süreya.

«Sonra biz bir örgüt içinde görev alacak insanlar değiliz,» dedim. «Çalışmayız, ödentilerimizi bin kere yalvarmadıkça vermez, boyuna dedikodu yaparız.»

«A bravo!» dedi Ercüment Behzat Lâv. «Dedikodu bir hastalık gibi sarmış varlıklarımızı. Ben bazı topluluklarda konuşmak

istediğim halde arkamdan söz edilecek korkusuyla konuşamıyorum.»

«Arkadan konuşmak, yüze gülmek bizim en büyük özelliğimizdir,» dedim.

«Ay sen çok yaşa emi!» dedi Ercüment Behzat Lâv, iki eliyle elimi kavradı, sıktı.

«Herkes birbirini kıskanıyor. Kimse kimseyi çekemiyor. İlişkilerdeki insancıl öz çürümüş ya da insani özü bir yana bırakan garip bir ilişki meydana gelmiş. Bu yüzden çatışıyoruz, bu yüzden yeriyoruz, insafsızca eleştiriyoruz birbirimizi,» dedim. «Anlamak kavramı, anlamaya çalışmak sorunu, henüz hayatımızın uzağında duruyor.»

«Kıskançlık, çekememezlik, dedikodu her yerde vardır,» dedi Cemal Süreya. «Ama bizdeki kadar adi değildir. Bir sanatçı karşıt düşünceyi savunan birinin yapıtını bütün duygusallığı, bütün küçük hesapları bir yana bırakarak övebiliyor Batı'da. Oysa biz? İlkellik bu. İlkellik özelliğimiz bizim, kusurumuz değil,» dedi Cemal Süreya. «Muzo'nun dediği gibi en çok gereksinmesini duyduğumuz anlamak kavramı tehlikeli bir şey gibi görülüyor. Yozlaşmış toplumdaki ilişkiler de yozdur.»

«Şimdi burda beş altı kişiyyiz,» dedim. «Hepimizin içinde, en samimi olanımızın bile kafasında düşmanca duygular, düşmanca düşünceler vardır. Beğenmemek, yermek vardır.»

«Çok haklısın şekerim,» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«Dost yüzlü düşmanlarız. Samimiyetimiz de samimi değil, geliştirmemiştir. Bir türlü kabul edemiyoruz, bir türlü bir arkadaşımızın başarısını yürekten kutlayamıyoruz, katılamıyoruz ona, bütünlenemiyoruz,» dedim.

«Herkesle arkadaş olmaya çalışıyoruz ama, kimseyle arkadaş değiliz. Sizin tarafınızdan Muzo'ya bir saldırı gelse, onu yerseniz ben onu savunmuyorum, değerini yüceltip sizin yanlışlarınızı, kirli yüreğinizdeki kirli duyguları yüzünüze vuramıyorum, sizde, böyle davranmamak gerektiği fikrini uyandıramıyorum,» dedi Cemal Süreya.

«Osmanlılık bu işte,» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«Ben bir hikâye yazdım. Altı kişi bir meyhaneye gidiyorlar, içmeye başlıyorlar. Bir süre sonra birbirlerini övmeye, orda olmayanları yermeye başlıyorlar. İki kişi kalkıp gidiyor bir yerde bulunmaları gerektiğini söyleyerek. Bu sefer onların arkasından atıp tutmaya, yerin dibine batırmaya koyuluyorlar, böyle böyle iki

kişi kalıyorlar. Ertesi günü bu altı kişi hiçbir şey olmamış gibi gene buluşuyorlar,» dedim.

«Bu böyle işte. Çok güzel yakalamışsın. Enteresan, bravo! Hepimizin yaşadığı kötü bir yanımdır bu. Osmanlılıktan gelen bir pislik, o ahlakın karakterimize sindirdiği bir ahlaksızlık. Rıza Tevfik'i bilirsiniz, — Her ip-te oynarım cambazım — demiş adam ve yazdıklarının altına — Filozof — diye imza etmiş,» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«Feylesof,» dedi Cemal Süreya.

«Evet feylesof,» dedim. «Felsefesiz, sistemsiz, kırkambarın bi-riydi. Ama o dönemde böyle zavallılıklar bile çok önemseniyor, saygı görüyordu. Utanç, onur, sorumluluk kurumlaşmış değildi daha. Onun gibi bir sürü adam — değer — diye yutturmuş kendini.»

«Her şeyi bir yana ya, Rıza Tevfik zarif adamdı sevgilim. Çok güzel konuşurdu. Belagat üstadıydı. Siz bilmezsiniz, çok renkli, çok değişik bir adamdı,» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«Biliyorum,» dedim. «Üstatla tanıştım da. Doktordu, pehlivandı, musikişinastı.»

«Ha bravo!» dedi Ercüment Behzat Lâv. «Pehlivan, şair. Ama adamın hakkını yememek gerekir. Koşma tarzında yazdığı şiirler güzel şiirlerdir, tatlı şiirlerdir, temiz şiirlerdir.»

Cemal Süreya, çantasını aldı: «Müsaadenizle. Saat on bir buçukta bir yerde bulunmam lazım da. Özür dilerim,» dedi. «Siz oturun.»

«Biyografi düzelttiğimiz gibi çıkacak değil mi?» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«Evet üstat,» dedi Cemal Süreya, bana baktı: «Cumaya geliyorsun?»

«Geliyorum. Sinemaya gideceğiz ya.»

«Tamam. Eyvalla,» dedi Cemal Süreya. «Ben de geleyim,» diyen Behzat Ay'la birlikte çıktı.

«Benim Rıza Tevfik'le küçük bir iki anım vardır,» dedim. «‘Son Telgraf’ gazetesinde çalışıyordum. Adını hatırlamadığım bir üstatla röportaj yapacaktı. Sekiz on tane resmini almıştı. Mısır'da, Lübnan'da çekilmiş ilginç resimler. Röportaj yapıldı, bitti, bir hafta geçti, üstat, resimlerini bir türlü alamıyor. Zavallılık o yaşlı haliyle belki on beş kere gelip gitti. Kapıcılık yaptığım için bana dert yanardı gazetecilerden. Oturtur, sıra ısmarlardım.»

«Güzel adamdı,» dedi Ercümen Behzat Lâv. «Bembeyaz sakalı göbeğine kadar gelirdi.»

«Bir gün Sirkeci'den tramvaya binmiştim, Divanyolu'nda in-
cektim. Üstat Sultanahmet'ten bindi, hemen yerimden kalktım,
— buyrun oturun — dedim. Teşekkür etti. Onun önemli biri ol-
duğunu tramvaydakilere duyurmak için yüksek sesle konuşma-
ya başladım. Dedğiniz gibi sakalı göbeğine iniyordu. Tramvay-
dakiler Rıza Tevfik olduğunu anlar anlamaz hemen çevresini
aldılar, soru yağmuruna tuttular. Yolcuların hepsi başına üşüş-
müştü. Sokakta yürürken yere düşen bir saralının başına top-
lananların yarattığı resmi andırıyorlardı. Ben sevgiyle bir dav-
ranışta bulunmuştum ama, sonradan adamcağızın rahatını ka-
çırdığım için suçlayıp durdum kendimi. Belki de kimseyle görüş-
mek, tanınmak istemiyordu,» dedim.

Güldü Ercüment Behzat Lâv: «Ben yakından tanırdım. Çok
iyi insandı. Yalnız kafası karmakarışık. Bir doğrultusu yoktu.
O dönem yazarlarının hiçbirinin bir doğrultusu, bir dünya gö-
rüşü yoktu zaten. Çoğu okumuyordu. Okuyanlar da Batı'nın se-
viyesi düşük yazarlarını büyük yazar sanıyorlardı. En iyileri olan
Halit Ziya Bey dahi, Avrupa'da bile beşinci altıncı sınıf yazarlar
arasında gösterilen Goncourt'u kendisine rehber seçmişti. Bizler
de bir şey bilmiyorduk, ne verilirse araştırma, inceleme gereğini
duymadan kabulleniyorduk. Hepimiz birer Ahmet Cemil'dik. Türk
edebiyatına hizmet etmek amacıyla gecesini gündüzüne katan
Ahmet Mithat Efendi Paul de Kock'u göklere çıkarıyordu. Meh-
met Rauf benim hocamdı. *Eylül*'de ne var? Sulu bir romantizm,
birkaç nefis peyzaj!» dedi, hepimize ayrı ayrı, söylediklerinin
doğruluğunu onaylamamızı istercesine baktı. Konuşurken sesini
tıpkı tiyatrodaki olduğu gibi zaman zaman yükseltiyor ama daha
çok mırıltı gibi güç anlaşılır sesler çıkıyordu ağzından. Kimi cüm-
leleri makine hızıyla söylüyor, birbirine ekliyordu. Taklitler ya-
pıyordu. Ayağa kalkıyordu, bir süre duruyor, tekrar oturuyordu.
Yüzü çizgilerle kapanıyor, konuya gereken sesi, uyumu verdiği-
ne inandıktan sonra açılıyor, rahatlıyordu. «Kibar, yakışıklı bir
adamdı Mehmet Rauf.»

«Onlar, yazarlığın kendini, yani o sanatın özündeki derinliği
değil yazarlığın tavrını seviyorlardı,» dedim. «İyi bir yazar oldu-
ğuna inandığım A. Şinasi Hisar, Marcel Proust ve Paul Bourget
gibi yazarların Türkiye Mümessili olmaya çalışıyordu. Proust'a
yaklaşmakla gene de en iyi seçmeyi yapmıştı.»

Ercüment Behzat Lâv, kaşlarını kaldırdı, gülümsedi, sesini
yavaşlattı. «Marcel Proust büyük adam şekerim, onunla kıyas-
lanmaz ki,» dedi.

«Kıyaslamıyorum, ona öykündüğünü belirtiyorum.»

«Doğru bir saptama. Yalnız, evet yalnız Marcel Proust da, Paul Bourget de, özellikle Marcel Proust Fransız burjuvazisinin hikâyesine eğilirken, A. Şinasi, aristokrat bile olamamış, bir çeşit, ne derler ona, ha, 'kast' diye adlandırılabilir bir topluluğun hayatından, meseleyi kavrayamadığı için bireysel ilişkilerin ağır bastığı hikâyeler yazıyordu. Korkunç bir çelişki. O da zarif adamdı. Edebiyattan başka hiçbir şeyle uğraşmıyordu. Sanat hayatında da özel hayatında da çok titizdi. Ellerini günde on kere sabunla yıkar, dışarıya çıkmak zorunda kalırsa sabununu da yanında götürürdü. Yabancıların, hatta bizlerin bile dokunduğumuz herşeyi tekrar tekrar sildirir ya da yıkatırdı. Saraylı, muhteşem, otoriter bir annesi vardı. Kimi zaman evlerine giderdik, bizimle görüşmek lütfunda bulunurdu. Öptüreceği elini öyle ritmik bir şekilde uzatırdı ki karşınızdaki hanımefendinin bir grandüşes olduğu zehabına kapılırdınız. Zavallı Şinasi'cik, annesinin büyük baskısı altındaydı; kocaman adamken bile annesinden izin almadan, gideceği yeri ve saati söylemeden bir adım atamazdı. Bunu yaparken bile bir iki saat önceden kendini hazırlardı, tasarılarını üst üste yığar, değiştirir, annesinin psikolojik durumunu kollar, en yumuşak anını yakalayınca çocuklar gibi sevinir: Anneciğim müsaade buyurursanız arkadaşlarla biraz dolaşacağız, derdi ve derken kirpikleri titrerdi. Sadece, —peki— anlamında başını eğerdi bağışlamayan, hoş görmeyen hakimi mutlak. Şinasi, yoksullardan, kendi deyimiyle — ayak takımından — nefret ederdi. Kardeşi Selim Nüzhet öyle değildi ama. Uzun seneler Avrupa'da kalmıştı; tiyatro tahsil etmişti. Aydınlı, Hayata dönük, pırıl pırıl bir adamdı. Bilgiliydi. Çalışkandı. İstanbul'a dönünce Darülbedayi'ye girmek istedi. Muhsin istemedi. Muhsin'ler, Behzat'lar egemendi o zamanlar. Darülbedayi demek onlar demekti. Okumuş adamlara, bilen adamlara büyük bir allerji vardı. İşte Enver Paşa'lar, Talât Paşa'lar böyle bir anlayışın temsilcisiydiler. Cesur ama cahil.»

«Niyazi Bey hakkında bir şey biliyor musunuz?» dedim.

«Kahraman-ı Hürriyet Resneli Niyazi Bey mi?» dedi. «Bilirim. Bunlar siyasetçi değil çeteci adamlardı, şimdiki deyimle gerillacılardı. Şövalye ruhluydular. Bulgarlar Makriköy'e dayanmışlar, güm güm gümbürdeyen top sesleri ahşap evleri zangır zangır titretiyor, hazretler ise bıyıklarını burmakla meşgul... Bizim Şehzadebaşı'nda, Bozdoğan Kemeri'nde kocaman, heyula gibi bir konağımız vardı. Dayım yeni evliydi. Bir akşam Damadı

Şehriyari Enver ile Resneli Niyazi geldiler... Sofralar kuruldu, yenildi, içildi, gün ışıyana kadar konuşuldu. Bilir misiniz ki çocuklar, ünlü Babiali Baskını bizim evde planlandı.» Tepeden tırnağa süzdü hepimizi. Şaşkınlığımız, sözlerinin gerisini getirmesini bekleyen heyecanlı halimiz ve tarihi bir olaya tanık olan biriyle karşı karşıya bulunduğumuzu bakışlarımızla hissettirmemiz, onu sevindirdi: «Ertesi günü gene geldiler. Heyecanlıydılar. Niyazi, salonda bir aşağı bir yukarı geziniyor, — Nâzım'ı boku bokuna vurduk, — diye söyleniyordu. Nâzım Paşa'yı öldürmüşlerdi. Güzelim, sevgilim, bunlar, bozulan ve dağılmak üzere olan İmparatorluğu kurtarmak için değil, kendi tutkularını tatmin için yaşıyorlardı. Nâzım Paşa'nın tabutu bizim evin önünden tüfeklerinin namlularını aşağıya çevirmiş bir tabur askerin arasından geçti. Trajik bir durum. Hem öldürüyorlar hem de kendi eceliyle ölmüş gibi büyük bir cenaze töreni düzenliyorlar.»

«Osmanlı'nın siyaset çarkı böyle işliyordu üstat,» dedim. «Daha doğrusu dünyanın her yerinde böyle işler.»

«Dört buçuk milyon insanı nahak yere ziyan ettiler,» dedi Ercüment Behzat Lâv. «Edebiyatçısı da köksüz siyasetçisi de köksüz. Biz delikanlıyız o çağda. (Selim İleri'ye baktı: Senin yanında ya var ya yokum. İstanbul işgal altında. Mitinglere katılıyoruz. Belimizde uzun namlulu tabancalarla Kroker Oteli'ni basıyoruz. Nâzım Hikmet'le Halide Edip Hanım'a hayranız, boyuna mektup yazıyoruz.»

«Nahit Sırrı Örik'i tanıdınız mı?» dedi Selim İleri. «Bence çok iyi bir yazar.»

«Tanıdım güzelim, tanımaz olur muyum? Arkadaşımdı. Fransız, Osmanlı karışımı bir eğitimden geçmişti. Çelebi adamdı, nazikti. Ürkek, içine kapanıktı. Abdülhak Şinasi gibi. Yalnız dili biraz ağdalydı, ne derler, kitabı dili aşamamıştı.»

«Konuşmalarında da öyle miydi?» dedi Selim İleri.

«Hayır, canlı, renkli ve sade sözcükler kullanırdı. O vakitler geçerli olan dil, ciddi, suratı asık, espriye yer vermeyen, hayata uzanmayan bir dildi.»

«Sakallı Celâl diye bir efsane var. O nedir? Bir şey biliyor musunuz?» dedim.

«Balıkçı gibi enteresan bir adamdı. Balıkçı da müthişti. Tragedyalardan parçaları Antik Yunan diliyle okur ki... Sakallı Celâl yumuşak (g) yi çok kullanırdı. Fransızca bilenlerin çoğunda vardır bu dil züppeliği. Onurlu, kimseye ödün vermeyen, kişiliği üzerinde spekülasyon yaptırmayan biriydi. Aç olduğunu

bilirdik ama terslemesinden korktuğumuz için küçük bir teklifte bulunamazdık. Bir çay söyler, bir simit aldırır, öyle geçirirdi gününü. Kimseye boyun eğdiğini, halinden şikâyet ettiğini görmedim. Burası enteresandır, dikkat edin, böylesine nevi şahsına münhasır, yani kendine özgü bir adam derler. Şükrü Kaya, uyanık bir adamdı. Sırf Celâl'i korumak amacıyla Belediye Fen İşleri kadrosunda bir iş buldu iki yüz yetmiş lira aylıkla. Ama Celâl, ne kadar maaş alacağını bilmiyordu; parayla pulla ilgisi yoktu zaten. Ay sonunda bordroyu imzalarken gözleri iki yüz yetmiş rakamına takılmış, — Bu ne? Ben ne yapacağım bu kadar parayı? — demiş, yüz yirmi lirasını almış, geri kalanını iade etmiş.

«Onun enfes bir hikâyesi var, onu da anlatayım... Zonguldak taraflarında, hafızam beni yanıltmıyorsa bir lisenin müdürü, o sırada dolan lağımı temizleyecek bir lağımçı arıyormuş. Sakallı Celâl işsiz, bu haberi duyunca sırtına tulumları çektiği gibi koşmuş. O iş yaparken bahçeden içeri, kerli ferli bir zatı muhterem girmiş, Sakallı Celâl'e — Bakar mısın delikanlı, ben müdürü arıyorum, nerededir biliyor musun? — demiş. Sakallı Celâl doğrulmuş, küreğinin üstüne çenesini dayamış, — Benim — karşılığını vermiş. Müfettiş şaşırmış, öfkelenmiş... Bir lise müdürü nasıl olur da lağım kazar, bu ilim irfan yuvalarına bir hakarettir, okulunun şerefini koruyamayan bir zat müdürlük yapamaz diye rapor döşenmiş, (güldü) zavallı müdürün ayağına hemen karpuz kabuğu koymuşlar... Celâl Bey, dünya tarihini çok iyi bilirdi. Fransız Büyük Devrimi'ni öyle bir anlatırdı ki dinlemeye doyamazdık,» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«Selamlar,» dedi Salim Rıza Kırkpınar. Soluk soluğaydı. Uzun boylu, yapılı, ak saçlı, güleç yüzlüydü. Ellerimizi sıktı, Ercüment Behzat Lâv'ın elini sıkarken, «Salim Rıza bendeniz,» dedi. «Zatıalinizi ben çok eskiden tanırım Beyefendi. Bütün kitaplarınız kütüphanemdeki şerefli yerindedir. S.O.S, falan, efendim.»

Hocaların hocası diyorlardı Salim Rıza Kırkpınar'a. Ayda birkaç kez uğrar, dergi alır, bu arada bizim bilmediğimiz günlerde tanık olduğu ya da başından geçen hikâyeler anlatır, yeri geldi mi Nedim'den, Baki'den, Şeyh Galip'ten şiirler okurdu.

«İstirahat buyurun, biraz soluklanın Beyefendi,» dedi Ercüment Behzat Lâv.

«1909'da doğduğuma göre sizden epey büyüğüm,» dedi Salim Rıza Kırkpınar. «Affedersiniz, yaşça tabii.»

«Estafurullah, bendeniz 1903 tevellütlüyüm efendim.»

Salim Rıza'nın gözleri açıldı, «Maşallah, hiç göstermiyORSUnuz? Demek ki aramızda altı yaş fark var. Yani bir kuşak. Efendim, bizim zamanımızda altı yılda bir kuşak değişirdi,» dedi.

«Şimdi on yıla çıktı hoca,» dedim.

«Cemal Süreya yok mu?»

«Az önce gitti. Bir şey istiyORSAnız...»

«Teşekkür ederim, özlemiştim de,» dedi, ellerini göbeğinin üstünde bağladı, başını sağa yatırdı.

«Hoca çok güzel şiir okur. Özellikle aruzla yazılmışları,» dedim.

«İltifat ediyORSUnuz. Biraz işte, efendim,»

«Radyo programlarını izliyoruz,» dedim.

«Müsaade buyurORSAnız size benim için değeri büyük bir hatıramı nakledeyim efendim. Bendeniz, efendim, 1935 yılında 835 *Satır*'ı derste, öğrencilerine ezbere okumuş bir hocayım...

evet efendim. Nâzım Hikmet Bey'in birkaç şiirini huzurlarında okudum, efendim, çok beğendiler, iltifat ettiler, efendim... 1951 yılları. Güzel Sanatlar Akademisi'nden bir arkadaş aldı beni Kadıköy taraflarında bir yere götürdü. Yığın yığın eşyalar, dekorlar, makineler, kablolar. Sonradan öğrendim, İpekçi'lerin Film Stüdyosuymuş, efendim. İçerde Nâzım Bey, İhsan Bey bir de Orhon Murat var. — Hoca — dedi Nâzım Bey, — Nedim'in gazellerinden ezberinizde var mı? — Efendim, — Bir yirmi kadar var Nâzım Bey — dedim, efendim. Üç şiir okudum. Çok beğendiler, tekrarlattılar, efendim, dört kere tekrarladım. Meğer Orhon Murat da Nedim'den şiirler okuyacakmış, okudu da, efendim, benimkini beğendiler. Nâzım Bey, — Şimdi dinleyelim — buyurdular. Meğer sesimi banta almışlar, o zamanlar bant yoktu, tel vardı, tele almışlar. İlk olarak sesimi dinledim, efendim o gazeller filmde benim sesimle yayımlandı.»

«Çok güzel. Tanıştığımıza memnun oldum,» dedi Ercüment Behzat Lâv, ayağa kalktı, ellerimizi sıktı, gitti.

«Eee, ne yapıORSUnuz bakalım?» dedi Salim Rıza Kırkpınar.

Uyandığımda sabah ezanı okunuyordu. Alacakaranlıktı ortaklık. Yeniden uyumayı denedim ama olmadı, kalktım, yüzümü yıkadım, giyindim, bahçedeki serinlikte *Pedro Paramo*'dan birkaç sayfa okudum. Garip, düşle gerçeğin karıştırılarak anlatıldığı bir romandı. Korku, hüzün ve ölüm düşüncesi, her satırda kendini duyuruyor, varlığını sıkıştırıyordu. Ölüler konuşuyordu. Köylerin sokaklarında hortlaklar dolaşıyordu. Rüzgâr, her yana ölülerin geçmiş yaşantılarla ilgili sözlerini, hayal seslerini götürüp dağıtıyordu. Folkner ve Asturyas'ın biçimleri, roman örgüsünün derinliklerindeydi. Gözlüğümü, tükenmez kalemli, «Milliyet» gazetesine vereceğim «Onlar» adlı uzun hikâyemi yanıma aldım, yola çıktım. Sonsuz bir yürüyüşe çıkar gibi bir duygu içindeydim. Minibüse bindiğimde saat beş buçuktu. Fatih'e geldim, ordan bir dolmuşa atladım. On beş yıl sabah akşam bin bir tedirginlik, geç kalma korkusu ve heyecanıyla gidip geldiğim bu yolda ilk kez rahattım ve bağlı olmamayı yaşıyordum. Karaköy tenhaydı, yerler kirliydi, parça parça kâğıtlarla doluydu, dünden kalma, adlandıramayacağım tuhaf bir koku vardı. Çöpçüler ortalığı süpürüyorlardı. Balıkpazarı açılmamıştı. Balıkpazarı'nın çevresi çürümüş balık kokuyordu. Hafif hafif sallanan bir sandalın içinde, çıplak, nasırlı, kirli ve güneşten kararmış ayakları

bir gemici muşambasının dışına çıkmış biri uyuyordu. Bir «Cumhuriyet» ile bir «Ulus» gazetesi aldım, köprü'nün altında, Adalar İskelesi'nin sağ ilerisindeki kahveye oturdum. «Ben müfettişken hep buraya gelirdim.» sözleriyle Cemal Süreya uyuyordu şimdi. «Cumhuriyet» gazetesine göz attım. Rauf Mutluay, Fazıl Hüsni Dağlarca ile bir konuşma yapmıştı. Fazıl Hüsni Dağlarca'yı bir şeyler yerken hayallemiştim. Saraçhanebaşı'ndaki bir meyhanede görmüştüm bir gün.. Tek başına oturuyordu ve sağ elini şakağına dayamış görmeyen gözlerle dışarıya bakıyordu. «Ulus» gazetesinin Sanat Sayfası'na baktım. Selim İleri'nin Sait Faik'in, *Medarı Maişet Motoru* üstüne yazdığı bir yazı, Veysel Öngören'in bir şiiri vardı. Veysel Öngören'le Ankara'da meyhaneye meyhaneye dolaşmış Omay'ın piyano çaldığı bir gece kulübünde Tarık Leventoğlu, Doğan ve Ferhan Onat'larla sabahlamıştık. Yazarlar hakkındaki söylentileri okudum, şekerli bir kahve söyledim, deniz kirli ve durgundu. Kadıköy sislerin arkasında 'hayal şehir'di. İskeleye bir vapur bağlanmıştı. Boştu. Yaşlı, şişman, dağınık beyaz saçlı bir kadın yüzüme deli gözleriyle bakarak ve delilerin anlamlı ama anlamı çözülmez gülümsemeleriyle gülümseyerek geçti yanımdan. Garson çıktı önüne kadının. «Hadi yaylan bakalım.» dedi. «Beleş çay yok.» Kadın, ciyak ciyak bağırmaya, insanın yüzünü kızartacak bir biçimde sövmeye başladı. Garson, daha ağır küfürlerle karşılık verdi. Anladığıma göre kadın, köprüaltı esnafı tarafından her şeyiyle tanınan biriydi, belki de çoğu onunla yatmıştı ve bende, Galata kerhanesinden emekliye ayrılmış bir zavallı izlenimini bıraktı. Geriye dönerken, «Gazetenize bakabilir miyim?» dedi Rum kadınlarının kullandığı bozuk bir Türkçeyle. «Buyrun.» dedim.

«Müşteriyi rahatsız etme.» diye bağırdı garson, üstüne yürüdü.

«Seni patronuna şikâyet edecem. Patronun beni çok iyi tanıır.» dedi kadın ve garsona söve söve uzaklaştı.

Genç bir adam, sandalla balık tutuyordu. Kıllı bileğinde yusuvarlak ve iri bir saat ile parmağında Anadolu'ya yük taşıyan kamyon şoförlerinin parmaklarında görülen altın bir şövalye yüzük vardı. Tutmak istediği balık başka bir balık olmalıydı ki olmasına takılan izmaritleri iğneden çıkarıp öfkeyle denize fırlatıyordu.

Cemal Süreya ile o ünlü Çağaloğlu - Karaköy yürüyüşlerimizde hep bu kahvede oturuyorduk. Saat dokuza kadar ancak on sayfa tashi edebildim ve kalktım. Garson, bir kahve ile iki

çaya seksen beş kuruş tuttu. Bir lira verdim ve epey uzaklaştıktan sonra garsonun bir yanlışlık yaptığını, daha fazla para vermem gerektiğini anladım ama dönmedim. Başka bir gün öderdim borcumu. Denizcilik Bankası'na uğradım, kuyruğa girdim. 5 Ağustos 1970 tarihli çekiliş için bilet aldım. 5 Ağustosta önce Marmara Adası'nın çok övülen bir köyü olan Çınarlı'ya gidecek, bir hafta kalıp Avşa'ya geçecektim. Cemal Süreya ile Elif Sırgun 15 Ağustos 1970'te Avşa'ya geçeceklerdi. Daire arkadaşlarımdan Ziya Uras, Talât Kılıç ve öğretmen Cazibe Işık şimdi Avşa'daydılar ve belki de şu saatte denize giriyorlardı. Kadıköy İskelesi'nin içindeki kitapçıları dolaştım. E Yayınları'ndan yeni çıkan *Mektepli* adlı romanı gördüm ve «Aydın Emeç'ten alırım,» dedim. Hikâyeden daha yirmi altı sayfa okumam ve düzeltmem gerekiyordu. Cağaloğlu'na çıkacak, «Papurüs'e gidecek ve bu işi orda yapacaktım. Karaköy Alanı'ndaki dolmuşlardan birine yürürken Selim İleri'nin arabasının önüne bindiğini gördüm ve Karaköy geçidinden çıkıp kapıya saldıranlardan önce davranarak arkaya geçtim. Selim İleri, beni görmemişti. Şöföre yirmi lira verdi ve üstünü alırken teşekkür etti. Beni görünceye kadar sesimi çıkarmamaya karar verdim. Bu küçük oyun yataktan kalktığımdan beri beni çocukça sevindiren tek olaydı. Başını çevirmeyince dayanamadım, öne doğru eğildim, yavaşça, «Merhaba,» dedim. Döndü, heyecanla gülümsedi, genç yüzü kızardı, «Oooo, nasılsınız?» dedi, elindeki bozuk paraları şangırdattı, «Görmedim, affedersiniz!»

«Nereye böyle?»

«Yeni Edebiyat'a gidiyorum. Doğan Hızlan'la iki saat kadar çaişacağım.»

«Ulus'taki yazını gördüm ama henüz okuyamadım,» dedim ve neden olduğunu bilmeden Cağaloğlu'na çıkma kararından caydım. Sirkeci'de inerken benimle tekrar görüşmek isteyeceğini düşünerek ve bulunacağım yeri belirtmek amacıyla, «Öğleye doğru E Yayınevi'nde olacağım.»

El salladı dolmuş hareket ederken.

Karşıya geçtim. Ve beynimin içinde geçmiş gürültüler canlandı. Yıllar önce burada sağa sola ateş eden bir sarhoş yoldan geçen iki kişiyi öldürmüştü.

Tan Matbaası'nın altında depo edilmiş dinamitler patlayarak binayı havaya uçurmuş, dört tanıdığım matbaacıyla Meserret Oteli'nin nakliyat ambarlarına bakan yönünde müşteri bekleyen Niğdeli hamal hemşehrilerim parçalanmıştı. Enkaz yığınına askeri

araçlar, grayderler kaldırırken ordaydım. Ölüler grayderlerin kepleriyle çıkarılıyordu. Hafif yaralarla kurtulan orta yaşlı bir adamın elindeki gazete kâğıdına sarılı paket yer yer patlamıştı ve pakette kıyma vardı.

1945 yılından kalma eski bir uğultu doldurdu kulaklarımı.

O günlerde yayımlanan İstikbalin Sesi adlı şiir kitabım, — affedersiniz şiir demeye utanıyorum; şiirin yanından bile geçmemiş, acemi, anlamsız, bilinçsiz bir söz yığınıydı — kapağının üstündeki;

*Bağır gençlik bağır
Duysun sesini dünya
Tanısın cihan
Bütün cihan seni*

uydurması yüzünden epey satılmıştı. Faşist bir öğrenci ve Halk Partisi kalabalığı ellerinde dövizler, bağıra çağıra Çağaloğlu'ndan aşağı iniyorlardı. Liberal fikirleri savunan gazeteler polis kordonu altına alınmıştı, gazete patronları çoktan kaçmıştı. Zekeriya Sertel ve Sabiha Sertel'in çıkardıkları «Tan» gazetesi protesto edilecekti. Şimdi «Varlık» dergisinin bulunduğu dar sokaktaki ABC Kitabevi yağma edilmişti. (Aynı anda Beyazıt'taki Lena Kitabevi paramparça edilmişti.) Kitapları sokağın ortasına yığmışlar, bazılarını yırtmışlardı, çiğniyorlar, vahşiler gibi tepiniyorlardı. Ağızlarından salyalar akıyordu, gözlerini kan bürümüştü. Ben bir iki kitabı gözüme kestirmiş ve almak üzere eğilmiştim ki biri elime vurmuş, «Kitaplara dokunan komünisttir. Linç edilecektir,» diye bağırıyordu. Korkudan sapsarı olmuştum. Sonra o kocaman, kıskırılmış kalabalığın arasına sıkışıp kalmış polis cipleri, kara gözlüklü sivil polisler ve yangın söndürme arabalarının yanlarından dalga dalga akarak «Tan» gazetesine saldırmışlardı. Bir iki öğrenci bayrak direğinin bulunduğu yere tırmanmışlar, «Kahrolsun komünistler! Komünistlere ölüm!» diye başlayan oldukça heyecanlı bir nutuk çekmişler, İstiklal Marşı'nı söylemişlerdi. İstiklal Marşı kalabalık tarafından yüksek sesle, mırıltıyla ve yarım yamalak tekrarlanıp bittikten sonra yürümüşlerdi «Tan» gazetesine. Makineleri balyozlarla kırmışlardı. Daktilo makinelerini, masaları, sandalyeyi ve tomar tomar yazıları fırlatmışlardı aşağıya...

«Tan» gazetesinin üstündeki, —şimdi tutucuların karargâhı olan— kahveye çıkan merdivenleri tırmanmaya başladım. Orhan Kemal, bu merdivenleri koşarak çıkardı ve ağır ağır çıkan benle Talât Kılıç'la alay ederdi. Adana Lezzet Lokantası'nda iç-

kimizi içtikten sonra buraya gelirdik. Ya üçlü bir bulum çevirir ya da Orhan Kemal, Talât Kılıç'la tavla oynardı. Ben tavla bilmediğim için seyrederdim ve hep Orhan Kemal'in tarafını tutardım. Pencere kenarındaki bir masaya oturdum, canım istemediği halde sırf orda oturabilmek için bir ayran söyledim. Ayran ekşilikten köpürmüştü. Bir yudum aldım, bıraktım. On sayfa daha okudum ve tashih yaptım. Konuşmalar, okunan gazeteler, caddeden gelen yoğun bir bireysel ticaret gürültüsü canımı sıktı, on bir buçukta kalktım.

E Yayınevi'nde Aydın Emeç tek başına oturuyor, bir kitap okuyordu. «Hoş geldin Buyruk,» dedi, kucaklaştık. «Jack London'ın hayatını okuyordum.»

«Kim yazmış?» dedim.

«İrving Stone... İyi şeyler yakalamış,» dedi Aydın Emeç, sol favorisinin kollarını çekiştirmeye başladı.

«Çevirecek misin?» dedim.

«Bitireyim de bakalım,» dedi Aydın Emeç. «Karısı da bir kitap yazmış ama o kadar iyi değil. Adamın hayatı baştan sona felaketlerle dolu.»

«'Varlık'ta Jack London hakkında bir yazı okudum. On dokuz yaşındayken Uzakdoğu'ya gitmiş, bir milyon dolar kazanmış,» dedim.

«Yooo. Doğru değil,» dedi Aydın Emeç, kaşlarını kaldırdı. «Belki bütün hayatı boyunca bir milyon dolar kazanmıştır. Kazanmış ama bir türlü de borçtan kurtulamamış. Her zaman elli bin, yüz bin dolar borçlu.»

«Bir de gemisi vardı değil mi?» dedim.

Bir Bafra sigarası uzattı, alevi uzayan bir çakmakla yakarken kaşlarını hafifçe ütüldü.

«O gemi onun canına okuyor ya... Adamda korkunç bir insan sevgisi var. Saf ayrıca. Bu kadar acı deneyler geçirdiği, insanları avucunun içi gibi bildiği halde iyi - kötü ayrımı yapmadan önüne çıkana inanıyor, kendisine başvuran herkesin yardımına koşuyor. O gemi beş bin dolara mal olacağına dost bildiklerinin, inandıklarının attıkları kazıklarla elli bin dolara mal oluyor. Herkesi seviyor. Kendinden para isteyenlerin hiçbirini boş çevirmiyor. Tabii parayı alanlar bir daha ortalıkta görünmüyorlar, o da istemiyor zaten. Sonra kardeşlerinin çocuklarına bakıyor, düşkün arkadaşlarına bakıyor. Düşünebiliyor musun Buyruk, evde her Allahın günü yirmi beş otuz kişinin karnını doyuracağı bir masa hazır. Gelen yiyor, giden yiyor..

Sonsuz bir sofraya sanki. Masasında yiyip içenler, kendisinden para alanlar zenginleşirken o yoksullaşıyor. Ütopist bir adam. Burnunun altına vurdu işaret parmağıyla bir iki kere, sigardan çektiği dumanı başını arkaya atarak tavana üfledi.

«Atinalı Timon gibi desene,» dedim.

«Bir bakıma ona benziyor. Ama Atinalı Timon'un davranışlarının temelinde, zenginlik ve yoksulluk karşısındaki insanların tutumlarını, karakterini öğrenmeye yönelmiş bir felsefe var. Jack London öyle değil. Açık bir adam. Hiç kimse hakkında bir önyargısı, pazarlığı yok. Kendini soyan adamın soygunculuğunu biliyor ama yüzüne vurmuyor, onun mutlu olmasını istiyor. Kimseden yakınmıyor, insanlara bir insanlık dersi vermeye çalışmıyor. Sonra Buyruk, öyle enteresan bir adam ki... Bir kere müthiş dayanıklı. Her gün bir litre viski içiyor. Ne demek günde bir litre viski içmek? Düşünebiliyor musun? İşin başka bir yanı var: Hiç sarhoş olmuyor ve bir litre viskiyi çektiği gibi otomobiline atlıyor, yıldırım hızıyla sürüyor,» dedi Aydın Emeç.

«Adam tedirgin,» dedim. «Kendi içinde sıkıştırılıp duruyor.»

«Öyle,» dedi Aydın Emeç, «Bu kadar içki, bu kadar olay niye? Bir nedeni olmalı. Kendini ve yaşadığı dünyadaki gerçekleri arıyor boyuna. Oysa bin tane olayı yaşamak gereksiz bence. Bir insanı incelediğin zaman milyonlarca gerçekle karşılaşsın.»

«Doğru,» dedim. «Epey de yazmış.»

«Kırkı aşkın eseri var adamın. Ben en çok *Gün Işığı'nı*, *Vahşetin Çağrısı'nı*, *Deniz Kurdu'nu*, *Martin Eden'i* beğeniyorum. Bence en güzel romanı: *Gün Işığı.*»

«Rastlamadım böyle bir romana. Sen İngilizce'sinden mi okudun?»

«Hayır hayır, Türkçe'sinden,» dedi Aydın Emeç, çabuk çabuk. «Bizde basıldı bu kitap. Ama hangi yayınevinin bastığını bilmiyorum. Ne içersin?»

«Mersi. Bir kahve, iki çay, bir ayran... İçim çöplüğe döndü. Bu sabah ezan okunurken sokağa çıktım. Karaköy'e gittim, köprüünün altındaki kahveye oturdum.»

«Ne oldu?» dedi. «Bir sıkıntın mı var?»

«Ben de boyuna arıyorum,» dedim. «Belki de aradığım burnumun dibinde ama göremiyorum. Gözlerim, hâlâ gereği kadar açılmış, gereği kadar görme bilincine erişmiş değil.»

«Ama hiç olmazsa aradığını biliyorsun,» dedi Aydın Emeç; esnedi, elini ağzına götürdü, gözleri yaşıyla doldu.

«Uykusuz musun?» dedim.

«Yok be Buyruk. Uykumu aldım ama kimi zaman böyle esniyorum işte,» dedi Aydın Emeç. «Hadi seninle birer Çamlıca gazozu içelim.»

«Peki içelim,» dedim.

Kalktı, buzdolabından iki Çamlıca gazozu çıkardı, açtı, birini bana uzattı. Buz gibiydi.

«Amerikan yazarlarının çoğu serüvenci. Dünyayı dolaşmışlar. Bir gelenekleri var,» dedim.

«Toplumlarının karakteri öyle. Kanlarında var serüvencilik,» dedi Aydın Emeç; başını arkaya atarak bir iki yudum aldı gazozdan.

«İmkânları falan da...» dedim.

«Yok be Buyruk. Çoğu beş parasız. Jack London'ı biliyosun, bir kuruşu yok. Sefaletin en koyusunu yaşamış. Bir lokma ekmek için yapmadığı iş kalmamış. Kimi zaman yaya kimi zaman yük trenleriyle dolaşmış Amerika'yı. Yakalıyorlar, indiriyorlar. Korkunç bir şey! Bu vagondan iniyor, trenin arkasından koşuyor, öteki vagona biniyor. Düşünebiliyor musun? Yıllarca trenlerin arkasından koşmuş, oralarda gecelemiş aç, parasız, sigarasız. Üstte yok başta yok... sonradan yazacağı şeylere malzeme olsun diye yapmamış ki bu işi. Yaşamak için yapmış,» dedi Aydın Emeç. Sesinde böyle bir hayata duyduğu iğrenti ile böyle bir hayatı yaşamak zorunda kalan insana uzanan içinden çıkılmaz bir acı vardı.

«Gorki de öyle ya. O da yük vagonlarında, ot yığınlarının arasında gizlenerek, her an Çar'ın polisi tarafından yakalanacağını düşünerek dolaşmış,» dedim.

«Jack London'a, Amerika'nın Gorki'si diyorlar zaten Gorki, ihtilal için Amerika'ya, Amerikan işçilerinden yardım istemeye gittiğinde tek karşılayan Amerikan yazarı Jack London,» dedi Aydın Emeç. «Yapılan anketlere göre Amerikan işçilerinin, dünya işçilerinin en çok okuduğu romancı.»

«Gorki'nin dolaştığı yerlerin bir haritasını basmışlar, gördün mü?» dedim.

«Gördüm,» dedi Aydın Emeç, gazozun sonunu da içti, boş şişeyi koydu döşemeyi kaplayan halının üstüne. «Yalnız, Gorki, Rusya'yı dolaşıyor sadece. Jack London'un ise dünyada gitmediği yer kalmamış. (Güldü, başını yanlara salladı.) O kötü tekneye karısını, çocuklarını, arkadaşlarını dolduruyor, taaa Japonya'ya kadar gidiyor... Altın aramalar, günlerce buzların üzerin-

de yatmalar. Korkunç bir enerjisi var. Günde on dokuz, yirmi saat çalışıyor ve iki bin, iki bin beş yüz kelime yazıyor. On iki yılda, kırkı aşkın eser... Akıllara durgunluk verecek bir şey bu. Hemingway de öyle. O da parasız. Ama cesur adamlar bunlar. Buyruk, Karısıyla birlikte hiçbir şey düşünmeden yola çıkıyor. Paris'e geliyor. O zamanlar yirmi altı yaşında. Bir sandviçle günlerini geçiriyorlar. Paris'teki günlerini anlatan bir kitabı var, çok severim. Ekmek yemezdik, tablo satın alırdık, diyor.»

«Dediğin doğru. Amerikan toplumunun kuruluş ilkesinde var bu. Karakterler de bu ilkelere göre oluşuyor. Folkner da dolaşmış epey,» dedim.

«Bizim yazarlarımız da masa başında oturuyorlar değil mi?» dedi Aydın Emeç, güldü. Aydınlık ve denize birkaç kez girdiği için yanmaya başlamış yüzünü (Aydın Emeç'in yüzü beyazdır ve simsiyah gür saçları, uzun favorileri o yüze, zaten var olan temizlikten ve güzelliğinden ayrı bir temizlik, güzellik katmaktadır. Ama esmerlik yakışmıyor Aydın Emeç'e.) dolduran gülümsemenin altındaki gizli düşünceyi anlıyordum. Haklıydı. Namık Kemal, Ziya Paşa, Abdülhak Hamit ve birkaç eski yazar birtakım zorunluluklar yüzünden yurt dışına gitmişlerdi. Onların arkasından geziye çıkanlar da Paris'ten öteye geçmemişlerdi; tek tük Almanya'ya, İngiltere'ye gidenler vardı. Sait Faik, Grenoble'a kadar gitmiş. İstanbul özlemi asabını bozmuş, kısa bir süre sonra dönmüştü. Fazıl Hüsnü Dağlarca Paris'e bir kez gitmişti. Melih Cevdet Anday ile Oktay Rifat da yurt dışına çıkmışlardı. Naim Tiralı, Sabahattin Batur, Attilâ İlhan, Necati Cumalı, İlhan Berk, Demir Özlü, Ferit Edgü Paris'e gitmişlerdi. Cemal Süreya Paris'te iki yıl kalmıştı.

Ayrıca çağrılı olarak gidenler vardı. Aziz Nesin, Balkanlar'ı, Rusya'yı dolaşmıştı. Yaşar Nabi, birkaç kez Yugoslavya'ya, ve Romanya'ya gitmişti. Hüsamettin Bozok İsveç'e gitmişti. Hayati Asilyazıcı bütün Rusya'yı dolaşmıştı, Fethi Naci Paris'e gitmişti. Yaşar Kemal, bütün Balkan ülkelerinden başka birkaç kez Rusya'ya, İngiltere'ye, Fransa'ya gitmişti. Orhan Kemal, Rusya'ya gitmişti. Kemal Tahir, Rusya'ya gitmişti.ERCÜMENT BEHZAT LÂV, Rıfat Ilgaz, Haldun Taner, Necati Cumalı, Nevzat Üstün, İlhan Berk, Balkan ülkelerine gitmişler, Rusya'yı görmüşlerdi. Tarkan Dursun K., film festivalleri dolayısıyla her yıl İtalya'ya, Almanya'ya, Fransa'ya gidiyordu. Cengiz Tuncer, *Hacizli Toprak* romanının yayımlanması münasebetiyle Rusya'ya gitmişti. Şimdi

Paris'teydi. Unutuyordum Fakir Baykurt ile Mahmut Makal İngiltere'yi, Amerika'yı ve Halk Cumhuriyetlerini gezmişlerdi.

Oktay Akbal da epey dolaşmıştı. Son olarak Japonya'ya gitmişti.

Oktay Akbal'la Fikret Otyam'ın bir Amerika gezisi vardı ki, ömürdü.

Ama bütün bu gidişler, tok karnına gidişlerdi, bir bakıma turistik bir anlam taşıyordu. Jack London gibi, Gorki gibi, Panait Istrati gibi hayatın ve onun insanı bitiren koşullarının zorladığı geziler değildi.

Bizim kaç yazarımız Türkiye'yi dolaşmış, kendi insanımızı ve onun içinde bunaldığı sorunları yakından görüp; onun, kıskırtıcı acısını yüreğinde duymuş, kaç kılıp Türk insanını bütün yönleriyle ve binlerce yıllık gelenekler örgüsünü aralayarak anlatmıştı? Şurası bir gerçek ki, bizim yazarlarımızın geçmişlerinde, Jack London'ın, Gorki'nin, Hemingway'in, Panait Istrati'nin hayatlarını karartan serüvenlere benzeyen serüvenler yoktu ve olamazdı da. Şundan olamazdı: Çoğu orta halli, her gün yemek yiyebilecek olanaklara sahip ailelerden geliyordu. Aç kalmamışlardı, yollara düşmemişlerdi, parklarda yatmamışlar, lokanta mutfaklarının çöp tenekelerinde ekmek kırıntısı aramamışlardı.

Fakir Baykurt'la Mahmut Makal ancak köyden şehire kadar gelebilmişlerdi.

Ve bizde genellikle öyle oluyordu. Köylerden şehirlere küçük küçük göçler vardı, ama bu da Türk toplumunun yapısındaki ekonomik dengesizliğe uygun karakteristik bir özelliğiydi Marshall Planı da çok etkili olmuştu ve köylerde köylüyü geçindirecek bir yaşam sağlanamadığı, ağır sanayi kurulamadığı, hatta doğru dürüst bir tarımcılık yapılamadığı için şehirlerle göçmek olağan sayılıyordu.

Cemal Süreya, Maliye Müfettişliği sırasında, gittiği yerlerde üç dört ay kalarak ve oraları (tanıyarak) hemen hemen bütün Türkiye'yi dolaşmıştı.

Bugüne kadarki hayatı, insanın soluğunu kesecek olaylarla ve en kötü koşullar altında buruşturulmuş olan ben bile, —ki Türkiye'de yoksulluğu benden daha yoğun yaşayan bir yazar yoktur sanıyorum— oralarda askerlik yaptığım için Erzurum'u, Erzincan'ı ve Sivas'ı; ailecek çalışmak için gittiğimiz Kayseri'yi, Niğde'yi, Manisa'yı, İzmir'i, Ankara'yı gördüm. Aydın'a, Söke'ye on beş günlüğüne dinlenmek için gittim. Bileciği, Eskişehir'i, Balıkesir'i, Çanakkale'yi, Uşak'ı, Afyon'u birer ikişer gün

kalarak dolaştım. İkinci askerliğim olmasaydı ne İzmit'i, ne Kandıra'yı görmem mümkün olacaktı. Her şeyi bir yana itip otostop yapan yabancılar gibi Türkiye'yi köy köy, her köyde bir ay kalarak dolaşamadım. Dünyayı dolaşmak isteğim ise büyük ve erişilmez bir hayalin içinde varlığını kemiren bir öz-lemle birlikte duruyor ve yaşadığım koşullar beni bundan sonra da isteklerimi gerçekleştirecek olanakların bulunduğu düzeye çıkaramayacağı için ölünceye kadar öyle duracağı benziyor.

Bir tek Evliya Çelebi'miz var gezdiği yerleri bize taşıyan yepyeni bir üslupla. O da ordunun koruyuculuğunda, paşaların lütfettikleri altınlarla yapmış bu işi.

«Haklısın,» dedim Aydın Emeç'e, «Biz masa başında oturuyoruz. En büyük geziyi evden meyhaneye kadar yapıyoruz.»

«Jack London'ın karısı büyük bir kadın değil. Burjuva zevklerini benimsemiş, onun çıldırtıcı özentisi içinde olan basit, kendinden başkasını düşünmeyen ve Jack London'ı basamak yaparak göz kamaştırıcı zenginliklerle dolu bir hayata uzanmak isteyen bencil bir kadın. Jack London'ı hiçbir zaman sevmemiş, anlamamış, yardımcı olmamış biri. Jack London, gırtlığına kadar borca batmışken o kalkıyor en pahalı kumaşlardan, eşyalardan alıyor,» dedi Aydın Emeç.

«Jack London'ın mali imkânlarıyla, varlığını zorlayan isteklerini gerçekleştirmeye, Jack London'ın savaştığı bir sınıfın kişileri arasında yer tutmaya çalışan biri desene,» dedim.

«Öyle,» dedi Aydın Emeç.

Merdivenlerden ayak sesleri ve konuşmalar geldi ve içeriye Rauf Mutluay, Oktay Akbal, Hilmi Yavuz girdiler.

Hilmi Yavuz, işaret parmağıyla beni gösterdi: «Bugün Perşembe değil mi? Tamam, Buyrukçu burdadır,» dedi, güldü, başını salladı.

«Ne haber yahu? Görüşemiyoruz,» dedi Oktay Akbal, elini uzattı.

«Sen Japonya'daydın, nasıl görüşürüz? Geçenlerde Larousse'a geldim, yoktun,» dedim.

«Hastaydım o gün. Soğuk algınlığı gibi bir şey...» dedi Oktay Akbal.

Rauf Mutluay ile el sıkıştık.

Solumdaki koltuğa Oktay Akbal oturdu ve hemen gövdesini öne eğdi, sonra dirseğini koltuğun kenarına yasladı, yüzüne baktı: «Şişmanlıyorsun,» dedi.

«Refahtan,» dedim, güldüm. «Hiroşima yazıları güzel gidiyor.»

«Benden başka kimse gitmedi oraya,» dedi Oktay Akbal.

«Bütün Japonya'yı değil de sadece Hiroşima'yı anlatman güzel,» dedim.

«Bilerek seçtim Hiroşima'yı. Ordan çıkılarak her yere gidebilen bir konu. İnsan, sevgi acıma, öldürme, zulüm hakkında her şeyi söyleyebiliyor. Daha önce de Hiroşima üstüne epey yazı yazdım. Bu benim temel konularımdan biri,» dedi Oktay Akbal.

«Japon yazarlarıyla tanışıp konuştun mu?» dedim.

«Tanıştım, Kawabata'yla tanıştım. Küçük, sevimli bir ihtiyar. Şu kadar bir şey,» dedi Oktay Akbal, eliyle işaret etti Kawabata'nın boyunu. Gözlerimin önüne getirmeye çalıştım. Okuduğum romanları, bir vazunun üstündeki süs gibiydi, o estamp-lardaki kadınlar, romanlarında soluk alıyor, sevişiyordu. Her harf bir hüznün, ama büyük bir hüznün damlacıklarını taşıyordu.»

«Konuşabildin mi?»

«Konuştum,» dedi Oktay Akbal. «Başkalarıyla da konuştum. Onları ayrıca yayımlayacağım. Tusan'daki Türk Mezarlığı'na da gittim. Dört yüzü aşkın Türk askeri yatıyor orda. Şiirler, yazılar buldum, not ettim, 'Cumhuriyet'te yayımlayacağım.»

Hilmi Yavuz, sağ yanımdaki sehpaye oturdu. Siyah bıyıkları ağzının kenarlarına doğru sarkmıştı. Kabarık dalgalı saçları gittikçe seyrekleşiyordu. Siyah çerçeveli gözlüklerinin arkasındaki gözleri kanlı ve suluydu. Sırtında, kollarını boynunun altına düğümlediği koyu yeşil bir süveter vardı.

«Bakıyorum da plajdan dönen Suadiyeli delikanlılara dön-müşsün,» dedim.

«Bombok Buyrukçu, fitil gibi nezleyim,» dedi, başını kaldırarak burnunu çekti birkaç kez.

«Buraya geçip otursana,» dedi Aydın Emeç, kalktı, yerini Hilmi Yavuz'a verdi. O koltukta şimdi Paris'in kim bilir hangi sokağında dolaşan Cengiz Tuncer oturuyordu hep. Gülmeye hazır yüzü beyazdı, geniş alnı, yanlara doğru azalan saçlarının arasındaki başı gibi parlaktı. «Aliii, Durduuu, Büyük Aliii,» diye sesleniyordu. Buyrukları kesin, konuşmaları canlı ve renkliydi. Hilmi Yavuz, oturur oturmaz Vilâyet yönünden gelen ılık rüzgârın perdelerini uçurduğu camı kapattı. Dışardan yükselen sesler bulanıklaştı, etkisini kaybetti; içerdeki konuşmalar, söz-

cükler netleşti. Hilmi Yavuz İrving Stone'un kitabını açtı, ilk sayfanın başındaki notu ya da deyişi abartılmış bir sesle ve Fransız aksanıyla okumaya başladı. Aynı anda başını, ellerini sallıyor, kitaba doğru eğilip kalkıyordu.

(Si vous dissimulez la vérité, si vous la cachez, si dans une réunion vous ne vous levez pas pour crier la vérité toute entiere, alors, vous ne savez pas ce que c'est que la vérité Je veux apercevoir le visage de la vérité. Qu'on me dise comment est fait la vérité.)

Jack London

«Türkçesi gelsin,» dedi Aydın Emeç.

Hilmi Yavuz güldü: «Ne denilmiştir? Türkçesi gelsin denilmiştir. Gerçeği bilip de söylemeyenler,» dedi.

«Gerçeği söylemek için bilmek gerekir,» dedim.

«Buyrukçu su koyverme de çevirelim,» dedi Hilmi Yavuz.

«Si vous dissimulez la vérité, si vous la cachez, si dans une... Ha, London baba diyor ki, gerçeği gizliyorsanız, bir toplantıda... vous ne vous levez pas pour crier la vérité... Evet, ulan Buyrukçu hiç işin yok senin... Bir toplantıda demistik.»

«Olubilemez,» dedi Aydın Emeç.

«(...) Gerçeği haykırmak için ayağa kalkmıyorsanız,» dedi Hilmi Yavuz, yeniden okumaya başladı ve bütününü çevirdi.

«Gerçeği gizliyorsanız, bir toplantıda tüm gerçeği haykırmak için ayağa kalkmıyorsanız, gerçeğin ne olduğunu bilmiyorsanız demektir.

«Gerçeğin yüzünü seçmek istiyorum. Gerçeğin nasıl olduğu anlatılsın bana.»

Jack London

«Güzel laf,» dedi Aydın Emeç. «Gerçeği bildikleri halde ağızlarını açmayanlar var.»

«Gerçeği bilen adam söylemeden duramaz. Çünkü gerçek bir kişinin varlığına sığmayacak kadar büyüktür ve tedirgin edicidir. Evrensel bir karakteri vardır, çoğunluğa ulaşmak ister,» dedim ve hemen susarak söylediklerimin doğru olup olmadığı üzerinde düşünmeye koyuldum.

«Orası öyle,» dedi Aydın Emeç. «Ama baştan da dediğim gibi gerçeği söylemeyenler var. Domuzuna bildikleri halde söylemeyenler var. Gerçeğin tedirginliğiyle korkunun baskısı altında bocalayıp duruyorlar. Çünkü bu arada kaybetmek dü-

şüncesi hakimdir onlara ve insanı tutsaklaştıran da rezilleştiren de odur.»

«Şak şak,» dedi Hilmi Yavuz. «Bravo!» Birden ciddileşti. «Her gerçek söylenebilir mi»

«Söylenebilir elbet,» dedim.

«Çok büyük risklere girmek, çok şeyden vazgeçmek lazım. Daha doğrusu lanetlenmeyi ve yalnızlığı göze almak lazım,» dedi Rauf Mutluay, gözlerini Hilmi Yavuz'un Aydın Emeç'in, Oktay Akbal'ın ve benim üzerimde dolaştırdı ve Aydın Emeç'in gözleri üstünde durdurdu bakışlarını.

«Lanetlenmeyi göze almadan bir şey yapılamaz ki Hoca!» dedi Aydın Emeç. «Gerçeği söyleyenler hep lanetlenmişler, hep yalnız kalmışlar.»

«En büyük örneğini peygamberler vermiş. Galile'yi inletmişler,» dedi Hilmi Yavuz.

«Bazı gerçekler var ki, bilinir ama söylenemez. Sakıncalı gerçeklerdir bunlar,» dedi Oktay Akbal.

«Kimin için sakıncalı?» dedim.

«Senin için, benim için, çevremizdekiler için,» dedi Oktay Akbal.

«O zaman gerçekleri ikiye ayırmak lazım, dedi Hilmi Yavuz. «Söylenebilen ve söylenemeyen.»

«Söylenmeyen gerçekler söylenen gerçeklerden daha çoktur. Bu öteden beri böyledir ve insanlar bunun acısını çekip durmaktadır,» dedi Rauf Mutluay.

«O zaman da Aydın'ın dediği gibi, korkuyoruz,» dedi Hilmi Yavuz.

«Korku... İşte en büyük gerçek!» dedi Oktay Akbal.

«Sadece korkmuyoruz. Zarar vermekten de çekiniyoruz,» dedi Aydın Emeç.

«Böyle olunca gerçeği söylemek için yüklendiğimiz görevi tam olarak yerine getiremiyoruz demektir,» dedim.

«Jack London da öyle diyor,» dedi Oktay Akbal. «Kendisi farkına vardığı, bildiği, ama ulaşamadığı bir şeyin anlatılmasını istiyor.»

«Ama gerçek gene de aranacak ve söylenecek. Güçlü olanlar yapacak bu işi. Lanetlenmeyi ve yalnız kalmayı göze alacaklar,» dedi Rauf Mutluay.

«Yazar bu yalnızlığı seçen ve ona katlanan adamdır,» dedim. «En büyük lanetli Sade'dir.»

«İyi bir kitaba benziyor,» dedi Hilmi Yavuz.

«Bizde bir tek biyografi yazarı yok,» dedi Rauf Mutluay.

«Geleneği yok da ondan Hoca,» dedi Aydın Emeç. «Sonra bir yazarın sadece eserlerinden hareket ederek inceleme yapar gibi kupkuru, bilimsel bir biyografi yazanları tutmuyorum ben. Biyografi o yazarın aynı zamanda romanı da olmalı.»

«Çok güç,» dedi Rauf Mutluay. «Yazarın hayatını bütünüyle bilmek gerekir. Belgeler, mektuplar, yazarı yazarlığa iten koşullar, çevresiyle ve ailesiyle olan bağlantıları...»

«Henri Troyat'ın, Dostoyevski için yazdığı, en iyi biyografi örneği bence,» dedim.

«O çok güzel,» dedi Oktay Akbal, «Andre Billy'nin Balzac için yazdığı da fena değil.»

«Ama yazarların hayatları ve yazarlar da büyük oldukları için onlar hakkında yazılan biyografiler ilgi çekici oluyor,» dedi Aydın Emeç.

«Ben Ahmet Hâşim'le Tefik Fikret'in romanlarını yazmak isterim,» dedi Oktay Akbal.

«Buyrukçu, Orhan Kemal'in romanını çok iyi yazabilir,» dedi Hilmi Yavuz.

«Yazamaz,» dedi Rauf Mutluay. Düşündü, bana baktı, «Nesnel olursa belki. Sende Orhan Kemal'in kişiliğini, sanat anlayışını, yazarlığının nasıl oluştuğunu bildiren herhangi bir belge var mı? Bir mektup, önce yazıp da sonra yayımlamaktan vazgeçtiği bir yazı.»

«Yok,» dedim, «Mektuplaşmamız için bir sebep yoktu. Aynı şehirdeydik ve bütün gün beraberdik. Ayrıca, Orhan Kemal, sanat anlayışını, dünya görüşünü kendisiyle yapılan bir sürü konuşmada ortaya koymuştur. Bu konuşmalardan da yararlanılabilir.»

«Olmadı,» dedi Rauf Mutluay, «Senin yazacağın biyografi sadece kendi görüşünü, anılarını, izlenimlerini belirtmekten öteye geçemeyecektir. Böyle yaptın mı da ortaya çıkacak eser eksik olacaktır. Çünkü tarafsız davranamayacaksın.»

«Orhan Kemal, en çok Fikret Otyam'la mektuplaşmıştır,» dedi Aydın Emeç.

«Fikret Otyam da yazamaz,» dedi Rauf Mutluay. «Yayımlanan mektuplarından parçalar okudum. Yaşantının bazı bölümlerini eksiksiz vermek için yardımcı olur ama Orhan Kemal'i tam olarak tanıtamaz bize. Fikret Otyam, ancak bir anı kitabı yazabilir. Oysa biyografi büyük ve titiz bir araştırma ister.»

«Siz de biliyorsunuz,» dedim, «Orhan Kemal'le benim çok

yakın bir ilişkimiz vardı. Bütün hayatını, hem de en küçük ayrıntısına kadar biliyorum. Kişiliğini, kişiliğini meydana getiren koşulları, nasıl yazı yazdığını, neler yapmak istediğini, dünya ve sanat görüşünü, özelliklerini, tutkularını, kusurlarını, ıhtiraslarını, sırlarını, ne bileyim daha bir sürü şeyi... asıl kimliğini ortaya koyacak güçte olan ama kimsenin tanımak olanağını bulamadığı yönlerini tanıyorum.»

«Çocukluğunu biliyor musun? dedi Rauf Mutluay.

«Biliyorum,» dedim. «Orhan Kemal sorununu çok iyi biliyorum.

«Orhan Kemal'in bütün hayatı hikâyelerinde, romanlarındadır,» dedi Oktay Akbal.

«Bunu saptamak zordur. Ne kadar Orhan Kemal'in ne kadar başkalarının, belli değildir. Bu nasıl çıkarılacak?» dedi Rauf Mutluay, bana baktı: «Yazsan bile nesnel olamayacaksın. Kişisel birtakım sorunlar da girecek araya, sizin sık sık kavga ettiğinizi biliyorum. İster istemez öznel davranacaksın. Benim demek istediğim bu değil.»

«Oysa öznel davranmak bence doğru,» dedi Aydın Emeç.

«Değil,» dedi Rauf Mutluay. «Dediğim gibi kişisel birtakım sürtüşmeleri var onların. Bu da gerçeğin, gerçek Orhan Kemal'in yazılmasına engel olur. Ortaya iki kişinin romanı çıkar. Biz biyografide Orhan Kemal'le Buyrukçu'nun ilişkilerini okumuş olacağız. Yanlış bir şey bu.»

«Yooo. Niye yanlış olsun?» dedi Oktay Akbal. «Eğer bir yazarın biyografisini yazan kimse onunla arkadaşlık yapmışsa, aralarında iyi-kötü birtakım olaylar geçmişse elbet onları da anlatacaktır.»

«Bu zor işte,» dedi Rauf Mutluay. «O zaman yargılarının, izlenimlerinin, ona mal edilen düşüncelerin gerçekliğine, doğruluğuna inanmak güçleşir. Kuşku doğar. Biyografiyi yazan kimse, yazdığı kişinin değerine bir şeyler katmalıdır, onu edebiyat dünyasına tartışılmayacak bir biçimde sunmalıdır. Hugo'nun, Goethe'nin biyografilerini yazanlar, ikisinin de serüvenlerini, aşklarını, sanatlarını okuyucuların gözünde onları daha da yücelten bir biçimde ortaya koymuşlardır.

«Şimdilik böyle bir şeyi yazmayı düşünmüyorum. Daha çok erken. Bir gün yazacak olursam, Orhan Kemal'i küçük düşürecek olayları seçecek, ısrarla ve öc alma isteğiyle bunların üzerinde duracak değilim. Yüce olanı belirteceğim gibi bu yüceliğiyle çatışan küçüklüklerini, çelişkilerini de belirteceğim el-

bet. Belirtmezsem, saklarsam, o zaman biyografi hem eksik hem de maksatlı olur,» dedim.

«Her yönüyle anlatılmalıdır yazar baba,» dedi Hilmi Yavuz. «Hayatındaki bütük gizler, eserlerine yansımamış ve yazar tarafından ya korktuğu ya utandığı ya da kışkırdığı için saklanmış olaylar açıklanmalıdır. Hem hayatın hem de sanatın içindeki tavrı anlatılmalıdır bence.»

«Yazarın eserleriyle, çevresiyle olan ilişkileri, arkadaşlıkları, aşkları, edebiyattaki yeri, ne getirdiği... Bütün biyografilerin esası bu,» dedim.

«Ayrıca nesnel olmak da şart değil,» dedi Aydın Emeç.

«Öznelle nesneli birleştirerek yazmak, en doğrusu,» dedi Hilmi Yavuz.

«Tabii... Çünkü ben dışardan belge toplayarak, eserlerini inceleyerek yazacak biri değilim. Benim elimde yazılı bir tek belge yok. Ama eserlerinin doğuşu, yazılışı, hayatı, hayatındaki dalgalanmalar, aşamalar bütünüyle belleğimdedir. Kimi yerde nesnel kimi yerde öznel yöntem kullanılacaktır ister istemez,» dedim.

«Anı'dan öteye geçmez o zaman yazdıkların,» dedi Rauf Mutluay.

«Senin bu düşüncene katılmıyorum Hoca,» dedi Aydın Emeç. «Anılar bile güzel yazılırsa sağlam bir biyografi olur.»

Bu konu üzerinde kesin bir anlaşılmaya varılamadı. Behçet Necatigil'in «Yeni Gazete»deki konuşmasına geçildi. Ben yazıyı okumadığım için Rauf Mutluay'ın, Oktay Akbal'ın, Hilmi Yavuz'un ortaklaşa sürdürdükleri tartışmaya katılamadım, yalnız konuşmalardan bir şeyler çıkarmaya çalıştım.

«Keyy!» dedi Hilmi Yavuz.

«Nedir o?» dedim.

«Behçet Necatigil'in şiirinde var. Şiirin etkisini ve yarattığı görüntüyü sinema planıyla açıklamada kullanacağını söylediği yöntemin bir ögesi,» dedi Hilmi Yavuz.

«Key'le birlikte gelen çağrışımların başlangıç noktası mı?» dedi Aydın Emeç.

«Dönüşte sözlüğe bakalım.» dedi Rauf Mutluay, Hilmi Yavuz'a baktı.

«Şey yerine kullanılmıştır belki de,» dedi Oktay Akbal.

«Hayır,» dedi Rauf Mutluay, «Hilmi'nin dediği gibi bir şeyi açıklamak için kullanılan anahtar bir sözcük olmalı.»

Fazıl Hüsnü Dağlarca ile yapılan konuşma ve Behçet Ne-

catigil'le Rauf Mutluay'ın yaptığı ve ilerde yayımlanacak konuşmalar üzerinde duruldu. Fazıl Hüsni Dağlarca'ya sorduğu soruların kolaylıkla karşılığını almıştı Rauf Mutluay. Fazıl Hüsni Dağlarca şiiri iliklerinde yaşayan, her şeye şiir gözüyle bakan ve şiiri her yerde bulan bir şairdi. «Saatlerce konuştuk. O günü unutamıyorum. Ağzından çıkan her sözcük şiirdi,» dedi Rauf Mutluay.

«Fazıl baba müthüştür,» dedi Hilmi Yavuz.

«Hoca,» dedi Aydın Emeç. «Bu konuşmaları teyple yapsan daha iyi sonuç almaz mısın? Yanılmak, yanlış sözler... ben bunu söylemedim gibi birtakım sıkıcı sorunlarla karşılaşmaz insan. Bugün dünyanın her tarafında birçok yazar teyple çalışıyor ve olumlu sonuçlar elde ediyorlar.»

«Teyp iyi değil bence. Teypte birtakım gıcırtilar oluyor, sesler yükselip alçalıyor, yarısı anlaşılıyor anlaşılmıyor. Konuşma yapacağım kimseye hemen o anda sorular soruyorum, verilen karşılığı orda not ediyorum. Bu daha sağlam,» dedi Rauf Mutluay.

«Mutluay rahat konuşuyor,» dedi Oktay Akbal. «Ben konuşamam, heyecanlanırım.»

«Behçet Hoca da öyle. Öğretmen olmanın yararları,» dedi Hilmi Yavuz.

«Biz bir gün hikâyeciliğimiz hakkında bir açık oturumda konuştuk da, berbat bir şey oldu,» dedi Oktay Akbal.

Güldüm.

«Ne zaman oldu bu açık oturum?» dedi Rauf Mutluay.

«İki yıl önce galiba. Ahmet Oktay, Ankara Radyosu adına düzenlemiş bu açık oturumu. Geldi, beni, Buyrukçu'yu, Tarık Dursun K.'yı apar topar radyoevine götürdü. Hikâyeye üstüne konuşacağız ama ne konuşacağız? Hiçbirimiz hazırlıklı değiliz. Sıkılıp duruyor, düşünüyor ama kendi işimiz olan hikâyecilik üstüne söyleyecek bir şeyler bulamıyoruz. Tarık'la Buyrukçu konuşmaya benim başlamamı istediler. Kurnaz tabii bunlar. Ben konuşurken düşünecekler. Tutuldum. Ağzımdan tek sözcük çıkmıyor. Zaten iyi konuşamayan biriyim. Karmakarışık bir şeyler söyledim, olmadı. Yeniden başladık konuşmaya. Rezalet bir şey birader,» dedi Oktay Akbal, gülümsedi.

«Heyecanlıydık,» dedim. «Ahmet Oktay da heyecanlıydı.»

«Çok komikti,» dedi Oktay Akbal, gene güldü. «Buyrukçu, Tarık'a önce sen konuş diyor, Tarık, Buyrukçu'ya önce sen

konusu diyor. Tam bir festival! O günkü kadar sıkıldığımı hatırlamıyorum. Sen konuşmayı dinledin mi radyodan?

«Dinlemedim,» dedim. «Nerden dinleyeceğim?»

«Ben de dinlemedim,» dedi Oktay Akbal. «İyi ki dinlemedim. Dinleseydim çok zlecektim. Kim bilir neler saçmaladık.»

«Ne oldu biliyor musunuz?» dedim gülerek, yüzlerine baktım. «Radyoevinde tutulduk, yarım yamalak bir şeyler söyledik ya... İşe bak sen, dışarıya çıkar çıkmaz bambaşka insanlar olduk; radyoevinde söylememiz gereken sözleri, hikâyeciliğimizin ana sorunlarıyla ilgili düşnceleri hiç teklemeden anlatmaya başladık. Oktay, takside konuşmak bir işe yaramaz, orda yapsaydık ya bu konuşmayı, dedi.»

«Metni hazırlamadan konuşmaya başlamamalı en iyisi,» dedi Oktay Akbal.

«Benim alışkanlığım olduğu için konuşurken hiç zorluk çekmem!» dedi Rauf Mutluay.

«Vakit gelmiştir abiler. Ne yiyoruz?» dedi Aydın Emeç.

«Hafif bir şeyler olsun,» dedi Hilmi Yavuz.

Lokantaya gitmek istediğim için kızgın kızgın Hilmi Yavuz'un yüzüne baktım. Oktay Akbal, Cengiz Tuncer, Aydın Emeç, Hilmi Yavuz ve ben, birkaç kez, yağlı ve bayat yiyecek-içecek kokusu insanın üstüne sinen Sirkeci'deki Gar Lokantası'na gitmiş, Eminönü yönüne bakan bahçeye oturmuştuk.

Gümrükten bavullarını kurtaran işçiler geçiyorlardı önümüzden. Ellerinde transistörlü radyolar, boyunlarında fotoğraf makineleri ve ağızlarına «tarzanca» bir havaya bürünen Almanca sözcüklerle şişinip duruyorlardı.

Hilmi Yavuz, kansere iyi gelir düşüncesiyle, (yle bir hastalığı yoktu tabii. Ama çok evhamlıydı: Bir yerinde hafif bir ağrı başladı mı, tamam, kanser diyordu) birkaç porsiyon beyaz peynir yiyordu. Bir keresinde Cengiz Tuncer, baktı ki bu iş incecik dilimlerle olmuyor, kocaman bir kalıp beyaz peynir gtirtmiş, Hilmi Yavuz'un önüne koymuştu.

Cengiz Tuncer ile Aydın Emeç'in anlattıkları fıkralar.
Kelebek üstüne yeni haberler.

Hilmi Yavuz'un esprileri.

Hep birlikte bir nkteyi işleyişimiz.

Oktay Akbal'ın gitme hazırlığını yaptığı Japonya'yı merak etmesi.

Sonra İstanbul Lokantası'na gidip Efes Pilsen birasıyla is-

kender kebabı yemeler. İskender kebabının tadı damağımda kalmıştı. Ağzım sulanıp duruyordu.

Gar Lonkantası'nda Sermet Çağan'la Selâhattin Hilâv'ı görmüştük.

İsmet Sungurbey ile Abdülbaki Gölpınarlı'yı görmüştük.

Çok önceleri Erdal Öz'le bir resim çektirmiştim bira içerken. Erdal Öz, az sonra Ankara'ya gidecekti.

«Beyaz peynir mi istiyorsun?» dedim Hilmi Yavuz'a.

Hilmi yavuz güldü: «Beyaz peynirli, domatesli sandviç. İki tane olsun,» dedi.

«İstanbul Lokantası'na gidelim mi?» dedi Aydın Emeç, bana baktı.

«Bu sıcakta ağır olur,» dedi Rauf Mutluay. «Hilmi'nin düşündüğü iyi: Sandviç falan yiyelim.»

«Çekirdeksiz İzmir üzümü de alalım, birer de ayran, böylece bu iş burda biter. Ne denilmiştir?» dedi Hilmi Yavuz.

«Bu iş burda biter denilmiştir,» dedi Aydın Emeç.

«Eşkiya kör dede emmin ne diyor bu işe?» dedim.

«Ulan Buyrukçu, sen benim canıma okuyacaksın,» dedi Hilmi Yavuz.

«İkişer sandviç, birer ayran ve üzüm aldırıyorum,» dedi Aydın Emeç.

Cengiz Tuncer'in, «Temizdir. Bütün gazeteciler ordan yiyor. Bana et getiriyor adam,» dediği ve Cemal Süreya ile zaman zaman yediğimiz, yokuştaki arabalı köfteci geldi aklıma. «Ben domatesli, biberli köfte istiyorum. Ekmeğin arasına koysun.»

Yaşar Kemal'den, *Ağrı Dağı Efsanesi*'nden ve yazdığı yazıdan ve Kemal Tahir'in bir romanındaki eşkiya kör dede emminden söz etti Hilmi Yavuz gülerek.

«Kimin için kullanıyorsun bu eşkiya kör dede emmi lafını?» dedim.

«Buyrukçu... Bana bak, karıştırma,» dedi Hilmi Yavuz.

Orhan Kemal'in bütün eserlerine Milliyet gazetesinin teklif ettiği iki yüz seksen beş bin liranın üzerinde duruldu.

«Çok iyi para,» dedi Oktay Akbal.

Sandviçler, ayranlar, üzümler ve benim köfteler geldi. Yemeğe koyulduk. Yemeğin üzerine kahveler içtik. Saat bir buçuğa doğru Oktay Akbal, Rauf Mutluay, Hilmi Yavuz, Larousse gitmek üzere kalktılar.

«Sen çıkmıyor musun?» dedi Oktay Akbal.

«Biraz daha oturacağım,» dedim.

«Akşam kahveye geliyorsun değil mi?» dedi Hilmi Yavuz.
«Geliyorum,» dedim.

Patrona Halil Hamamı'nın karşısındaki kahveydi sözü edilen kahve ve oraya «Hasıraltı» diyorlardı. Hemen hemen her perşembe akşamı gidiyordum. Bir iki saat oturup konuşuyorduk. Hilmi Yavuz, Refik Durbaş, Halil İbrahim Bahar, Günel Altıntaş, İsmet Zeki Eyuboğlu, arada sırada da Adnan Özyalçın ve işyeri Karaköy'den Aksaray'a nakledilen Cemalettin Aykın geliyordu. Kimi zaman Ali Avni Öneş ile Mustafa Öneş'e de rastlardım. Birinde Rauf Mutluay, Hilmi Yavuz'la birlikte gelmiş, İsmet Zeki Eyuboğlu, Halil İbrahim Bahar, Günel Altıntaş, Marmara Sineması'nın sırasındaki «Buluş» lokantasına gitmişlerdi. Buluş lokantası geniş, ön ve arka taraflarda bahçesi olan —arka taraftaki bahçesinde ayrıca küçük bir havuz vardı— temiz bir lokantaydı. Müşterilerinin çoğu turistlerdi, yemekler, özellikle fasulye plakisi iyiydi. Halil İbrahim Bahar, on beş yıldır burada yiyip içtiği için patronundan süpürücüsüne kadar herkesle içli dışlıydı ve Halil İbrahim Bahar'la gittiğimizde, Halil İbrahim Bahar'ın konukuyuz diye, daha sıcak bir ilgi görürdük. Rauf Mutluay'ın geldiği gün İsmet Zeki Eyuboğlu ile Günel Altıntaş, yüksek sesle tartışmışlar, ağır şakalar yapmışlardı. İsmet Zeki Eyuboğlu'nun Günel Altıntaş'la ilişkilerinin derinliğini, şaka kaldırırlığını bilmeyen Rauf Mutluay, kavgaya etmelerinden korkmuş, rahatı kaçmış, bir daha gelmemeye karar vermişti. «Rauf Hoca İsmet Zeki ile öteden beri hep böyle konuştuğumuzu bilmediği için korkmakta haklıydı,» demişti Günel Altıntaş.

Mektepli romanını aldım, bir dahaki Perşembeye buluşmak üzere Aydın Emeç'i kucakladım.

Hikâyenin geri kalan kısmını «Papirüs»te tashih ettim ve çıktım. «Milliyet» gazetesinin danışmasındaki zarif hanıma. «Akal Bey yukarda mı acaba?» diye sordum.

«Kim arıyor diyelim?» dedi.

«Muzaffer Buyrukçu.»

Telefon etti, adımı söyledi. «Sizi bekliyor,» dedi.

Geniş basamaklardan ikinci kata çıktım, Magazin odasına girdim. Kibar ve her zaman güler yüzlü olan Doğan Şener'le selamlaştım. Akal Atillâ masasındaydı ve başını önüne eğmiş, bir şeyler okuyordu. Beyaz yüzü aydınlık ve güven vericiydi. İyi uyku uyumuş, asap bozucu hiçbir olayla karşılaşmamış, az önce konuşulan iç açıcı bir konunun etkisi altındaymış gibi bir

anlam vardı gözlerinde. Gülümseyerek, «Hoş geldin,» dedi. Kucakladı yanaklarımdan öptü. Elimi bırakmadan bir süre gözlerimin içine baktı: «Sık sık gelmiyorsun abi,» dedi.

«Geçenlerde aradım. Gelmemiştin daha.»

«On bir buçukta geliyorum,» dedi.

«Hikâyeyi getirdim,» dedim.

Aldı, çekmeceye koydu, yüzüme baktı; «Ne var ne yok? Nasılsın?» dedi.

«Yazıp duruyorum,» dedim.

«Denize falan gitmedin mi daha?»

«Önümüzdeki hafta gidiyorum,» dedim.

Bir sigara uzattı Akal Attilâ. «Nereye?» dedi.

«Marmara'ya,» dedim.

«Avşa'ya gitmiyor musun?» dedi.

«Çok kalabalık orası. Beyoğlu'nda dolaşır gibi omuz omuza dolaşıyorsun.»

«Marmara iyidir. Çınarlı'ya mı gideceksin?» dedi Akal Attilâ.

«Çınarlı'ya,» dedim. «Moteller, pansiyonlar varmış.»

«Var ama yer bulabilecek misin?» dedi.

«Bakalım. Buluruz herhalde,» dedim.

«Bizim orda bir muhabirimiz olacak. Sanırım sana yardım eder,» dedi Akal Attilâ. Bir yerlere telefon etti, Marmara Adası'ndaki «Milliyet» muhabirinin adını öğrendi, bir kâğıda yazdı, bana verdi. «Çok sıkışırsan bana bir telefon edersin.»

«Teşekkür ederim,» dedim. «Sen ne yapıyorsun?»

«Hiç... Gördüğün gibi. Film festivali dolayısıyla Antalya'ya gittim. On beş gün kaldım. Bol balık ve rakı... İyi dinlendim. Parça parça kullanıyorum iznimi. Sait Faik Armağanı törenine niye gelmedin?»

«Davet etmediler ki,» dedim. «Geçen yıl davet etmişlerdi ve aldıkları karara göre Sait Faik Armağanı'nı kazanan bütün yazarları her yıl davet edeceklerdi. Bu yıl bu kararı iptal etmişler.»

«Olsun. Gelseydin. Ben daha çok seni göreceğim diye gittim oraya. Tarık abi oradaydı (Tarık Dursun K.). Oktay Akbal oradaydı.»

«Oktay Akbal, jüri üyesi. Tarık'ın da bir ilişkisi var herhalde,» dedim.

«Olsun. Gelebilirdin,» dedi Akal Attilâ. O geceden kalma bir üzüntünün belirli izleri vardı sesinde ve ben o izlerin daha gerisinde, özlenen birisini görememenin öfkesini buluyordum.

Bu yakın ilgiye çok sevindim, omzunu okşadım. «Aldırma. Sık sık buraya gelirim, görüşürüz,» dedim.

Tarık Dursun K. tanıştırmıştı Akal Atillâ ile beni. Benim boyumdaydı, gözleri bozuk olduğu için fûme bir gözlük takıyordu. Otuz yaşlarında olmasına rağmen saçları aklarla dolmuştu. Bir sanatçı inceliğini duyarlığını taşıyordu varlığında. Edebiyata büyük bir sevgisi vardı. «Abim,» derdi bana yüreğinden taşan, tertemiz bir içtenlikle. Boynuma sarılır, yüzü belleğim-de ölümsüzleşecek bir biçimde aydınlanırdı tatlı bir gülümsemeyle. Her şeyimi rahatlıkla konuşabileceğim güvendiğim, sevdiğim arkadaşlarımdandı.

Kalın Ayak Sesleri'ni, Akal Atillâ'ya vermiş ve atandığım Ankara'nın yolunu tutmuştum. Yeni işimi sevememiştım. Çeşitli duygularla düşüncelerle hesaplaşıyor, yabancılık duvarını aşarak iş arkadaşlarımla temelli değil de, çok basit durumlarda ilişki kurmaya çalışıyordum. Beceremiyordum ama. Sanatçılık onurum çevremdekileri küçümsemeye itiyordu beni. Gazete bile okumayan bu topluluğu, yığınlar halindeki bilgisizliklerinden hareket ederek yargılıyordum boyuna. Onlar da bana sokulmuyorlardı. Bir «Öcü»ye bakar gibi bakıyor, anlamlı anlamlı işaretliyor, gözlerini üstümden ayırmadan kulaklara bir şeyler fısıldıyorlardı.

«Bir sürü kitabı olan bir yazarım ben,» demek ve bir virgül gibi büzüldükleri daracık evrenlerinde, bir bomba gibi patlamak, hepsini egemenliğim altına almak istiyordum.

Saat 11'e doğru bir telefon gelmişti.

«Muzaffer Bey, İstanbul arıyor sizi.»

Heyecanlanmıştım. Kim arayabilirdi? Kızkardeşlerim mi? Kötü bir şey mi olmuştu? Telefona kulağımı dayar dayamaz acı bir haber mi işitecektim? Aklımdan geçenlerin yarattığı ürkeklikle güçsüz bir «Alo!» çıktı ağzımdan. Uzaklarda, cızırtıların arasındaki dipdiri, neşeli bir ses «Abim, sen misin?» diyordu.

Tanımıştım ve sevinmişim.» Akal, merhaba, ne var ne yok?»

Şaşırmıştı. «Nasıl tanıdın sesimi abim? Bravo doğrusu!»

«Sevdiğim insanların sesleri Kafdağ'ından gelse bile gene tanırım.»

«Teşekkür ederim. Sağ ol. Nasılsın abim, keyfin yerinde mi?»

«Eh işte, Bir acıyı büyütüyorum şimdi.»

•Böyle konuşma abim, üzülrüm. Sen güçlü bir adamsın.»

•Gücümü kemiriyorlar Akal.»

•Kov c böcekleri abim, gebert hepsini. Abim, dinle beni. Alooo, Alooo... Duyuyor musun?»

•Duyuyorum Akal, söyle.»

•Ses kesilir gibi oldu da. Abim, *Kalın Ayak Sesleri*'ni yayımlıyorum. Yalnız çok uzun olduğu için bazı kısımlarını çıkarmanın söyledi. Sana mı göndereyim, yoksa ben mi?...»

•Özüne dokunmadan sen çıkart. Nasıl olsa bende müsvedesi var. Ne zaman yayımlanacak?»

•Bir iki gün sonra. Bir şeyler yazıyor musun?»

•Yazıyorum. Sen ne yapıyorsun? Tarık nasıl? Kardeşimiz vöper Tarık nasıl?»

Bir kahkaha patladı. •İyidir, Tarık abi matrak adamdır.»

•Söyle ona aleyhimde konuşmasın yoksa oraya geldim mi?»

•Peki abim. Ben yayımlıyorum hikâyeyi, tamam mı?»

•Tamam! Gözlerinden öperim. Arada sırada ara beni.»

•Ararım abim. İyi günler. Sıkılma. Her şey geçer.»

•Geçecek elbet. Mecburdur.»

Bu telefon konuşması çökmek üzere olan moralimi düzeltmiş, bir bomba gibi evrenlerine girmek istediğim kişileri umduğumdan daha çok etkilemişti. Saygıyla geliyorlar: •Eserlerini zin adları nelerdir, söyler misiniz?» diyorlardı.

•Bir şey içsene abim,» dedi Akal.

•Sabahtan beri çok içtim. Kırkambara döndüm,» dedim.

•Olsun, bir kahve iç. Söyleyeyim mi?»

•Başka zaman Akal, randevum var, geç kalacağım,» dedim.

Akal Atilla, merdiven başına kadar geçirdi beni.

•Cem Yayınevi'ne uğradım. Oğuz Akkan, Taksim'e gitmişti bir iş için. Eşi Suna Akkan ordaydı. •Avrupa'da mıydınız?» dedim.

•Yugoslavya'ya gittik Melih Cevdet Anday'la birlikte. Melih Bey'in *Mikado'nun Çöpleri* piyesi oynadı televizyonda. Değişik yerler görmek güzel,» dedi Suna Akkan.

•Sadece Yugoslavya'da mı kaldınız?»

•Evet. Ohri'de. Üsküp'e de gittik. Güzel bir şehir. Büyük bir konukseverlik gösterdiler bize.»

•Mavi Yolculuğa çıkıyor musunuz?» dedim.

•Bir hafta sonra,» dedi Suna Akkan.

•Ne kadar sürecek?»

«On beş, yirmi gün. Çok iyi oluyor. Dinleniyor insan. Siz ne yapıyorsunuz?»

«Marmara'ya gidiyorum ben,» dedim.

«Marmara fena değil ama plajı yok. Motorlarla gidiliyor kumluklara.»

«Oğuz'a selam söyleyin,» dedim. Ordan May Yayınları'na uğradım, Kemal Bilbaşar'ın Cemal Süreya ile bana imzalayıp bıraktığı *Yeşil Gölge* romanını aldım, Cemal Süreya'nınkini «Papirüs'e bıraktım. Nuruosmani'ye Camisi'nin ıhlamur ağaçlarıyla donatılmış esintili avlusundan ağır ağır, sağa sola bakınarak sıcak ıhlamur kokularını ciğerlerime çekerek geçtim. Kanat çırparak toz kaldıran güvercinlere, kucağındaki kesekâğdının içine elini daldırıp daldırıp güvercinlere mısır atan şişman, (günahkâr!) adama sövdüm. Kapalıçarşı'nın ters çevrilmiş bir U harfine benzeyen kapısında boğucu bir sıcaklık dalgası vurunca yüzüme ve içerisinin turistlerle dolu olduğunu anlayınca, vazgeçtim Kapalıçarşı'ya girmekten, yandaki sokağa saptım, Tavukpazarı'nın bozuk kaldırımli sokağında yürümeye başladım.

Bir zamanlar burdaki bir handa oturuyorduk ve babam bitişikteki sandalye fabrikasında çalışıyordu. İsten kararmış duvarlar, tavanlar ve yirmi dört saat süren gürültü ve sıkıcı, iğrendirici bir pislik içinde geçmişti birkaç yılımız. Küçük yokuşu tırmanmaya koyuldum. Müthiş sıcaktı! Ağzım, köpekler ve kuşlar gibi açık olarak yürüyordum. İskender Boğazi'nden gelen serin rüzgârın içinde durdum beş dakika kadar, her yanımı soğuttum; kuruyan terimin sırtımdaki ürpertisini duydum, Çarşıkapı'ya çıktım, Bitpazarı'na yöneldim. Bitpazarı'na ne zaman gelsem yıllar önce orayı bütün ayrıntıları ve demir pası yüzlü adamlarıyla bana gösteren düşümü hatırlıyordum. Gene hatırladım ve buraya Bitpazarı değil, «Düşümdeki Sokak» adını verdim. Sidik kokulu merdivenlerden çıktım, Sahafılar'a girdim. Elif Kitabevi'nden, üç gün önce sipariş ettiğim *Katran* ile *Acı* kitaplarımdan beşer tane aldım. Arslan Kaynaradağ'la biraz dededen tepeden konuştum, güneş altındaki Beyazıt Alanı'ndan başımı önüme eğerek ve gözlerimi kırptıştırarak, taşların arasında ıslıl ıslıl yanan kırık cam parçalarını seyrederek geçtim, kahveye geldim. Plaj şemsiyelerine benzeyen renkli bir şemsiyenin gölgesialtında tek başına oturan yaşlı bir adama selam vererek bir sandalye çektim, gözlüğümü, sigaramı, kâğıtları, kalemleri çıkardım, soğuk bir Efes Pilsen birası söyledim. Cadde

gürültü içindeydi. Binlerce araç yukardan aşağıya aşağıdan yukarıya gidip geliyordu. Tozlu ve ılık bir rüzgâr esiyordu. Terlemiştim. Her yanım yapış yapıştı. Tanıdık kimse yoktu. Önümden geçen yerli-yabancı ve mini etekli, pantolonlu, küçük kızları istekle seyre koyuldum, hayaller kurdum. Yazı yazmaktan vazgeçtim, *Mektepli'*yi okumaya başladım. Kitabın arkasında da belirtildiği gibi sinema tekniğiyle yazılmış sürükleyici bir romandı. Kişilerin iç dünyalarını, çevrelerini tasvir etmeyi düşünmemişti yazar. Karakterleri, davranış psikolojisi yöntemini başarılı bir biçimde uygulayarak vermeye çalışmıştı. Ceketimi çıkardım. Rüzgâr, sırtımı bir anda buz gibi yaptı. Hastalanmaktan korktum, ceketimi omuzlarıma attım; bir yandan kitap okurken bir yandan da küçük siyah tesbihimle oynamaya başladım. Geçenlerde bir hanım, tespihi birden elimden çekip almış: «Çekme şunu, sinir oluyorum,» diye bağırıyordu. Gü-lümsedim.

Orhan Kemal Bulgaristan'a gitmeden birkaç gün önce buradan gelip almıştı beni. Patrona Halil Hamamı'nın önünde duran siyah bir otomobile binmiştik.

Aşağıdan kısa kollu gömleği, solgun yüzü ve kırışmaya başlamış seyrek saçları ile Cemalettin Aykın geliyordu. Cemalettin Aykın Ankara'dayken *Korkunun Parmakları* adlı kitabın temel felsefesini kavrayan olumlu bir yazı yazmıştı. Bir iki hikâyesini okumuştum. İstanbul'a gelip yerleşince dostluğumuz güçlenmişti ve solcu olduğu için ordan oraya sürgün edildiğini öğrenmiştim. İyi yürekli, yumuşak huylu, sessiz bir insandı. Ayrıntılı düşünen bir kafa yapısı ve kişiye güven veren kahkahaları vardı. Birçok deyimi, ata sözünü yerli yerinde kullanıyordu. Yıllardır bir roman üstünde çalışıyordu. Beni görünce gülümsedi, sağıma oturdu. «Nasılsın dostum?» dedi.

«İdare ediyoruz işte,» dedim.

«İyi,» dedi gülerek, «Hiç olmazsa bir şeyler yapıyorsun.»

«Sen?»

Yüzüme baktı Cemalettin Aykın ve sıkıntılı bir sesle: «Bütün gün benim olmayan işlerle uğraşmaktan, o sinirli havayı yaşamaktan başka bir şey yapmıyorum.»

«Nasıl sinirlenilir, onu öğreniyorsun yani?» dedim.

«Öyle dostum,» dedi Cemalettin Aykın.

«Ben tam on yedi yıl o cehennemde yaşadım ve boğulacağımı, o hayatın tozu toprağı arasında kaybolup gideceğimi anlayınca kurtuldum,» dedim.

«Çok iyi yaptın dostum. Ben de senin gibi yapabilirsem. Ama geçim meselesi.»

«Ondan korkma,» dedim. «Benim elime her ay beş yüz lira geçiyor ve korkmuyorum. Sen üstelik Fransızca da biliyorsun. Çeviriler yapar geçinirsin.»

«Çevirileri tanınmış yazarlara yaptırıyorlar dostum. Beni kimse tanımaz ki,» dedi Cemalettin Aykın.

«Herkes ikinci bir işle uğraşmanın ve yazarlığını tam olarak yapamamanın acısını çekiyor bugün,» dedim. «Ben beş yüz lirayla geçinmeyi göze aldım ve sadece yazarlık yapmaya karar verdim.»

«Çevirdiğim bir iki kitap basılsa, romanlarım yayımlansa... dedi.

«Sahi roman ne âlemde?» dedim.

«Bitirdim ama, önemli yanlışlıklar yapmamak için bazı tarihi belgeler arıyorum. Bulgaristan'dan yollayacaklardı, hâlâ yollamadılar. Benim oraya gitmem gerekiyor,» dedi.

«Bence gitmen daha iyi. Plevne'yi, savaşın geçtiği yerleri görürsün,» dedim.

«Para hikâyesi belimi büküyor dostum,» dedi Cemalettin Aykın.

«Sen bir Bulgar yazarıyla tanışmıştın, o sana Bulgaristan' da yayımlanmış Plevne'yle ilgili Fransızca kitaplar yollayacaktır. Ses seda yok mu daha?»

Güldü, başını yanlara salladı: «Yollamadı dostum. Adımı biraz eleştirdim de ona mı kızdı acaba?» dedi.

«Eleştireceksin elbet. Eleştirmede doğru yanlar varsa kızması gerekir.»

«O da Plevne hakkında bir roman anlattı bana. Basit bir şey. Çok şematik dedim. Türk ve Bulgar dostluğunu düşünerek bir Bulgar kıızıyla bir Türk delikanlısını, bir Bulgar delikanlısıyla bir Türk kızını evlendiriyormuş. Sudan bir şey. Romanın içinde buna benzer motifler bulunur, ama bunun üzerine kurulmaz, dedim.»

«Mümkündür,» dedim, «Kızmıştır. Ayrıca kıskanmıştır da. Kendisi aynı konuyu işlediği için kıskanmıştır ve kendisinin yararlanacağı belgeleri yollamaktan, bu eleştirin üzerine vazgeçmiştir. Biliyorsun, bir tek söz dostlukları bozar bir tek söz yapar. Klasik bir şey bu. Ama doğru.»

«Yazarlar daha alıngan ve kıskanç oluyor dostum,» dedi Cemalettin Aykın.

«Ayrıca yazarların çoğu da hırsızdır. Konu çalarlar, mısra çalarlar. Onun için bir şey yazıyorsan kimseye anlatmayacaksın, kimseye okumayacaksın. Benim böyle çok konularım çalınmıştır,» dedim ve benim içtenliğimden sinsice, ama bir arkadaşlık maskesini kullanarak yararlanmaların kapkara yüreklerini öfkeyle düşündüm.

«Reşat Nuri Çalıkuşu'nun konusunu bir İngiliz yazarından çalmış,» dedi.

«Sadece Reşat Nuri mi? Yaşayan bir sürü yazar var öyle yapan. Çehov'un bir hikâyesinin altına kendi imzasını atanları biliyoruz,» dedim.

«Kim o?» dedi.

«Neyse, boşver... İspatlandı hırsızlığı adamın, ama yüz yok ki herifte,» dedim. Sonra Bulgar yazarının tutumunu düşündüm. «Onunki de saçma. Senin yazacağın başka, onun şeyi başka...»

«Hatta adama epey de yardım ettim dostum. Elinde olmayan belgeleri nerden temin edebileceğini gösterdim. Avusturalya'da bulunan bir İngiliz'in adresini verdim,» dedi Cemalettin Aykın. Yedi yıldan beri gece gündüz çalıştığı bir romanı olanaksızlıklar yüzünden bitirememenin acısı içindeydi.

«Belgeler toplanıncaya kadar bırak bir yana romanı, başka şeyler yaz,» dedim.

«Yazıyorum. Yazıyorum dostum. Birlikte çalıştığım memurların yaşantılarını not etmiş, pasajlar halinde yazmıştım. Senin *Bulanık Resimler* tarzında bir roman çıkacak ortaya sanıyorum,» dedi.

«Belgeler tamamlanınca romanına devam edersin. Başbakanlık Arşivi'nde bu konuda bir şeyler yok mu?» dedim.

«Belki vardır, olmaz olur mu dostum, ama nasıl gireceğim oraya?» dedi Cemalettin Aykın umutsuz bir sesle; güneşe baktı gözlerini kısarak. Güneş, yüzüme bakmasına, benimle rahatça konuşmasına engel oluyordu. Sol yanımdaki gölgeliği gösterdim, «Bu yana geçsene. Ne içeceksin? Bir bira içer misin?» dedim.

«Midem ağrıyor. Bir çay içeyim,» dedi.

Refik Durbaş ile Mustafa Öneş geldiler. Mustafa Öneş'in yüzü kızarmıştı ve ter içindeydi, sol elinde ağırca bir kitap paketi vardı. Yeryüzündeki her şeyden, yeryüzündeki utanmazlıktan utanıyormuş gibi kızarırdı konuşurken.

«N'aber patron?» dedi Refik Durbaş.

«Haberler sizde,» dedim.

Oturdular. Biz Cemalettin Aykın'la, Refik Durbaş da Mustafa Öneş'le konuşmaya başladık.

«Kadıköy'de buluşuyor musunuz gene?» dedim Cemalettin Aykın'a.

«Cemal Süreya'nın oturduğu apartmanın altındaki kahveye çıkıyoruz. Öteki kahveyi bozdular, biliyorsun,» dedi.

Kendimi Kadıköy'e giden bir vapurda gördüm. Salondaki yolcuların çoğunun ağzında tüten sigaralar vardı. Asabımı bozan dumanların arasından hızla geçtim, dışarıya çıktım. Demirlere dayandım, pervanenin fokurdattığı köpüklü sulara ve vapurun arkasında bıraktığı geniş ize bakmaya başladım. Sürülen bir tarladaki toprakların üzerinden geçirilen tırmık, sanki denizin üzerinden geçirilmiş gibi dalgalar düzlenmişti. Sular kalındı. Bir şeyler düşünüyordum ama ne düşündüğümü bilmiyordum.

«Kimler geliyor?» dedim.

Cemalettin Aykın, toz kaçan sol gözünü kanlandırıncaya kadar oğuşturdu, sonra: «Ahmet Köksal, Ercüment Uçar, Nahit Erüz geliyordu. Şimdi kimse yok dostum. Ahmet Köksal Çanakkale'ye gitti, Ercüment Uçar kampa gitti, Nahit Erüz tefişe gitti. Cemal Süreya'yla ikimiz kaldık. Sen de gelsene,» dedi.

«Pazartesi günü Cemal Süreya'yla görüştük. Cemal'in işi çok, meşgul etmek istemiyorum. Hem önümüzdeki hafta ben Marmara'ya gidiyorum.»

«Gitmeden önce gel gelebilersen, konuşuruz,» dedi Cemalettin Aykın. Konyak rengindeki çaya attığı şekeri, kaşığı, bardağa çarptırarak karıştırmaya, bardaktan çıkan sese kulak vererek caddeye bakmaya başladı. Geçenlerin birbirilerine benzemezliği, yüzlerindeki değişiklik, davranışlarında gördüğü (tekrar) gözlemindeki yorgun bakışları canlandırıyordu. «Güzel yer burası.»

«Güzeldir,» dedim. «Geçenlerin çoğu da güzeldir.»

Yüzüme anlamlı baktı, güldü.

«Ama onların hepsi güzel mi?» dedi.

«Yüzlerden, vücutlardan söz ettim. İçlerinden söz etmedim,» dedim.

«İçleri çirkindir çoğunun. İçlerindeki çirkinliği sezdin mi yüzlerini güzel bulmazsın,» dedi Cemalettin Aykın.

«O çirkinlik hepimizde var,» dedim. «Ama savaşıyoruz o çirkinlikleri göstermemek için.»

«Savaşıyoruz. Öyle. Ama çirkinlikler hep duruyor,» dedi Cemalettin Aykın.

«Duracak,» dedim, «Çirkinliklerin kaynakları toplumun yapısında çünkü.»

«Tutsağız öyleyse,» dedi Cemalettin Aykın. «Kendimize ait değiliz. İrademiz özgür değil.»

«Bu koşullar altında olamaz,» dedim ve Patrona Halil Hamamı'na bakmaya başladım. Ortaçağdan kalma bir yapı gibiydi. Taşlarının aralıklarından yapışkan otlar fışkırmıştı. Temelindeki sütbeyaz taşlarda Latince, Yunanca yazılar, Romalı savaşçıların resimleri vardı; kazılardan çıkarılıp konmuştu. Patrona Halil, arkadaşlarıyla içerdeki hücrelerde ihtilalin planlarını yapmıştı. Çıplak, terli gövdeler, havaya savrulan palalar, kalabalıkların haykırışı ve Topkapı Sarayı'nı basışları... Uğultular doldurdu kulaklarımı. O günlerde olmak istedim.

«Burası güzel ama tozu toprağı çok, gürültü çok,» dedi Cemalettin Aykın.

«Yaşamanın yoğun olduğu yerlerde sessizlik bulunmaz kıl... Baksana, durmadan aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya akıyorlar. Hepsinin yüksek sesle anlatacağı bir sorunu var,» dedim.

«Sessizlikte de yaşama var ve sessizlik de bir gürültüdür,» dedi Cemalettin Aykın.

«Doğrudur,» dedim.

Günel Altıntaş ile Türkân İldeniz girdiler bahçeye, selam verdiler ve arkamızdaki bir masaya oturdular.

Beyazıt yönüne bakıyordum. Hilmi Yavuz gelecekti.

Halil İbrahim Bahar geldi. Parlak, lacivert elbisesiyle oldukça şıktı. Yüzü güneşten yanmıştı. Gözlerindeki gözlük yok gibiydi. Gözlük camından bakınca sinirli, karışık ışıkların toplanıp dağıldığı gözleri çok net olarak seçiliyordu. «Ne haber Buyrukçu?» dedi. «Görüşemedik o günden beri.»

«Ben geldim birkaç kez, ama seni göremedim,» dedim.

«Denize gidiyorum. Bazı akşamlar uğramıyorum buraya,» dedi Halil İbrahim Bahar.

Bir ay önce Refik Durbaş, Günel Altıntaş, Halil İbrahim Bahar, Talât Kılıç ve ben Buluş lokantasına gitmiştik. Arka bahçede, havuza yakın bir masada oturmuştuk. Dinlendirici bir görünüşü vardı bahçenin. Çehov'un piyeslerindeki bir bahçeydi. Havadaki bulutlar toz rengindeydi, bir yerden bir yere akıyor, bir yerde birleşiyor ve orası koyulaşıyordu. Hızla esen rüzgâr, başucumdaki, gövdesi duvara değen akasya ağacını gıcırdatıyordu. Suyun akışına benzer sesler çıkıyordu yaprakların birbirilerine sürtünmesinden. Sesleri dinliyordum. Hayallerim beni

alıp götürüyor, daha önce yaşadığım ve yaşamadığım olayların içine sokup çıkarıyor, belirsiz yüzlerle karşı karşıya bırakıyordu. Hüzünlenmişim, ama içimde beni hüzünden korumak isteyen gizli bir sevinç kıpırdıyordu.

Bahçeyi, masayı, havuzdaki küçük fıskiye, damlaların tıp tıp edişini sevmiştim.

Halil İbrahim Bahar, sağa sola bakıyor, başını kaldırıyor, bardakların yerlerini değiştiriyordu. Durumları özetleyen özdeyişler, mısralar söylüyordu.

Günel Altıntaş, deli doluydu. Kabına sığamıyordu. Coşuyordu. Gevrek sesi, gevrek kahkahalarıyla Halil İbrahim Bahar'a karşı çıkıyor, özdeyişlerini eksik buluyor, tam tersini söylüyor, kendi özdeyişlerinin benimsenmesini istiyordu.

Refik Durbaş, yüreğinden yansıyan iyiliklerin doldurduğu kıvrık kirpikli iri gözlerini bana, Günel Altıntaş'a diyor, konuşulanları dinliyor, arada sırada, —o da yarısı işitilen yarısı işitilmeyen bir sesle— konuşuyordu.

Talât Kılıç, bahçeyi beğenmemişti. Hele sahibinin Laz olduğunu öğrenince beğenisi öfkeye dönüşmüştü. Okula giderken Laz balıkçılar Yenikapı'daki bir kahvede kısırmışlar, sandalyelerle, odunlarla dövmüşlerdi; on beş gün yerinden kalkmamıştı. O günden beri Lazları sevmiyordu ve askerliğini yaparken hep Lazlarla kavga etmişti. Benden, «Kalk, gidelim burdan,» gibi bir teklif bekliyordu, ama ben onu köpürtmek için inadına bahçeyi övüyor, «Ne kadar güzel bir yer burası. Her zaman gelelim,» diyordum.

Rakılardan henüz birer yudum almıştık ki yağmur başlamıştı. Damlalar yapraklarda kalın sesler çıkarıyordu. Sonra başlarımıza, yüzlerimize düşmeye başlamıştı. Rüzgâr, akasya ağacının gıcirtısı, hafifçe çiseleyen yağmur, duygusal bir havaya sürüklemişti beni. Rüzgârın daha çok esmesini, yağmurun daha çok yağmasını istiyordum. Böyle bir dekor içinde ıslana ıslana içmeyi, konuşmayı seviyordum. Dalıp gitmişim gene. Çakılların ıslak ıslak parladığı bir kıyıda bulanık denizi, kaban ve birbirlerine yüklenen dalgaları seyrediyordum; gerçekleştiremediğim isteklerimin varlığını geren büyük acısını yaşıyordum.

Talât Kılıç, «Hemen kalkalım, berbat olacağız,» demişti.

«Hiçbir şey olmayız. Şu andaki güzelliği nerede bulabiliriz?» demiştim.

Halil İbrahim Bahar, Refik Durbaş benim gibi düşünüyor.

lardı. Bu havada içilen içki, yapılan konuşmalar, unutulmazdı, belleğe çakılırdı.

«Bu durum bozulmamalı,» demişti Halil İbrahim Bahar. «Burada geçireceğimiz dakikalar bizi içkiden daha çok doyuracak ve sarhoş edecek olgularla yüklüdür.»

Ama, tedirgin bir adam olan ve yağmur damlalarının elbiselerini lekeleyeceğini, buruşturacağını düşünen Talât Kılıç'la yağmuru bir «bozguncu» gibi görmeye başlayan Günel Altıntaş, burunlarına ve gözlerine çarpan bir iki damlayla, isyan bayrağını çekmişler, «Burda oturulmaz,» demişlerdi. Onların isteklerine uyarak kalkmış, içerdeki bir masaya taşınmıştı. İçerde insanı gevşeten bir sıcaklık, yiyeceklerin, içeceklerin karışımından doğan pis bir koku vardı. Sigara dumanları ağızlardan çıkar çıkmaz bir süre boşlukta asılı kalıyor, sonra dağılarak birbirileriyle birleşiyor, burunlara doluyor, gözleri acıtıyordu. Talât Kılıç, isteğini gerçekleştirdiği için sevinç içindeydi ve kazandığı bu zaferle övünüyordu. Bense boyun eğişin, bahçedeki yaratıcı olacağını sandığım durumu yitirişin öfkesini yaşıyordum.

Halil İbrahim Bahar'ın arkadaşı Dr. Rıfat'la tanışmıştık ve masamıza buyur etmiştik. Temiz yüzlü, nazik bir adamdı.

Evlilik konusu açılmıştı. Günel Altıntaş, kafa dengi bir kız bulmuştu ve evlenecekti. Kararlıydı.

«Sen evlenemezsin,» demişti Halil İbrahim Bahar. Dr. Rıfat'la birlikte evliliği yermişlerdi. Ben de katılmıştım. «Evlilik kendin olmamak demektir. Tutsaklık demektir. Bir şeye durmadan hizmet etmektir,» demiştim.

«Odamda yabancı ayak seslerine, yabancı bir görüntüye tahammülüm yoktur,» demişti Halil İbrahim Bahar.

«Ayrılısana, niye ayrılmıyorsun?» demişti Günel Altıntaş bana ve Dr. Rıfat'a bakarak. «Amma da tuhaf adamlarsınız ha? Hem evliliği istemiyorsunuz, nefret ediyorsunuz hem de sürdürüyorsunuz.»

«Koşullar aleyhimde... Yoksa ben ne yapacağımı çok iyi biliyorum,» demiştim.

«Hiçbir şey yapamazsın,» karşılığını vermişti Günel Altıntaş. «Koşullar istediğin gibi olsa sen ne yaparsın biliyor musun? Bundan daha iyi bir evlilik yaparsın.»

Yağmur dinince tekrar bahçeye çıkmıştı. Islak toprak kokuyordu ortalık. Masalara cılız, rengi atmış yapraklar düşmüştü.

Buluş'tan saat on bire doğru ayrılmış, Günel Altıntaş'ın oturduğu Büyük Langa'daki evine gitmiştik. Daracık bir koridorun ucundaki küçük odası karmakarıştı. Kitaplar, dergiler, gazeteler, plaklar yerlere, yatağın üstüne atılmıştı. İyi bir kitaplığı vardı. Ayrıca duvara yaslanmış üstü kitap dolu bir masa. Kitaplığın yanındaki duvarda birçok sanatçının resmi bir karton üstüne yapıştırılmıştı.

Demir Özlü, Cengiz Tuncer, Ceyhun Atuf Kansu, Ferit Edgü, Duran Karaca, Bernard D'Andria, Asım Bezirci, Necati Tosuner, Nihat Ziyalan, Sezer Tansuğ, Ünal Üstün ve Önder Sanlı'nın resimleri.

Duvarlara şiirler yazılmıştı. Gazeteden kesilmiş bir haber ilgimizi çekmişti: «Eşeğine tecavüz eden genci öldürdü.» Eşegin gözleri siyah bir bantla kapatılmıştı. Katil, yukarda, maktul aşağıdaydı ve on altı on yedi yaşlarındaydı.

Talât Kılıç, bol domatesli bir Adana işi salata yapmıştı.

Günel Altıntaş, buzdolabından satıcıların; «Elimi kestim kan çıktı,» dedikleri cinsten içi kıpkırmızı, küçük çekirdekli bir Tekirdağ karpuzunu masanın üstüne koymuştu. Ruhi Su'dan, Âşık Veysel'den türküler dinletmişti. (İkisini de çok seviyordu.)

Yayımlanmış bir şiiriyle yayımlanacak bir şiirini okumuştur.

Halil İbrahim Bahar, kendi şiirlerini okumayı sevmezdi. Sadece şiir üzerine birtakım konuşmalar yapar, düşüncelerini söylerdi. Bir gün bile, kendi şiirleriyle övündüğünü görmemiştim. Ama Günel Altıntaş, başkalarının kanılarına, yargılarına aldırmadan: «Benim şiirim şöyle, benim şiirim böyle,» diyordu.

Edip Cansever de kendi şiirinin en iyi şiir olduğunu söylüyordu.

Ben de: «Benden iyi hikâyeci yoktur,» diyordum.

Çoğu sanatçılar: «Benim eserlerim,» diyordu. Hatta, «ben» kavramı bütün insanların dayanak noktasıydı. Kendini beğenmeyen, yaptığı işi görmeyen kişi bir yere yerleşemezdi. Boşlukta olmanın yalnızlığıyla üşürdü.

Bazı alçakgönüllü sanatçılar: «Biz,» derlerdi.

Çok küçük bir grup da: «Biz kendimizi ne kadar övsek boşunadır. Başkaları bizim için ne düşünüyor, o önemli,» diyorlardı.

Halil İbrahim Bahar, «Ferit Edgü'nün 'Yeni Ufuklar'daki hıkâyesini okudun mu?» diye sormuştu.

«Okudum.»

«Düş'ü ne güzel işlemiş değil mi?»

«Düş örgüsü içinde verilmiş belki ama tam düş değil,» demiştim. «Arkadaş olan iki kişinin birbirileri hakkında düşündüklerinin düş biçimi içinde açıklanması.»

«Tam düş değil elbet. Düş bulanıktır, kopuk kopuktur, bir olay gibi aralıksız sürüp gitmez. Ferit Edgü'nün de ustalığı burada. Düş havası içinde yaşanan gerçeği vermek. İki kişinin birbirileri için duyduklarının, düşündüklerinin bilinçaltında birikmesi, orda öteki öğelerin bulanıklığıyla karışması. Ben çok sevdim. Bu gerçek ama Buyrukçu. İki arkadaş ancak böyle anlatılabilir.»

«Ferit Edgü güzel anlatmış ama, bu tek anlatım biçimi değildir. Başka türlü de anlatılır.»

«Maldoror'un Şarkıları'nda da, var Ferit Edgü'nün düşüne benzeyen bir sahne. Unutamayacağım bir hikâye.»

«Ben bir arkadaşımı öldürmek isteğiyle yaşadım yıllarca, ölüm biçimleri düşünüp durdum hep. Meğer o da beni öldürmek istiyormuş. Neden de şu: Ben onu hep küçümserdim, adıyla bile çağırmazdım. O da bana 'sen komünistsin' derdi. 'Seni polise ihbar edeceğim' derdi, yazı yazmama engel olurdu.»

«Hiç düşünde gördün mü?» diye sormuştu Halil İbrahim Bahar.

«Çook. Her seferinde öldürüyordum.»

Halil İbrahim Bahar gitmişti sonra. Biz saat dörde kadar oturmuştuk.

Cemalettin Aykın'ı Halil İbrahim Bahar'a, Halil İbrahim Bahar'ı Cemalettin Aykın'a, Refik Durbaş'a, Mustafa Öneş'e tanıştırdım.

«Hilmi Yavuz nerelerde yahu?» dedim.

«Gelir,» dedi Halil İbrahim Bahar, «Biraz sonra Faik Bay-sal'la görünürler.»

«Arkadan da İsmet Zeki Eyuboğlu görünür,» dedi Refik Durbaş.

Cemalettin Aykın kalktı: «Ben gidiyorum dostum,» dedi.

«Güle güle. Cemal Süreya'ya selam,» dedim.

«Kahveye gelecek misin?» dedi Cemalettin Aykın.

«Marmara'dan döndükten sonra artık,» dedim.

Günel Altıntaş'la Türkân İldeniz'in çağrısı üzerine Refik Durbaş, Halil İbrahim Bahar, Mustafa Öneş, ben, masamızı terk ettik. Türkân İldeniz'le takıldık birbirimize. Sarı saçları kısa ve ağzı büyüktü; dudaklarını koyu kırmızıya boyamıştı. Gözlelerinin içi gülüyordu. Fakülteye giderken tanışmıştık. O zaman-

lar Hukuk Fakültesi öğrencisi olan Erdal Öz ile başka arkadaşlar Üniversite’de diye ben sık sık gidiyordum, kantinde oturup konuşuyorduk. Orda görmüştüm Türkân İldeniz’i, beğenmiştim. Uzun süre ardından koşmuş, ilgilenmiş ama olumsuz bir karşılık alırm korkusuyla duygularımı açıklayamamıştım.

Günel Altıntaş, çalılımlı çalılımlı pipo içiyor, ortalığı kasıp kavuruyor, bol bol gülüyordu. Biraz sonra yanımıza gelen ve benim ilk kez gördüğüm bir kızla, cinsel ilişkiler üzerinde konuşmaya başladı. Yurdumuzdaki kızların, öteki ülkelerin kızları gibi cinsel konularda özgürce davranmadıklarını, korkak olduklarını, geleneklerin baskılarına boyun eğdiklerini ve evlenmekten başka bir şey düşünmediklerini söylüyordu. Kız, karşı koyuyordu. Haksızdı Günel Altıntaş. İktisadi konularla birlikte işleyen çeşitli konularda özgür olmayan kızların cinsel konularda hiçbir zaman özgür olamayacaklarını, bağımsız, cesur, hesap vermeyen bir yaşamı seçemeyeceklerini, toplumu etkileyen temel yasaların dışına çıkamayacaklarını ileri sürüyor ve ekliyordu. «Kurtuluş hep birden olur. Özgürlük hep birden olur. Bir yan aksarsa özgürlük olmaz.»

«Avrupalı kız istediği hayatı seçebiliyor,» dedi, Günel Altıntaş.

«Bu konuyu kapatalım,» dedi kız sonunda, «Seninle hiçbir şekilde anlaşmamız mümkün değildir.»

«Anlaşamadığımız için konuşuyoruz ya. Anlaştık konuşmazız,» dedi Günel Altıntaş.

«İçki falan ne oluyor?» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Hilmi Yavuz’u bekliyorum, gelsin de,» dedim.

«Saat altı buçuk, gelmez o,» dedi Günel Altıntaş.

«Bana söz verdi. Kendisi, gelecek misin kahveye dedi, gelirim dedim.»

«İsmet Zeki geliyor, ona soralım,» dedi Refik Durbaş.

Ağzında, külü uzamış bir sigarayla kahveye giren İsmet Zeki Eyuboğlu’na: «Hilmi Yavuz geliyor mu?» diye sordum.

«Görmedim,» dedi İsmet Zeki Eyuboğlu ve masadakileri tanımıyormuşçasına yürüdü, setteki masalardan birine oturdu.

«Bunda ne var?» dedi Günel Altıntaş, kitap paketini gösterdi

«*Katran*’la *Acı*. Satın aldım. Bende kalmamıştı da,» dedim.

«Ben alıyorum bir tane,» dedi Günel Altıntaş, paketi yırttı, bir *Katran* aldı.

«Ben de bir *Acı* istiyorum Buyrukçu,» dedi Türkân İldeniz.

«Sana bir gülümseme vereyim,» dedim.

«Sana böyle konuşmalar hiç yakışmıyor Buyrukçu,» dedi Türkân İldeniz.

«Ne yakışır bana? Somurtmak mı? Peki buyur öyleyse somurtmayı anlatan *Acı'yı*,» dedim. İmzalayıp verdim. «Sen neredesin, hiç görünmüyorsun?»

«Şiirler yazıyorum. Koca koca şiirler. Radyolarda şiirlerim okunuyor, bütün gazeteler benden söz ediyor,» dedi Türkân İldeniz.

«Paris'e gitmişsin. Bütün şairleri de omuzlamışsın,» dedim.

«Tabi,» dedi. «Bir kat satın aldım. Türkiye'de ilk olarak şiirleriyle bir kat alan şair var karşınızda, ne haber?» Güldü. «*Taşra Kızının Deliceleri*, *Havva Çıkmazı* dördüncü baskılarını yaptı. Daha da yapacak.»

«Hilmi Yavuz gelmez artık,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Ben gidiyorum,» dedi Türkân İldeniz.

«Gelseydin bizimle. Şurda bir iki kadeh bir şeyler içerdik,» dedim.

«Olmaz. Eve gitmem lazım,» dedi Türkân İldeniz.

«Gel, çok oturmayız,» dedi Günel Altıntaş; Türkân İldeniz'in gözlerinin içine bakarak piposunu puflattı.

«Çok nazıksınız. Teşekkür ederim, başka zaman,» dedi Türkân İldeniz; ellerimizi sıkarak gitti.

«Biz lokantaya oturalım bari,» dedim. «Hilmi Yavuz gelirse bizi orda bulur.»

«Haber bırakalım,» dedi Halil İbrahim Bahar; garsona durumu anlattı.

«Bende para yok patron,» dedi Refik Durbaş.

«Bende var, aldırma,» dedim.

«Ben içmeyecem,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Niye?»

«Başım ağrıyor, belim ağrıyor, yorgunum,» dedi.

Göz kırptım, «Hayrola?» dedim.

Halil İbrahim Bahar, yukarlara baktı: «Hiç canım, şey... Denizden,» dedi.

«İçmeye başladık mı yorgunluğun geçer, baş ağrın da geçer,» dedim. «Hem sonra az önce içelim demedin mi?»

«Sen yanlış anlamışsın. İçelim demedim ben... Siz için ben de sizinle yemek yerim.»

«İyi, peki,» dedim; ama bir yandan da lokantaya kapağı attıktan sonra, nasıl olsa içiririm diye düşünüyordum. Göz ka-

maştıran ışıklardan, küçük karanlıklardan, yüzlerimizi silen gölgeliklerden, beyinlerimizi uğuldatan seslerden geçtik. On altı on yedi yaşındaki mini etekli kızların en güzellerini, en çö-kicilerini ve, tipimiz olanları seçe seçe yürüdük. Başlarımızı çevirip arkalarından baktık. Heyecanla, ihtirasla konuştuk hak-larında. Tedirginleşen isteklerimizin varlıklarımızdaki kabarış-larıyla Buluş'un merdivenlerinden çıktık. Arka bahçede, havu-zun yanında bir masa bulduk. Bekledik garson gelsin diye. «Bu-raya bakar mısınız?» dediğimiz halde kimse semtimize uğra-madı. Öfkeyle kalktık, Salona geçtik, Refik Durbaş'ın bir şiirin-de adından söz ettiği Abidin'in baktığı, girişteki bir masaya yö-neldik. Halil İbrahim Bahar'la ben yan yanaydık. Refik Durbaş'la Günel Altıntaş karşımızdaydılar. Abidin, hemen çatalla-rı, bıçakları, suları, bardakları getirdi. Halil İbrahim Bahar, ci-ğerin taze olduğunu, burada ciğeri bir başka türlü yaptıklarını anlattı ve bir çalifasulyesi söyledi.

Refik Durbaş'la ben birer ciğer istedik Abidin'den. Günel Altıntaş piposunu ağzından çekmeden piliç kızartması istedi.

Büyük bir şişe Yeni Rakı geldi. Kavun, beyaz peynir, buz, plaki geldi. Halil İbrahim Bahar kavun sevmiyordu. Abidin ona büyük bir dilim karpuz verdi.

Cengiz, Tuncer'in, «Sen müthiş adamsın,» derken gülümse-mesi geldi gözlerimin önüne. Gülümseme Kadıköy İskeleyi'yle birleşti. Cemal Süreya ile kitaplara bakıyorduk. Birden yanı-başımızda dikilen Yaşar Kemal'i gördük.

«Vay baba Yaşar,» dedim.

«Sen ne arıyorsun lan burda Arnavut oğlu?» dedi.

«Kitaplara bakıyoruz,» dedim.

Cemal Süreya ile şakalaştılar. «Papirüs'e yakında bir hikâ-ye vereceğini söyledi, sonra kollarını ikimizin omuzuna attı ka-natlarını germiş bir kartal gibi: «Hadi gelin size portakal suyu içireyim,» dedi.

«Bırak portakal suyunu da rakı içir içireceksen,» dedim.

Yolcuların vapura koştuklarını gören Cemal Süreya, «Ben gidiyorum,» dedi; ellerimizi sıktı çabuk çabuk, turnikeden ge-çip vapura girdi sağ elindeki siyah, ağır çantayla.

Yaşar Kemal'le iskeleden çıktık. Portakal suyu içtik ve bü-fenin önünde konuşmaya başladık. Yakında, «Hürriyet» gaze-tesinde *İnce Memed*'in ikinci cildi yayımlanacaktı. Seksen beş bin lira almıştı. Avrupa'da her yıl düzenlenen bir roman arma-ğanına *İnce Memed* ile katılmış, ama jüri üyeleri taraf tuttukla-

rı için, armağanı bir Alman yazarına vermişlerdi. İçerliyor, yüksek sesle sövüyordu.

«Şimdi neler yazıyorsun?» dedim.

«Büyük bir romanım var. Roman, Savrun Çayı'nın romanı. Geçtiği topraklarda yaşayanların romanı. Dört beş cilt olacak,» dedi Yaşar Kemal.

«*Durgun Don* gibi mi?»

«Bu daha başka bir şey,» dedi, yüzüme baktı, «İhtiyarı (Orhan Kemal'i) görüyor musun?»

«Çoktandır gördüğüm yok,» dedim.

«İşittiğime göre bana verip veristiriyormuş,» dedi Yaşar Kemal, güldü.

«Veristirir. Kızmadığı kimse yok ki. Adana'dayken gece yarısı kokulu çoraplarıyla evime geldiğini, aga be, şu *Bereketli Toprakları* oku hele dediğini, sonra uzun uzun düşündüğünü, tırnaklarını yediğini anlatıyor.»

«Başka ne diyor?» dedi, kahkahayla güldü.

«Asıl kaynak benim, Yaşar Kemal benden çıkan bir koldur diyor.»

«Ustamdır,» dedi Yaşar Kemal. «Severim ihtiyarı, arslan gibi adamdır.»

O sırada Nurer Uğurlu bitti bir yerlerden. Uzakta durup başını yana eğerek şööyle bir baktı gülümseyerek, «Ah-ha,» dedi. «Kirveler menclis kurmuş bakıyorum.» Yaklaştı, «Napiyonuz burda lan allahsızlar?»

«Lan densiz, sen ne arıyon burda?» dedi Yaşar Kemal, Nurer Uğurlu'nun boynunu sıktı.

«Bizim işimiz bu. Kitapçıları teftişe çıktım,» dedi Nurer Uğurlu.

«Ben Kadıköy'e geçeceğim,» dedi Yaşar Kemal.

«Ne yapacaksın orda?» dedim.

«Haberin yok mu? Kadıköy'de oturuyorum ben,» dedi.

«Allah versin,» dedim.

«Tabii lan kocakafa, ben senin gibi basit bir memur muyum?» dedi gülerek ve kollarını sallaya sallaya iri gövdesiyle kalabalığın arasına daldı.

Nurer Uğurlu'yla bakıştık. «Eee, n'örüyoruk kirve?» dedi.

«Bilmem ki,» dedim. «Kararsızım. Eve mi gideyim, yukarı mı çıkayım?»

Koluma girdi. «Hadi yukarı çıkalım. Refik'te iki tek atarız,» dedi.

«Oldu,» dedim.

«Yalnız ben çok kalmayacağım,» dedi.

«Ben de,» dedim. Dedim ama bu havada bir sözdü. İçki içmeye başladıktan sonra bir türlü kalkmak istemiyordum. Refik tıklım tıklımdı. Başlar eğilip kalkıyor, kollar sallanıyor, ağızlar açılıp kapanıyordu. Yüzler heyecanlı, öfkeli, sevinçli ve atılan kahkahaların gerginliği içindeydi. Karışık, içki kokusundan başka her şeye benzeyen bir koku burunlarımıza çarpıyordu. İşittiğim cırlak bir kahkaha asabımı bozdu ve kahkahanın geldiği yöne baktığımda, kısa boylu, buruşuk yüzlü, kabak kafalı, gözleri şaşa birini gördüm. Rober birileriyle o baso sesiyle konuşuyordu. Bir köşede, iki kişilik bir masada tek başına sulu rakı içen Ziya Metin'le selamlaşıp vestiyerin önündeki masaya oturduk. Ufak bir şişe Yeni Rakı söyledik. Orhan Kemal'den, Yaşar Kemal'den, Talât Kılıç'tan konuştuk uzun uzun, güldük. Edip Cansever'i andık. Rakıyı yarılamiştık ki içeriye Halil İbrahim Bahar, Günel Altıntaş, Necati Tosuner, Cavit (Cavit, Günel Altıntaş'ın Basın İlân Kurumu'ndan arkadaşıydı) girdiler. Sıkıştık. Yer açtık. Necati Tosuner, Halil İbrahim Bahar'la benim aramda oturuyordu. Konuşurken sık sık göz kırpyordu, herhalde bir tik'ti bu. Sigaranın birini yakıp birini söndürüyordu. Sürekli olarak elini kulağına götürerek kepçeleştiriyor, söylenenleri işitmeye çalışıyordu. Ayrıca gülerken bütün vücudu sarsılıyor, olduğu yerde zıplayıp duruyordu. Sarkık bıyıklariyle kısa saçlarıyla profilden Gorki'ye benziyordu.

Tatlı bir hava içindeydik. Birbirimize takılıyor, espriler yapıyor, birtakım yazarları çekiyorduk.

Günel Altıntaş, Ceyhun Atuf Kansu'yu, Ahmed Arif'i sevdiğini söylüyor. Nâzım Hikmet'ten ve Ahmed Arif'ten şiirler okuyordu.

Söz döndü dolaştı, herkesin en çok sevdiği kitaplara geldi. Herkes beğendiğini, beğenmediğini söyledi.

«Tomas Marlov'un *Kral Arthur'un Ölümü* adlı romanını okudunuz mu?» dedim.

«*Kral Arthur'un Ölümü*'nü Cemal Süreya çok seviyordu. Dört kez okumuştı. Benim de mutlaka okumamı istemişti. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Satış Şubesine, Ankara Caddesi'ndeki bütün kitapçılara sormuş, hepsinden, «yoktur» karşılığını almıştım. Birkaç gün sonra eski kitapların pazarı olan Sahaflar Çarşısı'ndaki bir kitapçıda bulmuş, dokuz lira tutan dört cildi bin bir ricayla ancak yirmi sekiz liraya edinebilmişim. «Anglo-

Saksonların istilasından önce Britanya Adaları'nda yaşayan müstevlilerle mücadele eden ve yerli bir kumandan olan Artur ile şövalyelerinin çevresinde örülen efsanelerle ilgili bir hikâye koleksiyonu» diye tanıtılan kitap, İngiliz edebiyatının ilk ve önemli eserlerinden biriydi.

«Shakespeare'in eserlerini yazdığı söylenen yazar değil mi bu?» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Yok,» dedim, «O başka biri.»

«Ben böyle bir romanın yayımlandığını duymadım.» dedi Günel Altıntaş.

«Yalan mı söylüyorum?» dedim. «Satın aldım. Cemal'de de var. Milli Eğitim Bakanlığınca 1948'lerde yayımlanmış.»

«Ben o zaman çocuktum,» dedi Günel Altıntaş.

«Kim çevirmiş?» dedi Nurer Uğurlu.

«Mina Urgan,» dedim.

Halil İbrahim Bahar, başını yanlara salladı: «Hiçbir yerde gözüme ilişmedi. Roman mı bu?»

«Roman,» dedim.

«İşletiyorsun bizi Buyrukçu,» dedi Günel Altıntaş.

«Ciddi söylüyorum. Sorun isterseniz.»

«Kime soralım?» dedi Günel Altıntaş.

«Selâhattin Hilâv bilir herhalde,» dedim.

«Telefon numarası var mı?» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Bilmiyorum,» dedim.

«Bunu bilse bilse Vedat Günyol ile Sabahattin Eyuboğlu bilir,» dedi Nurer Uğurlu.

«Mina Urgan'a soralım,» dedim.

«Ayıp olmaz mı?» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Niye ayıp olsun?» dedi Günel Altıntaş, kalktı, telefon rehberinden Mina Urgan'ın telefon numarasını buldu. Konuştu kahkaha atarak döndü. «Bir kere yazarın adı Tomas Marlov değil, Thomas Malory'miş,» dedi, oturdu. «Roman falan da değilmiş. Bir efsane kitabıymış. Teşekkür ederim, rahatsız ettiğim için özür dilerim dedim. Buyrukçu be, nerden buluyorsun böyle antikallıkları? Adamın ismini bile doğru dürüst bilmiyorsun.»

«Ya siz?» dedim.

Sonra içki içmeyi hızlandırmıştık. Kadehleri tokuşturup durmuştuk. Gözlerim ufalmış, kanlanmıştı. Yüzleri seçemez, sözcükleri değerlendiremez, kendi konuşmalarından başkasına aldırma-
maz olmuştum. Küçülmüştüm. Bilincim, belleğim kontrolüm-
den çıkmıştı. Ben içkiyi değil içki beni içmişti. Kişiliğimi eritmişti.

Varlığını gecenin elle tutulmaz, maddesel bir yönü olmayan esrarına karıştırmıştı.

Ben artık yoktum. «Sarhoştum, ne yaptığımı bilmiyordum hakim bey,» diyenlere dönmüştüm.

Bu olay, 15.3.1969 günü geçmişti.

Günel Altıntaş, el yazısıyla yazılmış bir şiirini uzattı: «Sana bunu daha önce okumuştum ama birkaç mısraını değiştirdim. Böyle yayımlanacak,» dedi.

Rakıdan bir yudum aldım, okumaya başladım.

İ L İ N T İ

*Çok uzun. Anlatamam. Her şey bir başka şey çünkü
senin yüzün yüz değil
zar tutarak attığım bir mısra mesela
yüreğimin dövmesi
yüzümün nakışı
gözümün rengini değiştiren bir akarsu mesela
Öpüşürken senin yüzündür çevremizde ne varsa
senin yüzündür altımızdaki yatak mesela*

*Dalgın suların yüzü hep senin yüzündür
senin yüzündür esen rüzgârla kırısan da*

*Bir savaşçı vurulup ölürse dağda
yüzü senin yüzündür
senin yüzündür beni ona bağlayan da*

*Ben sabırla, bir gül gibi yetiştiririm umudu
çünkü yüzün, bir zırhtır ölümle aramda*

*Ne desem? Nasıl anlatsam? Hep bir ilinti
bir şeyle her şey arasında.*

Beni izliyordu. «Nasıl aga?» dedi.

«Güzel,» dedim. «Yüzü bir sembol olarak kullanıyorsun burda.»

«Tamam. Yüz bir yerde evrendir. Onun tanımıdır,» dedi Günel Altıntaş

«Mesela'ları yersiz buldum. Ben, yabancı sözcükleri kullanmıyorum,» dedi Refik Durbaş.

«Yabancı değil 'Mesela' dilimize, kişiliğiyle yerleşmiş bir

sözcük. Temel sözcüklerden biri. Büyük bir sesi var. Ayrıca 'örneğin' sözcüğü kullanılamazdı. Şiirin yapısı, 'örneğin' gibi dışı, kişiliksiz, geçmiş olmayana, 'Mesela'nın giriştiği eylemlerin bir tekini bile üstlenemeyecek kadar cılız görünen bir sözcüğü reddedecek biçimde kurulmuştur. 'Örneğin' sözcüğünü sevmiyorum, bir soğukluk duyuyorum, kim türetmişse iyi türetememiş. Türetenin duyduğu sevinç, günlerce, aylarca başını döndüren gurur, bende nefrete dönmüş durumda. Dedim gibi 'Mesela' yerine oturmıştır. Öteki mısralara rahatça geçişi, öteki mısralarda biriken anlamı sezdirmeyi sağlamıştır.»

«Zar, tutarak attığım bir mısra mesela, diyorsun. Bence yanlış bir mısra bu. Mısra zar tutarak atılmaz. Sadece atılan zarın istediğimiz sayıyı bize getirip getirmeyeceğini bilmiyoruz. Bir bilmezlikle, sınırları daha önceden çizilmemiş bir sonuçla karşı karşıyayız. Şiir, genellikle sanat, bilinmezliklerle aranan rastlantısal bir ürün mü oluyor? Onu mu belirtmek istiyorsun? Yoksa... (karşılık vermeye hazırlanıyordu.) Bir dakika, müsaade et, söyleyeceğimi söyleyeyim de sonra unutturum, tamamıyla 'yüzün' çeşitli anlatımlara açık bir yoğunluk, bir anlam yoğunluğu taşıdığını mı vermek istiyorsun?» dedim.

«Yooo. Daha önceden okusana. *Senin yüzün yüz değil*, diyorum. Başka bir şey olduğunu tespit ediyorum bir kere, ondan sonra onun başka gerçeklere yansımaları, onlarla birleşmesini, bir bütünleşmeye gidişini belirtiyorum. Sanatın temeli bilinmezliktir elbet. Şimdi bir şey yazmaya koyulsam ne yazacağımı bilmem. Sözcükler, kavramlar, kafamın içinde hazır değil. Yazarak varoluyor, yazarak canlanıyor her şey ama daha öncesi bilmiyorum. Bu da sanatın raslantıyla çok yakın bir ilişkisi olduğunu gösterir.» dedi.

«Raslantıya inanmıyorum.» dedim. «Biz yazı yazarken yapıyoruz? Kendimizi, kendimizin temsilciliğini yaptığı gerçekler dünyasına eğilmiyor muyuz? Kendimizden çıkarmıyor muyuz her şeyi? Öyle yapıyorsak, kullanacağımız malzeme elimizin altında demektir. Hazırdır. Sırlar aleminde bir atom tozu gibi dolaşmıyor, ayrıca dolaşması bile onun yaşadığını ortaya kor. Yalnız kişiliği yoktur. İlişkili olduğu sorun üzerinde düşünmeye, onun öteki sorunlar arasındaki yerini belirtmeye kalkışınca, bilinç altından bilinç üstüne çıkınca, kişiliğe kavuşur. Kafamda hazır değildir diyorsun. Yooo. Hazırdır. Kafamız kendini besleyen her şeyi üretip sözcük haline getiriyor, her şeyi sözcüğe dönüştürüyor. Rakı içiyoruz ya onu da, ışığı da, senin

sesini de. Belki her an şiire, hikâyeye uygun bir işleyişi yoktur. Biz bazı sözcükleri, bazı kavramları büyük bir kalabalık arasından seçtiğimiz, sadece onlarla bir takım şeyler yapılacağına inandığımız, çeşitli anlatım biçimleri içinde çalıştığımız, onları sınıflandırdığımız için -yoktur- diyorum. Yoksa her an algılarımızla, duyularımızla varlığımıza aktarılanların bilincimizde, bilinç altımızda yerleştiğini biliyoruz pekâlâ. Kocaman bir hamur kitlesi var elimizde. Yalnız ondan simit mi ekmek mi yapacağımızı bilmiyoruz. Ama hamurdan ne yapılabilecekse onu yapacak kudretteyiz Sanat, varolan gerçeğin nasıl varolduğunu, geçirdiği evreleri anlatmaktan başka bir şey değildir.»

«Aksi de söylenebilir. Senin düşüncelerine katılmıyorum. Şiir nasıl?» dedi, piposundan çektiği kokulu dumanı üfledi yüzümüze doğru. Halil İbrahim Bahar, dumanları yüzünü buruşturarak eliyle dağıttı.

«Her şey bir başka şey çünkü... diyorsun. Anlayamadım. Birlikte yaşadığımız, bizim hayat alanımızın içine giren gerçeklerin görünürdeki durumdan ayrı bir durumda mı olduğunu söylüyorsun? Her şey bizim adlandırdığımız, anlamlandırdığımız gibi değil mi? Her şey nasıl başka şey oluyor?» dedim.

«Şiirde anlattığım gibi oluyor.» dedi Günel Altıntaş, güldü.

«Sen nasıl buldun?» dedim Halil İbrahim Bahar'a.

«Ben pek beğenmedim. Şiirde eski bir hava var. Divan havası gibi. Beyit gibi. Kafiye. Günel'in daha güzel şiirlerini okudum.»

«Her şiirin kendine özgü bir anlatımı, bir biçimi vardır. Ve bu biçim daha önce kullanılmış, sonra da karşı çıkmış, bir yana atılmış biçimlerle birleştirilebilir. Bir sakıncası yoktur ve şiir için tehlikeli değildir. Önemli olan, sunuştur.» dedi.

«Son iki mısra beni senden uzaklaştırıyor, Edip Cansever'in şiirlerine götürüyor.» dedim.

«Edip Cansever'in şiiriyle uzaktan yakından hiçbir ilişkisi yok,» dedi.

«Olmasa Edip Cansever'i anmazdım,» dedim.

Düşündü. Pipodan arka arkaya sınırlı birkaç duman aldı, dirseklerini masaya dayadı, gözlerini gözlerime dikti: «Hangi şiirinde?» dedi.

«Bilmiyorum. Yalnız orası aksıyor, orasında Edip Cansever'in yaptığı şiir dikiliyor karşıma. Ondan yukarısı sana ait,» dedim.

«Benim bütün şiirlerim bana aittir. Özgündür. İmajlar, mıs-

ra kuruluşu, sözcüklerin seçilişi. Ve şiirin bütününün kapsadığı anlam benimdir,» dedi.

«Hayır, şiir güzel. İnsana bir şeyler veren bir şiir. Şimdiye kadar okuduğum şiirlerinin en güzellerinden biri. Ama senin mizacın gibi sert, insanı coşturan şiirlerinin arasında yabancı yabancı duruyor. Yumuşak bir şiir yani. Senin şiirlerindeki kişilikle çelişiyor,» dedim.

«Hayır, çelişmiyor. Aksine benim şiirimi açan, olanakları çoğaltan, yepyeni bir noktaya getiren şiir. Evrensel bir çalışmayı getiren şiir,» dedi Günel Altıntaş.

«Sen ne diyorsun?» dedim Refik Durbaş'a.

«Benim şiir anlayışım çok ayrı. Anlatırsam kendi görüşümü anlatacam. O zaman da eleştiri olmayacak,» dedi Refik Durbaş Kadehleri tokuşturduk.

Şiirin üzerinde —her sözcüğü ayrı ayrı ele alarak— durdum yeniden. Mısırlar arasındaki ilişkileri söyledim. Düşüncelerimi açıkladım. Günel Altıntaş, şiirini savundu.

«Deniz nasıl?» dedim Halil İbrahim Bahar'a.

«Deniz içindeyken görünmüyor,» dedi.

«Görünmez,» dedim. «İçindeyken kocaman bir sudur deniz Tuzlu, kumlu, pis.»

«Dışardayken deniz görülür, dışardan anlatılır ve dışardan ilişki kurulur. O senin dediğin büyük su, isteklerimiz, özlemlerimiz, daha başka duygularımız işlene işlene, varlığımızın bütününü ona yönele yönele deniz olmuştur. Deniz şiirde soluk alan bir varlıktır,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Öyledir,» dedim. «Konuşsana yahu, ne susuyorsun?»

Güldü Refik Durbaş: «Üstatları dinliyorum,» dedi.

«İbrahim, görüyor musun hakaret ediyor bize Refik Durbaş,» dedim.

«Esağfurullah... Üstatsınız elbet. Bu kadar iş yaptınız,» dedi Refik, beyaz beyaz güldü.

«Üstat garsonlara denir ulan hırt!» dedim.

«Refik'in dediği doğrudur,» dedi Halil İbrahim Bahar. «Biz sanata durmadan yiyecek içecek taşıyan garsonlarız.»

«Yerinde bir benzetme,» dedim; güldüm, omuzuna koydum elimi.

Günel Altıntaş, sönen piposunu ateşledi, «Sanat nedir, zanaat nedir?» dedi.

«Birer çekelim de öyle konuşalım, boğazımız yağlansın,» dedim; bir yudum aldım rakıdan ve Kemal Tahir'i hatırladım.

Belki de bu açılan konuyu durdurma ya da yeni bir atılım için güçlerin toplanmasını bekleyerek hazırlanma hali, Kemal Tahir'den geçmiştir bana. Farkına varmadan taklit ediyorum herhalde. Şimdi farkına vardım gene taklit edeceğim. Artık taklit değil bu. Davranışlarımın arasına girmiş, benleşmiş, Büyrukçulaşmış bir davranış... Bazı durumları birlikte yaşıyoruz. Bütün insanlardan birbirilerine bazı şeyler geçmiştir. Bir varlığı onlar olmadan tanımlamanın olanağı yoktur.

Kemal Tahir: «Haaa, oraya gelince... Önce şu rakılarımızı içelim,» derdi.

Sonra Selâhattin Hilâv'ı hatırladım.

Sonra Edip Cansever'i güneş gözlükleriyle Nuruosmaniye'de ağır ağır yürürken gördüm.

Sonra Metin Eloğlu'nun birisiyle karşılaştığında ellerini yana açarak «Hoppalaaaa...» deyişini hatırladım.

Sonra Cengiz Tuncer'in, «Sen müthiş adamsın!» sözleri çınladı kulaklarımda.

Sonra Cemal Süreya'nın güzel gözleriyle gülümseyişini, bana sık sık: «Sen bir bökesin,» deyişini, coştığı sıralarda alımdan öpüşünü hatırladım.

Ya ben onun ya da o benim koluma girerdi yürürken. Çemberlitaş'taki, Kadıköy'deki sinemalara giderdik.

Marmara'ya gitmeden bir kez daha arayacağım Cemal Süreya'yı. Belki de göremem bir daha. Boğulurum bakarsın.

«Ben, sanatı sözlüğün açıkladığı gibi açıklamayacağım. O güzellik karşısında duyulan heyecan falan diyor... Sanat... Sanat...» dedim.

Kemirip duruyordu ölüm korkusu beni; uyutmuyordu. Sınırlerim tel gibi gergindi bu yüzden. Kimi zaman derin bir sessizliğe gömülüyor, gizli dertlerini kimselere açmak istemeyenler örneği susuyor, kimi zaman da kükrüyordum, kırıp geçiriyordum ortalığı. Ne zaman gelecekti? Yürürken mi? Yemek yerken mi? Kitap okurken mi? Yazı yazarken mi? Soruları eyleme geçiriyordum sonra. Yolda ölürsem, bir kaldırımın kenarında kalırsam, kimsenin haberi olmazsa? Derken toplanıyordum; ölümünden sonraki durumla ilgili saçma sapan görüntüleri getiren hayallerime saldırıyordum.

Kolera İstanbul'u kasıp kavuruyordu. İlk olay Sağmalcılar'da görülmüştü ve hemen başka yerlere sıçramıştı. Şehirler birbirlerine kapılarını kapamışlardı. Ulaşım durmuştu.

Ambülanlar yürekleri çizen seslerle geçip gidiyor, hastanelere -koleralı- taşıyorlardı. Her evden bir ölü çıkıyordu. Ölü çıkan evler hemen ilaçlanıyor, eşyalar yakılıyor, kapılar mühürleniyor, ölümler kireçle sıvayan mezarlara gömülüyordu. Ayrıca evlerin, meyhanelerin, kahvelerin ve tüm işyerlerinin eşikleri kireçleniyordu. Radyolar, gazeteler, hükümet bildirileri halkı, Tanrı'nın günü koleraya karşı uyarıyordu. Sular kaynatılmadan ve limon sıkılmadan içilmeyecekti. Sebzeler sirkeye yatırılacaktı bir süre, tekrar tekrar yıkanacak, tencereye konulacaktı.

Sirke ve limon sürümü artmıştı. Limonun tanesi iki liraya kadar çıkmıştı.

Kolera taşıyıcı diye nitelendiğinden millet sebze yemekten vazgeçmişti. Sebzeler manavlarda çürüyordu.

Her semtte aşı istasyonları kurulmuştu. Benim gibi korkaklar aşı olmak amacıyla sabahın kör karanlığında yollara düşüyor, kuyruğa giriyordu. Ama aşidan kaçınanlar, burunlarının ucunda dolaşan ölümü görmezlikten gelenler çoğunluktaydı: “Ecelimiz bundansa ne yapsan boş,” diyorlardı.

Hastalık geçer kuşkusuyla eller sıkılmıyor, uzaktan konuşuluyordu.

Karılarının ölmesini isteyen kocalar, kocalarının ölmesini isteyen karılar, her ikisinin de ölmesini dileyen çocuklar vardı. Borçlu oldukları kimselerin ölmesini isteyenler vardı. Düşmanlarının, kötülük yapanların, nefret ettiklerinin ölmesini isteyenler vardı.

Camus'nün *Veba'sına* benzeyen bir durumu yaşıyordu İstanbul.

Şu anda konuştuğum kimselere yarın rastlayamayacağımı sanıyor, kendimle birlikte herkesi birer “ölü adayı” olarak görüyordum.

Sıkıntıdan patlayacaktım evde. “Ne olursa olsun,” dedim, çıktım. Aşağıya incek, uzun bir süredir hiçbir yerde karşılaşmadığım Cemal Süreya'yı bulacaktım. *Meydan Larousse'ta* çalıştığını öğrenmiştim. Yüz yüze gelir gelmez yapacağımız hareketleri, söyleyeceğimiz sözleri tasarlıyor, araya, küçük şakalaşmalar, takılmalar, mizah parçaları sokarak karamsarlıktan kurtulma olanakları arıyordum. Sokaklar ana baba günüydü. Caminin avlusuna kurulan aşı istasyonunun çevresi büyük bir kalabalıkla kuşatılmıştı. İtişmeler kakışmalar oluyor, bağırıp çağırıyorlardı ve birkaç kişi öfkeden kızarmış yüzlerle çemberi yarıyor, aşılı kollarını havaya kaldırarak caddeye çıkıyorlardı.

Resmen kırk iki kişinin öldüğü bildirilmişti, ama yalandı. Tanıklara göre ölü sayısı yüzü aşmıştı.

Beyazıt'ta indim minibüsten. Yürüyerek Kapalıçarşı'dan geçtim; vitrinlere bakmadan, bir şey görmeden. İçimdeki karmaşaya dikmişim gözlerimi. Kulaklarım, beynimdeki uğultuları dinliyordu. Paniğe kapıldığımı sezen varlığımdaki güçler, irademi paramparça etmek için abandıkça abanıyorlardı: “Sen de öleceksin ötekiler gibi,” diyorlardı. Karşı koyamıyor, küçüldükçe küçülüyordum. Çağaloğlu'na geldim. Gazetelere göz gezdirdim. Hepsinin manşetinde iri siyah harflerle: “Kolera ölüm saçıyor,” yazısı vardı. İran Konsolosluğu'nun, İstanbul Erkek

Lisesi'nin önünden akan asfaltı öfkeyle çiğnedim, "Cumhuriyet" gazetesinin köşesini döndüm, eski "Yeni Sabah" gazetesinin binasına girdim:

«Cemal Süreya'yı arıyorum.»

«Üçüncü katta, Vedat Günyol'la birlikte çalışıyorlar.»

Büyük, uzun bir odaydı. Sekiz on kişi çalışıyordu. Bakındım, göremedim Cemal Süreya'yı. Afşar Timuçin, dipteki bir masada oturuyordu. Şaşırdım. O bir zamanlar dal gibi olan delikanlı epey kilo almıştı. Siyah saçları kıvrır kıvrırdı. Yüzü renksizdi. Pipo içiyordu. El sıkıştık. İliştım bir sandalyeye: «Sen de mi buraya geldin?» dedim. «Ayın birinde başladım. Siz ne yapıyorsunuz?» dedi Afşar Timuçin. Yüzündekine eş bir renksizlik vardı sesinde, ağır ağır konuşuyordu. «Evdeyim,» dedim. «Ama bu günlerde bir şey yaptığım yok. Ölümü bekliyorum.»

«Hepimiz öyleyiz,» dedi Afşar Timuçin. «Aşı oldunuz mu?»

«Oldum ama, aşı ölümü önleyecek güçte değil,» dedim.

«Yığın ölümleri bunlar. İnsan her an pisi pisine gidebilir,» dedi Afşar Timuçin. «Memuriyet devam ediyor mu?»

«Malulen emekliye ayrıldım. Yedi ay oldu.»

Yüzü ısıdı, gözlerinin içi güldü. «Çok güzel. Kutlarım. Sonunda ikinci işten kurtuldunuz,» dedi, ayağa kalktı, başını önüne eğerek düşünceli düşünceli masaların arasındaki dar boşlukta gezindi bir süre «Hani ben de böyle bir şey yapabilsem!» Bir sigara yaktım. Boşuna tükenen heyecanlar, gerçekleşmeyen hayaller ve günlerce süren öfkelerle sarsılıp durmuş, şimdi sağladığım durumun özlemini çekmiştim. «O da olur bir gün,» dedim. «Yazıların iyi beğeniliyor.» Canlandı birden, yüzüme baktı: «Ha, ben de bu konuyu deşmek istiyordum. Nasıl buluyorsunuz?» dedi.

«İyi bir çıkış yaptın,» dedim.

1960'larda edebiyata Ömür Candaş, Eray Canberk ve Aydın Hatipoğlu ile birlikte girmişti. Öğrenciydi. Şiir yazıyordu. Arkadaşlarıyla bir şeyler yapmak istiyordu. Yeni bir şeyler söylemek, yeni bir hareket... "Ataç"ta "Eylem"de çalışmış, "Yelken" dergisini başarılı bir biçimde yönetmişti. Bir ara ortalıkta görünmedi. Kanada'ya gitmişti. Üç dört yıl sonra Kanada serüveni bitmiş Erzurum Üniversitesi'ne geçmişti. Derken tekrar İstanbul... "Neler yapıyorsun?"

«Yerleşmeye çalışıyorum. Ataköy'de bizim bir evimiz var. Kızkardeşim oturuyordu. Çıktı. Şimdi evi kendi beğenime göre düzenlemeye çalışıyorum. Yağlıboya yapıyorum, musluklar bo-

zulmuş, onları onarıyorum. Bir sürü iş,» dedi Afşar Timuçin, piosundan bir nefes çekti, tütünler çatır çatır sesler çıkararak yandı, odayı keskin bir koku kapladı.

«İçerden kızkardeşin değil de yabancı biri çıkmış gibi desene.»

«Öyle,» dedi. «İnsan kiracıya bir şeyler söyleyebiliyor ama kardeşi olunca iş değişiyor.»

«Şiir yazıyor musun?»

«İki kitap hazırladım. Bülent Habora yayımlayacak, ama zamanı belli değil. Bir doktora tezim var. Kitap haline gelebilmesi için çok para istiyorlar.»

«Cemal Süreya burada çalışmıyor mu?»

«Burada çalışıyormuş. Ama ben görmedim,» dedi Afşar Timuçin, boş bir masaya baktı.

«Aradığımı söyle. Perşembeye gene geleceğim ölmezsem,» dedim.

«Bir şey olmaz,» dedi Afşar Timuçin, güldü.

«Olabilir de,» dedim, odadan çıktım. Birisi için kendimi hazırladım da onu bulamadım mı, cin ifrit oluyordum, kan tepeme çıkıyordu. Bencilce bir duygu ama gerçek. Boşuna kızırıyordum aslında. Geleceğimi bilmiyordu ki. Geleceğimi bilseydi de kaçıp gitseydi o zaman söylenmekte haklıydım. Merdivenlerden indim, Selâhattin Hilâv'ın, Oktay Akbal'ın, Erdoğan Tokmakçioğlu'nun çalıştıkları odaya girdim hafif bir, «Merhaba»yla.

Erdoğan Tokmakçioğlu: «Aleykümselam Buyrukçu, hoş geldin,» dedi.

Oktay Akbal: «Merhaba,» dedi. Yeni gelmişti ve hikâyelerindeki erkek kahramanların pardösüsünü andıran pardösüsünü çıkarıyordu sırtından. «Sen de pardösünü çıkarsana! İçerisi sıcak, dışarda üşürsün sonra.» Kapıdan girerken hemen sağda olan küçük masasına oturdu, bana da oturmam için üç kişilik, eskice bir maroken kanepeyi işaret etti eliyle. Kanepeye oturur oturmaz dibe çöker gibi oldum. «Buraya oturunca insan küçülüyor,» dedim. «Patronların neden konuklarını böyle koltuklara oturttuklarını şimdi daha iyi anladım.»

«Hakim olmak için,» dedi Erdoğan Tokmakçioğlu. Başı iriydi. Dalgalı kıvıllı saçları kabarıktı. Yeşilimsi gözlükleriyle bir tuhaf duruyordu.

«Cemal burada mı çalışıyor, yukarıda mı? dedim.

«Önceleri yukarıdaydı, sonra buraya indi ama gelmedi da-

ha. Zaten bugünlerde seyrek geliyor,» dedi Oktay Akbal, dirseklerini masaya dayadı.

«Pazartesi günleri mutlaka geliyormuş...

«On bire kadar belki gelir,» dedi Erdoğan Tokmakçıoğlu, ekledi, «Yani sen ona geldin öyle mi?»

Kızardım, kekeledim: «Bir göreyim dedim...

«Biz de senin arkadaşınız Buyrukçu,» dedi Erdoğan Tokmakçıoğlu.

«Sizi de aramıyor muyum? Kaç kere geldim. Sen beni hiç aradın mı? Söyletme şimdi,» dedim.

Oktay Akbal'ın yüzü buruştu ansızın: «Kolum çok ağrıyor. On beş dakika önce aşı oldum,» dedi, sağ kolunu ovalamaya başladı.

«Ben de oldum ama aşı ölümü önleyemiyormuş,» dedim.

«Yüzde elli önler,» dedi Oktay Akbal.

«Korkunç bir şey bu!» dedim. «Durup dururken gidiyorsun.»

«En gelişmiş çağlarda bile insan mutlu değil, güvenlik içinde değil. Boşluktayız,» dedi Oktay Akbal.

«Ben aşı maşı olmadım aga,» dedi Erdoğan Tokmakçıoğlu. «Koleranın ilacı rakıdır.»

«Daha önce aşı olmuştum,» dedi Oktay Akbal. «Ama Romanya'ya gideceğim için yeniden olmam gerekti. Aşı olmayana vize vermiyorlar. Yaşar Kemal'le birlikteyiz.» Gülümsedi, gülümsemesi tatlı bir söz söylemeye hazırlanıyormuşçasına çoğaldı ama ben —o tatlı sözleri— bakışlarımı ağzında dolaştırıp beklerken ciddileşti birden, sağ elini ileriye uzattı: «Çıkarsana şu pardösüyü Allahaşkına!»

Pardösümden bir şikâyetim yoktu. Sigara kokusuyla birleşerek başka bir kokuya dönüşen tenimin kokusunu duyuyordum her an. Hoşuma gidiyordu. Ayrıca pardösümü çıkarırsam çok oturmam, çay kahve falan içmem gerekiyordu. İçimde beni hemen ayağa kaldırıp sokağa itmeye çalışan bir istek kıpır kıpır ediyordu. Bu saata kadar gelmeyen Cemal Süreyya bundan sonra da gelmezdi. Aramalıydım. Evine gitmeliydim. Kanımı donduran ölüm korkusundan onunla konuşmaya başlar başlamaz sıyrılacağıma inanıyordum. Ama tasarılarımı gerçekleştiremedim. «Peki,» dedim, Oktay Akbal'ı rahat ettirmek amacıyla pardösümü çıkardım. «Yaşar Kemal Yugoslavya'da değil mi?»

«Yugoslavya'da. Oradan Romanya'ya geçecek, orada buluşacağız. Yaşar Nabi, Haldun Taner, Ercüment Behzat... Beş kişilik bir grup iyidir. Matrak olur,» dedi Oktay Akbal. Sevinçli-y-

di. Dalıp giden bakışlarından, yapacağı geziyi, gezi sırasında meydana gelecek olayları düşündüğünü sezdim. Bir sigara yak-tım.

Erdoğan Tokmakçioğlu, kalın, bana yapmacıkmiş gibi gelen bir sesle: «Oktay, bana gelirken ordan şu kadar bir şişe rakı getirsene,» dedi, parmaklarıyla şişenin boyunu belirtti ve Oktay Akbal'dan: «Olur,» karşılığını alınca bana döndü, yanaklarını şişirdi, yanaklarını şişiren soluğu boşalttı. «Ateş otuz sekiz bu-cuk,»

«Neyin var?» dedim.

«Dehşet bir grip. Yıkılıyorum. Boğaz moğaz feci!» dedi Erdoğan Tokmakçioğlu, hafifçe öksürdü, boğazını tuttu, badem-ciklerini bastırdı, ağzını açtı, hastalık pasıyla kaplı dilini çıkar-dı, başını salladı, gözlerini yumdu, burnundan soludu, dikkati çekecek bir biçimde inlemeye başladı.

«Hastaysan git,» dedi Oktay Akbal, hem bir arkadaş ilgisiyle hem de hastalığın kendisine sıçramasını önlemek isteğiyle.

Erdoğan Tokmakçioğlu, başının üstündeki bir yere diktî gözlerini, kollarını kaldırıp indirdi, «Öğleye gideceğim, şu işle-ri toparlayayım da,» dedi.

«Kolera adlı bir roman yazmayı düşündüm ama Albert Camus'nün *Veba'sı var,*» dedi Oktay Akbal.

«Karar verdinse yaz, *Veba'yı* düşünme. O başka, senin yazacağı başka. Bizim için ilginç bir konu. Taze bir konu. Cengiz Tuncer'le konuşuyorduk geçenlerde. 'Hadi beş yazar oturup kolerayı yazalım,' dedi. 'Her yazar kendi çevresindeki tepkileri, psikolojik durumu anlatacak.' Ben Gaziosmanpaşa ile Sağmalcılar'ın hikâyesini yazacaktım. Sonra öyle kaldı, bir fikirden öteye gidemedi bu iş,» dedim.

«Merkez sizin orası değil mi?» dedi Oktay Akbal. Üstümde gezinen bakışlarını çekingen ve soğuk buldum. Karşısında, kolera bölgesinin bir adamı vardı; taşıdığım mikropları yayabilirdim... Öyle geldi bana ve kolerayı ben çıkartmışım gibi suçlu hissettim kendimi. Büzüldüm. Şaşırdım. Ama birkaç saniye sürdü bu şaşkınlığım ve hemen savunmamı yaptım. «Merkez Sağmalcılar'dır,» dedim. «Bizim Gaziosmanpaşa temizdir. Su tesisatı, kanalizasyon tesisatı tamdır. Birkaç olay var ama onlar da Sağmalcılar'dan geçmiştir ve ölüm yoktur.»

Selâhattin Hilâv girdi içeriye. Başını eğerek selam verdi. Beni görünce sevindi; «Vay baba!» dedi, «Hangi rüzgâr attı seni buraya?» Ayağa kalktım. Kucaklaştık. «Aşılıyım korkma,» de-

dim. Alnı katlandı: «Bu kolera belası müthiş bir şey azizim. İnsanı tedirgin ediyor Düşünabiliyor musun, her an korkunun baskısı altındasın.»

«Ben günlerdir öyleyim. Ölüm her an aklımda,» dedim.

«Uyku uyuyamıyorum. Düşünüyorum hep. Korkunun anormalleştirdiği kişilerin davranışlarını inceliyorum. Herkes dağılmış, adlarını hatırlayamayacak kadar kendilerinden geçmiş,» dedi Selâhattin Hilâv, koltuğunun altındaki kitapları masanın üzerine bıraktı, sağ elinde tuttuğu pipoyu ağzına götürdü. «Sizin ordan mı çıktı bu?»

«Bizden değil, bize yakın olan Sağmalcılar'dan... Sağmalcılar'ın alt yanında Yugoslav göçmenlerinin yerleştiği bir dere içi var. Lağım suları ile içme suları birbirine karışarak akıyor. Korkudan, sinekten geçemezsin. Orda filizlenmiş,» dedim. «Bu kadar kokuya, pislığe rağmen dere kenarında dükkânlar, kahveler yapılmış, masalar atılmış dışarıya. Adamlar o sulara bakarak çay içiyorlar.»

«Korkunç bir tablo!» dedi Selâhattin Hilâv. «Müthiş bir şey! Müthiş! Onlar kokuyu duymuyorlar tabii.»

«Duysalar bile ellerinden bir şey gelmez ki,» dedim.

«Çok ölü var mı?» dedi Selâhattin Hilâv.

«Ellinin üstünde. Bizim Sağmalcılar'da oturan bir akrabamız var, o anlattı. Her gün sekiz on tane cenaze geçiyormuş evlerinin önünden. Boyuna Sela veriliyormuş. Sinirleri bozulmuş ölüleri göre göre. Uyuyamıyormuş, yemek yiyemiyormuş. 'Ağzıma bir lokma bir şey atınca ölü eti çiğniyormuş gibi oluyorum, midem bulanıyor,' diyor.»

«Ona dikkat edin, delirebilir,» dedi Selâhattin Hilâv.

«Delirenler de varmış zaten,» dedim.

«Dram bu!» dedi Selâhattin Hilâv, «Her zaman dramın içindeyiz ama kimi zaman dramı bütünüyle duyuyoruz.»

«Gaziosmanpaşa'da oturan göçmenler Bulgaristan'dan geldikleri için temizdir. İyi tanırım onları,» dedi Erdoğan Tokmakçioğlu. «Peder Edirne'de vali muaviniydi. Bir gece Buyrukçu'lar da kalmıştım 54 yılında.»

«Akşam birkaç şişe devirmiş, sarhoş olmuştuk. Sabahleyin de orijinal olsun diye don gömlek fotoğrafçıya gitmiş, resim çektirmiştik,» dedim gülerek.

«Sahi, bak ben unuttuğum resim çektirdiğimizi. Bir iki tane varsa birini getirsene,» dedi Erdoğan Tokmakçioğlu.

«Bir tane var. Komik bir resim. İkimiz de atletliyiz. Saçlarımız, yüzlerimiz karmakarışık. Gözlerimiz mahmur.»

«Tab ettirebilirsen sevinirim,» dedi Erdoğan Tokmakçioğlu.

«Zor. Ama bir kez fotoğrafçıya sorayım, bakalım ne diyecek.»

«Çok hastayım. Öğlene giderim dedim ama dayanamayacağım,» dedi Erdoğan Tokmakçioğlu, ağır ağır doğruldu, öksürdü. «Dökülüyorum. Her yanımlı kıyılıyor. İçimden gerinmek geliyor,» sık sık soludu, ofladı. «Kulağım da ağrıyor.»

Selâhattin Hilâv gülerek süzüyordu Erdoğan Tokmakçioğlu'nu. «Uzun uzun konuşman gereksiz Erdoğan,» dedi. «Biz senin durumunu biliyoruz.»

«Abi berbat!» dedi Erdoğan Tokmakçioğlu. «Allah çarpsın yanıyorum. Ver elini, ver, ver...» Selâhattin Hilâv'ın elini yakaladı, alnına götürdü. «Tamam mı?»

«Geçmiş olsun. Git, hemen yat! Terledin mi bir şeyin kalmaz,» dedi Selâhattin Hilâv.

Erdoğan Tokmakçioğlu, masasının üstündeki bazı kâğıtları çekmeceye koydu, siyah, yassı James Bond tipi çantasının kulpunu kavradı, kamburunu çıkardı, lumbagolular gibi ağır ağır yürüdü. «Hastalık geçmesin diye elinizi sıkamayacağım, özür dilerim,» dedi.

«Kibarlığı bırak Erdoğan'cım, hadi güle güle. Dinlen,» dedi Selâhattin Hilâv.

O sırada içeriye Ece Ayhan girdi. Heyecanlıydı. Yüzünü sevimli bir gülümseme kızartmış ve germişti. Az önce başkalarına anlattığı güldürücü bir fıkrayı bu odadakilere de anlatmak için gelmişti sanki. «Nasılsın?» dedi. Kısa kesilmiş saçlarının arasında, aklar göze çarpıyordu. Bıyıkları kumraldı ve sağ kaşı hep kalkık duruyordu. Erdoğan Tokmakçioğlu'nun arkasından baktı baktı: «Tahsildara benziyor hergele,» dedi, bir kahkaha attı.

«Korkunç numaracı,» dedi Selâhattin Hilâv. «Geçenlerde de böyle 'Hastayım,' dedi, çıktı. Bir baktım akşamüzeri Gar Lokantası'nda içiyor.»

Yıllar önce Taksim'de başımızdan geçen bir olayı anlattım. «Onunla başa çıkılmaz,» dedi Selâhattin Hilâv. «Şimdi gene garanti Gara gidiyordur.»

«Sokağa çıkar çıkmaz dik yürümeye başlamıştır,» dedi Ece Ayhan.

«Tatlı cocuktur ama,» dedi Oktay Akbal.

«Öyle, sevimlidir kerata!» dedi Selâhattin Hilâv.

Kalktım, pardösümü attım koluma: «Gidiyorum, Cemal'in geleceği falan yok. Sana iyi yolculuklar,» dedim, Oktay Akbal'ın elini sıktım.

«Sık sık gel baba,» dedi Selâhattin Hilâv. «Kalsaydın, öğle üzeri Çamlı'ya giderdik,»

«Teşekkür ederim, başka zaman,» dedim.

«Artık Balzac gibi çalışmalısın,» dedi Ece Ayhan. «Bol vaktin var.»

«Ama huzurum yok,» dedim. «Hadi eyvallah!»

«Güle güle!»

Odadan çıktım, merdivene yaklaşmıştım ki İsmet Zeki Eyuboğlu ile burun buruna geldim: «Merhaba üstat, nereden gelip nereye gidiyorsun?» dedi.

«Şöyle bir uğradım, Cemal'i aradım da... Nasılsın?»

Koluma girdi, «Ayaküzeri konuşmak olmaz, odama gidelim,» dedi. İsmet Zeki Eyuboğlu, odasına doğru sürükledi beni; «Otur bakalım. Pardösünü de çıkar. Çay tazedir. Yeni demlendi.»

«İçelim öyleyse,» dedim, sol elini pantolon cebine sokarak dışarıya çıkan İsmet Zeki Eyuboğlu'nun arkasından baktım. Hay Allah! Nerde bu Cemal Süreya? Koleraya yakalanmasın?

Ürperdim. İki omuzum birden sallandı.

Altıya on kala Necati Tosuner girdi içeriye. Gülümsedim, yürüdüm, salonun ortasında karşıladım, elini sıktım: «Hoş geldin, otur şöyle. Şimdi gelirim,» dedim, oturttum. Ellerimi yüzümü yıkadım, saçlarımı taradım, yünlü siyah gömleğimin hep dışarıya fırlayan sol yaka ucunu öfkeyle içeriye soktum, «Orda dur yoksa gebertirim seni. Ha, aferin!» Defteri imzaladım, gardroptan paltomu, atkımı aldım, koluma attım.

«Nereye gideceksin, işin var mı?» dedi Necati Tosuner.

«Hiç,» dedim. «Mahmut Makal'la bulaşacağız,» Necati Tosuner'in yüzü gölgelendi, o solgun gülümsemesi daha da soldu, önüne baktı bir süre, bir şeyler düşündü, ürkek bir sesle: «Ben de gelebilir miyim? dedi.

«Niye gelmeyesin? Birlikte otururuz bir yere. Mahmut'u tanıyor musun?»

«Tanıyorum,» dedi.

«O zaman mesele yok,» dedim, geniş camlardan dışarıya baktım. Güven Parkı'ndaki ağaçlar sallanıyor, yerden kalkan yapraklar bir süre boşlukta şaşkın şaşkın dolaşiyor, derken yalpalaya yalpalaya iniyor, nereye rastgelirse oraya konuyordu. «Rüzgâr çıktı.»

Yüzüme anlamsız anlamsız baktı. İşitmediğini anladım, eğildim, yüksek sesle: «Rüzgâr çıktı,» dedim.

Başını salladı; «Ankara, bu zamanlar hep böyledir Buyrukçu,» dedi.

«Bugünkü o şiddetli yağmurda neredeydin?» dedim.

Elini kulağına götürdü.

«O korkunç yağmurda ne yapıyordun?» dedim.

«Dairede çay içiyordum.» dedi, sol gözü kendiliğinden kırıldı.

«Hadi çıkalım, vakit tamam dedi Abbas, annadın mı?» dedim, kapıya yönelen arkadaşların arkasından, kolumu Necati Tosuner'in omuzlarına atarak yürümeye başladık. «İyi geceler Muzaffer Bey?»

«İyi geceler Halit Bey.»

Kader Hanım'a başımla selam verdim.

«İyi geceler,» dedi.

Merdivenlerden inerken; «Bu yağmur hep böyle yağar mı?» dedim Necati Tosuner'in kulağına eğilerek. «Hiç dinmez ve giderek hava soğumaya başlar,» dedi.

«İşimiz iş desene,» dedim ve sokağa çıkar çıkmaz paltomun yakalarını kaldırdım. Her yer ıslaktı. Asfalttan hızla geçen araçların çıkardıkları cızırtılara sınırlandım. Kirli, kâğıt parçalarıyla dolu su birikintilerine iğrenerek baktım. Hava pusluydu. Isırıcı, sevimsiz bir soğuk burunları kızartıyor, omuzları kaldırıyordu.

Kadınların çantalı kollarında açılmamış şemsiyeleri duruyordu.

Yağmur yağacağa benziyordu.

Mahmut Makal, Kızılay'ın önündeki otobüs durağında bekliyordu. Başında kulaklarına kadar geçmiş bir kasket, sırtında kalın, gri bir palto vardı.

«Merhaba!» dedim.

«Merhaba!» dedi, sağ elinin eldivenini çıkararak elimi sıktı, Necati Tosuner'in başını okşadı; «Ne haber Necati Tosuner, seni arıyorum kaç gündür, neredesin?»

Necati Tosuner bir sigara yaktı, kuyunun içinden gökyüzüne bakar gibi kendinden epey yüksekte duruyormuş izlenimini veren Mahmut Makal'a baktı: «Ben birkaç kere gördüm seni. Ama sen beni görmezliğe geldin,» dedi kırılganlığını belirten bir sesle. «Ben de gelebilir miyim?» sözlerinin gerisinde nelerin döndüğünü, ne gibi gerçeklerin yattığını şimdi kavramıştım.

«Yok,» dedi Mahmut Makal, başını salladı. «Yok arkadaş, yanlış. Ben öyle... Seni görseydim konuşmaz mıydım hiç? Görmemişsem kusura kalma. Ben bazen dalar giderim. Gözlerim de iyi görmüyor.» Gözlüklerini çıkardı, gösterdi.

«Olabilir,» dedim. «Herkesin kafası öylesine karışık ki, ma-

zur görmek lazım. Ben kimi zaman bana birisinin selam verdiğini onu yüz metre geçtikten sonra fark ediyorum.»

«Beni İstanbul'da her gördüğünde konuşan Yaşar Kemal, Ankara'ya gelince başını çevirip yüzüme bile bakmıyor,» dedi Necati Tosuner, ağzından burnundan çıkan dumanların arkasında yüzü bir an kaybordu, toprak bir yolda kendisinin kaldırdığı toz bulutunun arkasında kaybolan bir kamyon gibi... Dumanlar hemen uçtu ve hep hüznü hep acılı bakışlarla kemi-rilen gözlerinde, birtakım ilişkilerin, birtakım davranışların tutarsızlığından doğan küskünlüğü gördüm.

«Sen çok alıngansın,» dedi Mahmut Makal. «Benim gibi Yaşar Kemal de seni görmemiştir.»

«Ne diyorsun?» dedi Necati Tosuner.

«Yaşar da benim gibi seni görmemiştir diyorum,» diye bağırdı Mahmut Makal.

«Onlar görmemişse sen niye seslenmedin?» dedim.

«Ha sen çok yaşıyasın Buyrukçu!» dedi Mahmut Makal, sırtını okşadı sevgiyle, «Boşver şimdi böyle ufak tefek şeylere. Hani kitap?»

«Sana yolladım ben. Daha ilk çıktığında yolladım hem de,» dedi Necati Tosuner. O anda sigarasının uzamış külü kendiliğinden yere döküldü.

Mahmut Makal, iri ellerini yanlara açtı: «Almadım,» dedi.

«Yarın getireyim,» dedi Necati Tosuner.

«Ben gelip alırım. Aylak aylak dolaşıyorum zaten. Sen nerde çalışıyorsun, onu söyle.»

«Basın İlan Kurumu'nda,» dedi Necati Tosuner, karşı sıradaki bir yapıyı gösterdi sigaralı eliyle: «İşte şurası.»

Bakışlarımızın yöneldiği yapının altındaki düz kaldırımda insanlar kaynaşıyordu. Bütün resmi daireler, bankalar boşalmıştı. Omuz omuzaydılar. Birbirilerine sürtünüyorlardı. Güzel havalarda sabah, öğle, akşam piyasaya çıkardı Ankaralılar. Uzun zaman göremediklerine birinci, ikinci gün olmazsa üçüncü gün mutlaka rastlarıydı. Bizim bulunduğumuz kaldırım yaz kış tenhaydı ve ben elimi kolumu sallaya sallaya rahat yürümek için burasını tercih ediyordum.

«Gelip alırım. Bir de kahveni içerim,» dedi Mahmut Makal.

«Efendim?» dedi Necati Tosuner, elini kulağına götürdü.

«Gelip alırım, dedim, bir de kahve söylersin bana,» dedi Mahmut Makal, bana baktı. «Bir gılay havası yapalım mı bu akşam?»

•Yapalım ama nerde?» dedim. «Ben Ankara'yı bilmiyorum.»

•Piknik'te oturalım, orası renklidir,» dedi Necati Tosuner.

•Orasına kulak asma, orası çok gürültülü. Seslerimizi birbirimize duyurmamız için bağırarak gerek,» dedi Mahmut Makal, biraz düşündü, sağa sola, ötelere baktı.

•Rüyam'a gidelim,» dedi Necati Tosuner. «Biz bir akşam Buyrukçu'yla gitmiştik.»

•Orası fena değil ama, Mehmed Kemal meyhaneyi bırakıp İstanbul'a gittiğinden beri herkes oraya akın ediyor. Rahat içip rahat konuşamayız. Tavukçu var ama orası da şimdi ana baba günüdür... Dinine yandığımın yerinde doğru dürüst bir meyhaneye yok ki...» dedi Mahmut Makal.

•Beni bir akşam balık ağlarıyla süslü bir yere götürmüşlerdi,» dedim.

•Yakamoz'u söylüyorsun. İyi değil, herkes burun buruna. Gelin gelin sizi iyi bir yere götüreyim,» dedi Mahmut Makal.

O sırada afet gibi bir kadın geçti ve gözlerini bana dikti. Başım döner gibi oldu: «Bu ne be?» dedim, arkasından baktım. Şahane bir vücudu vardı, kalçaları kalkıp iniyordu.

•Ankara'nın kadınları güzeldir,» dedi Mahmut Makal.

•Buyrukçu, Buyrukçu...» dedi Necati Tosuner gülerek, koluna girdi.

•Çok görme abine,» dedim. «Yalnız ve yabancı olduğumu anladı, kederimi dağıtmak için baktı.»

Necati Tosuner, ciddileşti: «Özür dilerim bir şey yapmışsam. O gece ben çok sarhoş oldum. Hiçbir şey hatırlamıyorum,» dedi.

•Olur öyle vakalar Türk polisi yakalar, alır götürür merkeze rezil eder herkese,» dedim.

•Kimi nereye götürüyorlar?» dedi Mahmut Makal.

•Bir gece Necati'yle içmiştik de, onu konuşuyoruz,» dedim.

Gene bu saatlerdeydi. Rüyam'a girmiş, camlı bölmede oturmuş, bir Altınbaş rakısı söylemiştik. Necati Tosuner, aç karnına bir duble rakıyı iki dikişte içtiği için hemen kafayı bulmuştu. Ben dahil, tanıdığı, tanımadığı bütün sanatçılara veryansın etmeye başlamıştı. «Ulan» diyordu; «pezevenkler» diyordu; «üçkâatçı» diyordu. Yüklendiklerinin çoğunu savunuyor, kusurlarının yanında erdemlerinin de bulunduğunu belirtiyor, sert ve kesin yargılarını, kökleşmiş gibi görünen kanılarını değiştirmeye çalışıyordum tatlı-sert bir sesle. Bir süre davranışım, tutumum etkisini gösteriyor, küfür etmekten vazgeçiyor, sonra ken-

dini tutamayıp sallıyordu palayı... Masamız kesilen, parçalanan kelleler, kafataslarından çıkarılmış ve ayaklar altında ezilmiş beyinlerle doluydu. «İçinden bu kini, bu sevgisizliği at, nesnel olmaya gayret et. Yoksa yalnız kalacaksın,» diyordum.

«Zaten yalnızım!»

«Herkes yalnızdır.»

«Ama ben kamburum, sen değilsin!»

Çok üzölmüştüim : «Delirdin mi sen?» demiştim, «Ben senin kamburunu mu düşünüyorum şimdi. Acıyor muyum sana? Sen benim için bir insansın herkes gibi. Bir yazarsın.»

«Ama ben kamburumu düşünüyorum.» demişti.

«Düşünürsen acıdan kurtulamazsın. Kamburunu yok farz edeceksin ve dalacaksın hayatın içine.»

«Nasıl farzedeyim Buyrukçu? Sırtımda duruyor.»

«Valla sana bir şey söyleyeyim mi, eğer sen durmadan kafanı oraya takarsan hiçbir şey yapamazsın. Bak, dinle... kendini alaya alacaksın seni alaya aldığını sandığın kimselerle birlikte. Benim bir gözü kör bir arkadaşım vardı, hiç aldırmyordu bu eksiğine, 'Kör Refik'in durum vaziyeti kıyak bugün' di-yordu.»

«Ben yapamıyorum. Zor iş!»

«Kolay olan ne var?»

«Sen hiç arkandan 'kambur, kambur' diye bağırıldığını, alay edildiğini her an yaşayan birisiyle karşılaştın mı?»

Elimi sallamıştım : «Çoooook, tonla! Kör, topal, çolak... Bu mesele değil. Bir organ eksikliği basit bir insanı sarsar, onda bir aşağılık kompleksi meydana getirir, sağlam olan herkese düşmanca davranmasını sağlar, ama sen bir sanatçısın. Bir yaratıcısın. Senin bundan kurtulman gerekir.»

«Kurtulamıyorum.»

«Kurtulacaksın. Başka yolu yok.»

«Ben hiçbir kadınla yatmadım biliyor musun?»

«Enayiliğinden, pardon, enayiliğinden değil de beceriksizliğinden, içine kapanıklığından. Toulouse-Lautrec de sakat, çirkin bir adamdı, ama hayatı hep kadınların arasında geçti.»

«Orospuların ama!»

«Orospu morospu, kadın ya, sen ona bak. Sen niye öylelerini bulmuyorsun?»

«Onlar daha çok alay eder... Babam beni evlendirmek istiyor, evlenmiyorum.»

«Neden?»

«Korkuyorum. Bir süre sonra benden iğrenmesinden, nefret etmesinden korkuyorum.»

«İşte bu korku seni bitirecek. Ah Necati ah, bilmem ki ne diyeyim sana. Bizim komşumuz bir delikanlı vardı, arslan gibiydi. Kambur bir kızla evlendi, şimdi iki tane de nurtopu gibi çocukları var ve halinden çok memnun, karısını seviyor. Sana bir şey söyleyeyim mi? Bir yerden sonra fizik görünüş hiçbir şey ifade etmez. İyi bir insan olabiliyor musun? Onun varlığındaki kaynaşmayı görüp cevap verebiliyor musun?»

«Ya beni bırakıp giderse? Ya mahalleli, 'kamburluğuna daha fazla dayanamadı' derse?»

«Derse desin be, Allah Allah! Sana ne?»

«Bana bakarken bazılarının yüzlerindeki gülümsemeleri görüyor musun hiç? Ben görüyorum ama... ve kahroluyorum!»

«Herhalde seni olduğun gibi kabul edecek bir kız vardır. Ara. Ya da kambur bir kızla evlen.»

«Kambur kızla evlenmek istemiyorum.»

«Sende hiç akıl yok. Kambur kızla evleneceksin ve bütün kambur milletin cumhurbaşkanı olacaksın... Sanatçısın be! Var mı onların içinde senin gibisi, deli!»

Yorulmuştum. Bu can sıkıcı konuyu kapatmak istiyordum.

Şimdilerde total bir adamın yaşantısıyla ilgili uzun bir hikâyeye çalışıyordu.

Sadece dıştaki kamburlukları, topallıkları, körlükleri, sağır-lıkları değil, varlıkların derinliklerindeki sakatlıkları yazmak gerekirdi. Söyledim.

«Haklısın,» karşılığını vermişti. Para biriktirip Almanya'da doktorluk yapan kardeşlerinin yanına gidecekti, bunun için İstanbul'dan Ankara'ya tayin ettirmişti kendini.

«Ne yapacaksın orda?»

«Kamburluk tedavi ediliyormuş.»

Susmuş ve rakımdan büyük bir yudum almıştım.

Bana ilk kitabını yollayışından söz etmişti sonra. Yaşar Kemal'le İstanbul Vilayet binasının karşısındaki ilk karşılaşmalarını, Yaşar Kemal'in kendisine söylediği övgü dolu sözleri anlatmıştı. Meyhaneden çıktığımızda zilzurna sarhoştı. Ayakta duracak hali yoktu. Kolundan sıkı sıkı tutuyordum, ama on beş yirmi adımda bir sarkıyordu. Uyukluyordu. Ağzından hım hım sesler çıkıyordu ve parmaklarının arasındaki sigarayı unutuyordu. «Elin yanacak Necati, fırlat şu mereti!» diyordum, evine götürmek istiyordum. Benim oturduğum eve gelecekti. Kavaklı-

dere'de birkaç üniversite öğrencisiyle birlikte kaldığım eve gelmiştik. Bir öğrencinin memleketinden getirdiği ve bana da verdiği kayısı kurusuyla ceviz içinden avuç avuç yemiş, bir saat içinde bir paket sigarayı tüketmiştik.

Bilge Karasu'yu görmek istiyordu: «Ankara'ya gelir gelmez Bilge Karasu'nun beni aramasını hiç unutmayacağım!» sözlerini gururla söylemişti.

Gecenin bu ilerlemiş saatinde Bilge Karasu'yu tedirgin etmenin doğru olmayacağını, Bilge Karasu'nun bu davranışımıza kızabileceğini, hakkımızda olumsuz şeyler düşüneceğini, ayrıca uzun zamandır görmediğim bir arkadaşımın karşısına burnunun ucunu seçemeyecek kadar sarhoş bir durumda çıkmak istemediğimi söylediysem de dinletememiştim. Hangi sokaklardan geçtiğimizi, nasıl bir apartmana girdiğimizi kesinlikle hatırlamıyorum. Bir kapının önünde durmuş ve zili çalmıştık. Önce çok ağır yürüyen ayakların, sonra da o ağır yürüyen ayakların sahibi yaşlı bir kadının yumuşak, ama çekingen sesi ulaştı kulaklarımıza: «Kim o?»

«Bilge Karasu'yu görmek istiyoruz efendim, arkadaşlarıyız.»

«Eve gelmedi daha...»

«Rahatsız ettik, kusura bakmayın, iyi geceler, Necati Tosuner ile Buyrukçu aradı dersiniz,» demiştim açılmayan kapıya bakarak. İyi ki Bilge Karasu'yu bulmamıştık. Günler çuvala girmemişti ya, ayıkken, gündüz arayabilirdik... Ama Necati'nin ısrarı karşısında... Ve günlerce, bir yandan önlenmesi imkânsız bir sevginin itişiyile, bir yandan da sarhoşluk denen kepezeliğin yarattığı bilinçsizlikle yaptığımız bu hatanın acısını duymuş, Bilge Karasu'dan kırıncı ve küskün bir ses gelmesini beklemiştim.

Bağışlamıştı herhalde.

Necati Tosuner, bir su birikintisinin üstünden atlayayım derken ayağı kaydı, Mahmut Makal'la birlikte hemen kaldırdık, ama pardösüsünün çamurlanmasını önleyemedik. «Aldırma, kuruyunca şöyle bir fırçalarsın, bir şey kalmaz. Su yağlı değildi,» dedim.

Çok masalı ve barlardaki gibi bölme bölme ayrılmış bir lokantaya girdik. İçerisi sıcaktı. Hatta havasızdı. Eskimiş bir yağ, içki ve sigara kokusu her yana sinmişti Bu kokunun elbiselerime zamk gibi yapışacağını düşünerek tedirgin oldum, palto mu vestiyere vermedim, katlayarak oturduğum sandalyenin arkasına astım, sonradan da vestiyere vermediğime bin pişman oldum.

Kavaklıdere şarabı ve şiş söyledik. Necati Tosuner ayrıca bir Kızılay Madensuyu istedi.

Mahmut Makal, bir CHP Milletvekili ile selamlaştı, bir iki söz etti.

Bardakları tokuşturduk: «Haydi gılay!» dedi Mahmut Makal. «Gılay!» dedim.

Necati Tosuner, parmakları arasında sigara tüten elini şa-kağına dayadı ve Mahmut Makal'a 'gılay'ın anlamını sordu. O da söyledi.

Bir ara laf gezilerden açıldı. Mahmut Makal, *Bizim Köy* İngilizce'ye çevrilince İngiltere'ye çağrılmıştı. Şanslı adamdı. Yazırlığı gürültüyle patırtıyla başlamıştı, büyük bir saygı görmüştü, ama İngiltere'deki ilgi, yakınlık her şeyin üstündeydi. Bir saat bile yalnız kalmıyor, sabah akşam telefonla aranıyor, randevular, ziyafetler birbirini izliyordu. Unutamayacaktı İngiltere'yi!

Ben dışarıya gitmemiştim. Ve sokakta bakıştığımız kadını hareket noktası yaparak geçmiş aşklarımdan, belleğimde hâlâ yaşayan yüzlerden coşkun bir dille söz etmeye başladım.

Yeni bir şişe geldi. Doldurduk, içtik.

«Sen niye bir şey söylemiyorsun?» dedi Mahmut Makal.

«Sizi dinliyorum,» dedi Necati Tosuner, şarap bardağına uzandı kaşlarını çatarak.

Mahmut Makal'la 'ne oluyor?' gibilerinden göz kırptık birbirimize, sonra ikimiz birden Necati Tosuner'e baktık.

Şakır şakır yağmur yağıyordu. Önce, her konuda anlaşmış, birbirlerini seven kimselerin düzenledikleri büyük bir şölene gidiyormuş gibi içimi genişleten taşkın bir sevince kapıldım. Sonra her yerden bir yere gidişler üzerinde düşünmeye koyuldum. Zapata'ya tuzak kurulmuştu. Hamlet'e de tuzaklar kurulmuştu. Bugün ayın on altısı. Sezar'ın Kapitol'e girmemesini öğütleyen ihtiyarın sesini duydum. Heykellerdeki heykel rengi giysilere bürünmüştü. Sezar mağrurdu ve gülümsüyordu; onu yenecek hiçbir güç yoktu; ilahlara el uzatılamazdı.

Beyazıt'ta minibüsten indim. Hasıraltı'ya uğradım. Kirliliği bir hava, boğucu bir sigara dumanının altında yüzler bulanık, gözler kanlıydı. Ders çalışıyor, sosyalizm, eylem ve aşk üzerinde konuşuluyordu. Kafka bir ara Prag'da sosyalistlerin toplandıkları, ateşli nutuklar söyledikleri, dünyayı temelinden değiştirmek planlarını yaptıkları yerlere gitmişti. İzlemişti onları. Her yönden aç ve yoksul varlıklarını nasıl doyurmaya çalıştıklarını, kişiliklerindeki karmaşıklıkları görmüştü. Tanıdık kimse yoktu, çıktım. Buluş lokantasına girdim. Cereyanlar kesilmişti. Her masada boş bir su şişesinin ağzına oturtulmuş beyaz mumlar vardı. Mumların portakal rengi alevleri söğüt yaprağı biçimindeydi ve alevin bittiği yerde ince, siyah, genizleri tıkayan bir duman süzülüyordu. Yüzler yarı karanlıktı, gözler seçilmiyordu; gözlerin bulunduğu çukurlar gölgeliydi. Sesler de bu az aydınlığa uydurulmuştu sanki; yavaş yavaş konuşuluyordu.

«Bizim masa hangisi?» dedim Ahmet Bey'e.

«Siz beğenin bir yer, orasını hazırlayalım,» dedi.

«Gelen giden yok mu?»

«Yok... Bahar da gelmedi. Bilmem ki... Belki de çaymışlardır.»

«Olamaz,» dedim. «Bugün ayın on altısı değil mi?»

«On altısı. Her akşam uğruyor Bahar, 'ayın on altısında güzel bir masa hazırlayacaksın' diyor. Evini bir arayalım isterse-
niz,» dedi Ahmet Bey.

«Zahmet olmazsa...»

Arağı telefonla : Yoktu. Vakit erkendi. Herhalde biraz sonra gelirlerdi. Duvarın dibindeki bir masaya oturdum. Sigara pake-
timi, kibriti, gözlüğümü çıkarıp masanın üstüne koydum, palto-
mu garsona verdim, bir madensuyu söyledim. Bu gecenin baş-
langıcını düşünmeye başladım. Geçenlerde E Yayınevi'nde Cen-
giz Tuncer'le oturuyorduk, Zil çaldı, Cengiz Tuncer, masanın al-
tındaki düğmeye bastı ayağının ucuyla; açılan kapıdan içeriye
Halil İbrahim Bahar girdi, ellerimizi sıktı. Otururken gözlükle-
rinin kenarından gözlüklerini gözlerine iyice yaklaştırmak ister-
cesine tuttu, ama bir şey yapmadı. *Amerikan Rüyası*'nı çok be-
ğenmişti. *Çıplak ve Ölü'nün* birinci cildini alır almaz okumuş,
Norman Mailer'e büyük bir hayranlık, duymuştu. Aydın Emeç'in
ustaca çevirdiğı *Ateş Hırsızları*'nın nasıl olduğunu sordu. «Bayı-
lacaksın,» dedim. «Korkunç bir kitap. İnsan varlığında, insan
varlığının çekirdeğinde gizli gizli yaşayan ve ortamını bulunca
hemen ortaya çıkan gaddarlıkları, dehşeti, düşünle gerçek karışı-
mı bir teknikle anlatıyor. Tarihi dolduran ve toplulukların ha-
yatlarını derinden etkileyen kötülükleri, ürpertici olayları, artık
masallaşmış, efsaneleşmiş gibi görünen durumları okurken ağ-
zım kurudu.»

«Bu gece hemen okuyayım,» dedi.

Atilla Özkırmılı'ya yazdığım bir mektupta şöyle diyordum.
«(...) Ama ortaçağ bitmiyor. Akıllı davranmak, mantıklı davran-
mak, bu hastalığın yayılmasını, yok edilmesini önleyemiyor. Ge-
lenekler, töreler, büyüler, dönmüş gözlerin, titrek dudakların,
kara sakalların etkileri, dinin insanüstü bir baskı gücünü ka-
zanması besliyor boyuna ortaçağı. Büyütüyor, saldırtıyor. Vuk
Vuço'nun *Ateş Hırsızları* romanı da ortaçağ pisliğinin insanda-
ki birikimini, insandaki ortaçağı anlatıyor. İnsanın gaddarlık-
larını veriyor. Gaddarlıkların sınırsızlıklarını örnekliyor. *Boyalı
Kuş*'tan daha boğucu, daha sihirli bir havayla sunuyor. Dehşet,
dehşetin taşıdığı korkutuculuk gri bir sis bulutunun, daha doğ-

rusu düşlerde rastlanan o renksizliğin tekniğiyle sindiriliyor var-
fıklara. Ama hangi teknikle anlatılırsa anlatılsın yaşadığımız
gerçek, dehşettir, gaddarlıktır. İnsanın kendisine yapılmasını is-
temediği, yapılırsa bar bar bağırdığı, oysa başkasına yapmaktan
sapık bir zevk duyduğu, henüz bir kişiliğe erişemeyen, kaos dö-
neminden kurtarılamayan benliğini tatmin ederek sevindiği iş-
kencelerdir...»

«Ayn on altısında Buluş'ta toplanıyoruz,» dedi. «O gece vis-
ki içeceğiz. İyi bir viski.» Gözlerinin içi gülüyordu ama bu gülme
sevinç değildi, başka bir şeydi, o gecede olmasını istediği şeyleri
düşünmekten gelen bir güzellikti. Masayı ortaya kurduracağız.»

«Kalabalık mı olacağız?»

«Kalabalık... Beyaz örtüler, çiçekler ve sadece viski bardak-
ları.»

«Katherine Mensfield'in hikâyelerindeki dekorlar gibi de-
sene.»

«Hilmi Yavuz gelecek... Başkaları da. O gece viski içeceğiz
Buyrukçu.»

Bir süre madensuyunun fışirtısını dinledim. Küçük, beyaz
kabarcıklar hızla yukarıya çıkıyorlar, yüzeyde 'sıçıyorlardı. Yü-
zümü eğdim, burnuma, gözlerime yapıştılar, oraları ıslandı.

Bir kâğıda: «Beyaz bir gece. Halil İbrahim Bahar'ın sevinci
ya da şiiri,» diye yazdım. Bir mum resmi yaptım ve kendimi
on dört yaşında bir çocuk olarak Azak Sineması'nda gördüm. İçli,
ortada bir neden yokken hem kendimle, hem başkalarıyla dargın
olan, hüznler yaratan, anlaşılmak isteyen ama anlaşılamama-
nın acılarıyla kıvranan bir çocuktum. Hayal kuruyor, kurduğum
hayaldeki kişiler bana haksızlık yapıyorlar, işkence ediyorlardı.
Onları yenmeye, karşı koymaya çalışmıyor, benliğimi doyura-
cak tek şeyi, acıları arıyordum. Abdulvahap'ın *Aşkın Gözyaşları*
filmii oynuyordu. Karanlık bir filmdi. Her nesne acıyı yoğunlaş-
tırmak, yoğunlaşan acıyı seyirciye ulaştırmak amacıyla kulla-
nılmıştı. Patlak gözlü, Çingene yüzlü, kişiye veremliymiş izle-
nimini veren Abdulvahap yoksul bir odada sevgilisinin gelme-
sini bekliyordu. Masada üçlü bir şamdan vardı; şamdana pırasa
büyüklüğünde düz mumlar dikilmişti. «(...) Kiliselerden beyaz,
renkli mum çalardık arkadaşlarımla birlikte. Beyazları çiğner,
ötekileri de gece yarıları yakarak sokaklarda dolaşırdık. Latin-
ce dualar mırıldanarak, kendimizi kocaman sakallı papazların
yerine koyarak. Bakışlara, arkamızdan söylenen sözlere aldır-
maz, bir köşede aldattığımız mahalleyi ve oyunumuzun büyük-

lüğünü anlatıp kahkahalarla gülerdik.» Zaman geçiyordu. Mumlar eriyip buzlanmıştı. Yemekler donmuştu. Vazodaki çiçekler boyunlarını bükmişti. Abdulvahap, diklemesine ortadan kesilen bir armuda benzeyen ortası işlemeli udu göğsüne bastırılmış, mızrabı tellere dokunduruyor; masaya, eriyen mumlara, çiçeklere, kapıya hüznü gözlerle bakıyor, Arapça şarkılar söylüyordu. Yüreğim parçalanıyordu. Yanakları püskürtme benlerle dolu bir Acem kızını seviyordum ve hıçkıra hıçkıra ağlıyordum.

O anın duygularına benzeyen sulu duyguları yaşıyordum.

*Uzun bir gecenin yokuşlarından
içimizdeki ağırlıklarla
soluya soluya çıkıyorduk.
Ve geceyi arkamızda bıraktığımızda sevinmedik
Arkamızda kalan kendimizi gördük.*

Olmadı. Aydın Emeç, böyle, bekleme sıkıntısının yoğunlaştığı ve konuşanlara karşılık vermeden önceki anlarda hem resim yapar hem de resimlerin arasına söylenen sözcüklerden birkaçını sıkıştırırdı. Bir gün öyle doldurmuştu ki bir sayfayı Aydın Emeç, bir tabloya benzemişti ve Cengiz Tuncer, çocuklardan birini çağırarak, «Alın bunu, çerçeveletin,» demişti.

*Boşaltmaya başladım yüreğimdakilere
Utançtan kızarmayan kuru yüzler vardı
Uzatılan ellerde dikenler
Bakışlarda oyunlar.*

Bir özdeyiş yazayım bari. «Nefret ettiğim adamı gördüm. Hayvanlaştım.»

Bu da olmadı.

En iyisi Adnan Binyazar'a, Atillâ Özkırımlı'ya, Ali Püsküllüoğlu'na, Salâh Birsal'e, Tahsin Saraç'a, Emin Özdemir'e yazacağım mektuplarda bu geceyi anlatayım: Mum ışığıyla aydınlatılmış geniş bir salondaydım. Yüzler yağ lekeleri gibiydi. Fısıltıyla konuşuluyordu; az sonra sahneye çıkacak büyük bir aktörü bekliyorlardı sanki. Ortalıkta isteksiz isteksiz dolaşan garsonların gölgeleri duvarlara yansıyor, birbirine karışıyordu. Camlara avuç avuç buğday serpiliyormuş izlenimini veren sesler geliyordu. Rüzgârı, yağmuru ve kendimi dinliyordum. Biraz sonra Hilmi Yavuz girecek içeriye. İri adımlarla, kamburunu çıkararak ve piposunu tüttürerek yürüyecek, başını ileriye uzatacak:

«Vay, Buyrukçu! Sen ha?» Ve karanlığın dibine çekilerek silmek istiyordu kendini. «Sen git Marko Paşaya anlat derdini,» diyecek; ellerini sallayacak, Behçet Necatigil'in, Yaşar Kemal'in konuşmalarını taklit edecek. «Yani azizim, çok matrak, harika...» sözcüklerini kullanacak konuşmalarında.

Halil İbrahim Bahar, ellerini ovuştura ovuştura gelecek, (Halil İbrahim Bahar'ın ellerini ovuşturmasının nedenini çözdim sanıyorum. Bütün gün hastalarla uğraştığı için ellerini sık sık yıkamak, ilaçlamak zorunluğu onda bir alışkanlık meydana getirmişti.) birden ilerdeki kendisinin ilgisini çeken ve benim de ilgilenmemi istediği bir nesneyi gösterecek, başını sürekli olarak sağa sola çevirecek, kaşlarını kaldıracak, düşünecek, bir şeyler söyleyecek ağzının içinde, beğenmeyecek, bardağın dibini hızla masaya vuracak.

Günel Altıntaş, aklında nicedir taşıdığı bir aforizmayla söze başlayacak, bana göz kırpacak, bir elini masaya bir elini omzuma dayayacak, ünlü kahkahalarından birini savuracak.

Hah... İşte Halil İbrahim Bahar, siyah pardösüsüyle göründü merdivende. Yüzü çocukluğunda geçen bir olayı yaşamaktan doğan sevindirici kıpırtılarla doluydu. Her basamağı çıkışta büyüyor, kendini tamamlıyordu. Bitirdi merdiveni, dümdüz döşemeye adımını attı, yürüdü. Ellerini yanlara açtı: «Nedir bu yahu?» dedi, mumlara baktı.

«Goethe mum ışıkları altında şiir yazıyordu,» dedim.

«Şiirlerinin romantik oluşunda bu yarı karanlığın etkisi mi vardır demek istiyorsun?» dedi Halil İbrahim Bahar, sandalyeyi çekti ama oturmadı.

«Başka bir masaya otursaydık. Ortalarda bir yer. Bakanlar büyük bir olayı yaşadığımızı anlamalılar.» dedi.

«Ben alışkanlıkla burda oturdum, istersen başka bir masaya geçeriz.»

«Neyse... Burası da... Bu ışıklar da niye söner? Bu gece...

«Hilmi Yavuz kahvede mi?» dedim.

«Yok... Gelir ama Yavuz'un Hilmi'si... Ben bu masayı beğenmedim.»

«Seç bir masa öyleyse.»

Kalktık. Salonun ortasında durduk. En iyi masalar daha önce gelen müşteriler tarafından tutulmuştu. «Dibe geçelim.» Oraya yöneldik. «Burası da çok kuytu. Acı çekmek, düşünmek için belki iyi ama.» Masaların arasında dolaşılıyor, bize uygununu

arıyorduk. «En iyisi gene orası.» İlk oturduğum masaya döndük. «Örtüler tertemiz olacak.»

Yeni bir örtü serdiler. Lekeliydi ama temizdi, sabun kokuyordu ve kalındı.

«Işıklar yanmalı ve sonra bu yarı karanlığı, bu karanlığın bizde bıraktıklarını düşünmeliyiz,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Hilmi Yavuz geleceğini kesin olarak söyledi mi?» dedim.

«Gelecek.» dedi. «Bu gece buluşalım diye kendisi ısrar etti. Belki on kere, on altısında on altısında dedi. Günel kahvede, tartışıyor, az sonra burdadır.»

«Başka kimler gelecek? Refik Durbaş falan var mı?»

«Refik yok,» dedi, birden ayağa kalktı, boynuna baktı. «Benim kırmızı bir atkım olacaktı. Nerde acaba?»

«Otomobilde bırakmayasın?» dedim.

«Düşürdüm ben onu,» dedi Halil İbrahim Bahar, sesinde atkırı bulmak istemiyormuş gibi bir anlam vardı; bu geceyi unutturmayacak yan öğelerden biri olarak görüyordu herhalde atkırı... Eğer böyleyse güzeldi. Oturdu yerine. «Bak bir kere,» dedim.

«Aldırma,» dedi, viskiyi açtırdı. «Kokla.» Uzattı. Burnuma tederigin etmeyen bir tahtakurusu kokusu geldi. «Güzel,» dedim.

«Çiçekler,» dedi Ahmet Bey. Kasımpatılarla doldurulmuş cam bir vazoyu masanın ortasına koydu. Arkasından viski bardakları geldi, beş kişi gelecek hesabıyla dağıtıldı. Halil İbrahim Bahar, yeni sudan geçirilmiş bardaklara baktı: «Yeniden yıkayın bunları. Ya da hiç kullanılmamış bardaklar getirin,» dedi.

«Kalk, bak şu atkıya, ben rahat edemeyeceğim,» dedim.

Kalktı, merdiven başına kadar hızlı hızlı yürüdü. Durdu. Başını önüne eğdi, parmaklarıyla çeşitli yönleri işaret etti, döndü: «Kaybolması önemli değil,» dedi.

«Saat kaçta gelecekti Hilmi Yavuz?» dedim.

«Saat altıda burda olacaktı,» dedi. «Yedi buçuğa kadar bekleriz.»

Mum ışığında oturuyorduk. Saat yedi olmuş, haberler başlamıştı. İsmet Paşa konuşuyordu. Günel Altıntaş, alacakaranlığın içinden kısa ama sık adımlarla süzülerek geldi. Sanki beş dakika önce görmüşüz de özlemimizi gidermiş, benliğimizin bir yanını doyurmuşuz gibi boş bir, «Merhaba,» dedi. Yadırgadım elbet. Çünkü her karşılaşmamızda Günel Altıntaş'ın kişiliğinden delicesine fışkıran coşkunluğun, taptaze heyecanların içine giriverirdim. Ama şimdi durgundu. Yenemediği, egemenliği altına

alamadığı müthiş sarsıcı bir olayın etki alanında mı çırpınıyordu? Kendine mi kızılıyordu? «Burası gibi karanlıksın bu akşam,» dedim.

«Aydınlık nerde?» dedi.

«İçimizde, kafamızda.»

«Yok... Aydınlık maydınlık bir bok yok içimizde,» dedi öfkeyle.

«Bir kadın hikâyesi mi yoksa?» dedim.

«Kadının ne yapacağı hiç belli değildir,» dedi.

«İsmet Paşa gibi konuşuyorsun,» dedim gülerek.

«Bütün insanlar için aynı şey söylenebilir,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«O senin dediğin genel bir durumla ilgilidir. Kadın özel bir şeydir,» dedi Günel Altıntaş, Halil İbrahim Bahar'a üstüne atılacakmış gibi baktı.

«Yanlış,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Niye yanlış olsun? Ben kadına duygusal, dengesiz bir yaratık olarak bakıyorum,» dedi Günel Altıntaş. «Aklın ve mantığın bizdeki gücü yok onlarda.»

«Bütün insanlar genel durumlarla kuşatılmıştır, özel durumlar genelden ayrı değildir, küçük birer parçadırlar. Hayatın temelinde az sonra olacak her şey vardır, hayatın özü böyledir. Sözgelimi rastlantı, öze bağlı bir faktördür ama biz rastlantıyı bağımsız, hatta yönetici, yön verici bir güç olarak görme yanlışlığını yapıyoruz,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Kadının az sonra ne yapacağı belli değildir,» diye tekrarladı Günel Altıntaş. «Özel bir durumu var.»

«Bahar'ın dediği gibi özel başka genel başka mı? İkisinin yasaları birbirine bağlı değil mi? Konuşmak diye bir şey var. İnsanın en büyük gerçeği. Ama az önce böyle konuşacağımızı biliyor muyduk? Hayır, bilmiyorduk, bir hazırlığımız da yoktu. Bir dakika sonra ya sen ya ben delirebiliriz. Yüzünü beğenmediğimiz birisinin içeriye girmesinden, birisinin bize ısrarla bakmasından tedirginleşip onu öldürebiliriz ya da burasını bırakıp gidebiliriz. Ama genel durumun içinde bütün bunlar bulunmaktır ve kadının biraz sonra ne yapacağı belli değildir sözlerini, insanın ne yapacağı belli değildir, biçiminde değiştirmen gerekmektedir,» dedim.

«Edebiyat yapma,» dedi Günel Altıntaş, güldü, yan gözle baktı.

«Ben edebiyatçıyım başka bir şey yapamam,» dedim.

«Buyrukçu'nun düşüncelerine katılıyorum,» dedi Halil İbrahim Bahar, sağ elini iheriye uzattı. «Kadının değil insanların ne yapacağı belli değildir.»

«Adam planını yapmıştır, stratejisini milimi milimine çizmiştir, bir bakıyorsun savaş aleyhine dönüvermiş. Nedir bu peki?» dedim.

«Aklın kıyısından geçmeyen ama gerçekte var olan bir engel her şeyi altüst eder. Bütün eylemler böyle... Şu şunu yapar diye bir kesinlik yoktur. Çünkü kaypak bir yapıya sahip olan ve yapısında meydana gelen değişikliklerin etkisindeki ökseye hemen yakalanan insanla yola çıkıyorsun. Bir bakıyorsun, zafer beklediğin bir yerde çözölüveriyor, böcekleşiyor, az sonra...» dedi Halil İbrahim Bahar.

«İkiniz de saçmalıyorsunuz,» dedi Günel Altıntaş.

«Biz saçmalamıyoruz; ama sen kafandaki her şeyi doğru sanıyor ve onlara inanıyorsun. Ve bu yüzden de boyuna yanılıyorsun. Biraz kuşkulansan...» dedim.

Halil İbrahim Bahar güldü, kapiya doğru baktı, sonra bakışlarını Günel Altıntaş'ın gözlerinde topladı: «O yanılmaz,» dedi. «O her şeyi bilir. Büyük şairdir, büyük Marksisttir, büyük düşünürdür.»

«Bak,» dedim. «İnsanın ne yapacağını bilmediğinin bir örneğini vereyim: Bir hafta önce bana iki konuk gelmişti, ikisi de arkadaşım. İçki içtik, fıkralar falan anlattık. Tathydık. Çakır keyif derler ya, öyle işte. Sonra dışarıya çıktık. Ben onları otobüs durağına kadar götürdüm. Bu sırada arkadaşlardan biri bir nara attı, arkadan da (Allah'ını, hükümetini) gibi bir şeyler söyledi. Elimi ağzına götürdüm, ne yapıyorsun yahu, dedim. İçimden öyle geldi, dedi. Derken yanibaşımızda iki adam bitiverdi, biz sivil polisiz dediler. Niye Allah'a ve hükümete sövüyorsunuz? Arkadaş aldırmadı, siz onların avukatı mısınız? dedi. Evet, biz memuruz ve hükümetimize sövdürmeyiz, dediler. Üzerinde durmayın, herhangi bir maksatla söylemedi arkadaş, zaten evine gidiyor dedim. Tanıdığım biri var, o içki içtiği zaman hep böyle söyler de arkadaşın aklına o geldi, onu taklit etti arkadaş. Olmaz, karakola gideceğiz, biz sizden şikâyetçiyiz dediler. Bir dakika, rica ederim, biz serseri değiliz, ben yazarım... az ilerde oturuyorum, dedim. Sizi tanıyorum, dedi kısa boylusu, size bir şey dediğimiz yok ama arkadaşınızı karakola götüreceğiz. Hoppalaaa! Aldık mı başımıza belayı. Ne söylesek boş. Dinlemiyorlar. Düdüklerini çıkarıp öttürdüler. Birkaç saniye sür-

medi, sağdan soldan gelen iki izbandut gibi bekçi, bir polis, sardılar çevremizi. Baktık ki kurtuluş yok, karakolun yolunu tuttuk. Emniyet Amirliği üçüncü katta. Çıktık. Polisler, Başkomiser'e durumu anlattılar. Komiser hepimizi sert bakışlarla tepeden tırnağa süzdü, başını, durumumuzdan tiksinişçesine yanlara salladı, arkadaşşa sormaya başladı. Ne iş yapıyorsun? Memurum dedi arkadaş. Ayıp değil mi sana, kocaman adamsın. Anladık hükümete sövdün, olabilir, peki ama Allah'tan ne istedin? dedi. Memurlarınız bizi yanlış anladılar, ben böyle söven bir arkadaşşı taklit ediyordum, yalnız sesim biraz yüksek çıktı, o kadar... Çocuk muyuz biz? Pantolon cebinden kimlik kartını çıkarıp gösterdi. Gözlüklü arkadaş da benim gibi memurdur. Öteki arkadaş da yazardır, dokuz on tane kitabı var, yabancı dillere çevrilmiştir... Komiseri etkilemek için söylüyordu benim yazarlığımı. Ama komiser bu sözleri duymamış gibi davranıyordu. Küfür ettin mi etmedin mi? diyordu boyuna. Beyefendi, Komiser Bey, bir dakika dedim, daha önce sivil arkadaşlara da söyledik ama dinlemediler, ille de karakola gideceğiz, diye tuturdular. Biz serseri değiliz. Arkadaşlar memur. Aklıma da, Komiser'e muharrir mi diyeyim, hikâyeci mi diyeyim gibi birtakım sözler geliyor, ama romancılığın daha yaygın olduğunu ve anlayacağını düşündüğüm için, ben romancıyım dedim, burda oturuyorum, Taşlıtarla'nın yerlilerindenim. Doktor Nuri Bey'i tanır-sınız, Hükümet Tabibi, bizim akrabamız olur. Bu sözleri de, Nuri Bey'e her gün işleri düştüğü için söyledim. Arkadaşlar bana gelmişlerdi, biraz içtik, onları geçirmeye çıktım. Bu toplumu çok iyi tanıyan kimseleriz, nerede ne yapacağımızı, nasıl davranacağımızı biliyoruz. Taktir edersiniz ki aleyhimize olacak, bize zarar verecek bir işe tevessül etmeyiz; arkadaş olur olmaz zamanlarda Allah'a ve hükümete söven bir tanıdığımızı tenkit amacıyla taklit ediyor, ona söyleyelim de bir daha böyle sövmesin diyordu. Ben Komiser'i kandırmaya çalışırken, seninki yırtık dondan çıkan şey gibi, 'Yüzde yetmişleri alamadık daha. Ondan öfkeliydim,' demez mi? Haydiii. Bir çuval inciri berbat etti. Sarhoş... Anı anına uymuyor. Hem yapıyor hem bozuyor. Sinirden titremeye başladım. Yoook, bir şey değil, zabıt tutacaklar, burdan Müdüriyet'e yollayacaklar, orda belki de bir güzel sopa çekecekler, gerçi kıyameti koparırm, yerle göğü birbirine katarım, ama olsun... Sonra durup dururken niye dayak yiyeyim, niye Müdüriyet'e gideyim, niye mahkemeye gideyim? Tabii bizi suçüstü mahkemesine götürecekler, belki de arkadaşşı

hapse atacaklar... 'Ben de memurum, belki ben de hükümete muhalifim, ama senin gibi sövmüyorum,' dedi Komiser ve ayakta buyruklarını bekleyen memurlardan birine: Yazı makinesini getirin, zabıt tutacağız, dedi. Ama ortada bir suç yok ki dedim, arkadaş, dediğim gibi başka bir arkadaşı taklit ediyordu. Bizi anlamamız gerekir, dedim. Komiser yumuşar gibi oldu. Bu sefer bizim sarhoş, Komiserin yüzüne baktı baktı, onun Güneyli olduğunu sanmış ve Güneyliyse kendisine yardım edeceğine inanmış olacak ki, 'Göçmenlere kıızıyorum zaten. Enişterim de göçmen. Berbat adamlar,' sözlerini kaçırmamasın mı ağzından? Başından aşağıya kaynar sular döküldü. Sen kaşınıyorsun dedim içimden, seni hapse atmadan aklın başına gelmeyecek. Öteki arkadaş da sivil polislere İkinci Şube Müdürü'nün akrabası olduğunu anlatmaya çalışıyor. Bir festival ki, sorma gitsin... Ne yapacağımı şaşırdım. Düşün, benim gibi dik kafalının biri, Komiser'e yalvarmaya, alttan almaya çalışıyor. 'Ben de göçmenim. Göçmen olmak suç mu?' dedi Komiser. Siz ona bakmayın efendim, dedim, biraz içkili de, ne söylediğini bilmiyor. Aslında bütün insanlar göçmendir. Hep bir yerden bir yere gitmişlerdir, çeşitli sebeplerle. İktisadi şartlar zorlamıştır, psikolojik şartlar zorlamıştır. Düzenler, herkesi bulunduğu yerde mutluluğa kavuşturacak imkânları ele geçireceği güne kadar bu böyle sürüp gidecektir, dedim. Daha bir sürü laf söyledim, sonunda başardım. 'Bu seferlik arkadaşınızın makul bir insan olması yüzünden sizi affediyorum,' dedi Komiser. Teşekkür edip ayrıldık. Ama ben yalvardım Komiser'e... İçim ezile ezile, arkadaşımı kurtarmak için yaptım bunu. İşte sana insanın az sonra nelerle karşılaşacağını bilmediğini gösteren bir hikâye.»

Karşılık vermedi Günel Altıntaş.

Pırl pırl yıkanmış, su damlayan bardakları getirdiler, koydular önlerimize.

«Bir dakika sonra burda bir yangın olabilir,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Siz benim dediğimi kavrayamadınız,» dedi Günel Altıntaş.

«Olabilir,» dedim. «Belki de iki taraf da aynı şeyi anlatıyorum diye başka şeyler anlatıyorlardır.»

«Yaptın gene numaranı Buyrukçu,» dedi Günel Altıntaş, gevrek gevrek güldü.

Siyah gözlüklü, orta boylu, sarışın bir Hanım masamıza yaklaştı «Merhaba,» dedi, oturdu Halil İbrahim Bahar'ın yanı-

na. Ben bir iki kez görmüştüm ama adını bilmiyordum. Söyle-nince hatırladım.

«Hilmi Yavuz gelmeyecek galiba,» dedim.

«Biz görevimizi yaptık, viski aldık,» dedi Halil İbrahim Ba-har, bardaklara yeterince koydu, garsonlardan birini çağırdı
«Hani buz?»

«Buz var ama kalıp buzu,» dedi garson.

Halil İbrahim Bahar, sanki o buzu getirmişler gibi yüzünü buruşturdu, eliyle itti boşluğu: «İstemez istemez,» dedi.

Ben viskiye soda koydum. «Gördünüz mü Hilmi Yavuz'un yaptığı?» dedim.

«Gelmediğine göre yırtınmanın bir anlamı yok,» dedi Günel Altıntaş.

«Gelecekti ama Günel,» dedi Çiğdem Hanım. «Benim ya-nımda söylemişti.»

«İzin vermemişlerdir belki. Ordu alarmdaymış,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Artık alarmda değil, izin veriyorlar. Başka bir işi çıkmış-tır,» dedi Günel Altıntaş.

«Ama söz vermişti,» dedi Çiğdem Hanım.

«Park şiirlerini beğendim,» dedim Halil İbrahim Bahar'a.
«Böyle insani durumları anlatan şiirler beni büyülüyor.»

Halil İbrahim Bahar, bardağını bardağıma dokundurdu.
«Bir süre o tip şiirler yazacağım,» dedi.

«Sanatın tek meselesi, insani durumları anlatmaktır,» dedi Günel Altıntaş, bana baktı. «Ben sevmedim.»

«Sen kendi şiirlerinden başkasını sevmiyorsun,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Sevdiğim şairler var. Mesela Nâzım Hikmet, mesela Ah-med Arif.»

«Hadi içelim,» dedim.

«Saçma bir gece,» dedi Günel Altıntaş. «İkiniz de saçma-lyorsunuz.»

Güldüm: «Bu da bir şey,» dedim.

Bir süre sustuk. Çiğdem Hanım'ın yanakları pençe pençe kızarmıştı. Mantosunu çıkardı. «Sıcak burası,» dedi ve aynı an-da cereyan geldi, lambalar yandı. «Hoooo!» diye bir ses yüksel-di masalardan. Herkesin yüzü güldü, hareketler çoğaldı ve mumlar üflendi. Bir yağ ve duman kokusu sardı ortalığı.

Çiğdem Hanım, bir matematik problemini konuşmaya baş-ladı Halil İbrahim Bahar'la.

«Ben çözerim,» dedi Günel Altıntaş.

«Çözemezsin,» dedi Halil İbrahim Bahar. «Teknik Üniversite'de bile zor çözüyorlar.»

«Siz söyleyin bana. Ben fen şubesinden mezunum,» dedi Günel Altıntaş. Boş bir tabağa dolma kalemle bir üçgen çizdi, birtakım hesaplar yaptı, ama sonuca ulaşamadı.

«Ben matematiği çok seviyorum,» dedi Çiğdem Hanım.

«Matematik her şeydir,» dedim.

«Her şey değil, okul bitirmek için gerekli,» dedi Günel Altıntaş.

«Tam tersi... Hayatın bütününe hâkimdir matematik,» dedim. «Matematiği ayrıntılı olarak bilmeyen kimse doğru dürüst bir sanat eseri meydana getiremez.»

«Saçmalıyorsun Buyrukçu. Matematiğin sanatla ne ilişkisi var?» dedi Günel Altıntaş.

«Çok var,» dedim. «Hem pek çok var. Düşünürken, söz söylerken, en basit bir şeyi yaparken... tasarlarken yararlandığımız güç, matematiktir.»

«Ama okul matematiği değil yararlanılan,» dedi Günel Altıntaş.

«Şimdi sen saçmalamaya başladın. Bu konu üzerinde düşünmediğin anlaşılıyor. Okul matematiğini ortaya atan sensin. Ben hayatın temel matematiğinden, yönetici, dengeleyici gücünden söz ediyorum. Uyum nedir? Estetik nedir? Sanat eserini mükemmelliğe erdiren başka ölçüler matematik kaynaklı ölçüler değil mi?» dedim.

«Matematik hem hayatın hem de sanatın özüdür» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Bahar doğru söylüyor. Gerçekten hayatın özüdür matematik. Meydana getirilen bütün araçlar, bütün yapılar, hayatımıza giren her şey, matematiğin yaşantımızda ne kadar büyük bir yer tuttuğunu ispat eder,» dedi Çiğdem Hanım, ellerini yüzüne götürüp bastırdı, viskiye bolca soda koydu.

«Sen hesap etmeden bir köprü yap bakalım,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Bırak köprüyü, o karışık bir iş, bir mısra yazabilir misin?» dedim.

«Yazarım elbet,» dedi Günel Altıntaş.

«Yazarsın ama o zaman da hiçbir şeye benzemeyen acayip bir şey çıkar ortaya. Bunu bırakalım da başka bir şeyden söz edelim. Sen şunu şöyle yaparsam şöyle olur, böyle yaparsam

böyle olur demiyor musun? Buraya gitmiyelim de şuraya gide-
lim de şuraya gideyim. Bu seçmeler neye dayanıyor? Matema-
tiğe. Bu böyle. Hatta konuşurken söylemek istediğin halde kar-
şındakini kıracağını ya da sinirlendireceğini düşündüğün için
söylemekten vazgeçtiğin sözler yok mu?» dedim.

«O senin dediğine mantıklı davranış denir,» dedi Günel Al-
tıntaş.

«Mantık nedir? Mantık, matematiğin merkezlerinden biri-
dir,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Çok saçma bir gece,» dedi Günel Altıntaş.

«Bu sözde de görüyoruz matematiği. Bir durumu kendi öl-
çülerine göre saçma görmekle işe gene matematiği karıştırıyor-
sun,» dedim.

«Pişmanlıklarımız, yanılmalarımız, hatalarımız nedir, nereden
doğuyor?» dedi Halil İbrahim Bahar. «Ölçüyü kaçırdım diyoruz.
Bu sözler matematik kurallarını iyi bilmememizin bir sonucu-
dur. Bilsek pişmanlıklar, yanılmalar bu kadar çok olmaz.»

«O zor bir kere,» dedi Günel Altıntaş.

«Zor diye bir şey yoktur. Zor varsa, düşünmeyi becereme-
yen, düşünmenin getireceği çeşitlilikten korkanların uydurma-
sıdır,» dedim.

«Atkıyı kaybettik gitti,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Belki de otomobilde unutmuşsundur,» dedi Çiğdem Hanım.

«Orası bir umut benim için. Şimdi kalkıp gidersem belki de
bulamayacağım, umudum yok olacak,» dedi Halil İbrahim Bahar,
viskiden bir yudum aldı. «Buradan çıktıktan sonra nasıl olsa ba-
zı kıypların tedirginliğini yaşayacağım. O zaman atkıyı da ek-
lerim onlara ve atkının bağımsız tedirginliğinden kurtulurum.»

«O da doğru ya,» dedim. «Hilmi Yavuz gelmeliydi.»

«Bu geceyi onun için düzenlemiştik,» dedi Halil İbrahim
Bahar.

«Refik Durbaş niye görünmüyor ortalıkta?» dedim.

«Refik iyi şairdir,» dedi Halil İbrahim Bahar. «Şiir kitabı çı-
karacak, Sait Maden bir an önce çıkarması için zorluyor.»

«Ben kaçıyorum,» dedi Günel Altıntaş.

Şaşırdım: «Nereye?» dedim.

«Ruhi Su'yu dinlemeye.»

«Seni sıktık galiba,» dedim.

«Türkü dinlemek istiyorum,» dedi Günel Altıntaş. «Zeki Mü-
ren dinlemekten bıktım. Kötü, uydurma şarkılar, uyutucu şey-
ler.»

«Zeki Müren, senin bilinçaltında gizlediğin kişiliğindir,» dedi Halil İbrahim Bahar. «Türküler de şarkılar da birbirine benziyor, birbirinden kötü.»

«Ruhi Su'nun söylediği türküler devrimcidir,» dedi Günel Altıntaş.

«Hiçbir türkü devrimci değildir. Belki bir iki başkaldırma ögesi taşıyan türkü vardır, onlar da Alevi türküleridir. Dadaloğlu'nun, Koroğlu'nun türkülerinin özü mertlikle, yiğitlikle... bu devrimci sayılamaz, ötekiler, yani onbinlerce türkü, yakarmalarla, dileklerle, küskünlüklerle doludur. Türküler ilkel şeylerdir, çobanlık döneminin, kır döneminin ürünleridir. Türküleri sevmek bir bakıma ıkelliği sevmektir,» dedi Halil İbrahim Bahar.

Günel Altıntaş'ın yüzü öfkeden kızardı. Türküleri çok seviyordu çünkü. Âşık Veysel, Keskinli Hacı Taşan, Mükrem Kemertaş, Neriman Altındağ Sözeri, Ali Ekber Çiçek, her zaman dinlediği, konuklarına da dinlettiği türkücülerdi. Yaktığı Bafra sigarasından hırsıyla bir nefes çekti içine, «Batı müziği ilerici mi temsil ediyor yani? Ne kadar gülünç şeyler söylediğinin farkında mısın? Türkü bir milletin kültürünün ana kaynağıdır, halkın bütün isteklerini yansıtan bir güçtür. Türküleri seven halkını da sever,» dedi.

«Türküyü sevmek cehaleti sevmektir. Okumayazma bilmeyen, pislik yığınları arasında varla yok arasında sürünen insanların hep öyle kalmasını, durumlarını değiştirmemesini istemektir. Konuşmasını bilmeyen, okumasını bilmeyen adamın türküsü devrimci olamaz,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«İnsan kığını yıkamasını bilmez ama devrimci olur,» dedi Günel Altıntaş.

«Olamaz,» dedi Halil İbrahim Bahar. «Devrimcilik bilinçli olmak, ne yaptığını, ne yapacağını kesin bir biçimde bilmek demektir. Kağınyla işini gören insanın hayatında güzellik var diye ortaya çıkılamaz, çıkılırsa bu numaracılıktır, uydurmacılıktır... Kara ekmeği sofrasına getirenler, nakışlı çoraplarını duvarlara asanlar mı söylüyorlar sana türkülerin devrimci olduğunu? Bir dakika, bir dakika yahu, sözümü tamamlayayım. Ruhi Su, kimlerin işlettiği salonlarda, gece kulüplerinde kimlere söylüyor türküleri? Aydın geçinen snop takımına. Yoksul halkı yoksul, cahil bırakanlara, her gece oralarda içebilecek paraları olan, ama devrimci geçinen birtakım bilmem kimlere... Türküyü savunduğumuz zaman kağınyı savunmuş oluruz... Yooo, jet, füze yüzyılında türkülerde devrimcilik arıyorsak yandık demektir.»

Unutmayayım diye bu konuşmaları not etmeye başladım ve: «Yaz kâtip,» dedim. Günel Altıntaş, gecenin en sıcak kahkahasını attı. «Harika azizim, insan kendi kendini bu kadar hicvedebilir.»

«Devrimcilik türkü dinlemekle olmaz, türkülerin devrimciliğe katacağı bir şeyi yoktur,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Senin devrimcilikle bir ilişkin yok,» dedi Günel Altıntaş. «Yüzüne karşı söylediğim için kızılıyorsun. Senin bilmediğin bir şeyi benim bilme ihtimalim çok ağırlına gidiyor.»

«Benim ağırlıma bu gitmiyor aslında. Senin hiçbir konuda mangalda kül bırakmaman ağırlıma gitmese bile gözlerime ve kulaklarıma dokunuyor,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Ben türkülerini savunuyorum,» dedi Günel Altıntaş.

«Maskaralık savunulmaz, ilkelik savunulmaz,» dedi Halil İbrahim Bahar.

Pencerenin yanındaki masalardan birinde şişeler devrildi ve kırıldı. Başlarımızı o yana çevirdik.

Akşam olmak üzereydi. E Yayınevi'nde Cengiz Tuncer, Hilmi Yavuz ve ben oturuyorduk. Hilmi Yavuz yüzüme baktı, bir şeyler düşündü: «Beyazıt'a doğru yürüyelim mi?» dedi. «Biraz daha oturalım,» karşılığını verdim. Niçin bu karşılığı verdiğimi bilmiyordum, bir şeyler olmasını bekler gibi tedirgin bir duygu içindeydim ve günlerden beri bu duyguyu yaşıyordum. Birden, yirmi yıldır geçtiğimi, kimi zaman kafamı kurcalayan edebiyatla ilişkili ya da edebiyat dışı sorunların baskısı yüzünden varlığını fark etmediğim Beyazıt Alanı belirdi gözlerimin önünde. Zincirimi parmağıma dolaya dolaya, küçük siyah tespihimi çeke çeke dolaşırdım. Şurda burda kümeleşenleri (dış ilacı, jilet satmak için çeşitli numaralar gösterenleri can kulağıyla ve gözlerini dikerek ağızlarını açarak çevreleyenleri) seyrederdim. Güneşin batışına bakardım; ortalığı kasıp kavuran tozlu rüzgârların ortasına atardım kendimi gözlerimi yumarak ve dağılan saçlarıma sinirlenip söverek. Yem serpilen yere yıldırım hızıyla dalış yapan güvercinlerin arasından geçerdim. Önceleri havuz vardı; havuzun kenarındaki kanepelere otururlardı iş yorgunları, işsizler, umutsuzlar; yukarlara fışkıran sulara dikerlerdi gözlerini. Fışkıran suların tekrar havuza dökülüşünün çıkardığı su seslerini dinlerler, yüzlerini fiskeleyen damlacıklardan hoşlandıklarını duyurmak istercesine gözlerini yumarlar, sigaralarını yakarlardı.

Fener alayları, mitingler düzenlenirdi.

Orhan Kemal'le konuşa konuşa, ağır adımlarla yürürdük.

Üniversite'nin gözleri gibi duran saatlerini seviyordum.

Caminin, her zaman rûzgârların altında serin duran avlusunda birkaç dakika durmayı seviyordum. Şadırvanda elimi yüzümü yıkamayı, su içmeyi seviyordum. Sahaflar çarşısı tarafındaki ulu kestanenin altında çay içmeyi, bir şeyler yazmayı seviyordum.

Yaz sabahları ve akşamları Orhan Kemal'le kestanenin altında buluşurduk. Enver Aytekin'le, M. Ali Ermiş'le, Hasan Akkuş'la otururduk.

Kemal Özer, Onat Kutlar, Adnan Özyalçiner, Erdal Öz, Ferit Öngören, Süreyya Berfe, Ömür Candaş, Eray Canberk, Afşar Timuçin'le oturup konuşurduk.

«Beyazıt'a gitmek üzere yola çıkalım ama Beyazıt'a gitmeyelim,» dedim.

«O neden?» diye sordu Hilmi Yavuz. «Niye gitmeyelim?»

«Beyazıt'a gitme isteği gerçekleşmezse daha iyi olacak benim için. Bu günü unutmayacağım.»

«Artistik bir duyguyu yaşadığın anlaşılıyor bay Buyrukçu!» dedi Hilmi Yavuz.

«Her zaman bu duyguyu yaşıyorum, ondan bir an koptuğum yok ki... Hem bütün sanatçılara artist demezler mi? Artist, hayatı bütününü kavrayan, her nesneyi, her duygu kıpırtısını derinlerdeki anlamlarıyla değerlendiren, yazıyla ve sözle, davranışlarıyla yansıtan değil midir?» dedim.

«Bak Buyrukçu ne diyeceğim. Artist, yeteneğini bütün ayrıntılarıyla kullanmasını, evreni kaplayan bütün gerçekleri özümlemesini, en ince ve en tedirgin yaşamasını bilen kimse dir,» dedi. «Efendim, ne buyrulur?»

«Muzaffer ve Buyrukçu bu tanımınızı doğru buldukları için katılırlar,» dedim.

«Thank you. Çok nazıksınız,» dedi Hilmi Yavuz; hafifçe eğildi, elimi sıktı.

Kerkenez'in düzeltisiyle uğraşan ve kafası epey karışık olan, ama bir yandan da sözlerimize kulak verdiğini, en elverişli bir durumda araya girerek düzeltme işinin yarattığı sıkıntıdan kısa bir süre de olsa kurtulmak istediğini sezdiğim Cengiz Tuncer, başını yanlara salladı; aynı anda yüzünü alaycı bir gülümseme doldurdu: «Sizinle başa çıkılmaz. Siz müthiş adamlarsınız,» dedi. «Müthiş değil korkunç adamlarsınız. O yanındaki var ya yanındaki (çenesiyle beni işaret etti) tevazuu, kendine zarar verir diye hayatından kovmuş bir büyüktür.»

Güldüm: «Sen de taktir edersin ki büyük olmak çok güzel bir şeydir Cengiz Tuncer,» dedim.

«Ayrıca tehlikeli bir şey ama... İnsan kendini büyük görür, kişiliğini bu duyguya alıştırır, sonra da büyük olduğunu ispat edecek bir şey ortaya koyamazsa... Yaaa! O zaman ne olacak?» dedi Cengiz Tuncer.

«Ne yapalım ki ben büyüğüm, öyle doğmuşum,» dedim.

«Hoca,» dedi Hilmi Yavuz, Cengiz Tuncer'e bakarak: «Üşüt-müş bu!»

«Doğru söylüyor ama... Kıskanma şimdi. İnsan büyük ol-madıktan sonra niye yaşamalı?» dedi Cengiz Tuncer.

«Yaşa! Zaten ben senin çok zeki olduğunu her zaman söy-lerim,» dedim, elini sıktım Cengiz Tuncer'in.

«Ama seni de memnun etmek isterim.» dedi Cengiz Tuncer, Hilmi Yavuz'a gülerek baktı, «Biz Aydın Emeç'le kafalarını üşü-tenler için termostatlî miğferler yaptırıyoruz, merak etme.»

«Muhammet Ali Clay da öyle, Buyrukçu gibi,» dedi Hilmi Yavuz.

«Ona da yollarız bir tane. Sakin ol, üzme kendini,» dedi Cen-giz Tuncer.

«Salvador Dali'ye gönderecek misin?» dedim.

Cengiz Tuncer bir kahkaha attı: «Yooo... Dâhilerin işine ben değil, sen bakıyorsun. Ona üç tane gönderebilirsin.»

«Gırgırı bırakalım da sen ne yapıyorsun?» dedi Hilmi Yavuz.

«*Kerkenez*'i düzeltiyorum,» dedi Cengiz Tuncer.

«*Kerkenez* yayımlandığı sırada ben Ankara vilayetinde ola-cağım,» dedi Hilmi Yavuz.

«Sağlık olsun, sıkılmanın anlamı yok. *Kerkenez*, gelir seni bulur,» dedi Cengiz Tuncer.

«Çemberlitaş'a doğru gidelim, Nuruosmaniye Camii'nin sıra-sında bir koltuk meyhanesi var: Şarapçı Halil. Orda bol soğanlı köfte ve piyazla birer şişe Marmara içeriz,» dedim.

«Dışarıya çıkalım da nereye gideceğimizi o zaman düşün-rüz ağabey,» dedi Hilmi Yavuz. 'Ağabey' sözcüğünü sık sık ve gülerek kullanması dikkatimi çekmişti. Sordum: «Tarık Dursun'un, 'kardeşimizdir' sözüne karşı bunu çıkarıyorum,» karşılığını verdi.

Paltomu giydim: «Eyvallah,» dedim Cengiz Tuncer'e.

«Gidiyorsunuz demek?»

«Gidiyoruz,» dedi Hilmi Yavuz.

Cengiz Tuncer elini uzatı, «Gidene dur demem ben,» dedi.

Yayınevinden çıktık, kapının önünde durduk. Sıkıntılı bir soğuk vardı. Hilmi Yavuz, Galatasaray'a çıkmamızı istiyordu. Galatasaray uzaktı, bana ters düşüyordu, ayrıca İstanbul'un en büyük, en renkli, en kalabalık 'teşhir' yeri sayılan Beyoğlu'nu sevmiyordum. Bir yandan da yalnız kalmak ürkütüyordu beni. Son günlerde öyle bir duygunun etkisi altındaydım: Tek başıma yürüdüğüm ya da bir araca bindiğim sıralarda ansızın bastıran yalnızlığın kemiriciliğiyle yıpranmamak için çeşitli konulara ve hayallerime sığınıyor, oyalanıyordum. Karar verdim: «En iyisi biz gene Pasaja gidelim,» dedim.

«Pasaj iyidir ağabey, sen beni dinle,» dedi Hilmi Yavuz, elini omzuma koydu.

«Cengiz Tuncer Taksim'e çıkacak, onu da alalım,» dedim.

«Olur ağabey,» dedi Hilmi Yavuz.

Tekrar E Yayınevi'ne döndük. «Hayrola?» dedi Cengiz Tuncer.

«Pasaja gitmeye karar verdik. Birlikte çıkarız Taksim'e diye düşündük.»

«On dakika bekleyeceksiniz,» dedi Cengiz Tuncer.

Koltuklara oturduk. Henüz yapraklanmaya başlayan ağaçların dalları arasından bakmaya başladım Topkapı Sarayı'na. Kubbeleri Kafka'nın *Şato*'sundaki kubbeler gibi sisin içinde kaybolmuştu; deniz, —Cemal Süreya'nın 'İstanbul'un magazini dediği— Kadıköy yakası görünmüyordu... Tahta çıkışlar, inişler, zıندانlarda çürütülenler, odalarında hapsedilen şehzadeler, padişahlar, cinayetler, tavuk boğazlar gibi adam boğazlayan celatlar ve yüzlerce cariyenin, Sultanın kendilerini yatağına alması için dua edişleri, cinsel kudurganlıklarının itişiyile düzenledikleri akla durgunluk veren oyunları... ortalığı birbirine katışları, kıskançlıkları iftiraları, bekleye bekleye köhneleşmeleri, çıldırmaları!... İhtilaller. Harcanan binlerce insanın iniltisi, yakarışı doldurdu kulaklarımı.

İri bir kuşa benzeyen gri bir uçak geçti ve aynı anda Topkapı Sarayı'nda bir vezirin boynu vuruldu...

«Tamam! Gidebiliriz,» dedi Cengiz Tuncer.

Yokuş aşağı inmeye koyulduk. Üşüyordum. Paltomun yakalarını kaldırdım. Vilayet'in karşısında, solda yeni bir han yapıliyordu; tahta perdeyle çevrilmişti caddeden geçenlerin başlarına bir tuğla ya da bir tahta parçasının düşmesini önlemek amacıyla. «Acı Soğan» hikâyemi düşündüm. Bir apartmanın yapı-

mında çalışan işçilerin hikâyesiydi; biri kalasın ucuna oturmuş caddeye bakıyor, türkü söylüyordu.

Kitapçılardan önünden geçiyorduk. Cengiz Tuncer, kendisine selam veren birine sordu: «İşte Hayat nasıl gidiyor?»

«Çok iyi. Kelebek'le yarışıyor,» dedi adam.

Büyük Postane'ye dönen köşede Fahir Onger ile Ece Ayhan'a rastladık. Ece Ayhan'ın gözlerinde yeşilimsi bir gözlük vardı. Neşeliydi. Gülüyordu. Fahir Onger'in yüzü kızarmış gibiydi. «Kardeşlerimiz nereye gidiyor böyle saltanatla?» dedi.

«Biz Buyrukçu'yla Pasaja gidiyoruz, Cengiz Tuncer eve gidecek,» dedi Hilmi Yavuz.

«Pasaj hem çok uzak hem çok kalabalık. Gar'da limonlu votka içmeye evet mi hayır mı?» dedi Fahir Onger çabuk çabuk, sağ gözü arka arkaya seyirdi.

«Hayır,» dedim.

«Ben Sinematek'e gidiyorum,» dedi Ece Ayhan.

Ayrıldık.

Hilmi Yavuz'u, uzun boylu bir erkekle zayıf bir kadın çevirdi, konuşmaya başladılar. Biz Cengiz Tuncer'le rahat rahat konuşsunlar diye yanlarından uzaklaştık, sokağın o bölümünü dolduran kötü işkembe kokularının arasından geçtik. Hilmi Yavuz, İstanbul Lokantası'nın önünde yetiştirdi bize. Bir dolmuşla Galatasaray'a çıktık. Cengiz Tuncer yoluna devam etti; biz Pasaja girdik. Ana baba günüydü. Meyhanelerin içi tıklım tıklım dolu olduğu için bira içenlerin çoğu dışarda kalmış ve daracık geçiş yolunu kapamışlardı. Sağda, Degüstasyon'un camlarını örten kulübelerde çeşitli yiyecekler satılıyordu; birinde yağ cızırıyor, midye pişiriliyordu. Kokoreççiler, karidesçiler, fıstıkçılar, buzlu badem satanlar karmakarışık. Selâhattin Hilâv, eskiden hep burda içerdi. Şimdi daha çok Gar Lokantası'na gidiyordu. Metin Eloğlu hem Pasajda hem de Degüstasyon'da görülüyordu. Edip Cansever, Fethi Naci, Cahit Irgat, Can Yücel, Ahmet Mekin bir süre burda içer, sonra başka yerlere giderlerdi. Bir kere de Tarık Dursun. K.'ya rastlamıştım. Kimi zaman Ankara'dan gelen sanatçılar birdenbire çıkarlardı karşıma. Orda da Pasaj taklidi Piknik vardı, ama hiçbir zaman Pasajın yerini tutamaz, ona duyulan özlemi gideremezdi. Pasajda içmek, Pasajda geçirecekleri dört beş saatle Ankara'ya dönmek, büyük bir kazançtı; İstanbul'un en önemli bir parçasını Ankara'ya taşımak, bir ay sözünü etmektir. Pasaj, bütün Türkiye için özlenen, merak edilen, ilk uğranılacak yerlerin başında geliyordu. Pasajda otu-

rup köpüklü fıçı birası içmeyen, kokoreç ya da karides yemeyen kimse İstanbul'u görmüş, Pasajdaki yuvarlak fıçılardan birinin çevresindeki taburelerde oturmamış delikanlı İstanbul'da yaşıyor sayılmazdı.

Meyhanelere bakıyor, oturacak bir yer arıyorduk. En güzel yerler tutulmuştu.

«Cavit'in oraya gidelim,» dedi Hilmi Yavuz.

Esmer, sevimli, kırk yaşlarında biriydi Cavit, üstünde siyah garson elbiseleri vardı. Daha önce burdaki meyhanelerde garsonluk yapıyordu; şimdiyse tek başına bir meyhane işletiyordu. «Merhaba Cavit!» dedi Hilmi Yavuz.

«Vay yakışıklı, hoş geldin!» dedi Cavit, ayakucularında dikkildi, boynunu uzatıp içерlere baktı. Arkalarda boş bir masa gördük ama daha önceden geleceklerini bildiren hatırlı müşteriler için kapatılmıştı. Bir masada tek kişilik bir yer vardı. Başka bir masadaki dört kişi kalkmaya hazırlanırken üç kişi girince ve sarılıp öpüşmeler başlayınca, çıkmaktan vazgeçtiler. «Şimdilik şurda idare edin, sonra daha iyi bir yere alırım sizi,» dedi Cavit, kapının yanındaki, oturanlara gelenin geçenin sürtündüğü, oldukça biçimsiz bir masayı işaret etti. Masa küçüktü, Güneylî'ye benzeyen, esmer, geniş yüzlü, portatif bıyıklı, elli beş yaşlarında biri duvarın dibinde oturuyordu. Sulu rakı içiyor, tek mezesi peynirden çatalının ucuyla alıyordu. Selâmımızı istemeyerek aldı, sıkıntıyla uçlu bir sigara yaktı. Haklıydı. Keyfini kaçırmıştık.

Hilmi Yavuz, adamın yanına ben de karşısına oturdum. Kalabalık ve Pasaj arkamdaydı.

«Ne içiyoruz Buyrukçu?»

«Rakı,» dedim.

«Yarım şişe yeter mi?»

«Bir şişe olsun... Yalnız buradaki mezeler...» diyecek oldum.

«Yooo,» dedi Hilmi Yavuz, «Cavit'in mezeleri hem taze hem de temizdir. Yarına kalan meze yoktur. «Elleriyle kıvrıcık saçlarını bastırdı, gözlüklerini çıkardı, silmeye koyuldu. Hilmi Yavuz'la ikimiz ilk kez oturuyorduk on beş yıldan beri. Söze nereden başlayacağımızı bilmemenin kararsızlığı içindeydik. Gürültülere, konuşmalara kulak veriyor, bardaklarımızı tokuşturup içiyor, herkesin söylediği beylik bir iki söz söylüyor, susuyorduk. Hilmi Yavuz, sık sık Pasajdan geçen tanıdıklarına gülümsüyor, başıyla selamlıyor, takılıyordu. «Bütün 'Cumhuriyet' gazetesi burda,» dedi; içeriye girerken elini sıkın uzun boylu,

yakışıklı bir delikanlı ile esmer, sevimli bir kızla konuştu bir sü-
re.

Kızla oğlan bir yere oturdular.

Hilmi Yavuz, aralarındaki ilişkiyi anlatmaya koyuldu. Kız, oğlanı çok seviyordu. Ama oğlan kıza yüz vermiyordu; şımarıklık yapıyor, üzüyordu: «Altın gibi bir kız!»

«Ama güzel değil. Oğlansa yakışıklı ve aradığını bulamama-
nın tedirginliği içinde,» dedim.

«Belki de aradığı o kızdır. Ama insanlar kimi zaman kendi-
lerini mutlu kılacak ve burunlarının ucuna kadar sokulan ger-
çeği göremiyorlar. Sonra da bu körlüklerinin cezasını hayatları
boyunca çekiyorlar,» dedi.

«Zordur görmek,» dedim. «Bir bilinç işidir görmek. Kendin-
den, tutkularından, duygularının ve isteklerinin baskısından
kurtulduktan sonra görmek mümkündür.»

«Bir canlıya, bir nesneye yaklaşırken bizi onlara iten bir
duygu vardır içimizde. Onunla bağlantı kuran, onunla çoğalmak
isteyen. Böyle olunca da objektif bir görüşten söz etmek müm-
kün değildir,» dedi Hilmi Yavuz.

«Doğru ama duyguların, etkilerin üstüne çıkamazsak...» de-
dim.

«İnsan olmak, insanca yaşamak çok zor biliyor musun
Buyrukçu?» dedi Hilmi Yavuz.

«Öyledir,» dedim. «İnsanca yaşamamanın anlamını kavramış,
ona erişmiş çok az kişi vardır yeryüzünde. Bu da, dediğim gibi
her şeyin üstüne çıkmakla, kişiye kumanda eden bütün sorunla-
rın baskısından sıyrılmakla elde edilebilir. Oysa biz, duyguları-
mızın, isteklerimizin bir milim ötesine çıkamıyoruz. Her değer-
lendirmede, her yargıda özneliz ve bu yüzden gerçeğe ulaşamı-
yoruz.»

«Sonra da gelsin acılar, gelsin hayal kırıklıkları, gelsin suç-
lamalar,» dedi Hilmi Yavuz.

«Ama gerçek bu. Hep ters yaşıyoruz. Benim gözüm senin ha-
yatında, senin gözün benim hayatımda. Uzun bir hikâye ki bu,
binlerce yıldır sürüp gidiyor,» dedim.

«Gitmemeli. Bu terslikler olmamalı. Bulduğumuz şeyin bize
yarar mı yoksa zarar mı vereceğini hemen kavrayabilmeliyiz,»
dedi.

«Sen de söyledin ya, körleşiyoruz o an. İçimizdeki gerçek-
lerle boğuşuyoruz,» dedim. «Özgür değiliz. Hiçbir zaman da ola-
mayacağız.»

Hilmi Yavuz, yüzlerini görmediğim kimselere selam verdi, bir şeyler konuştu, sonra konuştuğu kimseler masamıza yaklaştı. Biri, orta boylu, uzun sarı saçlı hikâyeci Nedim Gürsel'di; davranışlarında hem yüce bir gurur hem de çekingenlik vardı. Öteki gözlüklü, Nedim Gürsel gibi uzun saçlıydı. Nedim Gürsel'i «Papirüs'te tanımıştım. Konuşmuşluğumuz yoktu. Güneyli adam, hesabını çabuk çabuk ve sol kaşını kaldırıp asabının bozulduğunu belli eden bir biçimde ödedi, gitti. Nedim Gürsel ile adı Sami olan gözlüklü oturdular. Hilmi Yavuz, Nedim Gürsel'le aralarındaki bir sorun üstüne konuşmaya başladılar. Sami susuyor, önüne bakıyordu. Erkin Koray'a benziyordu. Bira içtiler. Sami, sekiz buçuğa doğru kalktı, «Sinematek'e gidiyorum ben,» dedi.

«Türkiye Defteri» üzerinde tartıştık bir süre. Naci Çelik'in, Taylan Altuğ'un saygısız, küstah bir tavrı olan yazılarından söz ettik. Nedim Gürsel, bu derginin tutumunu, yazarlarının davranışını onaylamıyordu, karşıydı. «Zaten kapandı,» dedi.

Dokuzu geçiyordu ordan çıktığımızda. Hava daha da soğumuştı. Ben paltomun Hilmi Yavuz da pardösüsünün yakalarını kaldırmıştık, Nedim Gürsel ceketliydi. Omuzlarını büzüyor; «Sıcak bir yere gidelim,» diyordu.

«Leyla Erbil'e gidelim,» dedi Hilmi Yavuz.

«İyi olur,» dedi Nedim Gürsel.

«Benim Leyla Erbil'le aram iyi değil, siz isterseniz gidin,» dedim.

«Olmaz, birlikte gideceğiz. Hem böylece barışmış olursunuz,» dedi Hilmi Yavuz.

«Levent'te bir yerlerde oturuyordu ama adresini bilmiyorum,» dedi Nedim Gürsel.

«Ben de bilmiyorum,» dedi Hilmi Yavuz. «Başka bir yere gidelim,»

«Metin Eloğlu'na gidelim,» dedim.

Bir araba çevirdik, Ayazpaşa'ya geldik. Metin Eloğlu, aşağılara doğru akan ve yağmur sularını barındırmayan sivri taşlı arnavut kaldırımıyla döşeli bu sokaklardan birinde oturuyordu, ama hangisinde? Gece gittiğim yerleri hatırlamıyordum; belki epey uğraştıktan sonra bulabilirdim ama başım hafif hafif dönüyordu; içki, belleğimdeki seyrek gittiğim evlerin adreslerini silmişti. Aksilik bu ya, adreslerle telefon numaralarıyla dolu not defterim yanımda değildi. Bana yabancı gelmeyen bir sokağa girdik. Apartmanlara bakıyordum. Yabancıydı hepsi. Metin.

Eloğlu, şimdi bir kapıdan çıkmalıydı. Hilmi Yavuz: «Neresi, unuttun mu yoksa?» diye soruyordu. Başka bir sokağa geçtik. «Bu sokakta olacak,» dedim. Metin Eloğlu zemin katta oturuyordu, caddeden bakılınca atölyesi görünürdü. «Hay Allah, biliyordum yahu!»

«Biliyorsun ama bilmiyorsun,» dedi Hilmi Yavuz.

«Bulamayacağım,» dedim. «Adres defterim de yanımda yok!» Caddeye çıktık.

«Arnavutköy'e gidelim, belki orda birilerine rastlarız,» dedi Hilmi Yavuz.

«Arnavutköy'e mi?» dedi şoför.

«Arnavutköy'e.»

Arabanın içi sıcaktı. Yokuşu kıvrıla kıvrıla indik, Dolma-bahçe'nin az ışıklı, gölgeli yoluna girdik. «Ben sonbaharı yaşamak için buraya gelirim,» dedim.

«Güzeldir,» dedi Hilmi Yavuz. «Sararmış çınar yaprakları doldurur caddeyi.»

«Ve Oktay Akbal'ın pardösülü bir adamı tek başına dolaşır buralarda,» dedim. Beşiktaş'ta bol ışığa kavuştuk, Yıldız Yokuşu'na, yokuşun iki yanındaki vapurdan bakınca çok güzel görünen sarı ışıklı lambalarına göz attık, gene ışsızlığın içine düştük. Yıldız Parkı'nın, Şeref Stadi'nın, Ortaköy'ün önünden geçtik.

«Burda bir dakika durur musunuz?» dedi Nedim Gürsel, Kaptan adlı bir meyhanenin önünde durduk. İndi Nedim Gürsel, içeriye girdi, bir dakika geçmeden çıktı: «Kimse yok, Edip Cansever burda içiyor... Belki dedim.»

«Edip Cansever'in evine gidelim,» dedi Hilmi Yavuz.

Tekrar yola koyulduk.

Şansa bir gidişti gidişimiz.

Cengiz Tuncer, Aydın Emeç, Zeyyat Selimoğlu, Abdullah Turgay, Talât Kılıç, Eminönü'nden bir otomobile binmiş, Boğaz'a içmeye gidiyorduk. Hava soğuktu. Toz gibi, mırıldanır gibi bir yağmur çiseliyordu. Sabahı, Beyazıt'tan geçerken uçuşan güvercinlerin Matis'in güvercinlerine benzeyen gölgelerini görünce yüreğimi dolduran sevinci hatırlamış, gülümsemiştim. Neşeli bir hava hepimizi kuşatmıştı. Bu havayı bozmamak, başka bir konuyla varlıklarımızdaki etkisini dağıtmamak, başka bir yöne akıtıp söndürmemek için espri, fıkra, şaka kaynaklarını deşiyorduk boyuna. Ama en çok Cengiz Tuncer'le Aydın Emeç, şenlen diriyordu ortalığı. Aydın Emeç, balıkçı Saim'den çıkma hikâye

ler anlatıyor, hepimizi katıla katıla güldürüyordu. «Saim doktora gitmiş. Doktor tutturmuş ille iğne olacaksın diye. Saim olmam diyormuş ve doktoru öyle ürkütmüş ki doktor korkusundan elbise dolabının üstsüne çıkmış. Saim'i ordan ikna etmeye çalışmış. Saim diyor ki, ulan bir baktım herif falan filan falan filan dedi iğneyi batırırverdi koluma. Bir de bunun sürgüne gidişi var, o çok matrak. Abi diyor biz de az dolaşmadık. Hiyos, Sakız, Pire, Atina, Bombay, Kalküta, İstamiki, Kardomina, Vladivostok... derken demiri İstanbul'a attık.» Ben beceremiyorum, Aydın Emeç, Saim'i taklit ederek öyle canlı anlatıyordu ki... Ben Talât Kılıç'a 'antipatik' diyordum, 'surata bak surata, bok koklamış gibi' diyordum, kızdırmaya, sövdürmeye çalışıyordum. Abdullah Turgay, köylülerin hayatlarından derlenmiş fıkraları sıralıyordu. Cengiz Tuncer, o şimşek gibi zekâsıyla çarpıyordu hepimizi. Esprisinin karşısına aynı seviyede espri çıkaramadığımız için ezilip büzülüyor, kıvranıyorduk. Zeyyat Selimoğlu, beyaz dişlerinin bütününe gösteren iri ve biraz kalınca kahkahalar atıyor, başka bir şey söylemiyordu.

Aydın Emeç'in birkaç kere geldiği Røma'ya girmiştik. Deniz kenarındaydı. İlk müşteriler bizdik. İçerisi dışarıdan soğuktu, donmuş bir yağ ve balık kokusu vardı. Yalnız bütangaz sobasının kuru kuru yandığı yerin çevresi sıcaktı. Gösterilen hiçbir masayı beğenmemiştik. Denizi görmediğimiz halde büyük camlı bölmenin dibindeki masalardan birini seçmiştik denize yakın olma duygusuyla. Omuzlarımız kalkıktı. Yüzlerimizde mor ürpertiler dolaşıyordu. Ellerimizi ovuşturuyor, birbirimize bakarak, gülümseyerek takılıyorduk dolmuştaki gibi. Zeyyat Selimoğlu karşımdaydı; alnı tepesine kadar açıktı, sadece başının yanlarında kırılmış saçlar ve gözlerinde siyah gözlükler vardı. Bakışıyor ve gülüşüyorduk. Bir soru sorulunca karşılık veriyor, sonra eski suskunluğuna dönüyordu. «Çok iyi bir insandır ama fazla konuşmaz,» demişti bir gün Cengiz Tuncer. Ama Zeyyat Selimoğlu'nu konuşturmak istiyordum. Naim Tirali'nin çıkardığı «Yenilik» dergisinde tanışmıştık. Birbirimizi ayda yılda bir ke-re görüyor, iki satır konuşuyor, ayrılıyorduk. Radyoda oynanan oyunlarından, hikâyelerinden, ilk kitabı '*Kavganın Başı Ve Sonu*'ndan açmıştım sözü. Yüzü aydınlanmış, kısa karşılıklar vermişti. Talât Kılıç, Zeyyat Selimoğlu'nun yanındaydı; kimseyle ilgilenmeden hızlı hızlı rakı içiyor, mezelerden yiyor, sigara üstüne sigara yakıyor: «Oh be, biraz kendime geldim,» diyordu. Talât Kılıç'ın yanında oturan Cengiz Tuncer, limonlu votka içi-

yor, Abdullah Turgay'la siyasi bir konuyu tartışıyordu. Aydın Emeç'le yan yanaydık. Ben bir ara on beş yaşından yirmi yaşına kadar yazdığım çok kötü romanları bir gün nasıl ateşe attığımı anlatmıştım. Aydın Emeç'in canı sıkılmıştı. «Yakılır mı ulan? Sende de hiç akıl yokmuş!» demişti.

«Önemsiz şeylerdi; çoğunun konusu kartpostallardan gördüğüm Paris'te geçiyordu.»

«Olsun. Sen yazmadın mı? Sen üsütüğün birisin arkadaş!» demişti Aydın Emeç.

Cengiz Tuncer gülmüş: «Gogol'e özenmiş,» demişti.

«Yooo. O zamanlar Gogol'ü falan bilmiyordum. Çok kötü karalamalardı. Hastalıklı romanlardı hepsi. Kız verem, oğlan verem, kemancı, ressam, şair, katil.»

«Çok pis bir iş yapmışsın,» demişti Aydın Emeç.

«Ateşe atıklarım beni üzmedi de beş altı hikâyem kayboldu, iyi hikâyelerdi, onlara yanarım.»

Aydın Emeç, kadehini kadehime dokundurmuştu içtenlikle: «Nerde kayboldu?»

«Dört hikâye yollamıştım «Türk Dili» dergisine. O zamanlar Osman Atillâ nam kimesne uğraşıyordu bu işlerle. Tanırsınız Osman Atillâ'yı. Tuhaf şey: Benim o yıllarda yazdığım ve bir 'durumu' anlatan hikâyeleri, bugün yeni hikâye diye sürüyorlar piyasaya. Sevdiğim, beğendiğim, övündüğüm hikâyelerdi. Hatta Hüsametdin Bozok'a götürmüştüm. 'Bugüne göre çok yeni, çok başka hikâyeler, demiş, yayımlamamıştı. Ben de «Türk Dili'ne göndermişim. Osman Atillâ bizim hikâyeleri çöp sepetine atıvermiş.»

Aydın Emeç'in gözleri gerilmişti: «Yok yahu, sahi mi söylüyorsun? Bu ne sorumsuzluk, bu ne...»

«Öyle... Bir de «Pazar» dergisi çıkıyordu hani, şimdi de çıkıyor ya, ona hikâyeler yazıyordum. Benimle birlikte Haldun Taner, Tarık Dursun K. yazıyordu. En son, benim en güzel hikâyelerim diyebileceğim üç hikâye vermişim. O sıralarda «Pazar» dergisinde bir kadro değişikliği olmuş, Alp Zirek yazışları müdürlüğüne gelmişti. Hikâyeler yayımlanmaz olunca kalktım gittim, eğer yayımlanmayacaksa hikâyelerimi geri vermesini istedim. 'Bizde hikâye yok, kime vermişseniz ondan isteyin' dedi. Dondum kaldım. Sanki o anda atılmış gibi çöp sepetlerini bir bir karıştırdım, boşalttım, bulamadım. Onlar da böyle gitti. Kim bilir hangi kâğıt toplayan çingenenin eline geçmiş, kim bilir han-

gi bakkala satılmıştır ve bakkal peynir, zeytin sararak bir vandaşa vermiştir.»

«Şöyle buruşturup atmışlardır.» demişti Cengiz Tuncer, kağıdı buruşturup atan bir hareket yapmıştı.

«Tabii... Atmışlardır! Aklıma geldikçe çıldırır gibi oluyorum. Bir de oğlumun ve dayımın azizliğine kurban giden bir hikâyem var. Aydınlık, pırıl pırıl bir hikâyeydi, danslı bir toplantıyı anlatıyordu. Bu olay 1965 yılında başıma geldi. Biraz rahatsız olan dayım bizde kalıyordu. Geceleri kalkıyor, öksürüyor ve balgamını kâğıtlara koyup çöp sepetine atıyordu. Hikâyelerime bir şey olabileceğini sezdiğim için yatağının yanına boş kâğıtlar koymuştum. Dayım evine gitti, günler geçti... Yeniden yazmak üzere hikâyeyi aradım. Ama bula bula makasla kare biçiminde kesilmiş bir parçasını buldum. Delirecektim. Oğlanın üstüne yürüdüm, bir temiz dövdüm... Meğer dayım yatağının yanına koyduğum kâğıtları bitirmiş, benden başka kağıt istemeye cesaret edememiş, Erdem'i yakalamış: 'Bana biraz kâğıt kessene' demiş, o da bizim hikâyenin canına okumuş.»

«Sende de talih adına bir şey yok be Buyruk.»

Aydın Emeç'in yüzüne baktım: «Bir de askere gidişimden terhis oluşuma kadar geçen olayları anlatan bir romanım kayboldu. O, bir yara içimde!»

«Asabım bozuldu, hadi içelim,» demişti Aydın Emeç ve kahkahalarımızı kaldırmıştı.

Abdullah Turgay, hâlâ düşüncelerinin doğruluğunda ısrar ediyordu. Cengiz Tuncer ise bu konuşmadan sıkıldığı için başını sağa sola çeviriyor, masaları dolduranlara bakıyordu.

Meyhane gürültü içindeydi.

Erkek bir şarkıcı çıkmıştı ortaya; yirmi iki, yirmi üç yaşlarında ve sarışındı. Yirmi yıl önce dillerden düşmeyen Osman Nihat'ın, Selâhattin Pınar'ın şarkılarını okuyordu. Biz de katılmıştık. Şarkıcı ilgilendiğimizi görünce masamıza gelmiş, uzattığım bardaktan bir yudum rakı almış, mikrofonu, şarkı söylemem için bana tutmuştu. Önce 'Açmam açmam' arkasından da 'Şarkılar Seni Söyler' şarkısını söylemiştim.

Arkadaşlarım ve meyhanedekiler alkışlamışlardı.

Cengiz Tuncer, Aydın Emeç'e bakarak «Bunda iş var ha!» demişti.

«Buyrukizade Muzaffer Bey neşelidir,» karşılığını vermişti Aydın Emeç.

«Şimdi sesim kısıldı, eskiden olacaktı ki... Delikanlılığımda her gün, sabahtan akşama kadar şarkı söylerdim.»

Cengiz Tuncer, ne dediğimi anlayamamış başını uzatmış sormuştu: «Delikanlılığında ne?»

«Delikanlılığında her gün, sabahtan akşama kadar şarkı söylermiş. Düşünebiliyor musun Hoca, korkunç bi şey... Sabah-tan akşama kadar şarkı söyleyen biri. Amma matrak ha?» demişti Aydın Emeç.

Abdullah Turgay: «Geçsin günler, haftalar, aylar, mevsimler» şarkısını söylemişti.

Talât Kılıç: «Yine hazan mevsimi geldi» şarkısını söylemişti.

Rum müşteriler kasap oyununa kalkınca yerimde duramamış, bir Rum'un omzuna kolumu atarak dönmeye başlamıştım.

Aydın Emeç'i zorla kaldırmışlardı. Resimlerimiz çekilmişti.

Daha sonra «Mevlâne» çalmaya başlayınca Talât Kılıç kalkmıştı. Onun da resmi çekilmişti....

Edip Cansever'in evine geldik. Yeşil boyalı bir evdi, yolun kenarındaydı. Işıkları sönmüktü. Ama biz gene de kapıyı çaldık. Ses veren olmadı.

«İzgan Baz'a gidelim,» dedi Hilmi Yavuz.

«Gidelim. Onun evini biliyorum ben,» dedi Nedim Gürsel. Yokuşa doğru çıkan ve devam etmeyen sokaklardan birine girdik arabayla. «Lambaları yanıyor, İzgan evde.» Sevinmiştik. Nedim Gürsel zili çaldı, bir kadın açtı kapıyı, acayip acayip baktı: «İzgan Bey evde mi acaba?»

«İzgan Bey bitişikte oturuyor. Ama evde yok sanıyorum,» dedi.

Zili birkaç kere çaldık. Yoktu gerçekten. «Şimdi ne yapıyoruz?» dedi Nedim Gürsel.

«Evlere dönüyoruz,» dedim. «Taksim'e sür arabayı.»

«Hem üşüdüm, hem de karnım acıktı,» dedi Nedim Gürsel.

«Benim de,» dedim.

Şanssızlığımızı konuştuk yol boyunca. Taksim'de indik. Pınar'a girdik. Tost ile ayran söyledik. Dağınık, sinirli bir hava vardı Pınar'da. Ayranlarımızı içerken üç kişi, tıknaz, koca kafalı, mavi gözlü birinin üstüne atıldı, vurmaya başladılar.

Bira bardakları yere düştü, kırıldı. İki dakika geçmeden polisler geldi, kavgacıları alıp götürdü.

Yüzlerimiz sapsarıydı. Ayranlarımızı içemiyorduk.

«Ne o, suratın bir karış?» dedi Cengiz Tuncer.

«Sorma, Berbatım!» dedim. «Yataktan kalktığımda saat beş buçuktu. Giyindim, ağzıma bir lokma koymadan çıktım. Yarım saat kadar hızlı hızlı, görünmeyen birtakım güçlerden öç almak istercesine öfkeyle yürüdüm. Her şey kötü, sevimsiz, tırmalayıcıydı... Acaba bir ruh hastalığına mı yakalanıyorum?»

Çizdiğim bu karanlık tabloda olağanüstü bir yan görmedi Cengiz Tuncer. «Herkeste buna benzer iç çatışmalar olur,» dedi. «Kendimizle, çevremizle, hayatla inatçı bir hesaplaşmaya giriştiğimiz anların duygularımızda meydana getirdiği olumsuz bir değişikliğin sonucudur bu durum.» Elini omzuma koydu, yüzüme içtenlikle baktı: «Kendini bırakma. Tutsağı olduğun sorunlardan kurtulma olanaklarını ara.»

«Dün hep yattım,» dedim. «Kitap okudum, uyudum, düşündüm. Bir ara yazı yazma dürtüsüyle fırladım ama yazdıklarım beş para etmeyen şeylerdi. Baktım ki beceremeyeceğim kalemi hırsla savurdum ve oğluma, 'O kalemi ordan kaldırma,' dedim.»

«Böyle bir durumda yazı yazılamaz,» dedi Cengiz Tuncer. «Konuşsaydın.»

«Konuştum,» dedim. «Aynanın karşısına geçtim ve konuştum. Eleştirel bir konuşmaydı. Acıydı. Kendime bu kadar insafsız saldırmaya, paramparça etmeye dayanamadım. Saygımı yitirirsem iyice bozulacağımı anladım.»

«Açık havaya çıksaydın, dolaşsaydın. Beynini kurcalayan

sorunlardan biraz olsun uzaklaşydın. Suçlama duyguların eridi.»

«Çıkamazdım. Seslerini işittiğim kalabalığın yüzlerini hayalleyince delirir gibi oluyordum.»

«Sen bir şeye kırılmışsın.» dedi Cengiz Tuncer. «İçinde farkında olmadığın bir savaş yapıyor.»

«Belki de...» dedim, oturdum. Yüreğim hüzünlü seslerle, dikenli kımılıtlarla doluydu. Burnumun kanatları titriyor, gözlerim sulanıyordu. «Yediye çeyrek kala Şehzadebaşı'ndaki Yeni Sinema'nın önünde minibüsten indim, köşedeki bahçeli kahveye girdim. İki üç yaşlı, 'sıkıntılı, pek çok şeylerini yitirmiş müşteri, gazete okuyordu. Ocağcı, bıyıklı, gözleri kanlı, otuz beş yaşındaki beyaz ceketli garsonla konuşuyordu. Demlenen çayın kokusuyla marsık kokusu kaplamıştı ortalığı. Durdukça bu kokunun içinde ıslak sigara külü ile kirli toprak kokusunu da buldum. Sabahları kahvecilerin en kızdıkları şey nedir biliyor musun Cengiz? Çay servisi yapılırken benim gibi ters birinin kahve istemesi. Kan tepelerine sıçrar. Kızdıklarını açıkça söylemeler bile davranışlarıyla belirtirler, hatta sessiz sessiz söverler. Ben bunu bildiğim halde sanki hakarete ve aşağılamaya ihtiyacım varmış gibi şekerli bir kahve söyledim. Adam bir kahve getirdi ki dostlar başına, kestane suyu, içmenin imkânı yok, rezale bir şey... Geri çevirsem kapışacağız.»

«Olmadı.» dedi Cengiz Tuncer, başını olumsuz bir biçimde salladı. «Adamların düzenini bozuyorsun, onlar da bu tutumunun karşılığını sana kötü kahve pişirerek vermişler.»

«Öyle. Kahveyi içmedim ve döktüm. 'Bir bez getirir misiniz, kusura bakmayın,' dedim. Garson dişlerini gıcırdatıyor... Şunu yatıştırayım ve sevindireyim düşüncesi geçti aklımdan: 'Demli bir çay getirir misiniz? Tek şekerli olsun.' Çaydan anlayan biri olduğumu belirtmek için tek şeker istedim, oysa biliyorsun, ben iki şekerle içerim çayı. 'Elinize sağlık, iyi demlenmiş,' dedim. Gülümsedi: 'Bizim çayımız her zaman iyidir,' dedi.»

«Sen yenilmişsin.» dedi Cengiz Tuncer. «Belki de o duyguyu yaşamak istedin.»

«Belki. Ama önce öfkelenlendirmek, öfkesini görmek istemem bir gerçek.»

«Başaramayacağını anlayınca teslim oldun.» dedi Cengiz Tuncer.

«Ayrıca özür diler gibi bir tavır takındım. Ben kimi zaman böyle oyunlara başvururum.»

«Eeee, tabii, şey bu... bir dengesizliğin başgöstermesi ve bir takım tatmin öğelerini ayaklandırması,» dedi Cengiz Tuncer.

«Orhan Kemal de o kahveye gelirdi arada sırada Unkapanı'nda otururken tabii. Sabah beşte kalkar, kahveci ortalığı süpürürken dalandı içeriye. İlk müşteri bizdik. İsmet Zeki Eyüboğlu da gelirdi.»

«Orhan Kemal de garip bir adam...»

«Kahvelere tutkundur. Daha çok kıyıda kösedeki kahveleri ve orada eğer varsa, nargile içmeyi severdi. Fener'de Sabri adında bir arkadaşımız çalışırdı. Orhan Kemal'in arkadaşıydı aslında, hapishanede tanışmışlardı. Neşeli, dünya yansa hasırı yanmaz bir adamdı, usta bir ocakçıydı. Nohutsuz kahve, demli çay için giderdik Fener'e. Yürüyerek giderdik. Oralarda terk edilmiş, damı çökmüş, tahtaları kararmış ve mantarlaşmış bir konak eskisi vardı. Yarasalar, baykuşlar cirit atardı içinde. Bu konak *Suçlu* romanında anlatılmıştır... Ha, ne diyordum, Orhan Kemal gece saat üçte kalkar, kahvesini pişirir, beşe, altıya kadar yazı yazar, fırlardı sokağa. Öğle üzeri nerde bulunursa bulunsun hemen eve koşar, iki saat uyurdu. Sen sever misin öğle uykusunu?»

«Sevmem. Sersemletiyor adamı.»

«Adanalılar'da öğle uykusu geleneği yerleşmiş. Yoksulu zengini hep uyur.»

«Oraları çok sıcak da ondan,» dedi Cengiz Tuncer. «İnsan uyumak istemese bile sızar.»

«Senin memleket de çok sıcak. Demek ki uyuma alışkanlığı yok.»

«İrgatlar, işçiler değil de mal sahipleri çok yorulmuşlarsa eğer, bir gölgeliğe çekilip kestirirler bir süre. Ama rahat edemezler, yükselen ve gölgeyi hızla arka tarafa döndüren güneş, açıkta kalan yerlerini yakar, gözlerine vurur, uyandırır. Gözler kan çanağına dönmüş, bakışlar bulanık, kafa sersem... O sırada yanına sokulmayacaksın. Sokuldun mu yandın...

«Ağızları da zehir gibidir,» dedim. «Sen geceleri kaçta yatıyorsun?»

«On iki, bir arası.»

«Hemen uyur musun yoksa bir iki saat hesaplaştıktan sonra mı kapatırsın gözlerini?»

«Uyurum. Uyumadan önce yapmam gerekeni yaptığım için uykumu kaçırarak herhangi bir sorunu bırakmam geriye. Altı buçuk yedide ayaktayım. Bir yapıt üzerinde çalışıyorsam, dört-

te kalkarım. Kendiliğinden olur bu. Ben gece yazı yazmayı severim ama makinenin tıkırtısı alt kattakileri rahatsız eder düşüncesiyle bu isteğimi yerine getiremiyorum,» dedi Cengiz Tuncer.

«Benim derdim de seninkine benzer. Karım: 'Tam uyuyacağım sırada gene taka takaya başladın,' der. Oğlum; 'Odayı sigara dumanıyla doldurdun, soluk alamıyorum baba,' diye mızıldanır. Bu yüzden gece okuyor, gündüz yazı yazıyorum,» dedim.

«Yazarın evi şehirden uzakta olacak. Bahçe içinde. Çevrede kimse bulunmayacak. Karısı da bir yaratışın ne olduğunu bilecek, her işe burnunu sokmayacak,» dedi Cengiz Tuncer.

«Benim için böyle bir şeyin gerçekleşmesi olanaksız,» dedim.

«Umutunu yitirme, bir gün...»

«Bir gün olur belki. Ama o zaman da ben benden giderim,» dedim.

«Birer kahve içelim mi?» dedi Cengiz Tuncer.

«İçelim şef,» dedim.

Kerim Korcan, fermuarlı siyah çantasıyla girdi içeriye. Merdiveni çıkmak yormuştu onu. Yüzü kızarmıştı. Sık sık soluyordu. Selam verdi, ellerimizi sıktı, koltuğa oturdu. Cengiz Tuncer, Kerim Korcan'a baktı, «Ne içersin Korcan?» dedi.

«Bir çay içeyim Cengiz'cim,» dedi Kerim Korcan.

Cengiz Tuncer, kitap satış bölümüne seslendi: «Erdoğan!»

Erdoğan uzun siyah saçları, esmer yüzü, daracık pantolonuyla eşikte belirdi, uykulu gözlerini Cengiz Tuncer'e dikti.

«Bize iki orta şekerli kahve, iki su, bir de çay.»

«Ne haber Kerim abi?» dedim. «Nasılsın?»

«İyiyim be anacım, sağlığım yerinde çok şükür, sen nasılsın?»

«Canım burnumda. Hiçbir şeyden memnun değilim.»

«Kim memnun ki? İnsanı memnun edecek değil de memnun etmeyecek şeylerde dolu hayat.»

«Ama çok dolu Kerim abi. Tıka basa dolu. Boş yerini bırakmamışlar,» dedim.

«Yapanlar ters yapmışlar her şeyi. Biz onların ceremesini çekiyoruz. Mümkün mertebe her şeyin sana zarar vermemesi için çalışacaksın,» dedi Kerim Korcan.

«Mümkün mü Kerim abi?» dedim. «Cengiz'e de anlattım ya. Sabah erkenden kalktım. Hızlı hızlı yürüdüm. Bir şeyi kovalıyordum sanki. Yok etmek istediğim bir şeyi yakalamaya çalışıyordum. Gazeteyi okuyunca beynimden vurulmuşa döndüm. İki genci, soydukları şoförü öldürdükleri için idama mahkûm etmiş-

ler. İçimi oydu bu haber. Ölen, öldürenlerin hayatlarını, kişiliklerini düşündüm. Ne dersin, asarlar mı?»

«Belli olmaz,» dedi Kerim Korcan. «Temyizi var bu işin. Temyiz, kararda birtakım eksiklikler bulursa paçayı kurtarırlar.» Çantasını yandaki sehpa'ya koydu. Kitap satış listelerini gözden geçiren Cengiz Tuncer'e baktı: «O sırada hapisteyim Cengiz'cim. Mahkûmun biri kavga ettiği birini dövmüş fena halde, döverken de sövmüş. Dövmekten ayrı, sövmekten ayrı ceza kesmişler. Anlattı bana. 'Otur şuraya,' dedim. Bir dilekçe yazdım. Dövüşürken sövüşmenin normal olduğunu, hakaret sayılmayacağını belirttim, iki gün sonra: 'Yanlışlık falan yapıldı,' dediler, sövme cezasını kaldırdılar. Birisine elini sürmeden söversen ve bu tespit edilebilirse şahitlerle, kafadan altı ay yedin demektir ama kavga ederken öfkelenip sövdün mü ona ceza yok, cezadan muafsin.»

«Bu işte de, şoför delikanlıları kıskırtmış. İfadeleri öyle,» dedim.

«En sıkı kanunda bile bir boşluk, bir püf noktası bulunur, yeter ki avukat, avukat olsun. Yoksa hiç dinlemezler asarlar. Avukatların çoğu haybeci, burunlarının ucundaki maddeyi göremiyorlar. Hukuk onların yüzünden aksıyor, hukuksuzluğa dönüyor. Bir adamcaaz var, hafif bir suç işlemiş. Zavallının biri Bir gün: 'Aga, sen kaç aydır burdasın?' dedim. 'İki ay Altı ay daha yatacam,' dedi. 'Anlat bakayım,' dedim. Anlattı. Lafını bitirir bitirmez: 'Tamam, sen yarın tahliye oluyorsun,' dedim. Şaşırdı. Yazdım dilekçeyi. Ertesi günü allahaısmarladığa geldi. Avukat ellerini ovuşturup özür üstüne özür diliyor: 'O maddeye hiç dikkat etmedim,' diyordu. Niceleri böyle pisi pisine yatırıyor.»

«Çay?»

«Bana,» dedi Kerim Korcan.

Kahve fincanlarını, şişeleri Cengiz Tuncer'le benim önüme koydu. Bir sigara yaktım. Önden Abbas Sayar, arkasından da Aydın Emeç girdi odaya. Abbas Sayar çekingen çekingen yürüdü. Ellerimizi sıktı. «Ordan bir koltuk getirin!» diye seslendi Cengiz Tuncer. Abbas Sayar koltuğa ilişiverdi, ellerini sarkıttı. «Hoş geldiniz, Yozgat'tan mı?» dedi Cengiz Tuncer. Abbas Sayar gülümsedi: «Zonguldak'tan geliyorum,» dedi.

Cengiz Tuncer öne eğildi, kaşları kalktı indi, gözleri açıldı. (Şaşırdığı zaman hep öyle yapardı.) «Anlayamadım, Zonguldak'ta bir işiniz mi vardı?» dedi.

«Uzun zamandır görüşmediğim hâkim bir arkadaşım da ko-
nuktum. Dört gün kaldım. Sonra bir kömür şilebine atladım...»
dedi Abbas Sayar.

«Bu güzel işte,» dedim.

«Kaptan bizim hâkimin arkadaşımı. Gemiye biner binmez
sofra kuruldu. Yolculuğumuz çok rahat, çok zevkli geçti. Bu
yolculuk benim için değişik bir şey oldu.»

«Çelo'ya çalışıyor musunuz?» dedim.

«Bazı eklemeler yapacağım. Zor yazıyorum ben. 1954 yılın-
da yazmıştım Çelo'yu, *Yılkı Atı*'ndan önce.»

«Eee, peki?» dedim.

«O zaman bitiremedim, bıraktım. Şimdi yeniden yazıyorum.»

Kerim Korcan'ı gösterdim: «Tanışıyor musunuz?»

«Tanışıyoruz,» dedi Abbas Sayar, ama gene de doğruldu,
Kerim Korcan'ın elini sıktı: «Nasılsınız efendim?»

«Teşekkür ederim,» dedi Kerim Korcan, ellerini göbeğinin
üstünde kenetledi, başını sağa yatırdı.

Abbas Sayar, zayıf olduğu için uzun boylu görünüyordu.
Boyuna göre biraz iri duran başındaki saçlara ak düşmüştü.
Kalın, kumrala çalan bıyıklarının arasında kırçıl teller çoğun-
lukta. Yüzü, üç dört günlük bir sakalla kaplı olduğu, uyku-
suzluktan doğan bir yorgunluk da buna eklendiği için diriliğini
yitirmiş gibiydi. Gözleri de yanakları da kızarmıştı. Konuşurken
ağızından tütün karışığı bir alkol kokusu yayılıyordu ortalığa.
İstanbul'da on beş yıl kalmış, bir basımevini yönetmiş, Orhan
Veli'lerle arkadaşlık yapmıştı. Bir ara şiirle de uğraşmıştı. İs-
tambul'a gelir gelmez ilkin Sirkeci'de bir oteli bulunan Halim
Uğurlu'yu arar, sonra kimi görecekse görürdü. «Bugün hıdırel-
lez,» dedi. «Yozgat'ta bugün herkes bayram yapar. Esnaflar dü-
kânlarını kapar, mesire yerlerine giderler. Kızlar, delikanlılar
işmarlaşırlar. Davul vurur, zurna öter, halay çekerler. Gerçek
bahar bayramı bugündür.»

Yılkı Atı'nın diliyle konuşuyordu.

«Taşlıtarla'da dün gece başladı hıdırellez,» dedim. «Öbek öbek
ateşler yakıldı. Gelinlik kızlar, gönüllerinde yatan erkekleri
Tanrı'nın kendilerine bağışlaması için dua ederek saatlerce ate-
şin üzerinden atladılar, şarkılar söylediler, oyunlar oynadılar.
Dün pazar da kurulmuştu. En azından iki yüz tane kuzu, oğlak
satın aldı bizim mahalledekiler.»

«Bugün onlar kesilecek ve kızartılacak,» dedi Aydın Emeç.

«Herhalde,» dedim. «Güneş doğmadan uyanmış millet, daha

önceden peyledikleri minibüslere doluyorlar çoluk çocuklarıyla. Sepetler, paketler, kucaklarda taşınan kuzular. Bir gürültü, bir telaş... Bizim komşu dört kasa bira, beş tane de büyük Yeni Rakı aldı.»

«Bizim orda da bakkallar hıdrellez günü dükkânlarını kapadıklarından bir gün önceden satacaklarını satarlar. Erken davrananlar içkilerini tedarik ederler. Ya da 'Bana şu kadar bira, şu kadar rakı ayır,' diye tembih edeceksin. Etmedin mi şunun bunun eline bakarsın,» dedi Abbas Sayar.

«Akşam saat sekizde Taşıtlarla'da bira kalmamıştı,» dedim.

«Bir de dönüşlerini seyretmeli,» dedi Kerim Korcan. «O nesheden, o canlılıktan eser kalmamıştır. Hepsi pestile dönmüştür. Bugün kavga da olur.»

«Kavga böyle eğlencelerin tuzu biberidir,» dedim. «On sekiz yaşındaydım ve aynı yaşta olduğumuz sekiz arkadaşım ile birlikte hıdrellez günü erkenden Heybeliada'ya gitmeye karar vermiştik. Adada geçireceğimiz saatleri düşündükçe heyecanlanıyor, hayatımızı renklendireceğini sandığımız olaylar üzerinde hayaller kuruyorduk. İki gün önceden hazırlanmıştık. Dolmalar, köfteler yaptırmış, yumurta, patates haşlatmıştık, yeterince bira ve şarap almıştık. Vapur tıklım tıklımdı. Her yandan akordeon, gitar, mandolin, kanun sesleri, coşkun şarkılar duyuluyordu. Hava külrengi bulutlarla kaplıydı. Serin bir rüzgâr esiyordu. Deniz dalgaları ıriydi, vapura sağdan soldan yükleniyor, kenarda duranları ıslatıyordu. Güneş, kimi zaman gündüz görünen ayın rengiyle bir iki dakikalığına çıkıyor, bizleri sevindiriyor, 'Yaşasın!' diye bağırıyor ama sevincimizi kursağımızda bırakıp karanlık bir bulutun arkasına gömülüyordu. Vapurdan iskeleye adımlarımızı atmak üzereyken Süleyman büyükçe bir paketle yanıma sokuldu. Kaş göz işaretiyle ne olduğunu sordum, parmağını ağzına götürdü ve bir an önce dışarıya çıkmak, en güzel ağaç altlarını kapmak amacıyla yerinde duramayan tedirgin kalabalığın arasına karıştı. Onu, yokuşun başında bizi bekler bulduk. Kazandığı başarıdan ötürü kendisini kutlamamızı istiyordu. Ortada bir paket vardı, kimse sahip çıkmıyordu. Biri, 'Bu kimin?' diye sormuştu. Kimi omzunu kaldırmış, kimi karşısındaki yüzüne bakmış, Süleyman da ayakyolundan geliyormuş gibi yaparak, 'Benim,' demişti. İki büyük Taşdelen suyu, üç ekmek aldık ve yokuşu tırmanmaya koyulduk. Paketini unutana bir yandan acıyor bir yandan da enayiliğiyle alay ediyorduk. İri ağaçların hemen hemen tümü tutulmuş, geriye kimsenin tenez-

zül etmediği kırıpiyos ağaçlar kalmıştı. Yeşil ve dipdiri otların arasından kahverengiyle uzanan bir patikanın sol yanındaki ayaklarımızın içine yumuşak yumuşak gömüldüğü çayırığa oturduk. Üç dört metre ötemizde yaygılarını yayıp yiyeceklerini çıkaran dört kişiye selam verdik: 'Afiyet olsun,' dedik. Otuz yaşlarında görünüyordardı ve esmer olanı dizlerine yatırdığı kanunun anahtarlarını çevirerek sesini ayarlıyordu. İyi yere gelmiştik. Kanun çalınacak, içkiler içilecek, şarkı söyleyeceğiz, doyasıya eğleneceğiz, henüz bir iki yıllık bir geçmişi bulunan taze serüvenlerimizi bininci kez ballandıra ballandıra anlatacağız falan... Gazete kâğıtlarının üstüne yiyeceklerin bir kısmını koyduk. Bozcaada şaraplarının mantarlarını çıkardık, çay bardaklarına doldurduk; 'Sağlığınızla' diyerek yanımızdakilere, ilk yudumları aldık.

Sevinçliydik! Şu bulutlar da bir dağılsaydı, güneş bir görünseydi sevincimiz iki katına çıkacaktı ama...

Erkenden gelen aileler, hemen bir iki taş bulup ocak yapmışlar, tencerelerini oturtmuşlardı. Yanmış çırpı kokusu, yemek kokusu geliyordu ötelerden. Abiler, kardeşleriyle birlikte uzun kuyrukları rüzgârda hışır hışır eden büyük, renkli uçurtmaları uçuruyorlardı. Baharlık ince giysilerinin en güzelleriyle, en göz alıcı olanlarıyla donanmış genç kızlar, gruplar halinde eğilip kalkıyor, kahkahalar savurarak çiçek topluyorlar, arada bir bizleri süzüyorlardı.

Salıncaklar kurulmuştu. Yaşlı kadınlar bile sallanıyorlardı.

Bizden daha küçük bir kalabalık birdirbir, uzun eşek, çatal matal kaç çatal oynuyorlardı.

Kanuncu, bir taksime başlayınca coşmuştuk ve 'bulunan paketten' çıkan pastalardan onlara da 'ikram' etmiştik.

Şortlarını giymiş üç öğrenci kız voleybol oynuyordu.

Küçük çocuklar güreş ediyor, birbirlerini kovalıyorlardı.

Sami, üç yüz metre ilerimizdeki çam ağaçlarının sıklaştığı ve büyük gürültülerin geldiği kalabalığı göstererek: 'Ben söyle bir dolaşayım bakalım, ne var ne yok,' demiş gitmişti. On beş dakika sonra heyecanla geldi. 'Burda hayat yok, orasını bir gör-seniz...' Kızlar dans ediyorlardı, körebe, yüzük oynuyorlardı. Akordeonlar çalınıyordu. Hem gitmek hem de gitmemek istiyorduk. Bir biçimsizlik olabilir, kavga çıkabilirdi. İçkiliydik çünkü, bir yerde 'sapıtıverirdik'. Dinletemedik. Gittik ve yeni yerimize yerleştikten yarım saat sonra korktuğumuz başımıza geldi, 'Kızlara sulanmayın.' diyen bir delikanlı topluluğuyla kav-

gaya tutuştuk. Dövdük, dövüldük, ağızlarımız, burunlarımız kanadı, gözlerimiz şişti. Şaraplar döküldü, yemeklerimiz çiğnendi, topraklandı ve ilkin küçümsediğimiz, oturmak istemediğimiz ağaçlardan birinin altına yenilmiş, yorgun ve perişan bir durumda çöktük. Uzun bir süre konuşmadan durduk. Önümüze baktık. Derken Sami'yi suçladık, ilişkimizi kestik ve kovduk.»

«Çok güzel bir bayramdır bu!» dedi Abbas Sayar. «Yozgat'ta otuz bin nüfus varsa bunun yirmi beş bini çalışmaz. Hidrelleze bizde 'eğrice' denir.»

«Ne demek o?» dedi Kerim Korcan.

«Yerel bir deyim ama anlamını bilmiyorum, araştırmadım,» dedi Abbas Sayar.

«Hidrellez günlerini denemişimdir, hep sisli, puslu olur, insanı korkutur. Ama sonra sonra biraz açar,» dedi Aydın Emeç.

Uzun boylu bir adam içeriye girdi: «Cengiz Bey...» dedi.

Cengiz Tuncer, ayağa kalktı: «Buyrun benim,» dedi. Odadan birlikte çıktılar.

«Dehşetli bir sis vardı, vapur zor geldi,» dedi Kerim Korcan.

«Bugün yağmur yağar bizim orda,» dedi Abbas Sayar, bakışlarını üzerimizde dolaştırdı. «Kırdarken yağmura tutulanların kaçışmalarını seyrettiniz mi?»

«Unutulmaz bir resimdir,» dedim. «Öfkeler bile öfke değildir. Sevincin hafifçe sertleşmesidir. Bir mayıs günü Lüleburgaz tarafına gitmiştik. Yemeğe oturur oturmaz ilk iri damlalar düştü, arkasından sağnak bastırdı. Çılgınlık, kaçışmalar... Kızların giysileri bedenlerine yapışmıştı.»

«Buyurduğunuz gibi, yağmurun ettiğine kimse kızmaz,» dedi Abbas Sayar. «Baharın özünde, kokusunda öyle bir sıcaklık var ki, sıkıntıyı sürer götürür.»

«Öyle,» dedi Aydın Emeç. «Kolejdeyken sık sık kıra giderdik, kuzu çevirirdik, rahatlamış, pislikleri atmış bir içle geriye dönerdik. Hiçbir şey yapmasak temiz hava alırdık ve başımızı yastığa koyar koymaz uyurduk.»

«Şehir hayatı insanı insanlıktan çıkarıyor,» dedi Abbas Sayar.

«Öyle,» dedi Aydın Emeç.

«Bütün milletin benzi sapsarı. Veremli gibi,» dedi Kerim Korcan.

«Uygarlık gelişince daha da sararacak insanın benzi,» dedim. «Kapalı yerlerin, havasız odaların mahpusu olacak.»

«Aydın Bey, bir dakikanızı alabilir miyim?» dedi Abbas Sayar.

Aydın Emeç kalktı, birlikte denizin görüldüğü pencerenin önüne gittiler, orda yavaş seslerle konuşmaya başladılar.

Günel Altıntaş'ın Burgaz sularına yerleşmiş bir arkadaşı vardı; adı İrfan'dı. "Balık Adam" da diyorlardı. Denize duyduğu sevginin ayrıntılarında lezzetli balıkları kolaylıkla yakalama isteği de gizliydi belki ama, bambaşka ve ıslak bir dünya olan denizi tutkuyla inceliyordu, ordaki hayatın peşindeydi. Suyu girince derinlerdeki karanlığın büyüyle kendinden geçiyor, dışarıya çıkmak istemiyordu. İrfan'ı anlamaya çalışan bir de kaloriferci İbrahim vardı. Sevimli, neşeli, nüktedan bir adamdı; kısa boylu, tıknaz, çok kuvvetliydi, Günel'i bir keresinde kucaklamış, kemiklerini çatırdatmıştı. Günel Altıntaş, her cumartesi Burgaz'a gidiyor, güneşin battığı ve dalgaların durulduğu saatlerde İrfan'ın avladığı balıkları kıyıdaki küçük bir mağarada kızartıp yiyor, sabahlara kadar içki içiyor, konuşuyor; az ötede hipilerin cümbür cemaat doluştukları, esrar, LSD içtikleri ve bu «kuru» içkilerin beyinlerinde meydana getirdiği çok değişik sarsıntıları davranışlarına geçirdikleri büyükçe bir mağaradan gelen gürültüleri dinliyorlardı.

Değişik bir yaşamdı bu, Günel Altıntaş'ı çoğaltıyordu. Halil İbrahim Bahar'la bana bu Burgaz hikâyelerini ballandıra ballandıra anlatıyordu.

Karar vermiş, «Gidelim bakalım, ne olacak?» demiştik.

İrfan'la İbrahim bizi Burgaz'da bekleyeceklerdi.

Benim için balık tutmak ve yemek değil, çamlar arasında dolaşmak, dört bir yanı sularla çevrili bir toprak parçasının korkulu yalnızlığını yaşamak, (Cengiz Tuncer adaları sevmezdi.

Her an ada çökecekmiş gibi bir duygu kıpırdardı yüreğinde.) şehrin yıllardan beri saflığını kaybetmiş havasından, gürültüsünden, tiksintimi diri tutan hilekâr ve eskimiş yüzlerden, uzaklaşmak önemliydi.

Yola çıktık. Çağaloğlu Yokuşu'nu edebiyattan söz ederek, bir yere gidişi anlamlandırarak indik. Günel Altıntaş'ın Emin-önünden aldığı susamlı simitler gevrekli.

«İkinciyle gidelim,» dedi Günel.

Yarım ağızla itiraz ettik ve ikinciye girdik. Sıraları küçük memurlar, esnaf, gecekondu, Anadolu, okumayazması olmayanlar doldurmuştu. Giyimlerimize, kitaplarımıza, dergilerimize merakla bakıyorlar, konuşmalarımıza kulak veriyorlar, bu, üç birinci mevki yolcusunun neden ötürü aralarında bulunduğunu anlamaya çalışıyorlardı.

Halil İbrahim Bahar gri, ekose elbiselerini giymişti. Kuru saçları kabarıktı. Boynundaki siyah yünlü atkının bir ucunu sağ omzundan aşağıya sarkıtmıştı. Sık sık burnunun ucuna doğru kayan gözlüklerini düzeltiyordu. Dizlerinin üstüne koyduğu Yorgo Seferis'in *Üç Kırmızı Güvercin*'ini açıyor, kimi zaman yüksek sesle ve heyecanla, kimi zaman da sadece dudaklarını kıpırdatarak okuyor, gözlerini yumuyor, bir süre düşünüyor: «Çok güzel, çok güzel, büyük şair,» diyordu ve şiirin mutluluğuyla parlayan gözlerini bulanık sulara çeviriyordu.

Günel Altıntaş «Soyut»ta yayımlanacak bir yazıya göz gezdiriyor, düzeltmeler yapıyor: «Bu yazı girmez, Türkçe değil, bir rezalet!» diyordu.

Cebimde, Seferis'in «Amansız bir ayna şu beyaz kâğıt» diye tanımladığı ne yazacağımı bilmediğim, belki de çarpık çurpuk resimlerle dolduracağım, birkaç satır çiziktirdikten sonra öfkeyle buruşturup atacağım ya da ellerimi sileceğim bir tomar kâğıt vardı. Sigara üstüne sigara içiyordum. On sekiz yaşındayken adı Peruz olan Ermeni bir sevgilim vardı. On beş yaşındaydı, esmerdi, inatçıydı ve çok konuşmazdı; sevinçlerini, üzüntülerini, karşı koyuşlarını ya da boyun eğişlerini bakışlarıyla duyurmayla çalışırdı. İlk erkeğiydim ve böyle olduğum için de övünüyordum. Burgaz'ın rüzgâr altındaki iskelesinde el ele tutuşmuş yürüyorduk. Yolcuların çoğu faytonlara binmişti. Arabacılar bisiklet ziline benzeyen zillerini neşeyle çalıyorlar, atları tırıs kaldırıyorlardı. Eşeklerin sırtına binen kazların atıkları kahkahalarda, hem bir düşme korkusu hem de taze bir şehvetin coşkusu gizliydi. Yanımda gazete kâğıdına sarılmış kırk santim

boyunda iki yüzlü, alüminyum saplı bir kama vardı. Sıcaktan bunalmış, çiğ ve ılık kokularını salmış fundalıkların arasına girer girmez yere saplamıştım. Otlara düşen ince uzun gölgesi, güneşin ışınlarıyla gözleri kamaştıran bir biçim alan pırıltısı, saldırmaya karar verenlerin cesaretlerini kıracak güçteydi. Güneş batarken kalktığımızda, pantolonumun dizleriyle onun eteğinin arkası yemyeşildi, dağılan saçlarımıza çöpler dolmuştu, dudaklarımız kabarmıştı ve ezilen otlara dalgın dalgın bakmıştık.

Tarağımı çıkarırken elime buruşmuş kâğıtlar geçti. Notlar, telefon numaraları, bir iki özdeyiş... Bir kâğıt peçetede şu satırlar vardı.

Buyrukçu,

«Günlük»lerin sıhatine içiyorum.

8.6.1970

Hayati Asilyazıcı

Birden içim ılındı ve bu ılıklığın arasında Hayati Asilyazıcı'nın kısa, beyaza dönüşmüş saçlarının çevrelediği aydınlık, güvenli ve yüreğinin temizliğini yansıtan yuvarlak yüzü belirdi. Gözlükleri belirdi. İnce zevkli, entelektüel bir arkadaşım-
dı ve varlığını zenginleştiriyordu. Başka bir kağıtta da uzun bir şiirin başlangıcı.

Onun yaşadığını bilen son tanık da öldü.

Şimdi ölen yaşıyor yüreklerimizde, belleklerimizde.

Hikâyeleri, sesleri dolaşıyor masalarda

İyiliklerinden, kötülüklerinden söz ediliyor.

Ve onu ananlar da ölecek bir gün

Ölenler yaşayanlarla yaşıyor ancak.

Başka bir şey eklenmemiş. Belki de eklenmeyecek hiçbir zaman. Gene bir kâğıt peçetede Halil İbrahim Bahar'ın bir şiiri.

Öyle ölü bir yaz geçirdim ki,

güz yağmurları başlayınca üstüme düşen damlalar

gözkapaklarımı yeniden araladı dünyaya.

Bahar'a göstermedim kağıdı, tekrar cebime soktum. Yıllarca böyle dururlardı ceplerimde ve bir gün yazılar başka bir kâğıda geçirilir, atılırdı. Çekmecelerim, defterlerim ve hikâyemüsveddelerimin arasında yüzlercesi vardı.

Gökyüzü kirli çamaşır suyu rengindeki bulutlarla kaphydı.

Güneşin arada sırada çok pişmiş bir yumurta sarısı gibi göründüğü serin, sıkıntılı, yağmur yağması beklenen, insana küfür ettiren, en basit aksaklıkları bile gördürüp sinirlendiren berbat bir havanın içinde yol alıyorduk... Çanakkale'ye gidiyordum. Vapurda, o zamanlar «Hürriyet» gazetesinde çalışan Mehmed Kemal'e rastlamış, çocuklar gibi sevinmiştim. Efes Pilsen içiyordu yanındaki fotoğrafçı ile birlikte. Çanakkale'nin otuz beş kilometre ötesindeki adını saklı tuttuğu bir yere röportaj yapmaya gidiyordu. Birbirimize takılıyor bol bol gülüyorduk. Uzun yıllar arkadaşlık yaptığı Cahit Sıtkı'yı, Fethi Giray'ı, Suphi Taşhan'ı, Orhan Veli'yi anlatıyordu. Polis her yerdeydi ve yaşadıkları en büyük gerçek kuşkuymdu. Mehmed Kemal'in Ankara'daki Kalem meyhanesine birkaç kez uğramıştım. Yağ kokulu, loş ve meyhane havasını taşıyan kazık bir yerdi. Veysel Öngören hep ordaydı. Boyuna içiyor, gülüyordu. Sıcak, cana yakın, insanı tedirgin etmeyen bir adamdı Mehmed Kemal. İyi şairdi. Onun şiirlerini Agop Arad'ın tertemiz bir işçilikle yapılmış, sade, düşündürücü insanın bir yerlerini buran tablolarına benzetiyordum. Fahir Aksoy'la birlikte başlarından geçen bir serüveni anlatmıştı. Atatürk heykellerinin her gün Ticaniler tarafından parçalandığı bir dönemdi. Mehmed Kemal işsizdi. (Gene işsiz kalmıştım, demişti.) Sigortacılık yapan Fahir Aksoy, başıboş dolaşan Mehmed Kemal'e Ankara'nın yakınındaki Kalecik'e gitmek istediğini, gelip gelmeyeceğini sormuştu. Gelecekti elbet. Bir değişiklik olur, yeni yeni kişilerle tanışırdı. Ticanilerin karargâhı durumundaki Kalecik'e gitme fikri, 27 Mayıs'tan sonra Almanya'ya kaçan DP milletvekili Reşat Akşemsettinoglu'nundu. Ticanilerin şeyhi Kemal Pilâvoğlu'nun müridi ve Fahir Aksoy'un iş ortağı olan Akşemsettinoglu, Fahir Aksoy'a kolaylık göster-sinler, ağırlasınlar diye Kalecik'in önde gelenlerine bir de mektup yazmıştı. Kalecik'e gitmişlerdi. Osmanlılar'ın kervansaraylarını andıran, avlusu geniş taşlarla kaplı, ot ve hayvan pisliği kokan iki katlı bir hana inmişlerdi. Kalecikli bu iki yabancıyı önce yadırgamışlar, kafa kafaya vererek fısıltıyla konuşmuşlar, çevrelerinde kuşkulu davranışlarla dolaşmışlar ama Fahir Aksoy'un mektubunu okuyunca birden yüzseksen derece dönüş yapmışlar, akılları durduran bir yakınlık göstermişlerdi; öyle bir yakınlık ki ertesi günü on kişinin birden sigorta olması sağlanmıştı. Fahir Aksoy, kazanacakları paralardan, içkilerden, geçirecekleri hareketli günlerden söz ediyordu. Yemeklerini yedikten sonra yatmışlardı. Gecenin bir «nisfında» güm güm vuru-

lan kapının, gürültüsüyle uyanmışlardı. Bir baskın mıydı? Bir yanlışlık mıydı? Uyku sersemliği, aydınlık bir biçimde düşünmelerini engelliyordu. Derken fırlamışlardı. Jandarmalar! Kimlik cüzdanlarını alıp gitmişler, sabahleyin de geri vermişlerdi. Durum şöyleydi: O gün Ankara'da Ticaniler heykelleri parçalamışlardı, parçalayanlar yakalanamamıştı, burada olabilirlerdi, geniş bir soruşturma yapılacaktı, havanın çok gergin olduğu bir sırada, burda bulunmaları başlarına bir iş açabilirdi, Ankara'ya dönmeleri onların yararınaydı. Doğruydu. Mektup ele geçerse Ticanilerle işbirliği yapıyorlar diye bir kulp takarlar, canlarına okurlardı. Ayrıca böyle karışık bir ortamda kimse sigorta işine yanaşmazdı... İştahları kursaklarında kalmış, süklüm püklüm Ankara'nın yolunu tutmuşlardı.

Bindiğimiz gemi az kalsın bir Rus tankeriyle çarpışıyordu. Yürekerimiz ağızımıza gelmişti. Derken Biga yakınlarında denizin mavi ve derin sularında yüzen mor renkli, paraşüte benzeyen mahlûklar görmüştük. İçinden çıkamamıştık. Neydi bunlar? Kendi akıllarımızla bulamayınca, sormuştuk. Medüzlerdi ve buranın medüzleri hep böyle iri iriydi. Karanlık basmadan tüylerimizi ürperten bir tehlike daha atlatmıştık. Savarona yatıyla çarpışmaktan kıl payı kurtulmuştuk. Ölgün ışıklarla donatılmış, — burda gece hayatı yok izlenimi veren — Çanakkale'ye ayak basmış, iskelenin bitişiğindeki bir lokantaya oturmuştuk. Lokantanın yeri iyi ama kendisi sıkıntılı bir görünüm içindeydi. Mehmed Kemal, bir şişle bir zeytinyağlı biber dolması söylemişti. Ben şiş, beyaz peynir ve salata yiyecektim. Ne içtiğimiz rakıdan ne de yiyeceklerden memnun kalmıştık. Üçüncü sınıf şehirlerin her şeyi üçüncü sınıftı.

Yorgunduk. Başlarımız sallanıyordu. Denize yakın bir otel bulmuştuk, ama otelde yer olmadığı için arka taraftaki bir yerde, normal zamanlarda otel personelinin yattıkları odalarda geceleyecektik. Çukurdaydık. Hava alamıyorduk. Bahçe çöp doluydu, pisti ve kokuyordu. Sivrisinekler bulut kümeleri halinde dolaşüyor, her yanımızı kabartıyordu. Durmadan kaşınıyorduk. Sürâhilerde su yoktu, yatak örtüleri kirliydi, duvarlarda öldürülen tahtakurularının kahverengiye çalan kurumuş kan lekeleri vardı. Yorgun ve yabancı olmasaydık belki de eli yüzü düzgün bir otel bulabilirdik, ama adam kazıklama şirketleri her yerde örgütlendiği için: «Otel isteyen, otel isteyen,» diye leş kargaları gibi çevremizde dönenip duran çığırtkanlara inanmıştık... Sonra da eşşekliğimize, akılsızlığımıza sövüp durmuştuk.

Mehmed Kemal'le arkadaşı bir odada ben bir odada kaldık. Uyuyamıyordum. Gözlerim kan çanağına dönmüştü ve biber gibi acıyordu. Tahtakuruları, pireler, sivrisinekler her yandan saldırıya geçmişlerdi. Yakaladığımı öldürüyor, arada bir: «Uyudun mu Mehmed Kemal?» diye sesleniyordum.

«Uyumak mı? Ben hayatımda böyle bir cehennem görmedim,» diyordu.

«Biz yanlış yaptık. Onlara inanmayacaktık; kendimiz arayacaktık.»

«Sanatçılar saf insanlardır oğlum, bilmez misin? Kazık yemekten hiçbir zaman kurtulamazlar.»

Sabaha karşı biraz dalmıştım. Gözlerimi açtığımda Mehmed Kemal'le arkadaşı gitmişlerdi.

Rüzgâr güvertede fır dönüyor, akıp gidiyordu. Sırtımda palto vardı ama üşüyordum. Ayaklarım buz gibi olmuştu. Derken hapşırmaya koyuldum. Halil İbrahim Bahar, yakalarıyla birlikte omuzlarını kaldırdı, balıkçı kazağını giymekte olan Günel Altıntaş'a ters ters baktı, «Hadi bu akılsız, biz de mi akılsızız?» dedi, «Ne diye uyduk sanki?»

«Akılsızmışız demek ki...» dedim.

«Taze balık yiyeceğiz de bilmem ne... Alırdık bir kilo balık, yerdik.»

«Eü havada balığa çıkılmaz,» dedim.

«Balığı biz değil, İrfan avlayacak,» dedi Günel Altıntaş.

«Allah bilir sandalları da küçük ve çürük bir şeydir,» dedim.

«Biz binmeyiz. Kıyıda bekleriz, balığı tutsunlar getirsinler,» dedi Bahar.

«Kıyıda oturmakla ne olacak? Bu gezinin özelliği...» dedi Günel Altıntaş.

Halil İbrahim Bahar, sağ elini ileriye doğru uzattı: «Biz balıkçıları merak edeceğiz ve boğulmaktan kurtulduğunuzda, sandal dolusu balıklarla döndüğünüzde sevineceğiz,» dedi.

Günel Altıntaş, o gevrek kahkahalarından birini savurdu; «Hayallerinizi ne kadar çok seviyorsunuz,» dedi. «Şimdiden makineleri çalıştırmaya başladınız.»

«Bir olayı yaşamaya giderken beliren hayaller, yaşanacak olaydan çok ayrı olaylar yaratır her zaman,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«O senin dediğine ihtimal derler,» dedi Günel Altıntaş.

«Ama hayale bağlı ihtimaller,» dedim. «Yaşanacak olayın

insanı sevindiren ya da üzen bütün ayrıntılarını hayal denen güç çıkarır meydana.»

«Hayaller, görünen ve görünmeyen milyonlarca gerçeklerle dolu bir samanyoludur. En büyük evrendir.» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Siz ikiniz de romantiksiniz.» dedi Günel Altıntaş kesin bir sesle.

«Bu var ya bu, korkunç bir gerçekçidir.» dedi Halil İbrahim Bahar, bir yandan işaret parmağıyla Günel Altıntaş'ı gösterirken bir yandan da gülerek bana bakıyordu.

«Öyleyim elbet. Bir olayı yaşarken başka bir olayın hayalini kuracak kadar dengesiz değilim.» dedi Günel Altıntaş.

«Onun için kupkurusun. Şiirin değil fikirlerin çevresinde dolaşıp duruyorsun.»

«Hayaller insanı üzmekten, tedirgin etmekten, uykusunu kaçırmaktan başka bir şeye yaramaz.» dedi Günel Altıntaş.

«İş değişti şimdi.» dedim. «Sen bu sözlerinle hayalin eylemini anlatmaya çalışıyorsun, hayalin tanımını yapmıyorsun.»

«Böyle zırva şeylerle uğraşacak kadar vaktim yok benim.» dedi Günel Altıntaş.

«Şuna, hayatla uğraşacak ve kendimi yeniden yaratacak bilincim yok desene.» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Neyse.» dedim. «Siz İrfan'la balık tutarsınız, kıyıda bekleyen bizlere getirirsiniz.»

Bahar, kitaba eğdi başını. Okumuyordu ama. Günel Altıntaş'a vereceği oturaklı bir karşılık arar gibiydi. Günel, Bafra'sını tüttürüyor, rüzgâra karışıp parçalanan dumanlara bakıyordu.

Gözlerimi dalgalı, bulanık denize dikmişim. Kocaman bir su kitlesi. Milyonlarca canlı. Dünyaya katılan güzelliğin büyük bir bölümü denizden geliyordu. Bilinç, bellek, sanat eserleri ve şarkıların beslendikleri en büyük kaynaklardan biriydi deniz. Yukardan hızla geçen bulutların soğuk gölgesi düşmüştü. Kendimi boğulurken hayal ettim. Ağzıma sular giriyor, gövdem davul gibi şişiyordu ve cesedimi bir kıyıda buluyorlardı serseriler. Günel Altıntaş, eski bir "Varlık" dergisi uzattı. Kapakta Ahmet Kutsi Tecer'in gözlüklü bir resmi vardı; yaşlılık dönemini yansıtıyordu. Bir hafta önce ölmüştü. Şiirleri hafifti, yüzeyseldi. Çimdirmeden, iz bırakmadan gidiyordu karanlıklara. Ama iyi bir insandı. Uysal, kötülük nedir bilmezdi. İki kere konuşmuş ve kibarlığına hayran olmuşum.

Günel Altıntaş'ın bir hikâyesi vardı "Varlık'ta. Kokma, ko-

kuşma üstüne alegorik bir hikâyeydi. Takur tukur bir şeydi. Bir fikri, zihindeki en katı, en cansız sözcüklerle işliyordu. Beğenmedim ve beğenmediğimi söyledim.

Vapur yanaştı, halatlar babalara bağlanır bağlanmaz indik. Üç tane on sekizlik Rum kızına yiyecek gibi baktık. Tenleri güneşten yanmıştı, yüzleri ve baldırları gergindi, mini şort giymişlerdi, saçları, reklam afişlerindeki gibi uçuşuyordu rüzgârla. Rum kızlarının duygululuklarından, ateşli oluşlarından ve pek çok deney geçirmiş bir ırkın en gelişmiş örnekleri arasında yer tuttuklarından, bağlılıklarından söz ettik. Bir Rum sevgilimden ve aramızda geçenlerden heyecanlı pasajlar anlattım.

Ortalıkta dinlendirici, varlıklardaki gürültüleri bastırıcı bir sessizlik vardı.

İrfan'ı da, İbrahim'i de göremedik. Oysa Günel Altıntaş'ın dediğine göre bizi bekleyeceklerdi. Kime sorduksa: «Görmedik,» dediler. Yalnız kahveci: «Onlar Kalpazankaya'ya gittiler,» dedi.

«Bulacağız, hiç merak etmeyin,» dedi Günel Altıntaş.

Karnımız acıkmıştı. Önce bir yemek yemeliydik. Faytonların arka arkaya durdukları sidik, at pisliği kokan kıyıdaki asfaltta yürümeye başladık. Sağda, set üstünde, birkaç basamakla çıkılan tenteli, parmaklıklı güzel bir bahçe vardı. Rumlar, Yahudiler, Ermeniler en güzel masaları kapmışlar, ha bire atıştırtıyorlardı... bir yandan da kendi dillerini çabuk çabuk konuşuyor, arada bir Türkçe sözcük kullanıyorlardı. Biralar, plakiler, kızartılmış balıklar, kaplamıştı masaları. Birkaçı bizi görünce başlarını çevirdiler, domuz görmüş gibi oldular, yüzleri buruştu. Bahar'la Altıntaş bu bakışların farkına varmadılar, ama ben farkına vardım ve yüreklerindeki kinle dolu kuyuların fokurdadığını sezdim... Tükürür gibi, yumruklar gibi baktım ve başlarını önlerine eğdirdim; adalarda ve İstanbul'un en gözde yerlerinde oturan azınlıkların tümü hakkında korkunç kararlar aldım. Garsonlar hep onlara hizmet ediyordu, bize aldırış eden yoktu, gördükleri halde görmezden geliyor, gitmemizi istiyorlardı. «Bakar mısınız?» çağrısına karşılık vermediler. Öfkeden kuduracaktım. Yanımda Tâlat olsaydı burasını darmadağın ederdim ama... «Kalkın gidelim buradan,» dedim. «Pisler, kibirli boklar, deyyuslar!» diye söylendim durdum.

Kendi memleketimizde köle gibi yaşıyorduk. Onlar ofendi biz uşaktık. Onlara, bu tepeden bakmayı, bu cakalı tavırlar takınmayı sağlayanlara veryansın ettim.

İskelenin karşısındaki hareketsiz bir lokantaya girdik. İçer-

de iki müşteri balık yiyordu. Garsonların yüzleri az önce mal sahibiyile ya da birbirleriyle kavga etmişçesine asıktı. «Burası iyi olsaydı böyle sinek alvamaz, müşteriler öteki lokantaya ak-mazlardı» diye geçiriyordum içimden, ama öyle açtık ki, çare-siz oturduk ve aynen Mehmed Kemal'e Çanakkale'deki lokanta-da yediğimiz kazığa benzeyen bir kazık yedik. Kırk altı lira el-li kuruş! Yemeklerin yarısını tabaklarda bıraktık. Bahşiş ver-medik ve yürüdük.

«Ben burda İrfan'la İbrahim'i bekleyeceğim,» dedi Günel Al-tıntaş, kahvenin içine girdi.

«Hadi biz dolaşalım,» dedim Halil İbrahim Bahar'a.

Sola giden yumuşak asfaltı geçtikten sonra sağa saptık, be-ton bir yola girdik. İki yanda bahçeli köşkler sıralanmıştı. Ya-bani bir sarmaşık gülü pembe çiçekleriyle kiremitlere doğru tırmanıyordu. On, on beş yaşındaki kızlı erkekli Rum çocukları top oynuyorlardı. Aralarından geçerken durdular, biri topa bastı ve bizi çapkın çapkın süzdü. Göğüsleri yumruk büyüklü-ğündeydi, yanaklarını al basmıştı, gözleri ışı ışıldı. Tepeye, çam-ların yoğunlaştığı yere yöneldik. Rüzgâr kesilmişti. Ot ve gül kokuları, arkasından da tertemiz bir hava çarpıyordu burnumu-za. Bahçesine çeşitli güller dikilmiş bir köşkün önünden geçtik. Yeni doğurmuş al bir atla, upuzun ayaklı, hareli gözlü bir tay du-ruyordu. Tay bir tutam taze otu kemiriyordu. Güllerle ku-şatılmış bir köşkün önünde durduk, hayranlıkla bakmaya ko-yulduk. Bahar, öteki güllerden ayrılan sarı bir güle dikti göz-lerini, bir süre düşündü ve konuştu: «Ve güller de, içlerinde on üç, on dört yaşlarında kızların olup olmadığını bilmediğimiz bal-konlardan gökyüzüne tırmanıyordu. Ve biz bunu dahi gördük.»

Solda yepyeni köşkler vardı; bizim olması gereken, geniş odalarında bir şeyleri arayarak dolaşacağımız, sessizliğinin ko-yu derinliğine gömülerek yazılar yazacağımız, “yazma” büyü-sünden sıyrılır sıyrılmaz denizin büyüüne yakalanacağımız... Birisine duvar çekiliyordu. Bir işçi iri bir taşı yerleştiriyordu ma-lanın tersiyle vurarak. Yol biter bitmez toprağa bastık, ayak seslerimizi iştmez olduk. Çamların eğri büğrü dalları arasından çok aşağılardaki hafif kırışık, mavi ve masalsı anlamlarla do-lu denizi gördük. «İntihar etmeye elverişli bir yer,» dedim.

«Ve de sevişmeye,» dedi Bahar.

«Evet, uçuruma yakın bir yerde ölüm korkusunu yaşaya-rak sevişeceksin,» dedim.

«Unutulmaz olur böyle bir sevişme. Hem kazanma, hem de kaybetme duyguları unutulmazlığı yaratır,» dedi Bahar.

Önümüzdeki yaşlı bir çam ağacının dalını kırmışlardı. Kırılan yerden çamın yapışkan özü akıyordu. Elimi sürdüm, zamklandı. Mis gibi kokuyordu. Bir parça kopardım ve Bahar'a uzattım. Kokladı, baktı uzun uzun ve: «Asmalar kesildikten sonra ağlarlar. İri iri, içleri aydınlık damlalar düşer yere ya da bir yaprağa. Onun gibi, insanın içine iri iri damlalar halinde düşmeli şiir,» dedi. «Bu çam sakızı gibi yapışmalı insanın içine, varlığının bir parçası olmalı, çıkmamalı, kaplamalı her yanı; her şey kaybolmalı o kaybolmamalı. Ya da her şey kaybolduktan sonra kaybolmalı.»

Hafif, şiirimsi bir rüzgâr esti, çamların iğneli yapraklarını hışkırdattı, denizin mavi yüzeyi menevişlendi. Elime bir yaprak dokunmuş ve düşmüş gibi geldi bana. Aslında bu, güneş ışınlarının dalların arasından süzülerek varlığımda meydana getirdiği gölgeli, yaprak biçiminde bir oyundu, bir uyarmaydı.

Halil İbrahim Bahar, *Üç Kırmızı Güvercin*'i okumaya koyuldu. Sesi kısıktı, çizgiliydi ama içtendi, anlamlıydı. Bütün yüreği, duyguları, duygularındaki zengin titreşimler ve şiirden fıskıran soylu güzellik o sesi bir insan sesine değil de ilahların şiirli sesine dönüştürdü. Etkileniyordum. Gözlerimi yummuştum ve Seferis'in şiirlerinin asmadan damlayan iri damlalar örneği ruhuma damladığını seziyordum. Sağlam bir yapısı vardı dizelerin. Dizeleri oluşturan sözcükler, yaşadığımız bir anın, bir durumun ayrıntılı bütününe yansıtıyordu. Kendi yaşamımla Seferis'in ortaya koyduğu yaşam arasında çok ince ve sık dokunmuş ilintiler buluyordum. Yadsınmaz bağlar buluyordum. Duyguların eylemlerdeki yükselip alçalmasını meydana getiren ölçü, varlığımıza egemen olan ölçülerin üzerinde düşündürmeye sürük-lüyordu beni. İçimde yepyeni, şu anda çatlayan tohumlardan fıskırmış gibi taptaze, Seferis'in şiirlerindeki sıcaklığa yaklaşan ve hem ortaya koyduğu çizgiyle bitişen hem de çok ayrı bir kimlikle kendilerini varetmeye çalışan şiir grupları kaynaşıyordu. Bunların daha derinlerinde birtakım ilkel ve cılız dizeler, bu dizelerin kaygan yataklarında magma tabakaları hareket halindeydi. Büyük bir yolculuğa çıkmış, koşup duruyordum zamansızlığın baş döndürücü genişliğinde. Bir yandan da o yumuşak o ipek gövdeli şiirler, benliğimdeki tepki merkezlerini ayaklandırmak için baskı yapıyordu ve gerçekten de belirsiz birtakım şeylere, canlı olduklarını sandığım kalabalıklara tepki gös-

teriyordum; ne kadar güç varsa ayaklanmıştı. Ama tuhaf bir durumdu bu. Çünkü tepkiyi hazırlayan koşulları, tepkinin yöneldiği amaçları bilmiyordum. Belki de bir tek amaç gütmüyordu, her şeye yönelmişti, her şeyi bir araya toplayacak, silip süpürecek, bir uçurumun kenarından fırlatacak, hemen geriye dönerek yeni bir yapının temellerini atacaktı. Beni tepeden tırnağa değiştirecekti ve arkasında çelişkileri yok edilmiş uyumlu, dengeli bir evren bırakarak kaybolacaktı. Bir tahminden öteye geçemezdi bütün bunlar. Ama kesin olan şeydu: Az önce renklerini, biçimlerini, ağırlıklarını hissettiğim nesneler, algılarımın uçlarındaki görüntülerle birlikte buharlaşmış, dış dünyayla ilişkilerim kesilmişti. Şekilsiz bir boşlukta uçuyordum coşkulu büyülerin yağmurlarıyla ıslanarak. Birçok meyvenin karışımından meydana gelen bir tatla sarhoştum. Deniz, gökyüzü, güneş, yıldızlar, şehirler, ağaçlar yoktu bu tadın etki alanını yayma olanağını araştıran öğelerin arasında. Hiçbir görüntüye rastlamıyordum. Duyuyordum yalnız. Duyuyordum ve yaşıyordum. Düşüncelerim, gürültülü bir burguyla içinde bulunduğum evrenin duvarlarında sayılamayacak kadar çok delik açmış olsaydı ve oraya kendinden parçalar sızdırsaydı, bu tadı düşümde bile göremeyecektim. Elbet öyle olacaktı. Beni bir yerlerimden yakalayıp binlerce karmaşık sorunun yığın yığın durduğu ve ırtlağıma kadar acılara gömüleceğim bir yere itecekti. Oysa şimdi kurtulmuştum kendimden ve kendime bağlı her şeyden. Yürüyordum, uzanıyordum, dinleniyordum, koşuyordum, yuvarlanıyordum, gülüyordum, bilinçsizliğin kaygan yokuşlarından çığlıklar atarak kayıyordum. Ama bu kurtuluş çok sürmedi. Bir çıkırdı mı işittim, beynimdeki bir kıvrım mı titredi, ruhumdaki bir karanlık sessiz bir köşede duran başka bir karanlıkla mı birleşti, bir böcek otları mı yatırdı, bir tohum başka tohumlarla çiftleşerek onları çatlattı mı ne oldu, bilmiyorum, ansızın gözlerimi açtım ve Halil İbrahim Bahar'ı seçtim. Siyah, dağınık, kalınlaşan ve camdan başka bir maddeye dönüşen gözlüklerini, yüzüne bir sinirlilik, bir hırçınlık veren saçlarını, gün ışığıyla kıpır kıpır eden ince, tedirgin ve bir şeye, bir sözcüğe, bir konuya, bir içkiye istekle koşan ama hemen bıkan dudaklarını, Seferis'in dizelerinden yayılan mucizevi güzelliklerin tozlarıyla dolu ve tozların sık sık anaforlaştığı, kırmızı, siyah ve lacivert bakışların şimşeklendiği gözlerini gördüm. Küçük öğrencilerin Çin evlerinin damlarına benzettikleri çamları, kahverengi top-rağı, esrarlı bir durgunluğu sürdüren denizi, bir yapının keskin

bir köşesini gördüm ve hiçbir anıya, hiçbir çağrışıma tutunmadan sonsuz ve renksiz bir boşlukta asılı kaldığım süre belleğimdeki ölümsüz anların kaynaştığı seçkin bölüme yerleşti. Ve sızlatıcı bir acı belirdi. Oysa insanın elini, ayağını dilini, gözlerini karmakarışık eden bir sevinç kadar, derinleri dolaşan ve topladığı kara bitkileri yüreğin çürümüş topraklarına ekerek büyüten bir hüznün kadar sürmesini istiyordum bu düşün. Ama uyanmıştım işte. Sihirli örtüyü aralayıp çıkmıştım. Bilincimin dikenli avucuna düşmüştüm gene. Halil İbrahim Bahar, sayfaları çeviriyor, heyecanla, sevgiyle, aradığı büyük şiirin en sağlam örneklerine rastlamanın ürpertici sevinciyle okuyordu. Sesini, el kol hareketleriyle güçlendiriyor, etkisini çoğaltıyordu. Kendi şiirlerini okumaktan kaçınırdı. Bir istek olunca yüzü kızarır, şaşırır, konuyu kapatma çarelerini arar, birisine bir soru sorardı. Yazdıklarına güvenemediğinden değildi bu. Hayır... Güveniyordu. Tutumu böyleydi. Defterleri vardı, aklına geleni defterlerine yazardı; yazdıklarının çoğu şiirle yüklü pasajlar, tablolar, özdeyişler, izlenimlerdi. Bu defterlerdeki cevher, ansızın — Hızır sesine benzeyen bir sesle — çağırırdı Halil İbrahim Bahar'ı. Defterleri altüst eder, şiirleri giydire, kuşatır, ortaya çıkarırdı. Bir klişe bağlı değildi, ün, reklam peşinde koşmuyordu, soylu bir mısra bulmak, onu mutlu etmeye yeterdi. Sanatın pazarlıklı mezbeleliklerinde tezgâh kuranlardan iğreniyordu. Erdemli yüceliklere erişmek, orada var olmak istiyordu.

«Bu şiiri dinle,» dedi.

*Işıқта üç kırmızı güvercin
Ahınyazımızı çiziyorlar
Renkleriyle davranışlarıyla
Sevdiğimiz kişilerin.*

«Güzel,» dedim. «Cevat Çapan da epey çalışmış.»

«Bu da fena değil,» dedi.

*Üç yıl boyunca
Hiç durmadan haberciyi bekledik.
Gözlerimizi diktik
Çamlara, kıyıya, yıldızlara.
Bir olup sabahın demiriyle, omurgasıyla geminin
İlk tohumu arıyorduk
Eski oyun yentiden başlasın diye.*

Bir sigara yaktım ve tertemiz havayla tazelenen ciğerlerime istekle doldurdum dumanları, ağzımdan burnumdan bol bol çıkardım. Seferis'in dünyasına girmeye, o dünyanın canlı, soluyan bir üyesi olmaya, her sözcüğün üstünde yükseldiği anlamı kavramaya çalışıyordum. Çalışmamın veriminden memnundum. Durumları, ilişkileri, insanın hayatında hareket eden ya da duran her şeyi, sorunları, olayları, hüznüleri, sevinçleri, sıkıntıları açık seçik görebiliyordum. Kendimin neyi nasıl anladığını, bir yerden bir yere varmak için hangi aşamalardan geçmek gerektiğini, bu aşamaların hangi tehlikelerle kuşatıldığını tespit ediyordum. Deminki gibi düşler âleminde değildim. Zihnim açıldı, gürültülü ama doğurgandı, boyuna yaratıyordu; irili ufaklı, renkli ve renksiz tohumlar çatlayıp yarıyor, fikirler art arda çıkıyordu ortaya. Duygularım sınırsız bir alanı dolduruyor, çeşitli sesler çıkarıyor, oyunlar oynuyor, ağlarını en ince davranışların, en hüznülü, en sevinçli sözcüklerin yüzdüğü denizlere atıyordu. Aynı anda belleğim sıtmaya tutulmuş gibi titriyor, anıları sığındıkları köşelerden dışarıya uğratiyordu.

Halil İbrahim Bahar, okuyordu:

*Her kapı sessizlik dolu, damla akmadan
Ruhunu oynuyor mağara sanki kumarda ve yitiriyor*

Halil İbrahim Bahar, gözlüğünü düzeltti.

*Kendini tanıyacaksa ruh diyorlardı
Bir başka ruhun derinlerine bakması gerek.
Ve kürekler vuruyordu denizin yaldızına
Gün batarken.*

Ağır ağır yürüyorduk. Bahar kitabı kapatmıştı, ötelere bakıyordu, konuşmuyorduk. Sarhoştuk. Olmuş şiirlerin, ham şiirlerin, yeşil şiirlerin binlerce sesli ormanlarında sessiz sessiz dolaşıyorduk. Bir sandalyede bacak bacak üstüne atarak oturan Günel Altıntaş'ı görünce ayıldık, oraya kadarki yaşantımız anılaştı. İbrahim'le İrfan görünmemişti. Onlar bizi değil, biz onları bulacaktık Kalpazankaya'nın oralarda. Faytonların park ettiği yerden geçerken Sait Faik adını okuduk duvara çakılı tabelada. Bu at sidiği kokan küçük alandan geçerken kim bilir burnunu nasıl sıkar, kim bilir nasıl söverdi. Onun ayaklarının binlerce kere bastığı yerlere basarak asfaltta yürüdük, yaza hazırlanan bir Rum lokantasını, krem rengine boyuyordu boyacılar,

bir iskeleyle çömelmiş olarak ve dumanları gözlerini acıtan sis-garalarını tüttürerek. Bir yokuşu tırmanmaya koyulduk. Sağımızda solumuzda harika köşkler sıralanmıştı. Sahiplerinin çoğu Şişli'deydi, bekçiler, hizmetçiler bahçelerde şakalaşarak geziniyor, gövdeleri dikenli gül ağaçlarını inceliyor, arada bir eğilip burunlarını gül yaprakları arasına sokuyorlardı ve gözlerini yumuyorlardı. Güller dipdiri, kalın yapraklı, kokusuzdu; çok güzel, ama cinselliği buzlarla kaplı bir kadına benziyordu. Kokulu güller ise bodurdu. Güneş bulutlardan sıyrılmıştı, tepemizdeki mayıs göğünde pırıl pırıldı. Sevişecekleri bir fundalığa bir an önce varmak için çabuk çabuk yürüyen heyecanlı çiftleri gördük. Sevişmekten dönen yorgun ama mutlu, gözleri mahmurlaşmış, dudakları kabarmış, saçlarının düzeni bozulmuş, giysileri kırıkmış, suskun, sadece ayak seslerini ve içlerini dinleyen, anlamlı anlamlı bakışırken hafifçe gülümseyenleri gördük.

İncir çekirdeğini doldurmayan bir sorun yüzünden tartışanların, (Bu incir çekirdeği en büyük olayların temelinde, ilişkileri bozan nedenlerin özünde her zaman bulunur.) öfkeli tavırlarını, adaya gelirken kurdukları sevişme hayâllerinin yarısını bile gerçekleştiremedikleri anlaşılan delikanlıların dargın yürüyüşlerini gördük. Tül perdelerin arkasından şahlanmış isteklerinin dumanladığı gözlerle bakan kadınların yüzlerini belleklerimizde yerleştirdik.

Uzaklardan gelen eski bir tangonun ezgilerini ses çıkarmadan dinledik ve anılarımızın gri mahzenlerinde dolaştık.

Toprak bir yola girdik. Otların, çiçeklerin adlarını sıraladık bir bir. Köydeyken her otun adını, ne işe yaradığını biliyordum, oysa şimdi çoğunu unutmuştum. Andre Gide'in bitki merakını hatırladım. Halil İbrahim Bahar, yeni açılmış kırmızı, kokusuz çiçekleri gösterdi: «Bunlara bizim orda yavşan derler,» dedi, fundalıklarla kaplı tepelere baktı. «Ben çok eskiden bu tepelerden inmiştim. Her şeyi çiğniyordum. Ellerim, ayaklarım çiziliyor, kamıyordu. Öfkeliydim ve boyuna yürüyordum.»

«Sonsuzluğa doğru mu?» dedim.

«Sonsuzluğu içimde taşıyarak,» dedi.

«Öyleyse öfkemi tüketmeye çalışıyordun,» dedim.

«Hayır. Öfkemin çevresindeki her şeyi yok ediyor, öfkemi çoğaltıyordum,» dedi.

Sağdaki bir kümeyi işaret ettim: «Ermeni kızıyla burarlarda bir yerdeydik. Boğucu bir sıcak vardı. Birbirimizi parçalarcasına sevişiyorduk,» dedim.

«İstekler, şiddet öğeleriyle doludur. Kimi zaman saklanır, ortamını bulunca da fıskırır, kişiyi şaşırtıcı sonuçlara sürükler,» dedi Halil İbrahim Bahar, gökyüzüne dikti gözlerini, boynundaki atkıyı düzeltti, kitabı sağ elinden sol eline geçirdi, saçlarını kabarttı. «Sevgi, şiddetin egemenliğine girerse cinayete iter adamı.»

Gözlerimin önünde uzun boylu, zayıf, sinirli ve gergin gözlü biri belirdi. Muzaffer Akgün'ü o kadar çok seviyordu ki öldürmek istiyordu. Şaşırmıştım. Tasarı halindeki bu cinayet fikrini kafasından silip süpürmek, hem onu hem de Muzaffer Akgün'ü kurtarmak amacıyla uzun uzun konuşmuştum. Yanlış bir yoldaydı. Bizi, sunduğu tatlarla hayatı yaşanabilir bir hale getiren güzellikleri, o güzellikleri besleyen kaynakları kurutmamak olmalıydı amacımız. Ama adam diretiyordu. Anlattım.

«Bunlar hasta ruhlardır,» dedi Halil İbrahim Bahar. «Aşk-larını cinayetle güçlendireceklerini sanırlar.»

O günkü kokusunu duydum sevgilimin. Taze, yüreğimi dalgalandıran bir genç kız kokusuydu. «Hiç konuşmuyorduk,» dedim. «Bakışıyorduk boyuna. Kalbim, içimdekilerle gözlerime dolmuştu.» Sesim bzir tuhaftı; kırık, zavallı, geçmişte tohumu atılan bir mutluluğu çeşitli nedenlerle koruyamamamın beceriksizliği vardı. Onunla evlenseydim!...

Halil İbrahim Bahar, sağ elini kaldırdı, birisine öğüt verir gibi:

*Ve dahi mühür gözlü kızlar sislerin içinden çıktılar
Bakışlarında çöl güneşinin kızgınlığı vardı.
Ellerinde hurma rakısı dolu kaselerle yürüdüler.
Ayakları bir fırtınayı sürüklüyordu. Oturdular.
Gül koksun diye her birinin nefesi
Gül şerbeti içirdik onlara dedi.*

«Hiç kullanılmamış sevinçlerini aldık dudaklarından,» dedim.

«Titredik anlattıkları masallardan,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Ve dahi onların ruhlarını ikiye böldük,» dedim.

«Acılarındaki şehvetle oyalansınlar diye,» dedi Halil İbrahim Bahar.

Günel Altıntaş, konuşmalarımızı gülümseyerek dinliyordu. «Matrak adamlarsınız,» dedi. «Canım sıkıldı, nereye gittiler acaba?»

«Ve biz o günümüzü İrfan ve İbrahim nam balıkçıları aramakla geçirdik,» dedi Halil İbrahim Bahar, güldü.

«Balıkçılar, tutmadıkları balıklarıyla rüyalarının denizlerindeydiler,» dedim.

Çam ağaçlarının arasından orta yaşlı bir çift çıktı. Kol kolaydılar. Sallanıyorlardı. Gözleri kanlanmıştı; mutlu görünüyorlardı, sevdikleri bir şarkının, ilişkilerini güçlendiren tatlı bir konuşmanın izleri vardı bakışlarında. Safran sarısı saçları, sol yanağına iliştirdiği mercimek büyüklüğündeki yapma beni, dudaklarından taşan ciğer kırmızısı rujuyla bir bar kadını anıdırıyordu. Adam uzun boyluydu, ama şişmanlığı kısa gösteriyordu. Kırışmış saçlarını Talât Aydemir gibi ortadan ayırmıştı. Yirmi beş yaşındakilere yakışan duglas bıyıkları geniş, biçimi bozulmuş yüzünü gülünçleştiriyordu. Göz göze gelince tedirginleşti, kadına sokuldu, rengi attı... Dar bir yerdeydik. Ortalıkta bizden başka kimseler yoktu. Üstüne atılır, karyı elinden alırdık. Korkuyordu. Ama korkusu muhtemel bir tehlikeyi savuşturmak için cesur görünmeye itti onu; korkuyla cesaret arasındaki bir aralıkta birden değişti, dünyaya metelik vermeyen bir kabadayı pozu takındı, sol kaşını kaldırdı, afili afili yürümeye başladı.

«Gördünüz mü, adam bizden korktu,» dedim.

«Neden korksun?» dedi Günel Altıntaş.

«Kadını elinden alacağımızı sandı ama bu duygusunu hemen yendi, bizi korkutmaya çalıştı,» dedim.

«Olmaz öyle saçma şey!» dedi Günel Altıntaş. «Korkan insan nasıl olur da başkasını korkutur?»

«Korkutur. Korku aynı anda koruyucu öğeleri de ayaklandırır, savunma gücünü harekete geçirir,» dedim.

«Biz yol kesen haydutlara mı benziyoruz?» dedi Günel Altıntaş.

«Adam bunu fark edemez ki... Şu anda karşısına çıkan herkes onun için düşmandır,» dedim.

«Sebep?» dedi Günel Altıntaş.

«Güvensizlikten,» dedim. «Herkesin birbirine düşman olduğu bir düzende yaşıyor. Her gün babasının yanında kaçırılan kızların, kocalarının gözleri önünde ırzlarına geçilen kadınların hikâyelerini işitmiyor muyuz?»

«Ben de bu adamın yerinde olsam korkardım,» dedi Halil İbrahim Bahar. «Evler, şehirler, dağ başları tehlikelerle dolu.»

«Saçma,» dedi Günel Altıntaş.

«Asıl senin saçma demen saçma,» dedi Halil İbrahim Bahar öfkeyle.

«Düşünmeden konuşuyorsun!» dedi Günel Altıntaş.

«Ben mi?» dedi Bahar. «Düşünmeyen sensin.»

«Ben düşünüyorum ama sen aklına gelen her şeyin doğru olduğuna inanıyorsun, başka ihtimallerin de bulunabileceğini...» dedi Günel Altıntaş.

Sözlerini tamamlamasına engel oldum: «Yanılıyorsun,» dedim. «Bütün ihtimalleri inceledikten sonra en kesin sözü söylüyorum.»

Yüzüme baktı: «Her şeyin doğrusunu söylemek, bulmak çok zor. Yanılmak mümkündür,» dedi.

«Mümkündür elbet. İnsan hiç yanılmasın olur mu? Bir sorunu çevreleyen her şeyi bir anda görmek, bütünü olduğu gibi kavramak olanaksızdır çoğu zaman. 'Doğru' dediğimizi yanlışlığa dönüştürecek yasaların, ayrıntıların arasında o kadar derin ve karışık ilişkiler var ki... Ama binlerce kere tekrar edilmiş, denenmiş, suyun yüzüne çıkmış, gizli hiçbir yanı kalmayan bir durum üstüne söz edersem o doğrudur, gerçektir. Neden doğrudur? Çünkü bütün gelişimini tamamlamış, insanın varlığını yansıtacak öğelerden biri olmuştur,» dedim.

Halil İbrahim Bahar: «Adam gerçekten korktu. Abartılmış bir biçimde yürüyordu,» dedi.

Günel Altıntaş: «Tam doğru yoktur,» dedi. «Her doğru bir sürü ihtimalle kuşatılmıştır.»

Tepenin üstünde, çam ormanından çalınmış bir düzlükte, damı taze dallarla örtülü bir çardak kurulmuştu. Yeşil yapraklar pörsümüş, sarkmıştı. Arkada tek katlı beton bir yapı yükseliyordu. Yiyecekler, içecekler ordaydı. Düzensiz biçimde şuraya buraya serpiştirilmiş masaların bazılarında oturanlar vardı. Çardağın altındaki uzun bir masanın çevresinde kadınlı erkekli bir grup şarkı söylüyordu. Mezelerin çoğu tükenmiş, bira şişeleri boşalmıştı. Bardaklardaki biraların köpüğü erimişti. Otuz beş yaşlarında, dazlak bir adamın başı göğsüne düşmüştü, horlayarak uyuyor, ötekiler de ona bakıp gülümsüyorlardı. Biri sandalyeye iyice yaslanmış, kollarını yanlardan sarkıtmıştı. Denize bakıyor, ağzındaki filitreli sigarayı dişliyordu. Babacan tavırlı bir adam şiş karnını tokatlıyor: «Kızıoğlan kız altı aylık gebe,» diyordu. Çardağın, öteki ucunda heyecanlı heyecanlı konuşan bir çift, Tuborg içiyordu. «Kıral bira lüks bira» sözleri cınladı kulaklarımda. Beton binaya yakın bir yerde dört masa konul-

muştı. Masanın birinde saçları sakalları uzun sekiz delikanlı Coca Cola içiyor, teypten Under Groud ve pop müziğinin en seçkin parçalarını dinliyor, toplumsal bir sorunu tartışıyorlardı. Öteki masada beyaz giysili bir deniz subayı ve sevdalı bakışlarını subayın üzerinden ayırmayan sarışın, düz saçlı, burnu hafifçe yukarıya kalkık, narin yapılı bir kız, fısıltıyla konuşuyorlardı.

Güzel bir yerdı. Deniz ayaklarımızın altındaydı. Kalpazan-kaya denen kaya, denizin içine bir kol gibi uzanmıştı; çirkindi, çakmak taşına benzeyen keskin taşlarla kaplıydı, çıplak ayaklarla yürünmezdi üzerinde. İri çakıllarla çevrilmişti. Çocuklar birbirilerini kovalıyor, bağırıyorlardı.

Günel Altıntaş, kısa boylu, zayıf, yüzünden içkici olduğu anlaşılan gazinocuya İrfan'la İbrahim'i sordu. Sandala binmiş, açılmışlardı ama nereye gittiklerini bilmiyordu. «Saat yedide döneriz,» demişlerdi. Saat üç buçuktu. Yediye kadar can sıkıntısından patlardık. «Mağaraya doğru yürüyelim,» dedi Günel Altıntaş. «Belki ordadırlar.»

Yokuştan aşağıya kaya kaya indik ve arkamızdan bir sürü toprak, taş yuvarlandı.

«Burdan,» dedi Günel Altıntaş, bir keçi yolunu gösterdi. Dolmalarıyla, yumurtalarıyla, yeşil soğanlarıyla, taşların üzerine oturtulmuş fokur fokur kaynayan tencereleriyle çamların altına yerleşmiş esnaf ailelerine rastladık. Çocukların kimi uyuyor, kimi ağlıyor, kimi salıncakta sallanıyordu. Kadınlar tombuldu, beyaz yüzlüydü, kısa kollu giysiler giymişlerdi. Esmer, iri yeşil gözlü, otuz yaşlarındaki kadın, sigaraböreğini kıtır kıtır yiyor, sakızını balonlaştıran on altı yaşındaki kumral saçlı kızın boyasız ağzına bakıyordu. Bizi görünce toparlandılar, bacaklarını örtmek için telaşla bir şey arandılar. Geçtik. Biraz ilerde yere serdikleri örtülere yüzükoyun uzanmış, — göz göre göre — öpüşen bir çiftle burun buruna geldik. Yepyeni, transistörlü bir radyoyu sonuna kadar açmışlardı. Oğlan, başını dizine koyan kızın saçlarını okşuyordu. Eski gazete parçalarını, naylon torbaları, kirli pamukları, izmaritleri çiğneyerek yürüdük. Günel Altıntaş, boş bir konserve kutusunu tekmeledi. Küçük bir yokuşu tırmandık, indik. Yol deniz kıyısından geçiyordu, suya düşmemek için cambazlık yapmamız gerekiyordu.

«Demek biz muhayyel balıkçıların tutacağı muhayyel Karagözleri yiyeceğiz ha?» dedi Halil İbrahim.

«Muhayyel balıkçı lafı harika azizim,» dedi Günel Altıntaş, kahkahayla güldü.

Halil İbrahim Bahar, Günel Altıntaş'ın omzuna dokundu. «Bu balıkçıları sen icat etmeyessin sakın?» dedi.

«Balıkçılar var, var ya, ne yana gittiklerini bilmiyorum.»

«Bizi bekleyecekler dedin, aldattın,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Aldatmadım. Nasıl olsa onları buluruz diye...» dedi Günel Altıntaş; radyodan gelen sese kulak verdi: «Kız nasıldı?»

«İlik gibi,» dedim. «Millet yaşıyor biz de acı çekiyoruz.»

«Sen de yazıyorsun, fena mı?» dedi Günel Altıntaş.

«Ama ben...» dedim, cümleyi tamamlayamadım. Zaten ne söyleyeceğimi de bilmiyordum.

«Siz buradan geçemezsiniz, ıslanırsınız, onun için burda durup beni bekleyin, ben mağaralara bir bakıp geleyim,» dedi Günel Altıntaş, yürüdü, bir süre sonra da görünmez oldu.

«Günel'in aklına uymayacaktık. Kumkapı'ya gider, canımının istediği balığı yerdik,» dedi Halil İbrahim Bahar. «Tanımadığımız ve bizi beklemeyen adamları arıyoruz.»

«Adayı görmüş olduk, balkonlardan gökyüzüne tırmanan gülleri gördük, sonra sen şiir okudun... Fena mı? Ben yeni bir takım resimler kazandım, belleğim zenginleşti,» dedim.

«Günün tek güzel yanı, o şiir okumamız,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«O güzel 'yan' yüzünden bugün bende yaşayacak,» dedim.

«Bütün bir gün; bizi etkileyen, değiştiren, şaşırtan olaylarla dolu olmalı ki bir şeye benzesin,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Böylesine dolu bir güne dayanabilir miyiz?» dedim. «Kimi zaman birkaç saniye süren bir acı yıkıyor bizi. Acı çekmeden önceki durumumuza dönebilmek için saatlerce çabalıyoruz.»

«İşte bunu istiyorum ben. Bu çabanın sürekliliğini istiyorum. Bir şeyleri kovmalı, bir şeylere dört elle sarılmalıyız,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Dur bakalım, daha gün bitmedi. Bize kim bilir neler getirecek?» dedim.

«Yaşamayı yaşamak istiyorum,» dedi Halil İbrahim Bahar.

Otlar hışırıyor, uzun kuyruklu, ince gövdeli yeşilimsi kertenkeleler görünüyordu. Birisine taş attım ve attığım taş kuyruğun bir parçasını kopardı. Acıdım sonra! «Bunların irilerine Bulgaristanlılar 'sarı mancalak' derler. Tehlikelidirler. Kovalarlar insanı.» Halil İbrahim Bahar güldü. Yılanın kovalayabileceğine

aklı yatıyordu, ama bir kertenkelenin kocaman adamı kovalayabileceğini düşünemiyordu. Uydurmaydı, yalan söylüyorlardı. «Bizim Karadeniz dolaylarında kertenkelelere kolisefra derler. (Kaşlarını kaldırdı, alnı çizgilendi.) Rumca mıdır, Cenevizce midir bilmiyorum,» dedi.

«Her bölgenin kendine göre bir deyimi var,» dedim. «Belki bu kertenkelenin yüz tane adı vardır.»

Canı sıkıldı gene Bahar'ın: «Bu anlamsız bir iş... Niye dolaşıp duruyoruz sanki?» dedi.

Bir sigara yaktım, bir çamın dibine çöktüm. Bahar, bir çöple yumuşak toprağa bir kuş resmi çizdi.

Vapurdan çıktığımız zamanki heyecanımız kaybolmuştu. Ortalık birden karardı. Başımı kaldırdım. Güneşin önüne iri, du-man rengi bir bulut geçmişti.

Günel Altıntaş yanbaşımızda bitiverdi: «Yoklar!» dedi. «Gazinoya çıkıp bekleyeceğiz.»

«Gidelim yahu!» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Yediye kadar bekleyelim, gelmezlerse gideriz,» dedi Günel Altıntaş.

«Mesele balık değil,» dedi Günel. «Adamlarla tanışacaksınız. Çok tatlı insanlar.»

«Senin arkadaşların senin gibi olur,» dedi Bahar.

Günel Altıntaş gevrek gevrek güldü: «İyi ya, demek ki çok esaslı adamlar.»

Pikniğe çıkmış olanların yanlarından geçtik, ötelere gittik, tepesi çamlarla kaplı ve benim, üstüne kuru fasulye konmuş bir tabak pilava benzettiğim adanın kıyılarında epey dolaştık vakit geçirmek amacıyla.

Günel Altıntaş yukarıları gösterdi: «Burada bir ev yaptırmak istiyorum,» dedi.

«O kadar paran var mı?» dedim.

«Hiç canım, hayali büyük Ali bu... Her an bir şey söyler,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«İbrahim, yirmi otuz bin liraya iki odalı bir ev yaptırırız diyor. Şehir beni bunaltıyor... Karışık ilişkilerin arasında yolumu bulamıyorum, başkalarının isteklerine uyma zorunluluğu özgürlüğümün canına okudu... Herkesle birlikte düşünmek, her kesle birlikte yapmak istemiyorum bazı şeyleri,» dedi Günel Altıntaş.

Halil İbrahim Bahar, Günel Altıntaş'a eğildi, işaret parmağıyla boşlukta biri «C» harfi çizdi, «Hani sen Avusturalya'ya gidiyordun, ne oldu?» dedi.

«O kız su koyverince...

«Kanada'ya gidecektin, istifa edecektin... Sen hiçbir şey yapamazsın.»

«Dikkat ediyor musun Buyrukçu, Bahar kendini anlatıyor,» dedi Günel Altıntaş.

Güldüm... Halil İbrahim Bahar, Beyazıt'ın dışına çıkmazdı pek. Ülkesiydi Beyazıt. On beş yirmi yıldan beri orada oturuyordu. İyice yerleşmişti, Beyazıt'ın yerlileri arasında sayılırdı. Günel Altıntaş ona: «Beyazıt Muhtarı» adını takmıştı. Hoşuna gitmişti bu ad. «Muhtarlığımıza geldik arkadaşlar, rahat edin,» diyordu. O gün Beyazıt'ta kendisi yokken olanları tanıdığı terzi-lerden, kahvede oturan arkadaşlarından, emekli memurlardan, avukatlardan, lokantalardan öğreniyordu. Hiçbirimiz Beyazıt'ın onun gibi tanıımıyorduk. Sabah nasıl başlardı, gürültüler ne anlam taşırdı, bizi ürküten bir sesin altındaki gerçek neydi, öğle nasıl olurdu, akşam hangi belirtilerle gelirdi, Halil İbrahim Bahar bunları bilirdi ve Beyazıt'ın bir parçası olmuştu. Uzak bir yere gitme tekliflerimizi hep reddediyordu. Herhalde bir gün Beyazıt'ın şiirini yazardı. Buraya, benim ısrarımla gelmişti.

«Burada bir ev alacağım azizim, denizi çok seviyorum,» dedi Günel Altıntaş.

«Denizi seviyorsan o zaten senin içindedir,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Burada evi olan bir kadınla evlensen daha iyi olmaz mı?» dedim.

«Fena fikir değil, düşünülebilir,» dedi.

«Yukarıya çıkalım,» dedi Halil İbrahim Bahar.

Dik yokuşu, iki metre önümüzde yürüyen on altı yaşlarında mini etekli bir kızın sütun gibi bacaklarını seyrede ede tırmandık. Sandalyelere oturduğumuzda soluk soluğaydık, ama nendense, solumuyormuş gibi davranıyorduk. Güneş yeniden göründü bütün parlaklığıyla. Çardağın uzun gölgesi arkaya düştü, subayla sevgilisinin oturduğu masanın yarısını kapladı.

Konuşmaları dinliyorduk.

Halil İbrahim Bahar, ansızın kitabı açtı, eğildi ve okumaya koyuldu.

Susadığım için soğuk bir bira istedim. Normal soğukluktaydı. Buzdolabını getirmemişlerdi, gazino daha yeni yeni açılıyordu. Bir şey demedim. Bacaklarını seyrettiğim kız bir şişe su aldı, aşağıya doğru koştu... Pembeydi baldırları. Gövdelerimizi öne eğişimizi, dizlerimize yaslına yaslına çıkışımızı gözlerimin

önüne getirdim, birayı bardağa boşalttım, köpüğün kabarmasını seyrettim.

Günel Altıntaş, ayağa kalktı, bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Sık sık denize bakıyordu. Deniz kirli gibiydi, bol güneşli günlerin getirdiği ısıtılı güzellikten uzaktı. Hüzüne benzer bir duygu kıpırdandı içimde, bazı şeylerini kaybetmiş zavalı bir insanla karşı karşıyaymışım gibi denize acıdığımı fark ettim. Sonra hayatlarına egemen olan sorunları tekrarlayıp duran bu sarhoş kalabalığa içerledim. Niye birbirilerine: «Şu uzun boylusu şair Bahar, şu kısa boylusu, saçları alnını örten Altıntaş, şu şişmanca Buyrukçu,» diyerek hayranlıkla bizi göstermiyorlardı?

Biradan aldığım ikinci yudum acıydı, üstüne bir de sigara yakınca ağzım zehir gibi oldu.

Halil İbrahim Bahar: «Dinle,» dedi.

*Onu çırılçıplak okşadığında
Sarılmanla canlanacak anılardan korkarsın hep,
Öpüşlerinin seni eski günlerde kalmış
Başka yataklara götürmesinden,
Gene de belirir gözlerinin önünde
Bir zamanlar etten kemikten olan gölgeler,
Kolayca, kolayca canlanır aynada görüntüleri
Bütün istekleriyle.*

«Güzel,» dedim. «Gözlemi çok sağlam.»

«Şiiri yakalamasını biliyor,» dedi Halil İbrahim Bahar.

Günel Altıntaş, elini kaşlarının üzerine siper etti, uzaklardaki sandallara baktı. Üç sandaldı. Biri kırmızıydı. «İrfan'ın sandalına benziyor,» dedi.

«Seslensene,» dedim.

«Sesim duyulmaz ki...»

«Buyrukçu'nun İkinci Hasan'ı gibi bağırırsan işitirler,» dedi Bahar.

«Sen bağır, sesini rüzgâr götürür onlara,» dedim.

Günel Altıntaş bağırmaya hazırlandı. Önce içki içenlerin yüzlerini inceledi, kendisini izleyip izlemediklerini anlamaya çalıştı; birbirileriyle ilgilendiklerini görünce: «Hirfaaaan!» diye bağırdı. Sesi bozuk, heyecanlı ve bütünlükten yoksundu. İrfan'la İbrahim tarafından bilinen bir hareket yaptı, kollarıyla boşlukta birkaç "X" çizdi. Karşılık gelmedi ama.

«Şimdi Beyazıt çok güzeldir, Neco'yla (Necati Tosuner) Bayar'ın Zühtü'sü ordadır,» dedi Bahar.

«Buluş'ta oturmuş bizi bekliyorlardır,» dedim.

İsmet Zeki Eyuboğlu'nun bol çizgili, bıyıklı yüzü, dalgalı saçları canlandı hayalimde... Çok eskiden tanışmıştık ama seyrek görüşürdük. Orhan Kemal, Talât Kılıç, ben İkbâl Kıraathanesi'nde oturur, bölüm oynar, birbirimizle dalga geçer ve akşamın gümüşü rengiyle çekilmekte olan güneşin ürkek ışınlarının çatıştığı bir sırada kalkar, Sarıcahaneye doğru ağır ağır yürürdük. Kimi zaman Talât'la ben Taşlıtarla'nın yolunu tutar, İsmet Zeki'yle Orhan Kemal'i baş başa bırakırdık. Kimi zaman Orhan Kemal, hızlı hızlı Unkapanı'ndaki su kemerine doğru yürürdü Cibali'ye gitmek üzere. İsmet Zeki, Fatih'e yönelirdi. Kimi zaman da köfteci Topal Mustafa'nın — idareten içki verdiği — bahçeli lokantasında otururduk.

İlk zamanlarda Talât Kılıç'la İsmet Zeki'nin yıldızı barışmamıştı. Boyuna tartışıyor, birbirlerine hakaret ediyorlardı.

Ben beğeniyordum İsmet Zeki Eyuboğlu'nu. Akli başında bir adamdı. Doluydu. Vurucu bir zekâsı vardı. Taşı zamanında gedige yerleştirmesini, karşısındakini şapa oturtmasını, gözlerini faltaşı gibi açtirmasını bilirdi. Kimseye eyvallah etmez, kimseye, taviz vermezdi. Arada bir, bir kavramın Latince'sini söyler, arkadan hemen Türkçe'ye çevirirdi. Orhan Kemal o zaman çaktırmadan kolumu dürter ya da göz kırpar. Dil alanındaki tutumunu ilgiyle izliyor, incelemelerine, Anadolu Türkçesi çabalarına hayranlık duyuyordum. Değerli bir yazardı. «Divan edebiyatını benden iyi bilen yok,» diyenlerin çoğu onun eline su dökemezdi. Vergilius'u çevirmişti, Nietzsche'den birkaç kitap çevirmişti Lucretius'u çevirmişti, ayrıca yazdığı kitaplar kültür hayatımıza büyük bir zenginlik katmıştı. Tezgâhtar olmadığı, ucuz, bir süre sonra balon gibi sönecek tartışmalı bir ün peşinde koşmadığı için adından sık sık söz edilmiyordu. Edilmiyordu ama adından gürültü patırdıyla söz edilenlerin hiçbir zaman ulaşamayacakları üstünlükte eserler hazırlıyordu. Ayrıca hoş sohbetti. Ayrıntılı, derin, renkli bir anlatımı vardı. Bir yazı ve söz ustasıydı. Konuşurken sözünün kesilmesine müthiş içerlerdi; ya ansızın kalkıp gider ya da sözünü kesme küstahlığını gösterene makineli tüfek gibi birbirinden çarpıcı, birbirinden etkili küfürler yağdırırdı.

Neyzen Tefvik'le bulunmuştu uzun bir süre. İyi tanır.ı.

İbnül Emin Mahmut Kemal İnal'ın ünlü toplantılarına katılmıştı.

Beni ya da Halil İbrahim Bahar'ı görünce yanımıza gelir, ama masamızda onun da tanıdığı kimseler vars yüksek sesle: «Ben o muzahferat takımıyla oturmam,» der, suratı asılır, başka bir masada arkasını bize dönerek otururdu.

Masamızdan onun 'Muzahferat' dediği kimselerin attığı laflara aldırılmaz ya da zınk diye oturan bir espriyle karşılık verir, yarım şişe rakısını bitirdikten sonra eliyle selamlar, çalışmaya giderdi.

«Zühtü Bayar sinemaya gidecekti,» dedi Günel Altıntaş.

«Sinemadan çıkınca gelirdi. Baykara arar beni. İsmet Zeki Eyuboğlu altıda oturur,» dedi Bahar.

«Kalabalıktan uzak bir masada tek başına oturur, yarım şişe rakısını içer ve gider,» dedim.

«Yarım şişe rakı, bir sürü ekmek, bir sebze yemeği,» dedi Bahar.

«İsmet Zeki'yle tartışıyoruz hep,» dedi Günel Altıntaş.

«Yalan yanlış laflar ediyorsun da ondan,» dedi Bahar.

«Niye, 'Hirfan' diye seslendin?» dedim.

«İbrahim'e de 'İpram' diyorum, onlar da bana 'Münif' diyorlar. Aramızda böyle birtakım şeyler var. Onlar, evet... Tamam; kürek çeken İpram.»

Sandal kıyıya yaklaşıyordu, içindekiler iyice seçiliyordu.

«Ha bunlar mı o muhayyel balıkçılar?» dedi Bahar, sandaldakilere dikti gözlerini.

«Biz şimdi balık tutmaya mı gideceğiz?» dedim.

«Onlar tutmuşlardır,» dedi Günel Altıntaş, «Ben aşağıya iniyorum.»

«Onlar balık mı tutacaklar ne tutacaklarsa tutsunlar getirsinler, ben bir yere gitmem,» dedi Bahar.

«Ben de gitmem,» dedim ve Günel Altıntaş'ı gördüm. Sandala atlamıştı. Bizi işaret ederek bir şeyler söylüyordu İrfan'la İbrahim'e. Sonra çömeldiler, kafa kafaya verdiler, bir süre öyle kaldılar... Çocuklar, yaşlı bir adam yaklaştı sandala.

İrfan uzun boyluydu, yeni tıraş olmuştu, güneş yanığı yüzü pırıl pırıl parlıyordu. Şakaklarına kır düşmüştü. Sevimliydi; çok konuşmayan, düşünen bir hali vardı. Başına gri bir bere geçirmişti. Sağ elinde tuttuğu naylon torba yarıya kadar istavrit doluydu. Balık kokuyordu. İbrahim kısa boyluydu, tıknazdı, tam bir halk adamıydı. Nüktedandı. Tanışır tanışmaz bir espri yaptı

ve güldürdü bizi. Balıkları bir tepsiye boşalttılar İçlerini temizlemişlerdi. Yalnız, başlarını koparmadıkları ve beyin henüz çalışır durumda olduğu için canlıydılar, titriyorlardı üşümüş gibi. Şaşırmıştım. Ömrümde böyle bir şey görmemiştim.

Halil İbrahim Bahar, içleri boşaltıldığı halde ölmemelerinin tanımını doktorca yaptı. Ama ben aykırı duygularla boğuşuyordum, belleğimdeki masallardan birinin karanlığına sığınmıştım... Dirilen ölüler, iri dişler, ağaç köklerinin saldırıları... insan hayatını kaplayan garip, akıl almaz olayları düşünüyordum. Kazancakis'in bir romanında insanı ürperten bir sahne vardı. Bir domuz yakalanıyor, bağırta bağırta hayaları alınıyor, kızgın yağın tüttüğü tavaya atılıyor, pişiriliyordu... Derken birkaç dakika sonra domuz çıkageliyor ve hayalarını rakı mezesi yapanların yüzlerine ağlamaklı gözlerle bakıyordu.

Masa hazırlandı, ortaya büyük bir Yeni Rakı konuldu. Şişirme bir çoban salatası, bir beyaz peynir. Balıklar kızartıldı-ça geliyordu. Lezzetliydi. Ellerimiz, ağızlarımız yağlanmıştı. Ekmeğe yumuşaktı... Tuz, soğan istedim, dörde bölünmüş olarak getirilen kuru bir, soğanı ısıtır ısırmaz acısı burnumdan aktı: «Öfff. zehir gibi be!» dedim, paltomdan pelür kâğıtlarını çıkardım, bir kısmını kendi önüme koydum, bir kısmını da onlara uzattım ellerini, ağızlarını silmeleri için. «İstavrit denizin kuru fasulyesidir,» dedim.

«Gerçekten yerinde bir benzetiş. Her mevsim yenebilir,» dedi İrfan.

«Çok beğendim,» dedi Bahar. «Demek istavrit denizin kuru fasulyesidir. Ulan Buyrukçu, sen...»

«Öyledir,» dedim. «Doğadaki her şeyle hayatımızdaki her şeyi birbirine yaklaştıracamız ki yaşadığımızı anlayalım.»

«Çok doğru,» dedi İrfan.

«Bir de mercanımız var,» dedi İbrahim. «Onu cilalık yaparız.»

Geleceğimizi Günel Altıntaş bildirseydi beklerlerdi. Gerçi 'gelirim' demişti ama, kesin değildi; 'gelirim' sözünün üzerine bir sürü söz yığılmıştı. Balık yoktu, bu balıkları da ancak beş saatte yakalayabilmişlerdi. Bardaklarımızı rakıyla dolduruyor, şerefe kaldırıyorlardı. Önce çekingendiler, ihtiyatlı davranıyorlardı, ama içten pazarlıklı soyundan olmadığımızı anlayınca yüreklerindekileri milimi milimine koydular ortaya.

İbrahim öyle tatlı anlatıyordu ki... Beklediğimize ve tanıştığımızıza değmişti doğrusu.

Hava gümüşi bir renge dönmüştü. Rüzgâr kesilmişti. Deniz morarıyordu. Güneş, az pişmiş bir yumurta kızılığını taşıyordu ve yusuvarlaktı... Sarılı, pembeli, menekşe rengi renklerin meydana getirdiği ve ufku kuşatan bir banda doğru kayıyordu... Rakı nefisti şeker gibi tatlıydı. Kafalarımız saat gibi çalışıyordu. Konuşuyorduk. Hiçbir konu tamamlanmıyordu, tamamlanacağı sırada biri araya girip makas atıyor yeni bir hikâyenin iskeletini kurmaya başlıyordu. Ve biz, o hikâyenin çevresinde döneniyor, fikirlerimizi açıklıyorduk... Yüzlerimize bakıyor, içtenlikle gülüyorduk. Çok kısa bir süre içinde coşkunlukla yücelen bir dostluğun kökleri yüreklerimizdeki toprakları eşeliyordu. Gerçeklerin, düşlerin at oynattığı alanlarda koşuyor, uçuyor, arkalarında binlerce roman, binlerce şiir bırakan kişilerin yaşantılarını yeniden, o anda kurduğumuz ortak bir dille harmanlıyorduk. «Şerefe!» diyor, içiyorduk. «Tanışmamız için,» diyor, bardakları tokuşturuyorduk. «En kötü günümüz böyle olsun,» diyor, rakıları son damlasına kadar ağızlarımıza boşaltıyorduk.

Hava güzel, içlerimiz tertemizdi. Güneşin yarısı sulara gömülmüştü. Deniz hafifçe kabarmıştı. Kıyılarda hışırdayan dalgalar büküle büküle ilerlere gidiyordu.

Kaloriferci İbrahim, şimşek gibi çakan zekâsıyla bir sözdeki, bir davranıştaki komiği yakalıyor, bizi öylesine güldürüyordu ki gözlerimiz yaşıyor, karınlarımız ağrıyordu.

«Mizah bu işte,» dedim, «Yazsan büyük bir mizahçı olursun.»

«Olsam olsam Aziz Nesin gibi olurum,» dedi İbrahim.

«Fena mı? Aziz Nesin bizim en büyük mizahçımız,» dedi Günel Altıntaş.

«Ben pek tutmuyorum Aziz Nesin'i,» dedi İrfan, «Beşeri değil mizahı. Mizahçı Gogol gibi, Çehov gibi Cervantes gibi, Mark Twain gibi mizah yapmalı.»

«Düşündürücü yani? Öyle mi demek istiyorsun?» dedi Günel Altıntaş.

«Düşündüren, güldüren, ağlatan... Her şeye o açıdan bakan, yadırgatmayan, benimseten, 'bu da olur mu' dedirtmeyen,» dedi İrfan, bir yudum aldı rakısından. Ağır ağır konuşuyordu. «Hayattaki gülünç durumların nerede ve nasıl oluştuğunu gösteren.»

«Aziz Nesin'in de mizahı düşündürücüdür,» dedi Günel Altıntaş.

«Düşündürücü değil, gıdıklayıcı!» dedi İbrahim. «Güldürmek için birtakım yapmacıklara başvuruyor.»

«Senin gibi değil mi?» dedi Günel Altıntaş, bir kahkaha attı.

«Ben konuşmalardan, davranışlardan çıkarıyorum mizahı. Yapma değil, canlı... Hem benim mizahçıyım diye bir iddiam da yok,» dedi İbrahim.

«Birisi bir olayı sergilerken mizah birden çıkar ortaya,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Murtaza da bir mizah eseridir. Ama onda da bütün ağırlık göçmence konuşmalara yüklenmiştir,» dedim.

«Euripides, insan hayatını ve o hayatı dolduran olayları vücuttaki kan damarlarına benzetir. Sanatçı, o kan damarlarına girerek yerleşen, çalışmasını orda sürdüren kişidir. Dramcısı da mizahçısı da bu gerçeği kavramadıkça iyi bir eser koyamaz ortaya,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Haklısın,» dedim. «Hadi en kötü günümüz böyle olsun.»

İbrahim bardağını bardağıma dokundurdu: «Olsun arkadaşım annadın mı?» dedi.

Balık dolu tabaklar arka arkaya boşalıyordu.

İrfan, Dostoyevski'yi, Kafka'yı, Tolstoy'u, bizi okuyordu.

Arkadımızdaki masalardan, varlıklarımızdaki sessizliği gürültüye dönüştüren kahkahalar geldi.

«Kahkahalar akşamın bütün dişiliğini getirdi masamıza,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Çiçek tozu gibi,» dedim.

«Kadın kahkahaları, onların kanlarında fokurdayan dişiliğin buharıdır,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Kahkaha bir kadının konuşurken bulamadığı kelimedir,» dedi Günel Altıntaş.

«Senin yerli yersiz kahkahaların nedir bakalım?» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Söyleyeyim,» dedi Günel Altıntaş, İrfan'a baktı ve gözlerini ondan ayırmadan ekledi: «Benim kahkahalarım, beynimde sözümü söylemeden önce çakan şimşeklerdir.»

«Bu güzel, beğendim,» dedi Halil İbrahim Bahar, bardağını kaldırdı.

Hava kararıyordu. Subayla sevgilisi ayağa kalkmışlardı. Delikanlılar biraya başlamışlardı.

Gece bastırınca serin bir rüzgâr çıktı. Bahar, omuzlarını kaldırdı.

İrfan, beton yapıyı gösterdi: «Kuytuya taşıyalım masayı,» dedi.

Kalktık. Rüzgâr tutmuyordu. Paltomu Bahar'ın sırtına attım. İçki beni gereğinden fazla ısıtmıştı. Bir küçük Yeni Rakı, arkasından da mercan geldi... İrfan'la İbrahim dileklerini sıraladılar. Bu böyle olmamıştı. Hava biraz daha ısındı mı, şehirde durmamalı buraya gelmeliydik. Balığa çıkmalıydık. Hatta sandalda bir mangal bulundurmalı tuttuğumuz balıkları hemen oracıkta şipşak temizleyerek cızırdayan tavaya atmalıydık. Günler geçip gidiyordu. Yaşamak gerekiyordu. Her soluk alıp verişte tükeniyorduk ve biz tükendikçe ölüm canavarının iştahı kabarıyor, ağzının suları akıyordu. Günel Altıntaş'a bağlanmamalıydık, aklımıza esti mi atlamalıydık vapura. Dostluğumuz gelişmeliydi. Söz verdik. Bir daha sefere önce İrfan'ın verdiği telefon numarasına telefon edecektik bir gün önce, nerede buluşacağımızı kararlaştıracaktık.

«Memnun oldunuz mu?» dedi Günel Altıntaş.

«Ben çok memnunum,» dedim.

«Ben dahi memnunum ve mesrurum,» dedi Halil İbrahim Bahar. «Son vapur kaçta?»

«Dokuz buçukta galiba,» dedi Günel Altıntaş.

«Sekiz buçukta kalkarız burdan,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«On, on bir, on bir buçukta yatakta oluruz.»

İbrahim, Necati Tosuner'i çok sevdiğini söyledi: «O da olsaydı iyi olurdu,» dedi.

«İyi olurdu ama görmedik,» dedi Günel Altıntaş. «Bana gelecekti, gelmedi.»

Başımda bana zevk veren bir dönme vardı. Günel Altıntaş, çok dikkatli, iki sözcük arasında uzun bir boşluk bırakarak konuştuğuna göre hafif olmuştu. Halil İbrahim Bahar bir şey belli etmiyordu. İrfan'la İbrahim ise daha iki büyük rakı içecek güçteydiler.

Hesapları ödeyip kalktık. İbrahim bir fikir attı ortaya. Kara yoluyla iskeleyle on dakika içinde varırdık, ayrıca yokuş in yokuş çık, yorulacaktık. Ama sandalla gidilirse hem vakit geçerdi hem de deniz havası alırdık; açılırdık. İrfan, ne denirse onu yapmaya hazırdı. Günel Altıntaş sandalla gitmek, kürek çekmek istiyordu. Halil İbrahim Bahar kararsızdı. Ben kara yolunu uygun buluyordum. Belki sandalla gitmek güzeldi, belki değil muhakkak güzeldi, ama göz gözü görmediği bir karanlıkta deniz yolculuğu tehlikeliydi. Günel Altıntaş ısrar ediyor, beni

kandırmaya çalışıyordu. İbrahim'le İrfan: «Bir şey olmaz, kıyından gideceğiz,» dediler. Ama bende yürek 'Selanik'ti, yokuştan aşağıya tutuna tutuna inerken korkum büyüyor, bütün varlığımı egemenliği altına alıyor, hareketsiz kılıyordu. Sandalı görünce ürktüm. Kedi çükü kadar bir şeydi. Bir, bilemedin iki kişiyi taşıyabilirdi; ama ben bir, Bahar iki, Günel üç, İrfan dört, kaloriferci İbrahim beş! «Hayır, bu sandal bizi çekmez, batar,» dedim. «Ben kara yoluyla gidiyorum.»

«Deniz dalgalı değil pek, bir şey olmaz,» dedi İrfan, ona güveniyordum, ama karanlıktı. Dalgalar irileşmişti, sandalı sallayıp duruyordu.

«Seni birkamayız,» dedi Günel Altıntaş, koluma girdi.

«Ya sandal batarsa?» dedim.

İbrahim güldü: «Batarsa güzel güzel boğuluruz. Arada sırada balıklara insan eti lazım,» dedi.

«Atla sandala. Burda balık adam Hirfan varken korkma!» dedi Günel Altıntaş.

Karanlık yoğundu. Sular katran rengindeydi. Bir sürü roman, bir sürü hikâye, deneme, günlük yazacaktım daha. Bugüne kadar yazdıklarım, tasarladıklarımın onda biri bile değildi. Ünum yayılacaktı... Belki Nobel'i de verirlerdi. Sonra dünya gezisine çıkma olanakları arıyordum. Aşkларım olacaktı. Bir amaç uğruna ölmeye sözüm yoktu ama pisi pisine ölmek de istemezdim. «Kürekleri kim çekiyor?» dedim.

«Ben,» dedi İbrahim.

«Sen kürek çekmesini bilmezsin,» dedi Günel Altıntaş. «Ben çekeceğim.»

«Sen kürek çekmesini ne bilirsin?» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Bilirim ben,» dedi Günel Altıntaş.

Halil İbrahim Bahar, bıyıkaltından gülümsedi: «Doğru, doğru, senin her şeyi bildiğini unutmuştum,» dedi.

«Kürekleri İrfan Bey çekerse biniyorum sandala,» dedim.

İrfan küreklerle yapıştı. Halil İbrahim Bahar'la ben yan yana oturduk. İbrahim arkaya geçti, boylu boyunca uzandı, kollarını başının altında kenetledi, şarkıya başladı. Günel Altıntaş ayakta duruyordu kaptan pozları takınarak. «Otursana!» dedim.

«Böyle iyi, gözcülük yapıyorum.»

«Karanlıkta bir şey göremezsin ki, neyin gözcülüğünü yapacaksın. İlerde tehlikeli bölgeler var mı?»

«Var... Yüz metrelik bir yer serpme kayalıklarla dolu, onların aralarından geçeceğiz,» dedi İbrahim.

Yüreğimde bir tel titredi. «Yandı gülüm keten helva» diye söyledim. Ne yapalım, oldu bir kere. Ne gelirse başıma yumuşak yüzölçümünden geliyor, direnmiyorum, hemen boyun eğiyorum. Bir orospunun sözlerini ansıdım: «Yüzümüzün yumuşaklığından donumuzun ağı kurumuyor!» diyordu. Allah kahretsin böyle karakteri! Kızmakla bir şey elde edemeyecektim. Kıyidan gidiyorduk. Batsa bile... Yalnız paltom ıslanınca ağırlaşır, dibe çekerdi beni ve epey terlerdim kurtulmak için. Ya taşlara çarparsa kafalarımız? Ya ellerimiz paramparça olursa? Dur, dur, paçayı kurtardık da kıyıya çıktık diyelim, ıslak elbiselerle sabaha kadar kıkırdamaz mıydık?

Adayı aydınlatan lambaların ışıkları hafif de olsa suya düştüğü için iki üç metre ötemizi görebiliyorduk. Gözlerimiz de karanlığın içindeki koyu kurşuni aydınlığı yakalamıştı, nesnelerin ayrıntılarını değil, kabalıklarını seçebiliyorduk. «Battı balık yan gider,» deyip bir sigara tellendirdim. Sandal balık kokuyordu. Oturduğum tahtaya elimi sürdüm, parmaklarıma pullar buluştu. İğrendim. Pantolonlarım berbat olmuştu. Ulan Günel, ulan Günel!

«Otursana yahu!» dedi Halil İbrahim Bahar, Günel Altıntaş'ı kolundan tutup çekti. «Ben bunun için seninle bir yere gitmek istemiyorum, kendinden başkasını düşünmüyorsun.»

«Benim sana bir zararım yok ki,» dedi Günel Altıntaş.

«Sandalı sallıyorsun,» dedim.

«Sallamıyordum ama şimdi sallıyacağım,» dedi Günel Altıntaş, sallamaya başladı.

«Yapma yahu, çocuk musun sen?» dedim.

«Hoşuma gidiyor... Ayrıca korkutmak istiyorum sizi.»

«Otur be... Bir daha,» diye bağırdı Halil İbrahim Bahar.

Sallamaktan vazgeçti.

İbrahim bir gazel tutturdu. İrfan susuyor, kürekleri ustalıklarla çekiyordu. «Bir şey olursa İrfan bizi kurtarır,» diye söylüyordum boyuna. İrili ufaklı kayalar göründü. Görünür görünmez de rüzgâr şiddetlendi, dalgalar irileşti, suyun yüzünden bir karış yukarda olan sandalımız ceviz kabuğu gibi dalgaların üstünde yükseldi, çukurlara battı, yüreğimi ağzıma getiren oyun başladı.

«İşte burası da hipilerin esrar içtikleri mağara,» dedi Günel Altıntaş. Karanlık, hipi mağarasının ağzında daha yoğun-

du. Dalgalar kayalara öfkeyle yükleniyor, yükseliyor, bir saniye geçmeden kalın şırıltılarla düşüyordu.

«İşte bizim mağaramız da burası,» dedi Günel Altıntaş, eliyle işaret etti. Karanlığın içinde daha koyu ve ürkütücü bir karanlık halinde görülen mağaraya baktım. Belki de şimdi bir sürü yengeç, bir sürü yılan cirit atıyordu. İki omzum birden titredi, sırtımdaki tüylerin diplerinde ondüleli bir ürperme gezindi.

«Bir daha gelişinizde sizi mağaramızda misafir ederiz,» dedi İrfan.

«Balıkları ben kızartırım. İfram da şarapları alır,» dedi Günel Altıntaş.

«Derhal,» dedi İbrahim.

Adanın kıyıya dimdik indiği yerden geçiyorduk. Çamlar bir başın üstündeki saçlar gibi duruyordu. Şimdi kocaman bir kaya yuvarlanmalı, sandalla birlikte dibi boylamalıydık. Ya da ortalığı atlüst eden bir deprem olmalı, depremin arkasından bir yanardağ fışkırmalı, lavlar üzerimize dökülmeliydi. Sigaradan çabuk çabuk iki duman aldım.

«Sirenlerin sesini duyuyor musun?» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Korkumun sesini duyuyorum,» dedim.

İbrahim bir kahkaha attı. Günel Altıntaş, İbrahim'e bir sigara uzattı: «Düşünebiliyor musun? Bu adayı on altı on sekiz yaşlarında binlerce kadın doldurmuş, biribirinden güzel, biribirinden ateşli binlerce kadın...» dedi.

İbrahim doğruldu, başını sağa sola çevirdi çabuk çabuk: «Nerde kadınlar?» dedi.

«Mesela dedik,» dedi Günel Altıntaş.

«Kadınlar bizi alıyorlar ve ölümsüzlük şerbetini içiriyorlar,» dedim.

«O kadar kadın arasında üç gün içinde canımız çıkar. Ama dilediğin gibi yaşadıktan sonra üç gün çok gündür,» dedi İbrahim.

«Ulis'in Maceraları'nı gördün mü sen?» dedi Halil İbrahim Bahar.

«Gördüm,» dedim. «Ulis devin gözünü kör ediyor, arkadaşlarını kurtarıyor ve gemilere bindirip kaçırıyordu.»

«Hepsi kaçamadı ama devin fırlattığı dağ gibi kayalar gemilerin çoğunu batırdı,» dedi Halil İbrahim Bahar.

«İster misin dev burda olsun da bir kaya da bize fırlatsın,» dedim.

«Hirfan sağ yap,» dedi Günel Altıntaş.

«Hirfan kalk da kürekleri ben çekeyim,» dedi İbrahim.

«Ben çekeceğim,» dedi Günel Altıntaş.

«İrfan Bey güzel çekiyor, karışmasanıza,» dedim.

«Hirfan yoruldu,» dedi Günel Altıntaş ve hemen yanına geçti, İrfan'la yer değiştirirlerken sandal öyle bir sallandı ki neredeyse su alacaktı. Kalbim duracak sandım.

«Kürek çekmeseydin ölürdün değil mi?» dedi Halil İbrahim Bahar. «Bir daha seninle yola çıkarsam...»

«Kayaya çarpacaksın, sol yap, çabuk,» diye bağırdım.

«O bilir,» dedi Bahar alayla. «Kaptandır.»

«Uyyy Temel kaptan, gemuyu karaya oturtacaksın daa!» dedi İbrahim.

«Merak etmeyin, dikkatli gidersek bir şey olmaz. Sol küreği kullanma Günel.»

Deniz burada kudurmuş gibiydi, korkunç bir akıntı vardı.

«İskele çok uzak mı?» dedim.

«Daha yarım saatlik yolumuz var,» dedi İbrahim. «Sol yap, sol dedim, sağ değil.»

«Kürekleri yavaş çek, en dar yerden geçiyoruz,» dedi İrfan.

Hepimiz sustuk. Tüylerim diken diken oldu. Soluk alamıyorduk. Kalplerimizin vuruşu duyuluyordu. Kazasız belasız geçtik. Kayalıklar bitmişti.

«Geçmiş olsun,» dedi İrfan.

«Ben sizin bu kadar korkak olduğunuzu bilmiyordum,» dedi İbrahim.

«Sudan, yangından, depremde korkarım arkadaş... Toptan götürür, mideleri büyüktür,» dedim. İbrahim, sağ elini salladı:

«Bizi de yutsun, yaşıyoruz da ne oluyor?» dedi.

«Yaşıyoruz ama...» dedi Halil İbrahim Bahar. «Bizim yapacak daha çok işimiz var.»

İbrahim, birden bağırmaya başladı: «İskele göründü, iskele göründü!»

Ölgün ışıkların altında ıslak gibi duruyordu iskele. Derin bir soluk aldım. Elimi alnıma götürdüm. Terlemiştim.

Halil İbrahim Bahar'ın kullandığı kaplumbağa biçimindeki otomobiliyle Sirkeci'den başlayan sahil yolunda ilerliyorduk. Sağımızda, yıkık kale duvarları, duvarların içine oyulmuş, üstüne oturtulmuş küçük evler, solumuzda, Anadolu yakasına araba vapuruyla geçmek için sıralarının gelmesini bekleyen yük kamyonlarının, yolcu otobüslerinin meydana getirdiği upuzun bir kuyruk, birkaç metre aşağılarda, deniz vardı. Deniz durgundu; yalnız Sarayburnu'na yaklaşırken Boğaz'dan gelen şiddetli akıntının suları kabarttığını, küçük sandalların batıp çıktığını gördük. Akşam, kalay rengiyle ağır ağır ortalığı kuşatıyordu; değişik ve belleklerde silinmez izler bırakan renkler tek renge dönüşüyordu. Güneş aşağılara sarkmıştı bir ateş yuvarlağı halinde. Soluk ışınları yüksek yapıların damlarını yalıyor, uzaklardaki camları tutuşturuyordu. Gözlerimize çarpan binlerce resim, görüntü, zihinlerimizi ayaklandırıyor ve bu ayaklanmayla fışkıran anılar yüreklerimizdeki sessizliği bozuyordu.

Fuat Köprülü'nün «Pembe Köşk»ü ünlü «Kalyon Otel»i. Bahçedeki renkli şemsiyelerin altında yabancı turistler içki içiyorlardı; sarışın kadınların çoğu esmerleşmişti, içiyor ve konuşuyorlardı. Bir iki kez yemek yemiştim burda. Ağızda dağılan şişlerini unutamiyordum. Denize bakan bir odasını kiralamak, on beş yirmi gün kalmak, yazı yazmak istiyordum.

Halil İbrahim Bahar, arada sırada çay içmeye, dinlenmeye gelirdi.

Günel Altıntaş, önde oturuyor, sigara içiyordu ve Bahar'ı sınırlendirmemek için dumanı açık camdan dışarıya üflüyordu.

Kumkapı'daki dalgakıranla çevrili küçük limanı dolduran balıkçı tekneleri, ağlar görününce araba yavaşladı ve Halil İbrahim Bahar, gözlerini bu nefis görüntüye dikti: «Direklerden bir ormanı gördük,» dedi. «Narkisos'un yüzünü gördüğü su gibi berraktı deniz. Kalbimizden parçalar attık o denize ki çok uzaklarda, karanlık ülkelerde yaşayanlara ulaşsın ve onları güneşe çıkarsın diye.» Deminki suskunluğunda birikenler bir coşkunlukla yer değiştirmişti. «Ve çetin bir yolculuk olan tarihimizin çadırı da oradadır. Yolculuğumuz büyüktü. Nuh tufanlarını yavrutatan kasırgalardan geçtik.» İl radyosunu buldu. «Beşinci Senfoni» başlayacaktı az sonra. Bir sigara yaktım ve başlayan senfoniye bütün varlığım ile dinlemeye koyuldum. Asım Bezirci'nin sorduğu bir soruya verdiğim karşılığı ansıdım. «Yapıtlarımın Beethoven'in senfonileri gibi olmasını istiyorum.» Damarlarım şişmişti. İçimdeki sınırsız alanlarda sert, keskin kayalıklı dağlar belirmişti, bulutların dinlendiği doruklara tırmanıyordum. Duygularım, binlerce telden oluşan bir çalgının çıkardığı anlatılmaz güzellikteki seslerle senfoniye katılıyordu. Yumuşuyor, öfkeleniyor, baş kaldırıyor, hüzünleniyordum. Bahar, bir orkestra şefi gibi ellerini uyumlu bir biçimde kullanıyor, başını sert hareketlerle eğip kaldırıyor; ensesini örten uzun siyah saçları dağılıyordu. Müziğin, yaşananandan kopartıp duygu patlamalarıyla dolu evrenlere sürükleyen sihriyle iyice kaptırmıştı kendini.

Günel Altıntaş, Bahar'ın davranışlarını gülerek izliyordu.

Sonunda yoruldu Bahar ve gaza bastı. «Gördüğümüz şeyler içimizdeki harap sarnıçlarda birikiyor. Bir gün patlayacak ve havaya uçuracak bizi,» dedi, yüzüne baktı. «Onlar bizden korktular. Çünkü bir söz kibritiyle dünyayı ateşe vereceğimizi anlamışlardı.»

«Söz değil, ateş bile yetmez dünyayı yakmaya,» dedi Günel Altıntaş.

«Dünya hiçbir zaman yanmayacaktır ama, ateşi bulan insanlar birbirlerini yakmaya devam edeceklerdir,» dedi Bahar.

«Öldürme, yok etme anlamında mı kullanıyorsun 'ateş'i'?» dedi Altıntaş.

Yukarlara baktı Bahar: «Ve Seine Nehri'nin göklerindeki gravürü gördük Kumkapı'nın göklerinde. Gri renklerin arasında sevgilisi tarafından terk edilen bir kızın keder içinde eriyişini gördük.»

Günel Altıntaş bir Şeyler söylemek istedi. Susması için işaret ettim.

«Gökyüzüne baka baka bir ağıtı yerleştirdik bulutlara. Unutamayacağıımız ve her yerde syleyeceğıımız bir ağıtı,» dedi Bahar.

Bir sürü martı inip kalkıyordu çöplerin dağınik durduğı l liman sularına. Boşluğa savrulmuŐ ve rüzgârın uçurarak Şuraya buraya serptiğı beyaz kâğıt parçalarını andırıyordlardı. YeŐile, kırmızıya boyalı yuvarlak tablalara dizilen çeşitli balıklara bakıyorlar, seçtiklerini işaret ediyorlardı alıcılar. Lastik izmeli, ıslak önlüklü balıkçıların ağızlarında sigaralar tütüyordu.

Güneş ufuk çizgisine yaklaşıyordu: İri bir beŐibirlik gibi parlıyordu.

«Güneş de rr,» dedi Bahar, güneşe dikti gözlüklü gözlerini. «Ve biz kullarımıza yüreklerindeki yapışkan kötülüğü kvmaları için gülmeyi yolladık. Onlar bunu bilmediler,» dedi.

«Peygamber konuştu,» dedi Altıntaş, binlerce basamaklı bir merdivene benzeyen ünlü kahkahalarından birini patlattı.

Bahar, sağıımızdaki kaldırımında kolkola yürüyen sevgilileri gösterdi. «Onlar ki hâlâ ardı kuŐunun tŐn dinlerler içlerindeki sesleri öldürerek,» dedi.

Arabamız çok yaşlı biri gibi yürüyordu. Orhan Kemal'le Şehzadebaşı'ndaki «külhanbey» kahvelerinden birinde oturuyorduk. Mevsim yazdı ve bu saatlerdi. Ağızımızı buran ayı tek Şekerle içiyorduk. Serseriler, külhanbeyler arasında geçen delikanlılığıımla ilgili hikâyeler anlatıyordum. Orhan Kemal de Adana'daki sazlardan, barlardan keskin tablolar çiziyordu. Beyaz, ensesini kapayan uzun saçları, yanık ve az çizgili yüzüyle Hamdullah Suphi Tanrıöver, yedi sekiz metre temizdeki kaldırımdaydı. Kendisi kadar yaşlı, koca kafalı, tepesindeki salar dökülmüş biriyle dolaşıyor, gümüş saplı kamçısını sık sık sağı kalçasına vuruyordu. Çok küçük adımlarla yürüyorlar, birden duruyorlar, yüz yüze konuŐuyorlar, gene yürüyorlardı. Hamdullah Suphi Tanrıöver bir hafta sonra ölmüştü.

Yenikapı'da, bir zamanlar günlerimizi geirdiğıımız Kemal Bey'in kahvesi tıklım tıklımdı. Hemen geriye döndük. O sırada senfoni bitti. Namlı meyhanesinin bitişindeki küçük, bakımsız, derme çatma kahveye oturduk, çay söyledik. Karşı sırada Mutlu Aküleri'nin kırmızı kamyonu duruyordu; burnu, amurlukları ezilmiş, farlar kopmuŐtu. Yol, nöbet Şekeri matlığında k-

çük küçük cam kırıklarıyla kaplanmıştı; üzerine basan ayakların altında gıcırdıyordu. Hurdahaş olan taksi soldaki geniş kaldırıma çekilmişti.

Bir buçuk saat önce karanlık bir bulut geçmiş, iri damlalı yağmurunu bırakıp gitmişti. Asfaltta koyu, yer yer kurumaya yüz tutmuş susuz bir ıslaklık vardı. Çaylar tazeydi. Altında oturduğumuz atkestanesinde kenarları sararmış ve büzülmüş bir yaprak düştü aramıza. «Ölen insanlar da böyle düşer,» dedi Bahar.

«Herkes için geçerli değil bu,» dedi Altıntaş.

«Herkes için geçerlidir,» dedi Bahar. «Yaşama denen olay varlıkları terk eder etmez düşerler.» Çaydan bir yudum aldı, «Tanrı Sevenleri Korur'u okudum geçenlerde. Bir sahnesi var ki unutulur gibi değil. Şoför, yolculara savaş içindeki Berlin'i anlatıyor. Her yan karla kaplı. Kışın ortası. Şehir durmadan bombardıman ediliyor. Sıcaklık o kadar şiddetli ki bir evin önünde bulunan kestane ağacı çiçek açıyor.»

«Eski Aksaray'ı bilir misin?» dedim.

«Bilirim,» dedi Bahar. «Tramvay köşeyi dönerken inler gibi sesler çıkarırdı. Aşınmış ve parlak raylardan yansıyan güneş gözlerimi kamaştırırdı.»

«Çok güzeldi,» dedim. «Valde Camii'nin arkasında tahtaları kararmış ikişer katlı ahşap evler vardı. Arnavutkaldırımli daracık sokakları loştu. Nemliydi. Burnuma takılan eski bir küf kokusu her yerde karşıma çıkardı. Aksaray'a gittiğimde hep Salâh Birsell'in 'Karagöz'ün Evi' şiirini hatırlarım.»

«'Hacıvat'ın Evi' o şiirin adı,» dedi Altıntaş.

«Her neyse,» dedim. «Önemli olan Salâh Birsell'in şiiriyle o hayat hakkında bir ilişki kurmam.»

«Ben de Taşkasap'ta hep kasap dükkânı arardım,» dedi Bahar.

«İşte bu harika!» dedi Altıntaş.

«Tuhaf!» dedim. «Benim Aksaray'a ilk gelişimde Aksaray'ı aramama benziyor. Çoğu yerlerde duygularımız birleşiyor. 'Aksaray nerde, görmek istiyorum' sorusunu sorduğum herkes: 'Deli mi bu?' dercesine yüzüme bakıyordu.»

«Haklılar ama,» dedi Altıntaş, bir Maltepe sigarası yaktı, benim uçlu sigaralardan hoşlanmadığımı bildiği için tutmadı. Sigara içmeyen ve dumandan tedirgin olan Bahar: «Dumanı yüzüme üfleme, duygularım köreliyor,» dedi, kalkmadan sandalyesini bana yaklaştırdı.

«Ben de haklıyım ama Günel, Buraya adını veren saray ne-redeydi?» dedim.

«Senin kurduğun hayalleri düşünüyorum da... Korkunç bir şey! Bana öyle geliyor ki yazarlığını oluşturan ayrıntıları topluyordun o günlerde. Doğru mu söylüyorum?» dedi Bahar, yüzüme baktı.

«Hem de nasıl! Aksaray üç dört gece düşüme girdi. Bembeyaz mermerden yapılmış, sivri kuleleri göğün karnına saplanmış, kapılarında nöbetçilerin beklediği görkemli bir yapıydı.» dedim.

Bahar heyecanlanmıştı, dirseklerini masaya dayadı: «Sonra ne oldu?» dedi.

«Düşlerimdeki sarayı aramaya çıktım. Postanenin yanında, tahta perdeyle çevrilmiş geniş bir arsaya yaklaştım. Ama saray yoktu. Yaşlı bir adama: 'Daha önceleri burda ne vardı, biliyor musunuz?' diye sordum. Büyük bir konak varmış, sonra yanmış. 'Aksaray semti adını o yanan konaktan mı alıyor?' dedim. 'Bilmiyorum,' dedi, yüzüme acayip acayip baktı, uzaklaştı.»

«Öğrenemedin mi?» dedi Bahar.

«Öğrenemedim.» dedim. «Bir gün çok eski bir kalıntıyı gösterdiler ve 'Aksaray burasıdır,' deseler inanmayacağım; gerçek Aksaray'ın o boş arsada olduğunu söyleyeceğim.»

«Belki de o arsadır.» dedi Altıntaş.

Bahar, çay bardağını parmaklarının ucuyla ince belinden tuttu, kenarları kırtıklı madeni tabaktan kaldırdı ama ağzına götürmedi. «Ben her akşam denize giden caddedeki atkestanelerinin sıralandığı daracık asfaltlarda dolaşırdım tek başıma. Ekşimsi bir yeşil kokardı her yan; biraz da toz vardı bu kokunun içinde. Ağaçlardan mayına benzeyen dikenli yuvarlaklar düşer, çatlaklarından parlak kahverengi kestaneler saçılırdı. Eğilip alırdım, havaya atar tutardım ya da ayakkabımın burnuyla hafifçe vurarak aşağılara götürürdüm.» dedi.

«İstanbul'un en canayakın, en sıcak yeriydi.» dedim. Günel Altıntaş'a döndüm: «Sen bilir misin?»

«Bilmem. Ben karşıda otururdum.»

«Ben de Bahar gibi akşamları gezintiye çıkardım. Gözlerimi at kestanelerinin koyu yeşil karanlığına diker, altlarından geçip giden sevgililerin o karanlığa karıştığını sandığım fısıltılarını, ilişkilerinin en gergin anlarını, yaşar gibi olurdum. Hayaller kurardım. Kestanelerin çam ağacı biçimindeki beyaz çiçeklerini severdim. Bakmaya doyamazdım ve konfeti gibi saçlarımı örten

beyaz yaprakçıkları günlerce başımda, omuzlarımda taşırdım. Kestaneleri ceplerime doldururdum. Annem ilaç yapardı onlardan, nazarlık diye evin bir yerlerine asardı. Sonra Valde Camii'nin önündeki çınarlar yaşlıydı. Gövdelerini saran kabuklar benekliydi, üstüne isimler, kalp resimleri kazılıydı. Dalları eğri büğrüydü, salıncak kurmaya elverişli dallardı. Yeşil pomponlarımı koparıp kardeşlerime götürürdüm. Armağanın böylesini görmedikleri için şaşırırlardı. Saat tam dörtte sığırcıklar çekirge bulutları gibi göyüzünün o bölümünü karartırlardı. Çınarların üstünde beş altı daire çizer, bir telâş, bir cayırtı derken kara noktalar halinde konarlardı ve karanlık bastırıncaya kadar durup dinlenmeden öterlerdi,» dedim.

«O sırada güneş saçlarını denizde ıslatırdı,» dedi Bahar.

«Islatırdı,» dedim. «Sığırcıkların konduğu dalların altından kimse geçemezdi; başlarına, omuzlarına, yakalarına pislik düşer korkusuyla. Ya da sakınarak geçerlerdi,»

«O pislik gene de düşer, başları berbat ederdi,» dedi Altıntaş.

«Doğru. Söverler, koşa koşa ordan uzaklaşırlar, mendillerine davranırlardı. Benim de başıma birkaç kere 'kısmet' düştü,» dedim.

«Herkesin düşmüştür,» dedi Altıntaş.

«Ve onlar bizim karanlığımızdan yapılmış kargalardı ki şimdi başkalarının göklerini siyaha boyuyor,» dedi Bahar, bir yudum aldı çaydan. «Onlar, göklerini şenliğe boğan güneşe hep baktılar da, bizim karanlığımızdan doğan bir karga sürüsü olduğunu bilemediler.»

«Bahar, bu peygamberce konuşmaları seviyor ama yeni bir şey söylediği yok. Ama o yeni sanıyor. Aldatıyor kendini,» dedi Altıntaş.

Öteden beri Altıntaş tarafından kıyasıya eleştirilen, ama bu eleştirilerde sanatıyla, kişiliğiyle ilgili gerçekleri altüst edecek bir yan bulamadığı için önemsemeyen Bahar, nedense kızıverdi, bakışlarının ağır baskısı altında tuttu bir süre Altıntaş'ı: «Senin gibi güçlü yazarlar her zaman yeni bir şey söylerler,» dedi.

«Ben yeni söylemeyi ilk olarak söylemek biçiminde anlıyorum,» dedim.

«İlk olarak söylemek mümkün değil çağımızda. Bizden önce söylemişler birçok şeyi. Ama ilk olarak söylemese bile yazar gene de özgün eserler yaratabilir,» dedi Altıntaş.

«İlk olarak söylemek önemli,» dedim. «Thomas Mann da *Faust*'u yazmış ama *Faust* denince akla Goethe'ninki geliyor.»

«Doğru,» dedi Bahar. «*Antigone* belki yüz kere yazılmış ama, Sofokles'in *Antigone*'u hepsini eskitmiş. Hiçbiri Sofokles'in eserindeki estetik yapıya, trajik gerilime ulaşmış değil.»

«Her eseri, yazarı, çağına göre değerlendireceksin. Öteki *Antigone*'lerde de başka şeyler var,» dedi Altıntaş.

«İrmağı doğuran kaynak olacaksın,» dedi Bahar. «Öyle olursan yarınlara kalabilirsin ancak.»

«Zor iş» dedi Altıntaş. «Yalnız sen çelişiyorsun gibi geliyor bana.»

«Ne gibi?» dedi Bahar.

«İlk olarak yapılan şey özgün olmasına karşılık çağını aşmamışsa ve bir süre sonra yapısında gizli bazı doğurgan güçleri keşfeden bir sanatçı onu yeni bir anlayışla ele alırsa, değerlendirirse, 'ilk olmak sorunu' suya düşmez mi?» dedi Altıntaş.

«O zaman da 'ilk' ötekininki olur,» dedim.

«Jack London'un *İntihar*'ını okuyorum. Beğendim. Bir alkolüğü bütün ayrıntılarıyla veriyor,» dedi Bahar.

«Ben, *Kim Korkar Hain Kurttan* adlı bir film seyretmiştim. Alkolik bir karı kocanın hayatını canlandırıyor. İçiyorlar, kavgaya ediyorlar, barışıyorlar, ağlıyorlar, ortalığı kırıp geçiriyorlar, sevişiyorlar... Alttan alta süren korkunç bir acı, katran gibi yapışıyor insana!» dedim.

«En güzel şey, hayatı sarhoş yaşamak!» dedi Altıntaş.

«Sana göre,» dedi Bahar. «Bir de Stefan Zweig'in kumar oynayan bir kadın tipi var. Alkoliklik gibi bir şey kumarbazlık.»

«Biliyorum,» dedim. «Parmakların hareketlerinden kumarbazın psikolojisindeki iniş çıkışları vermeye çalışıyor ama, Dostoyevsky'nin *Kumarbaz*'ı yanında çok cılız kalıyor.»

«O başka,» dedi Bahar. «Birer çay daha söyleyelim mi? Beğendim.»

«Ben içerim,» dedi Altıntaş.

Bahar'a baktım: «Deminki coşkunuğunu düşünüyorum,» dedim. «Dopdolu bir durumu yaşıyordun.»

«Birdenbire şiirin, şiir dünyasının içine giriverdim ve konuşmaya başladım,» dedi Bahar. «Üç aydır şiirsizim. Şiir yok. Bende yok, başkalarında yok.»

«Arada sırada böyle kuraklıklar her sanatçının hayatında görülür. Aslında bu bir dolma, bir birikme dönemidir. Sıkılmayacaksın,» dedim.

«Sıkılıyorum. Deftere yaklaşıyorum, ama bir sözcük bile yazmadan kapatıyorum,» dedi Bahar.

«Sen her zaman sıkılıyorsun zaten,» dedi Altıntaş.

«İşte tartışılması gereken konulardan biri,» dedim. «Sen çağımızda sıkılmayan bir tek kişi gösterebilir misin? Sen sıkılmıyor musun?»

«Sıkılıyorum ama her zaman değil,» dedi Altıntaş.

«Öyleyse çağın sorunları seni iyice etkilemiyor,» dedim.

«Şiirin kuraklığı kötü,» dedi Bahar. «Sözcükler onlara muhtaç olduğun anlarda bırakıp gidiyorlar seni. Sürüsü dağılmış çobanlara benziyorsun. Çirkin bir mısra bile yazamıyorsun... Ama bu akşam bir şeyler yazacağımı sanıyorum. Bir kımıldama var içimde. Şiirin oluştuğunu duyuyorum.»

«Kalkalım,» dedi Altıntaş. «Sıkıntıyı konuşalım bir gün.»

Ortalık kararıyordu. Arabaya bindik. Konuşmuyorduk. «Sıkıntı» sözcüğü gerçek sıkıntıyı varlığımıza yerleştirmişti sanki.

Şehre girdiğimizde ilk ışıkları gördük. Çamaşır tellerine dizilmiş yağmur damlalarına benziyordu.

Halil İbrahim Bahar'ın ensesini örten saçlarının kendisine yakıştığını söyledim. Başını sıkıntıyla öne eğdi: «Kesecem,» dedi.

«Sakın ha! Arslanlara benziyorsun böyle,» dedim.

«Bedr'in arslanları mı? Ben gidiyorum Buyrukçu, Taksim'e çıkacağım. Kâzım Bey hastaymış,» dedi. Kâzım Bey, esmer (bu yüzden ona Kara Kâzım diyorlardı) kısa boylu, güleç yüzlü, hareketli, iyi yürekli, bonkör, güzel içki içen, elli yaşlarında bir adamdı. Bana Muzaffer abi diyordu, Sayın Buyrukçu diyordu. Millet Partiliydi. Bahar'la Baykara Karahasanoğlu'nun yakınlarıydı. Ankara'da tanışmıştık.

«Kaçta dönersin?» dedim.

«On, on buçukta Beyazıt'tayım,» dedi.

«Bu akşam birlikte olamayacağız öyleyse,» dedim. Perşembe akşamları E Yayınevi'nde ya da Beyazıt'taki bir kahvede buluşmak, sonra da içki içmeye gitmek bir gelenek haline gelmişti. Bir masanın çevresinde saatlerce oturumuzdan, konuşmalarımızdan bir şeyler kalıyordu bize. Birbirimizin hikâyelerini, tutkularını, komplekslerini, özelliklerini, o zamana kadar saklı tutulmuş ama bilinçsizce yapılan bir hareketle ortaya çıkan garip yanlarını, karakterlerini, sanatla ilintili fikirlerini, görüşlerini öğreniyorduk. Bahar, önce bir haşlama ister, sonra da bir şişe votkayı Zühtü Bayar'la bölüşürdü. Kimi zaman midesinin, başının çok ağrıdığını, bir gece önce fazla kaçırdığını ya da ertesi günü polikliniği olduğunu, erkenden kalkması gerektiğini ileri sürer, içmezdi. Dokuz, dokuz buçuğa kadar bize arkadaşlık eder,

hesabını öder, elini havaya kaldırarak giderdi... Birlikte içki içtiğimiz sıralarda tatlılaşır, bana gizlice yeni yazdığı şiirden birkaç mısra okur, bir Karadeniz türküsü tutturur, başını yana düşürü; kemençe çalıyo muşçasına sağ elini ileri geri sallardı; ortada mangal, maşa ve sigara yokken, mangaldan maşayla aldığı ateşi sigarasına götüren «Aşıl» gibi.

Zühtü Bayar, rakıdan tiksiniyordu, suçlar gibi ellerini uzatıp; «Size acıyorum,» diyordu. «Bu rakı sizi mahvediyor!»

«Asıl votka berbat, adamı mankafa yapıyor!» karşılığını veriyordum.

Öfkeliydi, atılgandı. Bilimsel bir konu açıldı mı hemen katılır ve saatlerce tartışırdı. Kaşları çatılır, yüzü ciddileşirdi. Konuşurken ellerini kullanırdı.

Günel Altıntaş, kavga ederler korkusuyla Zühtü Bayar'la oturmak istemez, perşembe günlerini değiştireyim diye bana çatardı: «Sen gidip uyuyorsun, ertesi günü işe gitmek diye de bir meselen yok. Ama ben sabah kalkamıyorum.»

İri yapısı, sevimli yüzüyle Baykara Karahasanoğlu belirdi kapıda. «Ula AYBİEM, ne edersun daaa?» dedi, ellerimi tuttu. Sesi kalın ve çizgiliydi. Her zaman gülmeyi kollayan bir sestti. Ankara'ya yaptığımız bir yolculukta arka arkaya yaptığım ve ortalığı kırıp geçirdiğim espriler yüzünden bana AYBİEM adını takmıştı.

«Kâzım Bey'e gidiyormuşsunuz?» dedim.

«Çok hasta. Dün gece sabaha kadar başucunda durdum,» dedi.

«Geçmiş olsun. Selamımı söyle.»

«Olur,» dedi.

Bahar'ın işaretiyle kapıya koştu.

Cengiz Tuncer, Sungu Çapan, Talât Kılıç ve ben oturuyorduk E Yayınevi'nin sıcak odasında. Cengiz Tuncer, cetvelle bir şeyler çiziyordu. Sungu Çapan, eskizlerle uğraşıyordu. Öne eğilmişti, teypteki müziğe uydu: muştı kendini; başını sallıyordu habire, alışkanlıkla sigara yakıyordu ve kimseyle ilgilenmiyordu. Talât Kılıç bir keresinde; «Canını sıkıyor mu bu müzik?» demiş; «Sıkılsam çalmam Arap Talât, ben müziği yaşıyorum, onun içindeyim,» karşılığını almıştı. «Oldun mu mosmor?» sözleriyle takılmıştım Talât'a. İyi, lafı ağzında. kimseye taviz vermeyen, Yayınevi'ne gelenlerin çoğunu sevmeyen, yerleşik ve çoğumuzun uymak zorunluluğunu duyduğu kurallardan hiçbirini umurşamayan, hayatını, hayran olunacak bir bağımsızlık ilkesi

üstüne kurmuş bir sanatçıydı. Bir süre Paris'te kalmıştı. Gene yurt dışına çıkmak istiyordu. Sıkılmıştı. Uzun saçlıydı. Sakal, bıyık bırakmayı sevmez her gün tıraş olurdu.

Talât Kılıç, yerinde duramıyor, gidip gidip salondaki gaz sobasında ellerini ısıtıyordu. Onun ne demek istediğini anlıyordum. Karnı acıkmıştı, midesi kazınıyordu. Hemen burdan çıkmalı, bir yere yerleşmeli, içkiye başlamalıydık.

Günel Altıntaş geldi, abartmalı bir sesle: «Maraba!» dedi.

«Maraba arkadaşım,» dedi Talât, elini yüzüne sürdü.

«N'aber lan annadın mı?» dedim.

«Bombok annadın mı?» dedi, Sungu Çapan'a onu kızdırma-
yacak bir biçimde takıldı. Sungu Çapan başını bile kaldırmadı, sallanmasını bozmadı. İlk tanıştıklarında aralarında çatışmaya doğru giden bir sürtünme olmuş sonra hava kendiliğinden yumuşamıştı. «Soyut'un mizanpajı için Sait Maden'e gidecekti.

«Git gel öyleyse,» dedim. «Soyut'un bu sayısı Pablo Neruda'ya ayrılmıştı.

Bir şey söylemeden gitti.

Cengiz Tuncer, ellerini masanın kenarına dayadı, sonra gözlerini yumruklarıyla oğuşturdu, gerindi; «Çay istiyormuşsunuz gibi bir dedikodu var ortalıkta,» dedi.

«Ben isterim,» dedi Talât. «Şöyle demli, çok sıcak bir çay,» elini karnında gezdirdi, yüzüne bakarak geyirdi.

«Höst ayı!» dedim.

«Gaz,» dedi, «Açlıktan. Öğlenüzeri şu kadar bir şey yedim.»

«Yeseydin bana ne, Allah Allah!»

«Bana bak Muzaffar Abdülgaflar,» dedi, üstüne yürüdü, tos vurur gibi başını uzattı.

«Sırnaşma bel!» dedim.

Cengiz Tuncer, konuşmamızın bitmesini bekliyordu gülerek: «Sen?» dedi, işaret parmağıyla beni gösterdi. «Teşekkür ederim,» dedim. «Biliyorsun çay milletiyle başım hoş değil.»

«Bana iki tane gelsin,» dedi Sungu Çapan.

Tevfik Efendi'yi çağırdı Cengiz Tuncer: «Bir,» dedi, kendini gösterdi, «İki,» dedi, Talât'ı gösterdi. «İki tane daha,» dedi Sungu Çapan'ı gösterdi. «Sen de ne istersen söyle.»

«Dört çay söyleyecem,» dedi Tevfik Efendi. «Sen içmeyecek misin bir şey?»

«Hadi bana da bir orta şekerli kahve söyle. Oldu olacak,» dedim.

Dışarda hızlı bir yağmur yağıyordu. Şırıltısını, caddeden ge-

çen arabaların ıslak seslerini duyuyorduk. Rüzgâr ansızın camlara savurdu yağmur tanelerini ve camlar çiçek bozuğu bir yüze döndü. Bir sigara yaktım ve sabahtan beri yok etmeye çalıştığım halde başaramadığım sıkıntıyı bir öksürük gibi sıkıştırdı göğsümü. Eve bir sürü tasarılarla, hayallerle, izlenimlerle, yeni yeni buluşlarla gidiyor, masanın başına heyecanla oturuyor, ama çalışamıyordum. Tutuluyordum. Elim ayağım bağlanıyordu. Varlığım bir salyangoz örneği kendi içine kapanıyordu. Zihnim sere serpe yayılacağı, bilinen bilinmeyen bütün zenginliklerini sergileyeceği bir ortamı bulamadığı için irademin zorlamasına karşı koyuyor, kasılıyor, bir tek sözcük bile sızdırmıyordu. Oysa yazacağım ne kadar çok şey vardı. Hikâyeler, romanlar, günlükler... Adını *İnce Hesaplar* koyduğum romanın seksen sayfasını yazmıştım. Ama bir gün radyoda Tarık Buğra'yla yapılan bir röportajdan Tarık Buğra'nın yıllar önce tefrika edilen bir romanının adının *İnce Hesaplar* olduğunu öğrenince asabım bozulmuş, yazma isteğim kırılmıştı; kaldırıp bir yana atmıştım. Romanın adını değiştirmem gerekiyordu. Oysa *İnce Hesaplar* ne kadar uygundu. Bir ara: «Öyle, adını değiştirmeden, Tarık Buğra'nın romanını bilmezlikten gelerek yazmaya devam edeyim,» dedim ama sonra kızdım kendime. Eleştirdiğim kişilerin durumuna düşmemeliydim. *Korkunun Parmakları* adlı kitabım yabancı bir filmin adına monte edilmişti. Şahap Sıtkı, *Acı* adlı kitabımı yok sayarak kitabının adını *Acı* koymuştu. Yılmaz Güney, *Acı* adlı bir film çevirmişti beni aklının kıyısına bile getirmeden... İşte o günden beri, sevdiğim, yeni bir şeyler denediğim romanıma karşı bir soğukluk duymuştum; elimi süremiyordum. Bu soğukluğun benden ne zaman uzaklaşacağını, romanla aramdaki barışın ne zaman imzalanacağını ve beni tekrar çağıracağını bilmiyordum. Gülüyordum ama içimden gelmiyordu bu gülme. Sah-teydi. Somurtmamak, arkadaşlarımı kızdırmamak için gülüyordum. En küçük bir biçimsizlik gözüme ilişti mi kan tepeme çıkıyor, oğluma, karıma, bas bas bağıyor, kapıyı çarpıp çıkıyordum ya da kendimi hayvanlaştırmak için bir meyhanede alıyordum soluğu. Ama hayvanlaşamıyordum, acılarım bin kollu bir ejderhaya dönüşüyordu. Varlığımın karanlık çukurlarındaki sıkıntı solcanlarını çoğaltma olanaklarını arayarak, kıvranmalarını, benliğimden kopardıkları et parçalarını kemirmelerini seyrederek geçiriyordum günlerimi.

Bir sigara yaktım. Kibriti ortasından bölerek tablaya koydum.

Yağmur kamçı gibi şaklıyordu dışarda.

«Milliyet» gazetesini açtım, okumaya başladım.

İzmir ve çevresinde önceki gece başlayan ve sabaha kadar süren aralıksız yağmurlar nedeniyle Alsancak, Güzelyalı, Hatay, Bornova, Basmane, Kahramanlar, Buca, Şehitler, Halkapınar, Tepecik, Mersinli, Şirinyer, Altındağ ve Boğaziçi semtlerinde bine yakın ev oturulmaz duruma gelmişti.

Telefon çaldı. Cengiz Tuncer, isteksiz isteksiz uzandı; «Alo!» dedi, gülümsedi, «Tanrı seni korusun, yapacak bir şey yok.»

Saatte seksen mil hızla esen fırtına ve sürekli yağışlar yüzünden Melez ve Halkapınar çayları istinat duvarlarını yıkarak taşmıştı. Şarap ve ispiro ile Basma fabrikaları, Temizlik İşleri Müdürlüğü sular altında kalmıştı. Yüksekliği bir buçuk metreyi bulan sular bu işyerlerindeki malların çoğunu sürükleyip götürmüştü. Sümerbank Basma Sanayii Müessesesi'nin depolarında ve açıkta bulunan altı yüz ton kadar pamuk, sellerden zarar görmüştü. Mehmet Doğan geldi aklıma. Seller ona da zarar vermiş miydi acaba? Bir süre önce E Yayınevi'ne uğramış, ama görüşmemiştik. Şu anda hemen İzmir'de olmak, kirli, çamurlu sularla örtülü alanları Mehmet Doğan'la birlikte dolaşmak gibi bir istek belirdi içimde.

Melez Çayı'nın taşması sonunda Yeşildere semtindeki gecekondulardan bazıları yıkılmış, Şehitler'de İsmet Karataş adlı bir vatandaş sulara kapılarak boğulmuştu.

Yenikapı'da, bizim oturduğumuz Beşikçi Sokağı'nın arkasındaki sokakta bize uzaktan akraba olan Manastır beylerinden Gani Bey oturuyordu. Gani Bey'in yetişkin, kadife gözlü bir evlatlığı vardı. Dilsizdi. Gani Bey'in Üniversitede okuyan yeğeni Rasim, haftada iki kere dayısını ziyarete gelirdi. İşte bu gidiş gelişler sırasında kızla işi pişirmişlerdi. Bir sabah herkesi hayırcanlandıran bir haber dolaşmaya başladı. «Gani Bey'in evlatlığı, doğurduğu çocuğu kuyuya atmış!» Koşuyorduk ama inanamıyorduk. Nasıl olurdu? O dilsiz, yüzünde bir melek temizliğini yansıtan kız bu kirli işi nasıl yapabiliyordu? Peki gebeliğini nasıl saklamıştı? Evdekiler biliyor muydu? Yoksa onlar mı doğan çocuğu boğması için zorlamışlardı? Evin içi, önü ana-baba günüydü. Polisler, itfaiyeciler girip çıkıyor, birilerine buyruklar veriyor, kalabalığı uzaklaştırmaya çalışıyorlardı... Sarnıçtan otuz kırk santim boyunda, yumuk yumuk bir erkek çocuğun ölüsünü çıkarmışlar ve anasına göstermişlerdi. Gürültü patırdı dinmiş, bir anda her yanı derin ama ürkütücü bir sessizlik kaplamıştı.

Gözler anayla, çocuğu anaya götüren itfaiyeciye dikilmişti... Ana çıkırından çıkmış gözlerle çocuğa baktı baktı, çenesi büzüldü, buruştu, yüzü karmakarışık oldu ve çocuğu kaptığı gibi göğsüne bastırdı, ikinci kata çıkan merdivenlere koştu.

Melez Çayı'nın üzerindeki tahta köprüler çökmüştü. Suların uğultuyla ve sel halinde aktığı yollarda trafik aksamış, gece uçak seferleri yapılamamıştı. İzmir Radyosu verici istasyonuna enerji nakleden hatlarda başgösteren arıza yayını aksatmıştı. Radyo, 4 saat 18 dakikalık bir aradan sonra ancak 10.13'de normal yayınına başlayabilmişti. Yağmurlar, Büyük ve Küçük Menderes ırmakları ile Gediz Irmağı'nı yer yer taşırmış, Ege Ovası'nda göller meydana gelmişti. Söke ve Söke Ovası pırıl pırıld kızgın güneşin altında. Söke'nin asfalt döşeli caddelerinden birinde Halil Kocagöz'le yürüyorduk. Şişman ve sevimliydi. Bana Söke'yi anlatıyordu. Pamuklarına bir şey olmuş muydu? Ka'ısı Sevi'nin korukseverliği unutulur gibi değildi. Çocukları kim bilir ne kadar büyümüştü? Samim Kocagöz ne yapıyordu acaba? Geçenlerde radyoda sesini işitmiş, sevinmişim. Heyecanlıydı. Çabuk çabuk konuşuyordu. Yıllardır görüşmemiştik.

Yağmurlar İzmir ile pek çok yerin bağlantısının kesilmesine sebep olmuştu. Foça, Milas, Marmaris, Pınarbaşı ve Kiraz'la telefon görüşmeleri yapılamıyordu.

Marmaris'in boğucu sıcakında terlediğimi, soluk alamadığımı hissettim. Tuzlu denizi ılık, güneşi kavurucu, insanların yüzleri mitolojikti. Halil İbrahim Bahar'a Marmaris'i anlatan bir kart yazmış, ama postaya vermemiştim. «Şimdi iskeledeyim. Su dupduru. Balıkların gölgelerini seyrediyorum. Kulağıma uzaktan motor pat patları geliyor,» diyordum bir yerinde.

Meteoroloji yetkilileri bir gece içinde İzmir ve çevresine düşen yağış miktarının metrekarede doksan üç kilogram olduğunu bildirmişlerdi. Antalya'da (göktaşının düştüğü büyük bir çukuru andıran Antalya'da) saatte yüz on mil hızla esen rüzgar, can ve mal kaybına yolaçmıştı. Antalya'dan Konyaaltı'na gitmekte olan 06 plakalı, mavi renkli Chevrolet marka bir otomobil, denizden kudurmuş gibi kıyıya saldıran korkunç dalgaların etkisiyle derinlere sürüklenmişti. On sekiz yaşındaki Hüseyin Yıldız, camları kırarak kurtulmuş, adları Hakkı ve Birol olan öteki iki kişi otomobille birlikte kaybolmuştu. Akdeniz'i kasıp kavuran fırtına kıyıda ne kadar sandal, motor varsa batırmış ya da parçalamıştı. Gemiler, Adrasak tabii limanına sığınmışlardı. Fırtınadan

elektrik direkleri devrilmiş, şehir uzun bir süre karanlıkta kalmış, Antalya Radyosu susmuştu.

Cengiz Tuncer: «Öpüldünüz,» dedi, telefonu kapadı.

Güneydoğu'da karakış hüküm sürüyordu. Diyarbakır-Urfa yolu önceki gece yağan karla kapanmış, kara saplanan elliye yakın araç, Karayolları ekiplerince kurtarılmıştı.

Çaylar geldi ve başlar dumanı kıvrıla kıvrıla tüten bardaklara eğildi, sıcaktan korkan dudaklar ürkekçe bardakların kenarına yapıştı, ilk yudumlar sesli sesli alındı. Sungu Çapan'la Talât Kılıç birer sigara yaktılar. Ben kahveme bir iki damla su döktüm ve soğumasını bekledim. Bitlis'te kar kalınlığının şehir içinde yüz otuz, şehir dışında yüz altmış santimetreyi bulduğu bildirilmekteydi. Bitlis'in ilçeleriyle bağlantısı kesilmiş, haberleşme geniş ölçüde aksamıştı. Enerji nakil hatlarındaki arıza giderilemediği için Bitlis şehri dört günden beri karanlıktaydı. Isı sıfırın altında on beş dereceye düşmüştü. Grip salgını başlamıştı. Fırlattım gazeteyi elimden. «Hayrola?» dedi Cengiz Tuncer.

«Haberler kötü,» dedim, kahvemi höpürdeterek içmeye koyuldum.

«Buyrukçu'nun çıkışları da fena değildir yani hoca,» dedi Sungu Çapan, gülmeye başladı.

«Yağmurlar duman etmiş ortalığı... Şehirler karanlıkta, salgın hastalıklar...» dedim.

Cengiz Tuncer, sağ elini ileriye uzattı, top oynuyormuş gibi: «Sakin ol, sakın ol, bakalım,» dedi. «Sen büyüyünce ne olacaksın?»

«Korku,» dedim.

«Bildin tebrik ederim, yak bir sigara,» dedi Cengiz Tuncer, kendisi sigara içmediği halde gelenlere sunmak üzere çekmece-sinde sakladığı pahalı sigaralardan birini uzattı.

Günel Altıntaş, koltuğunun altına sıkıştırdığı kahverengi bir zarfla geldi, «Tamam,» dedi. «Gidebiliriz.»

«Yağmurla Gelen Adam'ı gördün mü sen?» dedim.

«Bana bir daha kimsenin Charles Bronson demesini istemiyorum azizim,» dedi sertçe ve başını önüne eğdi.

«Neden?» dedim.

«Gördüm o herifi. Eğri yüzlü, vahşi, çirkin biri... Ben o kadar çirkin değilim!»

Saçları, bıyıkları, yüzü aynen Charles Bronson'a benzediği için ben ona Türkçe okunduğu gibi «Çarlıs Bronson» diyordum. Bahar da, Zühtü Bayar da öyle diyorlardı.

«Şimdi gördüğün Çarlıs Bronson elli yaşındadır. Sen de elli yaşına gelince onun gibi olacaksın,» dedim.

«Ben öyle olmam,» dedi.

Paltomu giydim. Talât pardösüsünü külhanbeyler gibi omzuna attı.

«Gidiyorsunuz demek?» dedi Cengiz Tuncer.

«Vakti kerahat geldi,» dedim.

«Tanrı sizi korusun,» dedi Cengiz Tuncer.

«Tanrı sevenleri korur,» dedim.

Cengiz Tuncer'le Sungu Çapan'ı bol ışığın aydınlattığı ılık odada bırakarak merdivenlerden indik. Yağmur dinmişti, ama hava soğuktu. Kaldırımları ince bir tabaka halinde kaplayan tahin rengi çamurları paçalarımıza sıçrata sıçrata yürüyorduk. Ortalıkta bir, «Ramazan, tenhaliği» vardı. Saat henüz beşti ama, ortalık kararmış şehrin bütün lambaları yanmıştı. Gergin, ıslak şemsiyeler karanlıkla ışığın meydana getirdiği acayip renk denizinde kapkara mantarlara benziyordu. Yanımızdan geçenlerin yüzlerini ancak bir dükkândan dışarıya vuran ve otomobil farlarından fışkıran kuvvetli ışıkların altında görebiliyorduk. Sarılık hastalığına yakalanmış gibi korkunçlaşıyordu o zaman. Ölülerini andırıyorlardı. Belleğim hızla bu resimleri çekip üstüste yığıyor belki de bir daha hiç karşılaşmayacağım bu insanlara acıma duygularını kıpırdatıyordu. «Zavallılar! Milyarlarca kişi sizin doğduğunuzu bilmediği gibi, öldüğünüzü de bilmeyecek!» diye söyleniyordum.

Cağaloğlu'ndaki eczanenin önünde (yazları ordan geçerken burnumu tıkarım hep, ilaç kokar çünkü) Hayati Asilyazıcı'yla karşılaştık.

«Oooo!» dedi, «Nereye böyle cümbür cemaat?» güldü, gözlük camlarını delip geçen sevimli bakışlarını yüzlerimizde dolaştırmaya başladı.

«Nereye olabilir? Meyhaneye!» dedim.

«Ne güzel... Çok iyi yapıyorsunuz çocuklar,» dedi Hayati Asilyazıcı, özlemli bir sesle. Bazı şeyleri yapmak istediği halde çeşitli engeller ve zorunluluklar yüzünden yapamamanın sıkıntısı bir an belirip kayboldu beyaz yüzünde.

«Gelsene!» dedim.

«Nerdeee? Şimdi matbaaya gidiyorum. Matbaa bir dert, kâat işi bir dert!»

«Bir akşam seni kapıp götüreceğim,» dedim.

«Olur,» dedi Hayati Asilyazıcı. «Biraz rahatlayayım da. Günel, nasılsın?»

«İyi olmak ihtimali varsa iyiyim,» dedi Günel, güldü.

«Sen nasılsın Talât?»

«Eh işte.»

«Yahu çocuklar, sık sık gelin de görüşelim be!» dedi Hayati Asilyazıcı, ellerimizi teker teker sıktı, iki adım sonra döndü: «Yarasın!» dedi gülerek, el salladı.

El salladık.

Nurer Uğurlu'nun çalıştığı hanın önünde on altı yaşında, tombul, sarışın, ay parçası gibi bir kız gördüm. İçim gitti... Dönüp dönüp baktım, bakmaktan boynum kırılacaktı. Sigaraya yeni başladığım ve sigara içmeye doymadığım dönemde, Varvara ile tanışmıştım. On dört yaşındaydı. Tombuldu. Simsiyah gözleri ıslıl ıslıl yanardı geceleri. Bir utancın sürekli baskısı altındaymış gibi beni görünce yanakları al al olurdu. Yüz metre öteden ayak seslerimi işitir, hemen cama koşar, dudaklarıyla bir öpücük yollar, önünden geçeceğim sırada kapıyı açardı. Randevulaşırdık... Babasıyla ablası çalıştıkları gömlekçi atölyesinden saat on birde dönerlerdi. Herkesin yemeğe oturduğu, sokaklardan el ayak çekildiği bir sırada kapıyı hafifçe örter, önüm sıra yürürdü. Deniz kıyısındaki kör hata çekilen yük vagonlarının dikdörtgen gölgesine oturuyorduk. Kolumu omzuna atardım. Kumral, hafif dalgali saçlarını avuçlardım, çekerdim, canını acıttırdım. «Yapmaaaa!» derdi ve kolumu çimdiklerdi... Yapma sözcüğü, çimdikleme, beni deliye döndürürdü. Kucaklardım. Kendinden geçinceye kadar öperdim.

Sonra bir kadının yüzündeki çillere benzeyen yıldızlara baktık. Fısıf fısıf konuşurduk. Bütün gün onu düşünmüştüm. O da beni düşünmüştü. Ayak seslerimi işitinceye kadar sıkıntıdan çatlamıştı ama işitir işitmez sevinmiş, heyecanlanmıştı. Beni seviyordu. Ben de onu seviyordum... ve makine gibi konuşuyordum o mahallede kimsenin bilmediği renkli, büyüleyici bir dille. Cümleleri her bitirişte ellerimi, avuçlarının arasına alıyor, öpüyor: «Seninle övünüyorum,» diyordu.

Üç yıl, gece gündüz... «Şöyle biraz ilerden yürüsene yahu, ayaklarını çiğneyeceğim,» dedim Talât Kılıç'a, arkasından ittim.

«Dur lan, karnım kazanıyor zaten,» dedi Talât Kılıç.

«Sen yemekten başka bir şey düşünmez misin oğlum?» dedim.

«Yemek, içmek, sevişmek... Bunlardan daha önemlisi var mı yeryüzünde?» dedi.

«Var,» dedim. «Yana çekilmen!»

Yürüyorduk ama nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Buluş ramazanda çalışmamıştı. Restore edilmişti. Ahmet Bey, bu iş için harcadığı paraları bir an önce çıkarmak amacıyla mezelerle, yiyeceklerle yüzde yüz zam yapmıştı. Halil İbrahim Bahar'ın eski kasabı Ali Bey dört beş ay önce bir lokanta açmıştı. Temiz, aydınlık bir yerdi. Vitrinde bir piliç pişirme fırını vardı. Şişlere geçirilmiş sarıya çalan renkleriyle kafaları, ayakları kopuk, büzülmüş gibi duran piliçler, elektriğin göz alıcı ateşi karşısında durmadan dönüyor, yavaş yavaş kızarıyor ve iri yağ damlaları aşağıdaki gölcüğe damlıyordu. Ben sevmiyordum... beyaz tarafından bir lokma, o da üstüne karabiber ekilmek şartıyla. İçerisi çiğ piliç kokuyordu. Haftada iki kere Trabzon döneri yapıyordu. Şişler, pırzolar, biftekler, köfteler nefisti, ama içki ruhsatı alamamıştı henüz. Rakılara su katmazsak, şişeleri masanın altına saklarsak, normal bir meyhanede oturur gibi saatlerce oturmazsak, gürültü yapmazsak izin veriyordu içmemize... etlerin hatırı için bu işkenceye katlanmaya razıydık. Son günlerde bundan da vazgeçmişti. Haklıydı. Biz gerekeni yapıyorduk ama şişeden bardağa dökülür dökülmez ortalığı kaplayan ve açık kapıdan dışarıya taşan koku orada içki içildiğini hissettiriyordu. Bizi örnek göstererek başkaları da istiyordu. «Vokta, bira içerseniz oturun, başımın üstünde yeriniz var. Ama ruhsat alıncaya kadar rakı içmeyeceksiniz,» demişti Ali Bey ve Belediyecilerin Beyazıt mıntıkasını kontrol altında tuttuklarını, ansızın baskın yaptıklarını anlatmıştı.

Varvara'nın gözleri gözlerimin içindeydi. Elimi dokundurur dokunduramaz titriyordu.

«Sormak ayıp olmasın ama nereye gidiyoruz?» dedi Talât Kılıç.

«Gidiyoruz, bakalım,» dedim.

«Adana Kebabevi'ne gidelim mi? Tam havası.»

«Çok kalabalıktır şimdi.»

«Hem ucuz hem de temiz ama,» dedi Talât Kılıç.

Nuruosmaniye Camii'nin içinden geçip Kapalıçarşı'ya girmedik, dirseği kıvrılıp Çemberlitaş'a yöneldik.

Sağdaki şarapçıyı gösterdi Talât: «Ne dersin?»

«Baksana omuz omuza!» dedim.

Vezirhan'ın altındaki balıkçı, balık kızartıyordu. Birkaç kez

ikinci kattaki pis odada, karlı buzlu havalarda dona donu rakı içmiştik. Sinirlerim gevşemiş, ellerim, ayaklarım saatlerce titre-mişti. Aynı şey olacaktı gibi bir korku içindeydim ve Talât'ın kızartılan balıklara iştahla bakmasına, yalanmasına aldırmadan yürüdüm. «Burası Vezirhan'dır,» dedim Günel Altıntaş'a.

«Özelliği ne?»

«Özelliği katil bir handır,» dedim.

«Nasıl yani? Anlamadım.»

«Damında biriken topraklar bir gün kaydı ve sokaktan geçen iki kişiyi öldürdü.»

Yukarıya baktı. Şimdi onarılmıştı.

«Bir sevgilim vardı, bu hanın içinde oturuyordu.»

«Bu güzel işte... Anlat.»

«Kim o?» dedi Talât, «Ben tanıyor muyum?»

«Tanırsın elbet. Sarışın Marilyn Monroe'ya benzerdi, ama ondan daha güzel, daha kıvraktı!»

«Hatırlayamadım,» dedi.

«Babası otobüslerde biletçilik yapardı. Dört kardeştiler.»

Talât düşündü düşündü, çıkaramadı.

«Hani canım sonradan Kemal adında bir afiş ressamıyla evleneceği sırada nikâh memurunun önünden kaçtı.»

«Böyle bir şeyi hatırlar gibiyim... Şu kambur ressam mı?»

«Hah, o... Tam üstüne bastın.»

«Kız bir türlü gözlerimin önüne gelmiyor,» dedi Talât.

«İyi ki gelmiyor, yoksa çiğ çiğ yersin,» dedi Günel Altıntaş, güldü.

«Bu güzel kaçtı işte,» dedi Talât.

Gözlerim hanın kapısına dikilmişti. İçi küçük küçük imalât-hanelerle, atölyelerle, köylerden gelen ve yerleşecek başka yer bulamayan yoksullarla doluydu. İzmir'deki «Aile Evleri»ni hatırlatıyordu... Ayten'di kızın adı. On yedi yaşındaydı. Saçları güneş ışınlarından, yüzü bütün dünyanın pembe güllerinden, gözleri dünyanın karabetini örten sonsuz yeşilliklerden meydana gelmişti. Beli benim boynumun kalınlığındaydı. Kalçaları, iri bir Bursa şeftalisi yuvarlaklığında ve dolgunluğundaydı. Buğulu buğulu bakıyordu. Gülümsemesi hem kırık, hem istekli, hem karar-sız, hem korkak hem de atılgandı ve yüzünü kuşatan hüznü fon üzerinde yayılıyordu. Bana ilgi duyan kızların, -tereddütsüz söyleyebilirim- en güzeliydi. Hatta milyonlarca insanın hayatına giren, kraliçe seçilen güzellerden de güzeldi. Dünyanın yüzüncü harikasıydı. O geçerken kıyamet kopardı. İtişmeler, ka-

kışmalar, boğuşmalar olur, kapılar, pencereler hızla açılır, kafalar ileriye uzatılır, ağızlardan salyalar akardı ve salyaların aktığı bu ağızlar gittikçe uzaklaşan Ayten'in arkasından, dengesini yitiren beyinleri o anda ne imal etmişse, duyguları, istekleri telaşla ortaya ne koymuşsa kusarlardı. Tam o sırada ben çıkardım karşısına. Dururdu: «Sennn!» derdi sesi olmayan bir sesle. Delikanlılar kıskançlıklarından delirirlerdi, göğüslerini yumruklarlar, başlarını birbirlerinin başlarına, duvarlara vururlar: «Ye onu ye... Tek dal!» diye bağırırlardı.

«Burada dünyanın bininci harikası oturuyordu,» dedim.

«Sen iyi adamsın ama bazen çok abartıyorsun... Biraz romantiklik var sende.»

«Herkeste var,» dedim. «Talât tepeden tırnağa romantiktir!»

«O romantik değil âşıktır!» dedi Günel Altıntaş, deminki gibi kahkahayla güldü.

Beni otuz metre öteden görse hemen yüzündeki pembelik çoğalır, ayakları birbirine dolaşır, büyümlü ışıklar saçan gözlerini gözlerime diker, hayalden yollarda kayar gibi yürüyerek yaklaşır, yanıma gelince dururdu: «Merhaba!» derdim. Karşılık vermez, hemen kolunu gösterirdi. Koluna girerdim, bakışlarını gözlerimde dolaştırdığı, yüzümden hiç ayırmadığı, bu durumda bastığı yeri bilmediği için onu, bir âmâyı götürür gibi götürürdüm. Arkamızdan ısıklar çalınırdı. «Delirmiş bunlar!» derlerdi, «Kara sevdalılar!» derlerdi. «Artist bunlar, film çeviriyorlar!» derlerdi.

Hep Marilyn Monroe'yu hatırlardım onunla olunca. Marilyn beynime, gözlerime çöreklenirdi. Biri hayal, biri gerçektir.

Ağlar gibi konuşurdu.

İki yıl dopdolu geçti. Sonra bir gün birden burnum büyüdü, edebiyatta bazı başarılar kazandım ve Ayten'i basit bulmaya; entelektüel, birkaç yabancı dil bilen, eserlerimi bildiği dillere çevirebilecek yetenekte... ve ayrıca bana tapan bir kadın aramaya başladım. Ah eşşek kafa!.. Ah benim hem dostum hem de düşmanım olan gururum! İşe yaramaz, kaliteli değil, ilerde acı çekersin, dediği öyle büyük fırsatları kaçırttı ki onu varlığında hâlâ nasıl barındırdığıma şaşıyorum. Biliyordum. Çok beğendiğim birisine yaklaşırsam, onu uzun bir süre terk edecektim. O da bunu seziyor, dörtnala giden bir atın gemlerinin çekilmesi ve durdurulmak istenmesi gibi beni çeşitli bahanelerle durduruyordu. Kötüydü o insan. Bana uygun değildi. İnaniyordum ben de aptal gibi. Hemen boyunduruğu altına giriyordum ve yüreğim kaybettiği güzelliklerin acılarıyla çalkalanırken gururumun ze-

delenmemesiyle övünüyordum... Benim gibi sersem bir bekçiye kim zaman söz geçiremeyeceğini anlayınca kendine bağlı şubelerden biri olan alınganlığı kullanıyordu. En iyi niyetli bir davranış, bir sözü, yanlış yorumlatıyordu bana.

Ayten'i bıraktıktan epey sonra ne kadar büyük bir yanlışlık yaptığımı anlamıştım, ama iş işten geçmişti!

O entelektüel kadını da bulamamıştım.

«Çabuk yürüyün,» dedi Günel Altıntaş. «Yağmur bastıracak gibi.»

«Arap kızının meyhanesine gidelim,» dedi Talât.

«Ben de öyle düşünüyorum,» dedi Günel Altıntaş.

Arap kızı, bizim dairenin odacılarındandı; çikolata rengindeydi, siyah saçları kıvrır kıvrırdı, yüzünün derisi gergindi. Bir sürü çocuğu, aynı yerde çalışan beyaz bir kocası vardı. Malûlen emekliye ayrılmış, daha önce emekliye ayrılan bir memurla ellerindeki paraları birleştirerek Büyük Langa'da, kahveci Hasan'ın oğlu, çocukluk arkadaşım Necip'in sahip olduğu bir apartmanın altındaki lokantayı kiralamış, üçüncü sınıf bir meyhane haline getirmişti. Memurlar, odacılar hem bu eski arkadaşlarına yardım etmek hem de kendi evlerine benzeyen bir yerde içki içmenin rahatlığını yaşamak için sık sık geliyorlardı; dairedeki «hayat», bol dedikodulu yaşantıyı tekrar ederek söylenemeyecek gibi olan her şeyi çekinmeden söyleyerek sürdürüyorlardı. Etler taze, mezeler güvenilirli. Müşteri çeksin diye Nev'in adlı bir de garson çalıştırıyorlardı.

Çocuk, ana, koca sabahtan akşama, kapanış saatine kadar meyhanedeydi.

«Peki gidelim bakalım,» dedim. «Talih ne gösterecek?»

İsmet Zeki Eyuboğlu'na rastladık Marmara Sineması'nın önünde. Omuzlarını kaldırmıştı. Ağır ağır Ali Bey'in lokantasına gidiyordu. «Nereye?» dedi.

«İçecek bir yer arıyoruz,» dedim.

«Ali Bey'e gelsenize,» dedi.

«Rakı vermiyor. Onunla mı uğraşacağız?» dedi Talât.

«Tabii vermez. Çok gürültü yapıyorsunuz. Şikâyetçi!»

«Biz mi gürültü yapıyoruz?» dedim. «On beş yirmi günde bir uğruyoruz.»

Günel'i gösterdi İsmet Zeki Eyuboğlu: «Onlar,» dedi. «Her akşam orda. Hadi eyvallah!»

Fırından taze bir francala aldım, kâğıda sardırdım. «Özendim, bir lokma ver şurdan,» diyen ve elini uzatan Talât'ın eline

vurdum: «İştahını lokantaya sakla!» dedim. Sövdü. Yağmur çilemeye başladı. Akşamları oturduğumuz öğrencilerin ders çalıştıkları Hasıraltı kahvesini yıkmışlardı. Tahtalar, demirler, tuğlalar öbek öbek istif edilmişti. Baktım baktım: «Burası da gitti!» dedim, «Yalnız anılarda ve benim günlüklerimde kaldı.»

«Yaşanan her şey yaşandığı andan itibaren anlaşıyor!» dedi Günel.

«Bir de yaşanan şeyleri besleyen kaynaklar var. Onlar kimi zaman hiç kurumuyor, ama ticarethanelerin çoğu bir süre sonra kimlik değiştiriyor, dolayısıyla anıları besleyen kaynak olmaktan çıkıyor,» dedim.

Günel, sağdaki oyun salonunun yerini gösterdi: «Turgut burasını yeni yaptırmıştı,» dedi.

Zühtü Bayar, Halil İbrahim Bahar ve ben oturuyorduk. Sıcak bir ağustos akşamıydı. Kırılmaçılar sert çizgiler çizerek dolaşıyorlar, Patrona Halil Hamamı'nın, Üniversite'nin saçak altlarına dalıp çıkıyorlardı. «Ve kırılmaçılar havada kara kurşunlar halinde uçuşuyor, havayı deliyor, bir yandan da deldikleri yerleri dikeyo:lardı,» demişti Halil İbrahim Bahar.

Minibüs plakları satan küçük dükkânın önünde, Piç Ali'yle burun buruna geldik. Piç sıfatı boyunun çok kısa olmasından ve herkesi tedirgin edecek hareketleri yapmaktaki ustalığından ötürü takılmıştı Çocukluk arkadaşım. Uzun yılları Yenikapı'da deniz kıyısının yosun kokulu kırmızı çakıllarında sırtüstü yatarak geçirmiştik. Sefere başlayan ilk trenle yataklarıımızdan fırla:, birbirimizi ısıklarla çağırır, heyecanla bir çarşaf gibi dümdüz, kıpırtısız duran denize koşardık. Sularda boğuşurduk. Güreşirdik. Güneşin altında dura dura derilerimiz meşine dönmüştü. Öğleüzeri kayalardan sökerek çıkardığımız taşlı midyeleri paşlı bir teneke parçasının üstünde pişiriyor, taşına aldırmadan gıcırdata gıcırdata yiyorduk. «Piç Ali» adlı bir hikâye yazmış, bu yüzden kovuşturmaya uğramıştım. Savcılığa gitmişim. İfade vermişim. Derken sonunda ademi takip kararı alınmıştı. On yıl hiç görmedik birbirimizi. Bir gün Galata Köprüsü'nde karşılaştık. Yüzü kararmış, göz kenarları çizgilerle dolmuştu. Dalgalı kumral saçlarına ak düşmüş, biraz da kilo almıştı. Boyu kısa ol:nuu için şişmanlık çirkinleştirmişti. Sesi kısalmıştı. Oltayla tuttuğu balıkları satarak geçiniyordu. Üç akşam önce Buluş'ta içki içiyorduk. Masamızda Halil İbrahim Bahar, Zühtü Bayar, Günel Altıntaş. İsveçli şair Stefan, Talât Kılıç, Abdullah Turgay vardı. Zühtü Bayar, Günel Altıntaş, arada sırada da Talât Kılıç,

Stefan'la İngilizce konuşuyor, Stefan'ın söylediklerini Abdullah Turgay'la bana tercüme ediyorlardı. Uzun boylu, sağlam yapılı, sevimli, otuz beş yaşlarında biriydi Stefan, *Üsküdar Arabalı Vapur*u adlı bir şiir kitabı yayımlanmıştı. Bazı Türkçe sözcükleri anlıyor, karşılıklarını tam bir yabancı gibi veriyordu. İsveç Hükümeti, sanatçılara ayırdığı fondan her ay para yolluyordu; bu ay biraz gecikmişti; o da tutmuş incelemek üzere aldığı birtakım kitapları Elif Kitabevi'ne rehin bırakmış, eline geçen elli lirayla yanımıza gelmişti. «Çok acı,» demişti Stefan rakıdan bir yudum alır almaz. «Bum bum.» Ve altı tane büyük boy Efes Pilsen içmişti. Ordan Marmara kahvesine gitmiştik. Günel'le Talât tavlâ oynuyorlardı. Biz seyrediyorduk. Stefan bir ara ortadan kaybolmuştu, hoşçakal falan demeden. Piç Ali karşımızdaki masada yaşlı bir adamla oturuyordu. Naylon bir torbada epey istavrit vardı. Üç kilo gelirdi ona göre. On beş lira verdim. Üç kilo demişti ama sözüne güvenemediğim için balıkları tarttırmıştım. Bir kilo sekiz yüz gramdı. Günel evine çağırmişti bizi. Günel balıkları kızartıyor, biz Agop'un kör kazı gibi yutuyorduk, bir yandan da Günel'in buzdolabında kendisi için sakladığı rakıyı içiyorduk. Abdullah'la Talât iyice «zom» olmuşlar, Günel'in yatağına sırtüstü devrilerek horlamaya başlamışlardı.

Biz Günel'le saat üçe kadar konuşmuştuk.

Üçte, Abdullah Turgay'la Talât Kılıç'ı güç bela uyandırarak götürmüştüm Taşlıtarla'ya.

«Vay!» dedi Ali, «Sen ne geziyorsun buralarda? Boşa gezmezsin, bir şeyler mi, ha?» Dişlerinin arasından ıslak sesler çıkarak gülümsedi.

«Balığın var mı?»

Çantasından bir naylon torba çıkardı. Yedi yüz elli gram kadar balık vardı, ama karışık. Geçenlerde attığı «kazık»tan söz ettim, ayıpladım. Kızardı, bozardı: «Buna beş lira ver yeter,» dedi, parayı verdim, gitti.

«Bu balığı aldık ama, meyhanede pişirecekler mi bakalım?»

«Pişirirler,» dedi Günel. «Ne olacak, on lira da pişirme parası alsınlar.»

«Ben pişirtirim,» dedi Talât. «Siz bana bırakın.»

Araça sırada dışarda beğendiğimiz bir yiyeceği alıp meyhanelere gittiğimizde suratlar bir karış asılıyordu. «Aldığınız şey burada yok mu sanki?» der gibi bir tavır takınıyorlardı. Onu bildiğimden... Koska'dan aşağıya vurduk. Berbat bir haldeydim, ayaklarım geri geri gidiyordu. Kafamda bir sürü karışık düşün-

ce kıpırdıyor, ruhumda dalgalanmalar oluyordu. Varvara'yı kucaklıyordum hayalimde, Ayten'in gözlerinin içine bakıyordum. Sessiz sessiz konuşuyordum. «Ne düşünüyorsun?» dedi Günel, koluma girdi. «Kayıplarla kazançlarımı,» dedim.

«Durum vaziyeti nasıl?»

«Kayıplar fazla.»

«Hesap bitti mi yani şimdi?»

«Nerdeee... Elimi attıkça, karıştırdıkça 'kayıp' geliyor.»

«Dokunma,» dedi Günel. «Biraz sonra, hepsi kayıpmış, hiç kazancım yokmuş diyeceksin.»

«Olabilir,» dedim.

«Ben böyle belalı işlere girişmiyorum,» dedi Günel. «Senin gibi şu kazanç şu kayıp diye de ayırmıyorum. Kazanca da kayıp, kayıba da kayıp diyorum, geçip gidiyorum. Böyle birtakım eskimiş ölçüleri, kuralları karıştırma hayatına. İçinden nasıl geliyorsa öyle davran.»

«Ah Günel ah, çocuksun sen! Bu söylediğini gerçekleştirmek mümkün mü? Tutsağız oğlum. Oyuncağız!» dedim.

«Kimin? Kaderin mi? Harika azizim, Buyrukçu bu akşam mistikleşti.»

«Bırak böyle Arap filmlerine benzeyen lafları. Birbirimizin oyuncuğuyuz. Birbirimizin engeliyiz, birbirimizin korkusuyuz, birbirimizin acısıyız. İçinden geldiği gibi yaşamak diye bir şey var mıdır yeryüzünde?»

«Vardır gibi gelir bana,» dedi.

«Yoktur. Olmayacak da.»

Elini kaldırdı Günel: «Yooo,» dedi. «Ben geleceğe karışmam.»

«Ben karışırım,» dedim. «Ben hem şimdi hem de geleceğim.»

«Bravo alkışlar!» dedi Günel.

«Kıyak laf ettin arkadaşım,» dedi Talât. «Yazayım şunu bir kenara.»

«Yazamazsın,» dedim, «Kafanın içi ekmekle, yemekle, içkiyle öylesine dolu ki, yer yok yabancı bir şeye.»

Günel güldü: «Gene çul oldun Arap Talât,» dedi.

Talât yanıma sokuldu: «Sen bu akşam bir tuhafısın. Neyin var?» dedi.

«Tuhaf değilim. Gerçek Muzaffer'in bir parçasıyım,» dedim.

«Her gün öyle değil misin?»

«Hayır. Bir gün onun, başka bir gün ötekinin. Kendime çok seyrek dönüyor, kendime çok zor ulaşıyorum.»

«Yaşsa Buyrukçu, bu akşam iyi rakı içeceğiz gibi geliyor bana,» dedi Günel.

«Sahi, derdin ne? Neşesizsin. Bir şey mi var?» dedi Talât ciddi ciddi.

«Demin söyledim ya, kayıplar çoğalıyor gitgide.»

Nişanca asfaltına vardık. Eski Ermeni evlerinin doldurduğu çamurlu, kalınlık sokaklardan geçtik. Günel, zarfı bıraktı odasına, çıktı. Meyhaneye yaklaştığımız sırada Necip'in kahveden çıktığını, meyhaneye girdiğini gördüm. İçim dardaldı, asabım bozuldu. Haziranda buraya geldiğimde Necip bir masaya oturmuş içiyordu. Beni görünce şaşırdı, ürkekleşti. «Seni içeriye almadılar mı?» dedi.

«Aldılar,» dedim. «Davutpaşa'ya götürdüler. Ne var bunda?»

«Uzak dur arkadaş, sen tehlikeli adamsın!» dedi.

Acı acı güldüm: «Korkma, yalvarsan bile seni içeriye almazlar!» dedim.

Girdik meyhaneye. Talât, sırtını kamburlaştırarak ve elini Arap kızına doğru uzatarak: «Selamınaleyküm,» dedi.

«Aleykümselam Talât abi,» dedi Arap kızı.

Necip, ayak yolunun bitişiğinde ve tam karşımıza gelen bir masada oturuyordu. Göz göze geldik. Suratı asıldı. Kızardı, bozardı, sarardı. Mademki öyle kalk git değil mi? Hayır, çıkıp gitmeyi de göze alamıyor, korktu da kaçtı diyeceğimi sanıyordu. Ben görmeyeyim diye masadaki çiçekli vazoyu önüne çekti, gizlendi. Oturacak bir yer ararken «Onlar» hikâyemin kişilerinden Salih ile Safa'yı gördük. Soldaki bir masada içki içiyorlardı. Küçük Yeni Rakı şişesinin yarısı boşalmıştı. Bardaklarındaki suluydu. Beyaz bir tabakta yağları donmuş bir parça sote vardı.

«Vay Muzo, ulan ne kadar iyi adamsın be. Az önce senden söz ediyorduk. İyi adam lafın üzerine gelirmiş,» dedi Safa, ayağa kalktı, kucaklaştık, öpüştük. Yüzü pancar gibi kızarmıştı, ağzından sıcak bir alkol buharı sigara kokusuyla birlikte taşıyordu dışarıya. Salih, kalın camlı gözlüklerinin arkasından gülümseyen, sevgi dolu gözlerle bakıyordu. Onunla da kucaklaştık, öpüştük. Elimi bırakmadan yanına oturttu. «Sen gittin, dairenin tadı kalmadı,» dedi, yeniden boynuma sarıldı, sırtımı okşadı başını göğsümden kaldırmadan: «Sen bizim her şeyimizdin!»

Duygulandım. Ağlayacaktım nerdeyse. Havadaki gerginliği azaltmak için: «Öp bakalım Kör Salih babanın elini,» dedim. İki eliyle elimi kavradı, öptü, alnına götürdü. «Ben senin elini öpe-

rim arkadaş. Bin kere öperim. Ben bir şey olmuşsam senin yüzünden,» dedi.

«Berhudar ol oğlum,» dedim Salih'e kalın bir dede sesiyle.

«Ben de öpim mi abicim?» dedi Safa, elimi öptü ve bu güldürücü sahneyi ilgiyle seyreden Resul'a (meyhanenin ortağı): «Bu var ya bu, çok büyük adamdır, çok, çok, bildiğin gibi değil. Tanıyor musun?»

«Tanımaz olur muyum?» dedi Resul, geniş, tatarımsı yüzünü içtenlikli bir gülümseme kapladı: «Nasılsınız?» elimi sıktı. «Teşekkür ederim,» dedim.

Safa, sigaralı elini salladı, gözleriyle işaret etti gizli bir şeyi duyurmak istercesine: «Bu bambaşka. Sen onunla bir konuşsan,» dedi.

«Amma da övüyorlar ha?» dedi Günel.

«Arkadaşım övülmeyecek adam mıdır lan?» dedi Talât, Günel'e baktı.

«On beş yılımız birlikte geçti,» dedim.

Hâlâ elimi tutan Salih'e: «Sen ne yapıyorsun?» dedim.

«Bildiğin gibi be. Kırık tekerleği döndürmeye çalışıyoruz,» dedi.

«Zordur,» dedim. «Döndürmeye çalışırken yıpranırsın, mahvolursun. Yokuş çok çünkü...»

«Bak bak bak,» dedi Safa, Resul'e: «İşittiyor musun? Hep böyle konuşur.»

«Binlerce yokuş hem de... Hele şimdi birtakım delileri de aldılar ki sorma. Tımarhaneye döndü ortalık,» dedi Salih.

«Asıl tımarhane dışarısı,» dedim. «Karından bir haber var mı?»

İktisadi durumlarını düzeltmek, başlarını sokacak bir ev almak amacıyla karısı bir iş olanağı bulur bulmaz iki çocuğunu Salih'e bırakarak İngiltere'ye gitmişti.

«Yılbaşında gelecek. On beş gün kalıp gene dönecek,» dedi Salih.

«Sen gitmiyor musun?» dedim.

«Laf yemeyelim de ne söyleyeceksek söyleyelim. Açlıktan geberdim,» dedi Talât.

«Geber! Tohumuna para mı verdik?» dedi Safa, bana baktı, güldü.

«Bana bak Cefa!» dedi Talât. «Sen kafayı bulmuşsun ama biz daha!..»

«Sus da konuşalım,» dedim. «Sen İngiltere'ye gitmiyor musun diye sormuştum.»

«İngiltere yabancı işçi almıyor. Benim köroğlu da ancak bir sene kalabilecek. Bir sene sonra işini uydurabilirse... Personel kanunu da çıkmadı ki.»

«Bize bir şişe yeni rakı. Büyük olsun,» dedim.

«Balıklar tava olacak,» dedi Günel, piposunun ağzını masanın kenarına tak tak diye vurdu, tütün doldurdu, yaktı, içine çekerken tütün alevleniyor, kokulu bir duman çıkıyordu.

«Sana bir şey söyleyeyim mi?» dedi Safa, omuzuma dokundu, Talât'ı gösterdi: «Bunda hiç iş yok.»

«Ne oldu ki?» dedim.

«Nerde o eski kabadayı Talât? Herkese kafa tutardı, herkesin hakkını arardı, müdürlerle kavga ederdi. Şimdi deli Turan gibi memur oldu, kulakları düştü,» dedi Safa.

Kapıyı açıp kafamı uzatıyorum: «Ne haber Arap diyorum. Bu gözlüklerini takmış; beş beş daha on diye çırpınıp duruyor defterin üzerinde. Zavallı, acıyorum sana diyorum, çıkıyorum,» dedi Salih.

«O kadar uğraştık da ne oldu? Hava... Onun için şimdi kimşenin işine karışmıyorum, günümü gün etmeye çalışıyorum. Yirmi bir yılım doldu. Kimseyle uğraşacak gücüm kalmadı.»

«Vay yorgun Talât!» dedi Salih.

«Şunu anladım ki,» dedi Safa. «Senin olmadığın yerde bunun borusu ötmüyor. Senden kuvvet alıyormuş demek?»

«Öyle,» dedi Salih. «Talât diye birisi yok ortalıkta. Kayboldu. Masaların, sandalyelerin altlarına bakıyorum, göremiyorum.» Masanın altına bakar gibi eğildi.

«Talât fena halde yiyorlar seni,» dedi Günel.

Talât şişeyi açtı, önce kendi bardağına doldurdu, gelen beyaz peyniri havada kaptı: «Ben bekleyemeyeceğim,» dedi, bir yudum içti.

Resul'u çağırdı Safa, beni gösterdi: «Bu olmasaydı ben de, Salih de, Talât da bir hiçtik. Bizi kurtardı. Sağ olsun... Talât'ı milletvekilliğine kadar yükseltti.»

Utandım: «Boşver Safa,» dedim. «Sizde öğrenme kabiliyeti olmasaydı ben ne yapabilirdim?»

Başını salladı Safa, Resul'e bakarak: «Çok zeki, cin gibi. Kimse duramaz karşısında... Öyle güzel konuşuyor ki, müdürler ayağına gelirdi akıl danışmaya,» dedi.

«Buyrukçu içki içtiği zaman harikadır,» dedi Günel. «İçme-

diği zaman susar. Onun kadar susan birine rastlamadım hayatımda.»

«Yerine göre,» dedim. «Konuşulanlara bir şey katamayacağımı anlayınca ağzımı açmam.»

«Dinle dinle Resul, her lafı altın değerindedir. Kulaklarını aç da kap bir şeyler,» dedi Safa.

«Hadi içelim,» dedim, bardağımı Safa'nın, Salih'in, Günel'in, Talât'ın bardaklarına dokundurdum. İçtim.

«Seni çok özledim,» dedi Salih. «Niye daireye uğramıyorsun?»

«Uğramak istemiyorum. On beş yıl öyle bir nefret biriktirmiş ki içime...»

«Haklısın,» dedi Salih. «Hele şimdi büsbütün bozuldu her şey. Bir sürü dangul dungul doldurdular.»

«Sen arkadaşları tanıyorsun değil mi?» dedim Günel'e.

«Tanışmıştık,» dedi Günel. «Ama fazla tanımıyorum.»

«Bana daireden resimler yapıp yollayan, cümle âlemi işleten Salih bu. Buna da adıyla sanıyla meşhur Kel Safa derler. Mağara'daki «Onlar» hikâyesinin kahramanları.»

«Harika!» dedi Günel sesini yükselterek ve güldü. «Hikâye kahramanlarıyla yan yana oturan bir yazar.» Piposunu dumanlattı. «Dostoyevski gibi.»

«Teşekkür ederim.»

«Balıktan sonra bize bir de et sote yapacaksınız,» dedi Talât.

Bakışlarını yüzümde dolaştıran Salih: «Seni çok iyi görüyorum,» dedi. «Dairedeki Muzaffer'den bu Muzaffer beş yaş daha genç!»

«Yani, yani, aslında demek istiyor ki aslında sen ihtiyarsın!» dedi Günel, güldü.

«Kırk bir yaşındayım... Orta yaşlı tabii. Ama...» diye kekeleydim.

Safa, durmadan yüzüme bakıp bakıp ah çekiyor, içini kemiren bir şeyi söylemeye hazırlanıyordu.

Arap kızının çocukları arı gibi çalışıyordu. Büyük oğlu çatal, bıçak, tabak getiriyor, büyük kızı (on altı yaşındaydı ama müthiş şişmandı) kasada oturuyordu. Yedi yaşlarında bir «karaböcek» ayak altında dolaşüyor, annesinden bir şey istiyor, annesi de dipteki yuvarlak masada, daireden Nurettin ve tanımadığım bir adamla oturan kocasına yolluyordu. Üç yaşlarında iki çocuk annesinin kucağındaydı, çikolata yiyordu.

Resul, ortalıkta dolaşüyor, sık sık kapının önünde durup sağnak halinde yağan yağmura bakıyordu.

Safa, işaret parmağıyla havada bir yarım ay çizdi ve: «Sana sonra bir şey anlatacağım,» dedi, bir sigara yaktı, başını yukarıya kaldırarak öksürdü. Yüzündeki kırmızılık çoğaldı, yüzü anadan doğma kırmızı olan birine döndü.

Salih, kulağına yavaşça: «Çok dertli,» dedi.

«Ne olduğunu tahmin ediyorum,» dedim.

Safa, su içtikten ve sigarayı öfkeyle yere fırlattıktan sonra: «Şimdi anlatsam olmaz mı?» dedi.

«Anlaaat,» dedim.

«Kalk Salih, yer değişelim seninle,» dedi Safa.

Talât, ikisine de baktı: «Ne oluyorsunuz lan dümbükler?» dedi.

«Sen sus, sen sus, bir işe yaramıyorsun,» dedi Salih.

Safa, yanına oturdu: «Sana öyle şeyler anlatacam ki aklın duracak,» dedi ciddi ciddi.

«Karınla kavga mı ettin?» dedim yekten.

Şaşırdı. Salih'e baktı. «Salih söylemedi, sezdim,» dedim.

«Bu, bu, büyük adam arkadaş, insanın içinden geçenleri okuyor!» dedi Safa, bakışlarını Salih'in, Günel'in, Talât'ın ve ötekilerin üzerinde gezdirdi düşüncelerine katılmalarını istiyormuş gibi: «İki aydır eve gitmiyorum.»

«Nerde kalıyorsun?»

«Şurda burda. Yeğenlerimde. Ben mafoldum!» dedi, yüzüne dikkatle ve uzun uzun baktı. Anlatacakları öylesine yüklenmişti ki, bakışları patlayacak gibiydi. Boynuma sarıldı birden. Gözleri dolu dolu oldu: «Ben mafoldum!»

«Üzülme. Her şeyin çaresi bulunur!» dedim. «Neden kavga ettiniz?»

«Olmuyor be Muzo. Olmuyor be... Olmuyor be. Her şeyi ters anlıyor. Her akşam gırtlak gırtlığayız,» dedi, bir sigara yaktı... Benim bildiğim her şeyi ters anlayan ve bu yüzden herkesle takışan Safa'ydı. «Resmen ayrıldınız mı?»

«Ayrılmadık. Müracaat etmedik. Biliyorsun bu benim üçüncü karımdır. İçiyorum Muzo. İçiyorum her gece ve unutmaya çalışıyorum,» dedi.

«Dayanamayacaksan evine dön!» dedim.

İşaret parmağını ağzına götürdü: «Sus,» dedi. «Sonra konuşuruz. Burdan çıkınca seni bir yere götüreceğim.»

«Nereye?» dedim sıkıntıyla.

Masadakilerin yanında söyleyemeyeceğini anlatan bir hareket yaptı: «Sonra söylerim sana,» dedi.

Necip çiçeklerin arasından devamlı olarak bana bakıyordu. Tedirgindim. «Şu buradan bir gitse de rahatlasam,» diyordum. Talât, ayağa kalktı, kasanın yanındaki plak yığınının başında durdu, üstlerini okuduğu bazı plakları yana ayırdı, bir tanesini seçti ve kıza uzattı. Geriye döndü. Harmandalı oynar gibi kollarını yanlara açtı, «Susun arkadaş!» dedi. Ağzının tam ortasında ıhlamur gibi bir ağızlık duruyor, külü eğrilmiş sigara tütüyordu. Plâğın dönüşünü izliyordu gözlerime diktiği kanlanmış gözleri ve kulaklarıyla. İri ve yaşlı bir kediye benziyordu. Bir dakika geçmeden pikaptan sesler yükseldi. «Gökyüzünde yalnız gezen yıldızlar» şarkısını söylemeye başladı bir okuyucu. Talât da katıldı, kalın, duygululuğun yücesine çıkarmaya çalıştığı sesiyle.

Safa kulağıma eğildi: «Eski karımla barıştım, kimseye söyleme,» dedi.

Günel, Arap kızının en küçük çocuğunu aldı kucağına: «Gel bakalım aslan,» dedi, konuşmaya başladı... Çocukları çok sevdi. Baykara Karahasanoğlu'nun kızları deli olurlardı onun için. «Günel abicim!» derler, birbirlerini iterek, dövüşerek üstüne çıkmaya çalışırlardı. Onları güldürdüğüm için beni de severler ve: «Komikabi,» derlerdi. Talât gözlerini yummuştu, önüne bakıyordu. Salih, Talât'a bakıp gülüyor: «Hey Allahım hey!» diyordu.

«Onunla mı evleneceksin gene?» dedim.

Yanlı ş bir şey söylemişim gibi sesini yükseltti, ceketinin yakalarını tutup silkeledi: «Allah göstermesin, Allah göstermesin! Yalnız ne yaptım biliyor musun Muzo? Çok büyük bir şey yaptım.» Bıyıkaltından kurnazca güldü, kendisini küçümseyenlere, küçümseyeceklere yanıt verircesine konuştu: «Bakma böyle salak salak durduğuma, ben de akıllıyım, ben de icabında... Ölüm-den kurtardım onu beee, ölümden, yaaa! Kimse yapamaz bunu kolay kolay, mesela bu Arap Talât yapamaz. Yapabilir mi? Yapamaz.»

Çakırkeyifti Talât, yumuşamıştı, neşeye, eğlenceye, alaya elverişli bir kıvama gelmişti. Sol elini sinek kovar gibi salladı: «Hüs lan Cefa!»

«Eee, nasıl oldu peki?» dedim.

«Şöyle,» dedi Safa; anlatacağı dramın korkunçluğunu önceden duyurmak istercesine gözlerimin içine baktı, parmağını tahaya vurdu, kulak memelerini ağzından bir öpüş sesi çıkararak çekti. «Düşmez kalkmaz bir Allah! İkinci karım benden sonra yaşlı, pımpirik bir emekliyle evlenmiş, adam bir müddet sonra cartayı çekmiş, kuyruğu titretmiş... Seninki yapayalnız kalmış

mı ortada? Eee, n'apar yalnız insan? Ya gezmeye gider ya da içmeye başlar. Bu da başlamış içkiye, sigaraya, içiyor ama senin benim gibi değil, intihar etmecesine. Bir gün çağırttı, gittim. Zavallı beni görünce boynuma sarıldı, belki bir saat göğsümde ağladı; oturttum, teselli ettim, bırakacaksın bu içkiyi, bu sigarayı yoksa külahları değişiriz, bir daha semtine uğramam, dedim. 'Haftada bir iki kere gelirsen bırakırım, söz' dedi, bıraktı. Kurtardım mı hayatını?'

«Kurtarmışsın, aferin!» dedim, sesimi alçalttım: «Gittiğinde orda kalıyor musun? Bir yatakta mı sabahlıyorsunuz?»

«Dinleyin lan inekler, plak çalıyor, 'başçavuşun eşşegi osurmuyor,» dedi Talât, masaya avucunun içiyle vurdu.

Aldırmadık.

«Yooo, o iş yok, o defter kapandı. Arkadaşız, kardeş gibiyiz, sadece dertleşiyoruz,» dedi Safa.

«Niye itiraz ediyorsun, olabilir, eski karın çünkü,» dedim.

«Eski karım ya, ikimizin de aklına gelmiyor öyle bir şey. Burdan kalkınca oraya gideriz.»

«İyi âma bizim gelmemiz doğru değil, yakışık almaz, sen tek başına git!» dedim.

İçtikçe kızaran başını öksürürken yaptığı gibi yukarıya kaldırıp indirdi birkaç kez, yanlara salladı, sağ bileğimi kavradı. «Yooo, dünyada olmaz, bırakmam, birlikte gideceğiz. Seni tanıyor, seni öyle bir anlattım ki... 'Daha' dedim, 'sen ömrü hayatında öyle birisiyle ne karşılaştın ne de karşılaştıracaksın.' Bir şişe rakı, biraz sucuk, pastırma, yumurta alırsız, meyve falan alırsız, tutarsız yolu,» dedi Safa, omzuna dokundu Talât'ın: «Bundan sonra bir eve gideceğiz.»

«Kafa ütüleme lan, şarkı dinliyorum şimdi,» dedi Talât.

Safa kızdı, dudaklarıyla birlikte elleri de titremeye başladı: «Bunda his diye bir şey varsa anam avradım olsun; anamla Kâbe yolunda zina edeyim ki insan değil bu! Hayır, arkadaşlık yapılmaz bununla. Peki sen nasıl tahammül ediyorsun bu salatalığa?»

«Cacık için...» dedim gülerek.

Safa, neşelendi: «Bu kıyak kaçtı işte.»

«Biraz bencildir, yani tepeden tırnağa kendisini düşünür, bu yüzden başkalarının gamıyla kasavetiyle ilgilenmez,» dedim.

Sesini uzattı öteden: «Öyle mi bay Buyruk?»

«Öyle hayatım!» dedim. «Bunca yıl ben sana pek çok şey öğrettim ama, sen bu öğrettiklerimin bedelini, bencilliğin ne olduğunu bütünüyle ortaya koyarak ödedin, teşekkür ederim.»

«Yaşsa Muzo, köküne kadar yerleştirdin! Hadi, cevap ver erkeksen?» dedi Safa, bir sigara yaktı.

Talât, gözlerini yumdu, omuzlarını bir iki kez oynattı öne arkaya kaykılarak, kendisine saldırmaya hazırlananların üstüne yiğitçe ve bir kabadayı havasıyla atılacakmış gibi devindi: «Oğlum ne istiyonuz benden? Ha, deyin kaçtan aşaa olmaz! Ulan habibinizi şaşırtırım, doğrarım lan sizi, kanınıza mı susadınız? Allah gibi şarkıyı piç ettiniz kelekler... Serveet, şunu bir daha çalar mısın güzel bacım!»

«Bu numaralar eskidi Araboğlu, yenisini bul,» dedi Salih.

«Gel bize gidelim, kalırsın bu gece,» dedim.

«Başka zaman,» dedi Safa. «Önce yeğenime, yooo, manyaklaştım, önce ikinci karıma, arkadan da yeğenime gideriz. Yeğenimi tanırırsın sen, Tapucu.»

«Tanırım, tanımaz mıyım hiç?» dedim.

«Hep seni soruyor. Muzaffer Bey'le ne vakit oturacağız?» diyor.»

«Otururuz bir gün,» dedim.

Bağırdı Salih: «Tıraşı kes Safa, adamı kırk yılda bir gördük, şipşak elimizden kaptın çaylağın kuş kapması gibi.»

«O benim yirmi iki senelik arkadaşım lan kör, hiçbiriniz almazsınız elimden,» dedi Talât.

«Ne oluyor yahu, uğrunda cinayet işlenen orospulara çevirdiniz beni!» dedim gülererek.

«Tokan hele yeğenim token, lafı gene oturtun koltuğuna,» dedi Talât, bardağını bardağıma vurup çınlattı.

Salih gözlüğünü düzeltti, sol elini flmlerdeki savcıların sanıklara uzatması gibi uzattı Safa'ya doğru: «Ne anlatıyor bu yarma?»

«Bildigini,» dedim.

Öfkelendi Salih: «Bunda şeye sürülecek akıl yok vallahi! Karıyı hem boşuyor hem de arkasından zırlıyor.»

«Sen anlamazsın, bunlar derin işler,» dedi Safa.

«Anlaşılmayacak bir şey yok evladım, karını seviyorsun ama bir kere ters bir hareket yaptığın için bocalayıp duruyorsun. Kararsızsın, kararsızsın.»

Bu sözler gerçeği açıkladığı için iştirmezliğe vuran Safa, uzun boylu kır saçlı, yakışıklı bir adama seslendi: «Benim işe gireceğimi çaktın, korkup kaçtın değil mi?»

«Tabii korktum, senden kim korkmaz ki?» dedi adam alayla, sokuldu, ellerini Safa ile benim sandalyemin arkasına dayadı:

«Sizin orası benim zamanımda iyiydi, şimdi çiftliğe döndürmüşler.»

Safa, takılıyordu adama: «Doğru söyle benden korktun değil mi?»

Adam şakacıktan gözlerini belirtti: «Hem de nasıl, baksana dudaklarım uçukladı.»

Salih, kolumdaki bir ipliği aldı. «Niye hiç uğramıyorsun, uğrasana; öyle hikâyelik konular dolaşıyor ki ortalıkta...»

«Uğrarım,» dedim.

«Bir Tatar Sabri vardı, muhasebeci, tanır mısınız? İşte ben o kansızın yüzünden çıktım işten, ama Allah elbet bir gün elime düşürecek!» dedi adam hınçla.

«O emekliye ayrıldı çoktan,» dedi Salih.

«Biliyorum, biliyorum. Peşindeyim, polis gibi takip ediyorum ama bir türlü kıstıramıyorum. Yakaladım mı ilkin hak tuu diye yüzüne tükürecem, sonra da eşek sudan gelinceye kadar dövecem. Onu herkesin içinde rezil etmeden, cezalandırmadan Allah benim canımı almasın!» dedi adam.

Günel Altıntaş, çocuğun kulağına: «Kardeşlerin seni gezmeye götürüyor mu?» dedi.

«Kırma beni be Muzo, kırma yahu! Benim oraya yalnız gitmem başka seninle gitmem başka,» dedi Safa, ekledi koşullandırıcı bir sesle. «Beni seversen gelirsin!»

«Deliye bak, sevmez olur muyum, ama neblim, tuhaf bir şey olacak.Beş kişi birden bastırınca... Oysa kadın seni bekliyor, hem vakit de geç,» dedim.

«Öyle suratsız karılardan değildir o, ayrıca kalabalıktan hoşlanır, hele şimdi. Bir de senin konuşmanı istiyorum onunla kendini toparlaması için. Üzme beni!» dedi Safa, yanaklarımdan öptü, bir sigara uzattı. «Daire sensiz bir şeye benzemiyor, hep çemiş doldu.»

«Bakarız,» dedim, Salih'e döndüm. «Çocuklar özledi mi annelerini?»

«Ne diyorsun, gece gündüz yollara bakıyorlar,» dedi Salih.

«Karın ne kadar kalacak burda?»

«On beş yirmi gün,» dedi Salih, buna bile razıymış gibi sevinçle gülümsedi.

«Zor,» dedim. «Çalışıyorsun, çocuklara bakıyorsun, karın orda... Sen de kitabına uydurarak gitsene!»

«Bazı kapıların zillerini çalıyorum ama şimdilik bir şey yok,» dedi Salih umutsuz bir sesle.

«Resull, şu; 'Artık sevmeyeceğim' plağını koysana pikaba!» dedi Talât.

«Vay be Muzo, vay be! Seni ne kadar özledim bilemezsin. İnsan arada sırada, burda da bazı yanıklar var, bir hatır soralım der, bir iki telefon sallar,» dedi Safa, yüzüne sevgiyle bakmaya başladı.

«Bay Talât, bay Arap Talât, rakıyı çaktırmadan iç ediyorsun da bizim bardakları boş geçiyorsun,» dedi Salih, suçüstü yakaladığını hepimize duyurmak istercesine.

«Bana ne, isteyen alsın, ben sizin çobanınız değilim. Hem kafamı bozma, şarkıdakini kucaklıyorum şimdi,» dedi Talât.

«Sen çoban olamazsın ki, olsan olsan kaz olursun,» dedim.

Safa, yanaklarından öptü coşkuyla: «Yaşsa Muzo, giydirdin gene Araboğlu'na.»

Rakıyı bölüştürdüm. Salih, övdü beni: «Gördün mü arkadaş-şî? İbret al ibret!.. Adanalı değil misin oğlum, yağmur olsan kim-senin tarlasına yağmazsın.»

«Bişi mi dedin?» dedi Talât, bıyıklarını burdu, elini göğsüne götürdü, Salih'le alay edercesine arka arkaya üç kez geyirdi.

«Ayı, ayı, ne olacak! Medeniyet görmemiş ki!.. Hay senin or-manını yakanın!» dedi Safa.

«Lan sussanıza, başıma bela kesildiniz bu gece. Şarkı dinliyoruz dedik,» dedi Talât, sigarasını tüttürdü. «Herifler sevmemiş ki, yürekleri ıslanmamış ki... Çöl gibi kupkuru mubarekler.»

O sırada içeriye iki erkekli iki kadınlı bir çalgıcı ve oyuncu takımı girdi. Erkekler otuz beş yaşlarında, lacivert giyimli, kravatlı, vazelin sürdükleri simsiyah saçlarını arkaya taramış, esmer, güler yüzlü kişilerdi; esmerdiler ama çingeneye benzemiyorlardı. Biri klarnetçi, bir darbukacıydı. On altı on yedi yaşındaki oyuncu kızın dünya güzeli, ipek tenli pürüssüz yüzü, bir kuyrukluyıldız olayı gibiydi. Göz kamaştırıyordu, çarpıyordu, eritiyordu, kıskırtıyordu, kanın akışını hızlandırıyordu. Nemli, kara ve karanlık gözleri derin kuyuları, korkunç tuzakları gizliyormuşcasına tehlikeliydi. Işığın yıldızlandığı kalın telli sert saçlarını İspanyol dansözleri gibi ensesinde toplamış, fildişi bir tarakla çekiciliğini arttırmıştı. Minicik pembe kulaklarında, başını kıpırdattıkça uyumlu bir biçimde şangırdayan altın küpeler vardı. Yürekleri allak bullak eden, yakan, kavuran, delirten dudakları kırmızı karanfili andırıyordu, karanfil gibi genizleri tıkayan kokular saçıyordu. Dolgun vücudu insan hazinelerinin en değer-

lisydi ve tutsaklıından kimsenin kurtulmak istemeyeceğı si-
hirli bir ülkeydi.

Yakaları, kol ağızları, etekleri kürk şeritle süslü son model
mantosunu omuzlarına atmıştı: Herkesin soluğunu kesen gör-
kemli bir prenesti. Birden tutuldum, sevdalandım. Yıllardır ara-
dığım, eksikliğini duyduğum, o nedenle boyuna acı çektiğim,
düşlerimde benzerleriyle seviştiğim kız, karşımdaydı işte. Heye-
candan titriyordum. Beynim, duygularım altüsttü düzeni bozul-
muştu düzenli her şeyin. Ona sahip olursam, hatalarımdan, yan-
lışlıklarımdan sıyrılır, yoksulluklara, yoksunluklara boyun eğ-
mez, yeryüzünün bütün zenginliklerini ele geçirme girişiminde
bulunurdum ve onu o zenginliklerin sultanı yapardım; beni mut-
luluğun yücelerine erıştirdi diye her gün yüz kez ayaklarına ka-
panır, teşekkürlerimi bildirirdim. Ah ruhumdaki fırtınayı bir se-
zebilse, bir konuşmayı beceren güçlü bakışla ve çağırma ustası
bir gülüşle: «Seninim, al beni!» dese... Kanatlanıp uçardım se-
vinçten. Çocuğumu, karımı, arkadaşlarımı, çevremi, işimi gücü-
mü bir yana iterek koşardım arkasından... Büyülenmişim. Kızı
kollarımda, yatağımda hayal ediyordum. Onu incitmemek, yıp-
ratmamak, beni ömrümce besleyecek kaynaklarındaki can sula-
rını azaltmamak için sunduklarının on katını sunuyordum. Şaş-
kındım, ilişkileri kurma ve yönetme yeteneğimi yitirmiştim san-
ki. Daha oyuna başlamadan karşısına dikilip: «Gidiyoruz, hadil»
mi demeliydim? Salaklıktı benimki, böyle damdan düşercesine...
hiç gelir miydi, yanındakiler önlemez miydi? Ya beni yerin di-
bine batıracak ve hakkında düşündüklerimi bibere, toza, gözya-
şına, zehire dönüştürecek sözler söylerse? Kovarsa?.. Çelişkilerle
boğuşuyordum ama bir yandan da ilk etkilenmenin bütün var-
lığıma yayılan güzelliğini yudumluyordum. «Çingene ol!» dese,
hemen olurdum, «Keman çalacaksın!» dese, bir iki demez ögre-
nir çalardım. Ama hırsızlık yapamazdım, ama adam öldüremez-
dim o yalnız kalır diye, yalnız kalırsa kurtlar kapar diye ve beni
hapishanede pişmanlık, kin, öç, topyekün gam çürütür diye...

Ben mi düşünüyordum bunları yoksa içimin bir köşesinde
zaman zaman acayip sesler çıkaran, durup dururken hüznlenen
ve tarafımdan sürekli olarak terslenen ilkel, kafasız, duygu yiyip
duygu içen şair mi?

Biraz beklemem gerekiyordu gerçeğı kavrayabilmem ve bir
atılımda bulunabilmem için.

«Fıstık, kalk bakalım, şenlendir ortalığı!» dedi Safa, oyuncu
kıza işaret etti. Göklere yükselttiğıme Safa'nın böyle seslenmesi

ve zorlaması onurumu zedeledi; onun herkesin bir tek amaçla yaklaşmak istediği ve o düzeyde birisi olduğu gerçeğini öğrenmem kahretti beni. Yıkılmışım! Bardağımı boşalttım ağzıma hınçla ve mantosunu omuzlarından sıyırıp kışkırtıcı hareketlerle boşluğa yürüyen kızı izlemeye koyuldum. Boynundaki inci gerdanlık ağzındaki dişlerin beyazlığında ve ısıldıyordu. Uzun tırnaklı parmaklarına taktığı zilleri şıkırdatmaya başlar başlamaz klarnetçi ile darbukacı açtılar çiftetellinin yolunu.

Şimdi kalbim kıyılıyordu, şimdi gözlerim sulanıyordu, şimdi hem çok uzak hem de çok yakındım ona. Safa kalktı, yalpalayarak karşısına geçti, kollarını bostan korkuluğu gibi yanlara açtı... Gözleri kısılmıştı ve kızın tutuşan bakışlar üreten iri gözlerine bakıyordu. Göbeklerini tokuşturdular laubalice, sürtüştürmeye başladılar cinsel isteklerle. Tiksindim... Hayır, bu kız benim hayatıma girip orda yerleşecek biri değildi. Safa'nın: «Benden korkuyorsun değil mi?» dediği adam fırladı, ikisinin arasına girdi, Safa'yı itti. Adileşiyordu davranışlar. «Ulan herife bak be, ekmeğimizi elimizden alacak,» dedi Safa, gerdan kıran ve belini bükerek başını arkaya eğen kızın alnından şap diye öptü, tükürüklediği yere temiz bir on liralık yapıştırdı. «Nasımı?» dedi adama. Derken Talât kalktı, Safa'yla anlaştı; kıza sokuldular, kulaklarına bir şeyler fısıldamaya başladılar. Kız kıkır kıkır gülüyor, kollarını, omuzlarını, kalçalarını oynatıyor ama başını «Hayır,» dercesine sallıyordu. Talât bu kez cebinden çıkardığı beş lirayı kızın yarısı görünen tombul, dipdiri memelerinin arasına soktu, memeyi hafifçe sıktı. Ağzındaki sigara tütüyordu. Safa da aynı şeyi yaptı. Yoo, ben dayanamazdım buna, kıskançlıktan ölürdüm ya da kızı bıçaklardım.

Kız, masamıza geldi, Salih'in başucunda vücudunu devindirdi, kıvırdı, çalkaladı, yuvarlak ve mahvedici güzellikteki kalçalarını döndürmeye başladı değirmen taşı gibi, ama Salih'in ilgilenmediğini görünce kıcıyla dokundu: «Kalk bakalım dört göz!» dedi. Salih, aşağıdan yukarıya kadınsızlıktan çılgınlaşmış gözlerle baktı, karnını, kalçalarını, bacaklarını okşadı: «Yavrum, yiyim seni!» dedi, kalktı.

Günel Altıntaş, piposundan birkaç duman çektikten sonra çocuğu annesine verdi ve elinden tutup piste sürükleyen kızın arkasından gülerek giderken: «Görüyorsunuz işte, kızlar beni rahat bırakmıyor,» dedi.

Necip karşıdan dehşet, düşmanlık saçan gözlerle bakıyordu. Necip umurumda değildi. İsteklerimi, hayallerimi, ansızın

alabora oluşumu unutmuştum, meyhanede, çengi seyreden bir müşteriymdim sadece. Bir de sanatçılığım ile yeniden iletişim sağlamayı başarmıştım. Sözgelimi; «Buyrukçu âşik olduğu oyuncuyu alkışlarken...» gibi bir tablo yapılmalıydı. «Yaşa, var ol, nur ol, öldürdün, geberttin, bitirdin, bir göbek daha at!» sözleri ve alkışlar hızını yitirmeden sürerken oyuncu kız bir tur yaptı, uzatılan bahşişleri derisi gergin bir daireye topladı, klarnetçiye teslim etti, gözlerini süzerek bana yaklaştı, eğildi, memelerini titretti, savurduğu bir kışla dengemi bozdu, bereket duvara yaslanabildim. «Hoşuna gitmedim mi tatlım?» dedi. «Gittin ama ne yapayım öyle boşuboşuna gitmeyi,» dedim gülerek; burnunun ucunu burnuma sürerken etli alt dudağından öptüm. «Naaptın?» dedi.

«Seni istiyorum,» dedim. «İşini bitir, gidelim.» Coşmuştum gene.

«O limanlara gemi yanaşmaz anam,» dedi, kırıttı.

«Neden? Seni başımda taşıyım,» dedim.

«Kocam var, kocaaaam.»

«O zaman bu gece yat benimle,» dedim.

«Senin istediğin kesik,» dedi kesin olmayan bir red sesiyle:

«Kalk bakalım!»

«Dediğimi yaparsan kalkarım.»

«Yapamam anam, yapamam yakışıklım, daa evel nerdeydin?» dedi.

Küstüm, iki onluğu terli memelerinin aralığına ittim parmağım ile. Beş dakika kadar oynadı karşımda gözlerini gözlerimden ayırmadan. Kararsız gibiydi belki de önerimi düşünüyor, bir çare arıyordu. «Kalk bir tokuşturalım gübeciklerimizi, em sen al gazını em ben.»

«Hayır, kalkmıyorum,» dedim.

«Amma da inatçı keçiymişsin be!» dedi, oynaya oynaya erkeklerden meydana gelen çemberi yardı, ortalarında bana arada sırada bakıp dilini çıkararak, göz kırparak, burnunu kırıştırarak çıldırtıcı bir biçimde dönmeye başladı.

Çalgıcılar da ustaydı ve çınlatıyorlardı ortalığı.

Kız alkışlarla yerine oturdu, mantosunu hemen sırtına aldı, klarnetçinin uzattığı mendille alnındaki, yüzündeki terleri kuruladı, bana dudaklarını büzerek baktı.

Öteki, dudaklarını çiğ bir kırmızıyla boyamıştı, bu boya da en küçük bir olayda şirretleşeceğini belirten bir anlam vermişti kemikli yüzüne. Kalktı, bir iki göbek attı cansız cansız angarya

kabilinden, şarkı söyledi ama kimse ilgilenmedi, çünkü hepsinin akli gencinde kalmıştı.

«Yazık zavallıya,» dedi Safa. «Şunun gönlünü alayım.» Bir beş lira verdi. Oynadı, şarkısına katıldı.

Kız, üç kez daha oynadı, beni çileden çıkaracak her türlü numarayı yaptı, giderken alaylı bir sesle: «Yarın akşam sazımız var şekerim, gene bekleriz,» dedi.

«Geliriz anam, sen yeter ki kıvrır,» dedi Salih.

Alt dudağını gösterdi: «Hediyemi unutma!»

Güldüm: «Kaltak,» diye mırıldandım.

«Adamın parası olacak da her gece o gencini saatlerce oynatacak,» dedi Talât.

«Maşallah, sen de hiçbir şey istemiyorsun!» dedi Salih.

«Bizim karıya gidiyoruz değil mi?» dedi Safa.

«Ayık olduğumuz bir akşam gideriz, orda içeriz,» dedim. İçki sigara, konuşmalar, hele hele cereyana çarpılmışçasına duygularımın, isteklerimin ve bilincimin eriyik halinde çingene kızına akması canıma okumuştı.

Yakınıyordu Safa durumundan. «Anlamıyorsun Muzo, ben mafoldum!»

«Mahvolmamak elinde. Şimdiki hayatından memnunsan sürdür, değilsen başka bir hayata geç, ikinci karına dön, hemen,» dedim.

«İşte onun için gidelim diyorum ya. Konuş orda karıyla, ikimize de ne yapacağımızı anlat!» dedi Safa yakaran bir sesle.

«Şuna bakın, mafolana bakın! Ulan mafolan böyle küp gibi şişer mi keriz amet?» dedi Salih.

Safa, kendisiyle tartışan ya da borç isteyen birisine: «Git karşımdan,» der gibi sağ elini salladı boşluğa. «Son karıma: 'Eeee, yeter be dırdır ettiğin, seninle daha fazla uğraşamam,' dedim, çarptım kapıyı çıktım.»

«Sebeb?» dedim.

«Sonra konuşuruz, bunların işitmelerini istemiyorum. Sen sır sakladığın için...» dedi. Deve adımlarıyla sokağa çıkan Necip'in arkasından dişlerimi gıcırdattım. Günel Altıntaş, tekrar çocuğu kucağına aldı, Arap kızının kocasıyla birlikte demlendikleri yuvarlak masaya gitti. Az sonra Talât izledi Günel'i.

Safa, ben, Salih, şişedeki rakıyı bitirip kalkacaktık. Rastlantılardan müthiş bir dayak yemiştım, benliğim, ruhum, zihnim kan revan içinde kalmıştı; unutmuyacaktım bu kötüğü. Ama du-

daklarımın kıvrımlarında ürperen alt dudağının lezzetini sürekli anımsayacaktım.

Günel Altıntaş kahkahayla gülüyordu.

«Biz yolcuyuz,» dedim.

«Bén burda kalıyorum,» dedi Günel.

«Sen bilirsin,» dedim. «Hadi Talât, gidiyoruz.»

«Şu plaği da dinleyeyim, geliyorum,» dedi Talât. 'Bilmem ki, bilemem ki' şarkısını dirseklerini masaya dayayarak dinlemeye koyuldu.

Kızın resmi belleğimdeydi, her saniye daha bir canlanıyor, daha bir eziyordu ağırlığıyla öteki kadınların resimlerini.

Hesabı ödedik. Yağmur eski hızını kaybetmişti, çiseler gibiydi. Safa sol, Salih sağ koluma girmişti, Talât, Salih'in sağında yürüyor, sık sık tükürüyordu.

«Gidiyoruz değil mi? Su koyverme işte, kırma beni!.. Ben garıban bir adamım!..» dedi Safa.

«Şimdi gidersek dörtte beşte eve döneriz. Peki işe ne zaman...»

«İşi asarız,» dedi Safa.

«Ben gelmeyecem, çocuklar bekliyor,» dedi Salih.

«Senin gelmeni istemiyorum,» dedi Safa. «Karıyı araklamaya kalkarsın, güvenemem sana.»

«Hassiktir lan köpek! Ağzından çıkanı kulağın işitiyor mu?» dedi Salih.

«Boşver,» dedim. «İdare et.»

«Bir büyük rakı alırsız, biraz sucuk alırsız, pastırma alırsız,» dedi Safa.

«Hele Aksaray'a varalım da düşünürüz bir şeyler,» dedim.

Boynuma sarıldı, belimden tutup kaldırdı, yanaklarımdan öptü: «Aslan arkadaşım be... bir tanesin sen anam avradım olsun, bir tanesin,» dedi Safa.

Kulağıma fısıldadı Salih: «Aksaray'da ekelim şu serseriyl yoksa başımıza bela açacak.»

«Bırakın onu bunu da var mısınız Tekirdağ'a gidip köfte yiyelim,» dedi Talât.

«Al bir züttürük daha!» dedi Salih, başını salladı.

Yarın akşam gelmeli miydim meyhaneye? Gelirsem kızla olan tanışıklığımızı içtenlikli bir ilişkiye dönüştürebilir miydim? Ama şimdi Safa'nın acılarını hafifletmem gerekiyordu. «Çevir şurdan bir taksi!» dedim ve yoldan geçen arabalara elini kaldıran Safa'ya içim sızlayarak baktım.

E Yayınevi'nde idim. Pencereden dışarıya bakıyor, Gülhane Parkı'ndaki yaprakları dökülmüş ağaçları bir şeylere benzetmeye çalışıyordum. Hava kapalıydı, rüzgâr esiyordu. Kasketli bir adam, bir hindi sürüsünü kaldırımdan geçiriyor, anayola atlayanları sopleyordu. İçim çocuksu bir duyguyla kabardı, ılık çalmak isteğini duydum. Bir yerde iki üç hindi gördüm mü hemen ılık çalar, erkeklerin tıslayarak kabarmalarını zevkle seyreder, ışığımıza verdikleri karşılığı dinlerdim. Yılbaşı yaklaşıyordu. Vitrinler, tellerle, pamuk parçalarıyla, kordelalarla ve yeni eşyalarla bezenmişti. Bankalar, özel şirketler, devlet kurumları bastırdıkları duvar takvimlerini, cep defterlerini, cüzdanları, tükenmez kalemleri, anahtarlıkları yolluyorlardı müşterilerine. Yayınevleri, «Yılbaşında vereceğiniz en iyi armağan kitaptır» ilanlarını yayımlıyorlardı gazetelerde. Ayrıca gazetelerde, gemilerle yapılacak yurt içi ve yurt dışı gezilerin, büyük ve ünlü otellerin ilanları da çıkıyordu. Çam dalları taşınyordu. Güneyden kamyon kamyon portakal geliyordu. Kuruyemişçilerin önünde kuyruklar eksik değildi. Evlerde içki stoku yapıyor, piyango biletleri alınıyordu. Herkes birbirine yılbaşında ne yapacağını, nereye gideceğini soruyordu. Yılbaşını sevmiyordum. O gün yaklaşıncı bir sıkıntı basıyordu beni, öfkeleniyordum. Ya radyo dinler ya da kitap okurdum. Kimi zaman da, gece yarısından sonra sokağa çıkar, şarkıları, kahkahaları dinler, sarhoşlara gülerdim. Bu yılbaşı da öyle olacaktı. Odaya baktım. Sungu Çapan, masaya abanmış resim yapıyor, teypten gelen müziğe göre başını sallı-

yor, sigara içiyordu. Mehmed Kemal, koltuğa oturmuş, bacak bacak üstüne atmıştı. Gözleri kısılıp açılıyordu. «Neler oluyor dışarıda?» dedi. «Yürüyorlar,» dedim. «Herkes telaşlı.»

«Şu insanlar tuhaf! Bir dirhem bal için bir çuval keçi boynunu zu çiğnenir mi?» dedi.

«Çiğneniyor,» dedim. «Hep öyle yapmıyor muyuz? Nokta kadar bir güzelliği ele geçirmek için binlerce engeli aşmıyor muyuz?»

«Doğru, haklısın. Ama gene de birkaç saatlik şamatayla kendinden geçmek çabası bana yapmacık geliyor. İnsan, hayatı kavramışsa bütünüyle, neyin nerde olduğunu biliyorsa, her anından kendini büyüleyen tatları çıkarabilir,» dedi.

«Herkes bilmez ki Mehmed Kemal,» dedim. «Hayat öteden beri kendilerine nasıl tanıtılmışsa öyle yaşarlar ve öteki günlerden ayrılan özellikli günlere başka bir değer verirler.»

«Param oldu mu, işlerim de tıkrırında gitti mi ben her gün bayram yaparım,» dedi Mehmed Kemal.

«Evet ama milyonlarca insan senin gibi değil ki... Sadece bayram günleri bayram yapıyorlar,» dedim.

Uçlu bir sigara uzattı: «Teşekkür ederim, öksürtüyor,» dedim.

«Yazılarımı okuyor musun?»

«Edebiyat ve edebiyatçılar üstüne yazdıklarını.»

«Politik olanları okumuyorsun yani?»

«Güncel politika olayları beni ilgilendirmiyor. Dünya politikasının nasıl yürütüldüğünü, planların, programların nasıl yapıldığını, nerde neyin uygulandığını, uygulanacağını izliyorum. Fıkraları, makaleleri okumayı vakit kaybı sayıyorum. İşim var benim.»

Güldü Mehmed Kemal: «İyi ki bütün okuyucular senin bilincinde değil, yoksa açlıktan ölürüz,» dedi.

Bir Birinci sigarası yaktım ve Mehmed Kemal'le ne zaman tanıştığımı düşünmeye koyuldum, ama bulamadım, yüzüne baktım. Güneş yanığını andıran bir esmerliği vardı; düzensiz saçlarındaki aklar çoğalmış küçük gözlerini görüyor, kimi zaman da gün ışıklarının parlattığı camlarda kıpırdayan minyatür bir resmine değişik duygularla bakıyordum. Benden on, on iki yaş büyüktü ama iyi bir ilişkimiz vardı. Dostumdu. Sevimli, nüktedan, duyarlıklı ve içtendi. Hiç tanımadığım bir kuşağın yaşayışını, sanat görüşünü, unutamadığı ve etki altında kaldığı olayları tatlı tatlı anlatırdı. Cahit Sıtkı, Suphi Taşhan, Fethi Gi-

ray, Suat Taşer gibi o coşkunun sanat devriminin bir köşesinde sessiz sedasız çalışan, bir bölümü de çoktan ölmüş bulunan şairlerin arkadaşı, o dönemin en önemli tanıklarından biriydi. Yıllar önce ekmeğini kazandığı gazeteciliğe çeşitli nedenler yüzünden sırt çevirmiş, «Kalem» adlı bir meyhane açmış, ama yürütemeyerek tekrar gazeteciliğe dönmüştü. Yolum Ankara'ya düştüğünde Kalem'e uğrar, birkaç kadeh rakı içerdim.

Ankaralı sanatçıların buluşma yeri haline gelen Kalem'in kocaman kalemini, sürekli alkol ve sigara kokan yapış yapış havasını, salaş görünümünü severdim.

«Yemek yedin mi?» dedi.

«Yedim.» «Bir saat önce Cengiz Tuncer, Aydın Emeç ve Sungu Çapan'la birlikte Cağaloğlu'ndaki Dörtler Et Lokantası'ndan aldığımız pilavlı köfteleri yemiş, üstüne de kahve içmiştik. Cengiz Tuncer'le Aydın Emeç bir iş için Beyoğlu'na gitmişlerdi.

«Garda bir yemek yiyelim diyordum. Rakı da içeriz. Ha, ne dersin?»

«Sağ ol. Gündüz içki içtim mi sersemleşiyorum, uyku bastırıyor.»

«Ben uyumam, aksine cin gibi olurum, yemekten sonra da bir sinemaya gitmek istiyorum.» dedi Mehmed Kemal, sigarayı ağzına götürdü, içine çektiği dumanları, ağzından, burun deliklerinden; odaya vuran güneş helozonlarını andırır bir biçimde dışarıya boşalttı.

«Hangisine gideceksin?»

«Yağmurla Gelen Adam'ın fena olmadığını söylüyorlar.»

«Görülebilir,» dedi Sungu Çapan, «Haftanın en iyi filmi Sonsuz Ölüm'dür. Görmedinizse kaçırmayın, hemen görün.»

Mehmed Kemal'in kaşları kalktı, yüzü buruştu sıkıntıyla, «Gördüm ama bir şey anlamadım. Karışık. Sadece fotoğraflar güzel,» dedi. Sesinin tonu ansızın yumuşadı, özlem ve anı öğeleri yüze çıktı. «Eski filmler daha bir anlamlıydı. Doyurucuydu. Sinemaya girerken de çıkarken de heyecan duyardım. Teknik falan ilerledi, bir sürü şaşırtıcı oyunlar falan, ama temel sorunlar, insani sorunlar derinlemesine işlenmiyor, gözbağcılık yapıyorlar.»

Alayla: «Haksızlık ediyorsun Mehmed Kemal.» dedim, «Cinayet, işkence, hırsızlık, dolandırıcılık temel sorunlar değil mi? Çağımıza egemen olan köklü bir tutumu yansıtmıyorlar mı? Savaslar, ihtilaller, anarşi hareketleri gerçek değil mi? İşte İtalyan vesterncileri bu olayları yepyeni bir üslupla veriyor.»

«Evet,» dedi Mehmed Kemal. «Veriyor vermesine ya, sine-madan çıkınca üstüm başım kan kokuyormuş gibi geliyor bana ve kıskırıtılan ilkel duygularımın baskısından bir türlü kurtulamıyorum. Gözlerimin önüne hep bana kazık atan düşmanlarım geliyor, onları nasıl tuzağa düşürebilirim diye kurup duruyorum.»

«Ne güzel,» dedim. «Uyuşukluktan kurtarıyor, hep diri tutuyor adamı.»

«Ben dertlerimi sinemada bırakmak istiyorum, ordan yüklü olarak çıkmamalıyım.»

«Ama bu böyle Mehmed Kemal. Hem derdini bırakırsın hem de yeni dertlerle kuşatılırsın.»

«Her şeyin temelinde, özünde alışveriş mi var demek istiyorsun? Öyledir tabii. Bazı sorunlarıma çözüm buluyorum, aydınlanıyorum ama —insanı öldürme gerçeğini— her an yaşamak istemiyorum. Sertleşiyorum. Güvenim yok oluyor, karamsarlığa sürükleniyorum.»

«En iyisi gitmeyeceksin,» dedim. «Gidersen tedirgin olacağını düşüneceksin.» Askeri Basımevi'nde çalışırken benim gibi gençleri başına toplayıp gördüğü filmlerin konularını ballandıra ballandıra anlatan Ömer adında bir usta vardı. Ağzının yanları köpüklenirdi. Tükürük zerreleri yüzlerimize sıçrardı, ama tılsım bozulmasın diye ellerimizi yüzlerimize götürmezdik. Sonra sonra uzak durmaya alıştırmıştık kendimizi. Seyrek saçlıydı, köylülerin «gökgöz» dedikleri ve uğursuz saydıkları boncuk mavisli gözleri, yuvalarında dönüp durur, gerilir, gülümsemelerle kısılrırdı. Elli yaşındaydı o sırada. Her gece sinemaya giderdi. Sessiz filmlerin oyuncularını sergilerken tıpkı onlar gibi davranır, konuşmaları kendisi uydurur ve sesini her kalıba sokardı. Şarlo gibi ayaklarını yanlara açıp topuklarının üzerine basa basa yürür, bastonunu sallardı. Şapkasını çıkarır selam verirdi. İvan Mosjoukin'i çok beğenirdi. «İvan Mosjoukin'in filmlerini gördün mü?»

Şaşırdı, dudakları aralandı, incelercesine, çizgilerimi, saçlarımdaki akları yeniden değerlendirmek, gerçek yaşımlı bulmak istercesine baktı yüzüme: «Sen nerden biliyorsun onu? Ben çocukken o yaşlı bir oyuncuydu,» dedi.

«Anlattılar,» dedim. «Bizim kuşağın oyuncuları arasında Gary Cooper, Tyrone Power, Eroll Flyn, Clark Gable, Rita Hayworth, Ava Gardner, John Weismüller falan vardı. *Çalman Taç, Vatan Kurtaran Aslan, Kahraman Çavuş, Asi Generalin Son*

Emri, Macera, Oklahoma Kahramanı unutamadığım filmlerdi. Hele *Vatan Kurtaran Aslan*'la *Çalınan Taç* büyümüştü bizi. *Vatan Kurtaran Aslan*'da Eroll Flynn'in düelloya tutuştuğu düşman subayına söylediği 'Bir metrelik çeliği hazmeder misin yüzbaşım?' sözleri dilimizden düşmüyordu.»

«İyi bir oyuncuydu o. Sıcak bir gülümsemesi vardı. Ustalıkla kılıç kullanırdı,» dedi, Mehmed Kemal, gözlüğünü çıkardı, hohladı, bezle sildi, tekrar taktı.

«*Vatan Kurtaran Aslan* filminde beline kadar gelen acayip bir çizme giymişti. Suyun içinde dövüşüyordu. Arkadaşlarla sinemadan çıkar çıkmaz başlıyorduk filmi birbirimize anlatmaya,» dedim.

«Kime? Kendinize mi?» dedi Sungu Çapan.

Güldüm: «Kendimize. Oysa daha çıkalı iki dakika olmamış değil mi, çocukluk işte. Tartışırđık. Yumruk yumruğa gelirdik. Kimi zaman da küserdik. Mahalleye gelir gelmez uzun çıtalarđan yaptığımız ve evin bir yerine gizlediğimiz kılıçlarımızı çıkarır, Eroll Flynn'i aynen taklit ederek kılıç oynardık. 'Kolla kendini!' diye bağırırdık.»

«Dekoman da oynar mıydınız?» dedi Mehmed Kemal, sağ ayağını sol ayağının üzerinden indirdi, sigarayı tablaya bastırdı, orđan kıvrılarak çıkan dumana baktı bir süre.

«Evet. İşkembecilerin çöp tenekelerinden çıkardığımız çene kemiklerini yıkar, kurutur, bir güzel boyardık. Eğile eğile yürürdük, bir köşeyi siper alırdık ve 'Rapdesgan!' diye seslenirdik. Karşıımızdakiler hemen tabancalarını yere atar, kollarını havaya kaldırarak teslim olurlardı.»

«*Samson ile Dalila*'yı gördün mü?» dedi Mehmed Kemal. «Bir çene kemiğiyle kocaman bir orđuyu perişan etmişti.»

«Görmez olur muyum? Hem de kaç kere!» Ar Sineması'nın bulunduğu aralıktaydım. Kafamın içi Samson'un başarıları, yenilgileriyle doluydu. Düşmanlar onu yakalayıp zincire vurduklarında, kocaman çarkı döndürmeye zorladığında, heyecandan boğulacak gibiydim. Bütün gücünün gizini taşıyan üç teli saçlarından koparırlarken, saçlarımanın dibinde ürpertici bir acı duymuştum. Ona işkence yaparlarken ben kıvranıyordum. *Korsikalı Kardeşler*'den biri dövülürken çok uzaklarda olan ötekisi de sanki dayak yiyormuş gibi bağırıyordu. Sinemadan uzaklaşırken ben ben değildim, başoyuncuydum, onu kendimde yaşıyordum. O gün de Samson'un kimliğine girmiştim. **Dünyaya** meydan okurcasına yürüyor, ağaçları, evleri otomobilleri devir-

meye çalışıyordum. Bir hafta hep göğsümü şişirerek, kollarımı yanlara açarak dolaştım.»

Sungu Çapan güldü kesik kesik: «Sen de az değilmişsin Buyrukçu,» dedi.

«Bütün arkadaşlarım benim gibiydi Sungu. Oyunculara özendirirdik hep. Poz verirdik, kaşlarımızı kaldırırdık, konuşmalarımızı onlara benzetirdik, filmlerden öğrendiğimiz sözcükleri tekrarlardık boyuna. Gece gündüz film düşünür, film konularından daha hareketli bir hayatımızın olmasını isterdik,» dedim. Yenikapıdaki Beşikçi Sokağı'ndaydım. Daracık, yüz metre uzunluğunda toprak bir sokaktı. Rüzgâr esti mi hemen toz, kâğıt karışımı hortumlar belirir, kaçacak yer arardık. Gözlerimizi yumruklarımızla oğuşturur, dağılan saçlarımızı homurdana homurdana tarardık. Üç katlı evlerin arasında sıkışmış minicik, rutubetli, karanlık ve elektriksiz bir Ermeni evinde otururduk. Akşamları, Hüsamettin Bey'in mor salkımlı evinin önünde toplanırdık; gece yarılarına kadar aralıksız konuşurduk ve babalarımızın öfkeli seslenişleriyle dağılırdık.

«Amerika'ya gitmek istiyordunuz tabii,» dedi Mehmed Kemal.

«Her an düşünürdük Amerika'yı,» dedim. «Hayaller kurardık. Yükgemilerinden birine kimseye görünmeden binecek, ambara gizlenecek, Hollywood'a gidecektik. Arka arkaya filmler çevirecek, ünlenecektik. İstanbul'da kalan arkadaşlarımız bizi perdede görünce küçük dillerini yutacaklar, arkadaşlığımızla övünecekler, biraz da kıskanacaklardı. Serüvenlerimize giren kadınlar: 'Bizi bırakmayın, I love you very much' diye yalvaracak, ağlayacak ama yüz vermeyecek, bir uçağa atladığımız gibi Türkiye'ye dönecektik. Yeşilköy Havaalanı'nda binlerce hayranımız tarafından karşılanacaktık. Bize çiçek buketleri sunacaklardı, pankartlarda adlarımız iri iri yazılacaktı; uçağın merdiveninde, ellerimizle seyircileri selamlarken ve bir artist gibi gülümserken resimlerimiz çekilecekti. Ağızlarımıza yaklaştırılan mikrofonlara Amerika'daki renkli, olaylı yıllarımızı, birbirini izleyen başarılarımızı, izlenimlerimizi ve memlekete döndüren büyük özlemlerimizi yarı Amerikanca yarı Türkçe bir dille anlatacak, yere kapanıp toprağı öpecek, 'Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti!' diye bağıracaktık. Derken omuzlarına alacaklardı bizleri, 'Ya ya ya şa şa şa!' sesleri, alkışlar arasında süslenmiş otomobillere götürülecektik.»

Mehmed Kemal, ellerini koltuğun yanlarına koydu. «Gizlice

bindiğiniz şilepte sizi gördüğü halde kaptana haber vermeyen, Amerika'ya varıncaya dek ilgilenen, yiyecek, içecek getiren altın yürekli bir tayfa var mıydı hayallerinizin içinde?» dedi.

«Vardı,» dedim. «Yoksa sen de mi aynı hayalleri kurdun?»

«Kurmaz olur muyum? Yalnız ben Afrika'ya gitmek istedim. Balta girmemiş ormanlar, kızgın çöller ve timsahlar çekiyordu beni. Bir de dünyanın en şık giyinen insanı olmak istedim,» dedi Mehmed Kemal, beni tepeden tırnağa bir güzel süzdü, ceketime, pantolonuma dikkatli dikkatli baktı, o isteği andığı için.

«Şimdi de şıksın,» dedim. «Birkaç gözüpek arkadaşımız, uzun konuşmalar, tartışmalardan sonra Amerika'ya gitmeye karar verdiler. Biz ağızımızı sıkı tutacaktık, kimseye bir şey söylemeyecektik. Ve şileplerden birine binmeyi başardılar ama İzmir Limanı'nda gemi yük almak için durunca yakalandılar, polise teslim edildiler.»

«İzmir'e yanaşacağını bilmiyorlar mıydı?» dedi Sungu Çapan.

«Bilmiyorlardı. Öyle bir şey olacağını düşünememiştik. İki gün görünmeyince: 'Tamam, paçayı kurtardılar,' dedik, sevinдик.»

«Onlar kaçınca mahalle birbirine girmede mi?» dedi Mehmed Kemal.

«Girmez olur mu? Hemen bizi sorguya çektiler analar babalar. 'Nerde bunlar?' Kimimiz: 'Ben bir haftadır görmedim,' dedi. Kimimiz: 'Ben onlarla dargınım,' dedi. Kimimiz, bir haftalığına halalarına, teyzelerine gitti, sorgudan kaçmak için ve bir şey söylemedik.»

«Onlar yakalanınca yıkıldınız tabii,» dedi Mehmed Kemal.

«Yıkılmak ne kelime, mahvolduk! Amerika'ya gider gitmez bizi yanlarına aldıracaklardı. Böyle, lafla bu işin olmayacağını, bir memleketten başka bir memlekete gitmenin birtakım koşulları bulunduğunu bilmiyorduk. Arkadaşlarımızı, evden kaçtıkları, izinsiz gemiye bindikleri için polis biraz okşadı ama asıl cümbüş çocuklar mahalleye gelince başladı. Polislerin arasındaydılar. Elleri kelepçe vurulmuştu. Başları öndeydi. Giysileri eskimiş, yüzleri solmuş gibiydi. Selâhattin ağlıyordu. Kapılar, pencereler açılmıştı. Fısıltıyla konuşuyorlardı. Yaramazlık yapan çocuklarına kaçakları gösteriyorlardı. Biz donmuştuk ve uzaktan seyrediyorduk. Derken kıymet koptu! Dayak, küfür, bağırma, 'Bir daha yapmayacağım babacığım, affet babacığım, ellerini

öpeyim babacığımı' Bu olay hayallerimizi daralttı, süngülerimiz düştü, Amerika'yı ağzımıza almaz olduk.»

«Sizi Turhan Bey'in Türk oluşu kıskırtmıştır,» dedi Mehmed Kemal.

«Kim o Turhan Bey?» dedi Sungu Çapan.

«Türk asıllı olduğu söylenen Tatar suratlı, ince bıyıklı, çekik gözlü bir oyuncu. Serüven filmlerinde oynardı,» dedi Mehmet Kemal.

«Nedenlerden biri o,» dedim. «Hiçbir filmini kaçırmazdık. Övünürdük. En küçük bir başarısını bile alkışlardık.»

«Bizim kuşağın büyük kovboyu Tim 'Mc Coy'du» dedi Mehmed Kemal. «Öyle bir at sürmesi, öyle bir tabanca çekmesi vardı ki bayılırdık. Atı beyazdı. Kar gibiydi.»

«Hafiyelerin atları hep beyazdı. Çift tabanca taşırlardı. Tabancaları ateşlemeden önce parmakları arasında şaşırtıcı bir çabuklukla döndürürler, öteki ellerinin ayasıyla tetiğin horozuna vura vura kurşun yağdırırlar, iş bitince de namludan çıkan dumanı üflerlerdi. Eyerin sağ yanında kement rulo halinde, bir tüfekte birlikte dururdu. Gereğinde kementi kaptıkları gibi başlarının üzerinde beş altı kere vıj vıj sesleriyle çevirirler ve fırlatırlardı bir sığırın ya da bir haydutun boynuna. Uzun çizmelelerinin arkasında kırtıklı mahmuzları vardı. Yürürken şangır şangır ederdi,» dedim, caddeden gelen cankurtaran sesine kulak verdim.

«Şapkaları da beyazdı. Geniş kenarlıydı, çenelerinin altında düğümlenirdi,» dedi Mehmet Kemal.

«Şeyyy, boyunlarına ipekli mendil bağlarıydı. Eldiven giyerlerdi.»

«Bravo, unutmamışsın,» dedi Mehmet Kemal.

«Nasıl unutturum? Bütün algılarımın şahlandığı, belleğimdaki en taze güçlerin hayattaki binlerce kaynaktan beslendiği bir dönemin insanlarıydılar,» dedim.

«Hafiye şu bildiğimiz anlamdaki hafiye mi?» dedi Sungu Çapan.

«Başoyuncuya 'hafiye' onun karşısındakilere de 'hırsız' diyorlardı.»

Mehmed Kemal, bir kahkaha attı: «Aynen böyle,» dedi. «Bir de 'deli' vardı.»

Sungu Çapan bir bana, bir Mehmed Kemal'e bakıyor, konuşmamızı şaşkınlıkla izliyordu. Haklıydı. Onun henüz doğmadığı yıllarda hayatımıza karışan, orda yer tutan ve etkileyen

gerçeklerden söz ediyorduk. «Sinemadaki yaşantıyı olduğu gibi günlük yaşantımıza aktarıyorduk,» dedim. «İçimizden biri 'Hafiy'e' olur, dört beş kişi 'hırsız', bir de 'deli' seçerdik. Deliliğe seçtiğimiz en aptalımızdı.» Sungu Çapan'ın gözlerinde «deli»yle ilgili bir sorunun kıvılcımlandığını gördüm. «Deli, kovboyun hizmetçisi, seyisi, sersemliğiyle işleri çorbaya döndüren, ama filmin bir yerinde mutlaka kendisini alkışlatacak önemli bir iş yapan adamdı. Bizim kovboyumuz Cinotri'ydi.» (Gene Autrey). Ama biz ona Gene Outri derdik.

«Haa, şu aslan Cinotri, şarkıcı...» dedi Mehmed Kemal. «Gitar çalardı.»

«Gitar çalar, şarkı söyler, çok az kavga ederdi. Beyaz, geniş kenarlı, fiyonk gibi, resmi çizilen bir şapkası vardı.»

«O barışçı bir kovboydu,» dedi Mehmed Kemal.

«Ken Maynard vardı, Buk Cons vardı. (Buck Jones). Biz ona Bucuk Cones derdik. Havaya fırlatılan kutuları dans ettirerek delik deşik ederdi. Madeni bir doları ortasından vururdu.»

«O kadar yumruk yerler, düşerler, kalkarlar, yuvarlanırlardı ama ne yüzlerine bir şey olur ne de şapkaları başlarından çıkardı. Ben de hep bu sırrı çözmeye çalışırdım,» dedi Mehmed Kemal.

«Unutamadığım kovboy filmlerinden biri de *Maskeli Beşler*'di. Sadece gözleri açıkta kalacak şekilde yüzlerini ipek, siyah mendillerle bağlarlardı. Müthiş at sürerler, çiftlikleri yakıp yıkarlar, adam öldürürler ve: 'Eyyuuu seyyubey, hobeeey' diye bağırırlardı düşmanlarının üzerine atılırken. Biz bu narayı yıllarca kullandık. Ağızlarımızla, kalemlerimizle atların dörtlü gidişlerini taklit ettik. Fizik dersinde kalemle sıraya vururken öğretmenden yediğim ve gözlerimden şimşekler çıkartan tokatın sesini hep duyuyorum içimde,» dedim. Çalan telefona Sungu Çapan uzandı. «Evet benim,» dedi, konuşmaya başladı.

«Tarzan da sizin kuşağı etkileyen filmlerdendir,» dedi Mehmed Kemal.

«Öyle,» dedim. Kulaklarımın içinde kocaman bir orman uğuldadı. Tarzan, Ceyn, Çita, tamtamlar, mızraklı, palalı, yüzleri gözleri korkutucu bir biçimde boyanmış yarı çıplak zenciler... oyunlar, öküz başlı büyücüler. Tarzan iri yarıydı, ayıp yerlerini bir deri parçası örtüyordu. Belinde iki yüzlü bir bıçak taşırdı. Bu bıçakla, sabahtan akşama kadar göl kenarında uyuklayan, ama suya bir zenci düşünce hemen harekete geçen timsahı alt alta, üst üste yuvarlanarak öldürürdü. Koyu bir kan ya-

yılır, timsahın ölüsü dibe çökerdi. Filler, maymunlar, zebralar, arslanlar, kaplanlar, devekuşları, yılanlar, insan kapan bitkiler, bata'klıklar, vahşi kabileler, denkleri başlarında taşıyan ve «sa-hip» sözcüğünü saygıyla kullanarak beyazlarla konuşan zenci hamallar, kocaman palasını sağa sola savurarak yol açan kılavuzlar... Tarzan filmlerinin değişmez resimleriydi. Altın arayıcılarının serüvenleri anlatılırdı çoğunlukla. Altın arayıcısı kimliğine bürünmüş haydutların arasında mutlaka bir profesör ile kızı bulunurdu; altın madenine yaklaşıldığı sırada haydutlar profesörle kızını öldürmek üzere ağaca bağlarlardı. Tarzan'ın sağ kolu durumunda olan ve filmi heyecanlandıracak en önemli olaylara tanıklık eden Çita, olanı biteni Tarzan'a iletmek üzere kimi yerde koşarak, sıçrayarak, kimi yerde daldan dala atlayarak geriye dönerdi. Geriye dönerken de ya bir arslan ya da bir fil tarafından kovalanırdı. Çita, hindistancevizlerini koparıp koparıp fırlatırdı aşağıdakilere. Beladan kurtulur kurtulmaz Ceyn'le Tarzan'ın ömürlerini geçirdikleri yaşlı bir ağacın kalın dalları arasındaki derme çatma kulübeye tırmanır, Tarzan'ı arardı. Tarzan ya uyurdu ya da tuttuğu balıkları sıcak suda pişirirdi. Çita huysuzlanır kendini yerden yere atar, acayip sesler çıkarır, bir yerleri işaret eder ama biraz bönce bir adam olan Tarzan'ı bir türlü uyaramazdı. Neden sonra yola çıkarlardı. Tarzan Çita'yla birlikte ulu ağaçlardan sarkan bilek kalınlığındaki sarmaşıklardan birine asılır, başka bir sarmaşığa doğru uçarken sağ elini ağzının kenarına götürerek: «a,a,a,a,aaaa!» diye bağırırdı. Tarzan'ın sesini işiten ve büyük bir tehlike içinde bulunduğunu sezen filler, arslanlar, kaplanlar, yılanlar, kuşlar, cümle mahlukat ayaklanır, yardımına koşardı. Orman bitince fillere binerlerdi. Tarzan'la Çita.

«Ben en çok Çita'yı severdim,» dedi Mehmed Kemal. «Onun sezdirmeden altın arayıcılarının çadırına girişi, viski şişelerini ağzına dikişi, sarhoş oluşu, takla atışı, aynaya bakarak dudaklarına ruj sürüşü, hoşuma giderdi.»

«Ya muz yeyişi, bakışları, gülmesi?» dedim.

«Bizim kuşağın oyuncularını sizinkinden daha güçlüydü,» dedi Mehmed Kemal. «Harry Baur, İvan Mosjoukin, John Barrymore, Charles Chaplin, Paul Muni... Paul Muni'ye hayrandım. *Ben Bir Pranga Kaçağıydım* filmini belki de on kere seyrettim. Sonra Fredrich Marche vardı. *Basülbadelmeyt* filminde bir harikaydı. *Ben Bir Kadın Yarattım* filminin büyük oyuncusu Leslie Howard Spencer Tracy, Rudolphe vardı, Joan Crawford vardı, ufak te-

fecik, patlak gözlü Bette Davis vardı. Çirkin bir kadındı ama sevimliydi, neresinden fışkırdığını kestiremediğim bir büyüün etkisindeydim. Sonra, romantik rollere çıkan Charles Boyer vardı. Şimdi pinpon olmuş zavallı. Oysa müthiş yakışıklı bir adamdı. Kızların, kadınların gözdesiydi.»

«Ben Charles Beyer'i *Mayerling Faciası* filmiyle tanıdım ve sevdim, hiçbir filmini kaçırmadım. *Saadet Gecesi* filminde ünlü sosyetenin yemek yediği bir lokantanın müdürü rolündeydi. Mil-yoner bir dul, âşık olmuştu kendisine. Bir çigan orkestrasının eşliğinde gözlerini yumarak sabaha kadar dans edişini unutamam. Ama *Mayerling Faciası*'nın ayrı bir yeri var hayatımda,» dedim. Ortaokulun ikinci sınıfındaydım. Matematik dersine benim gibi çalışmayan iki arkadaşım ile epey yüksek olan duvardan atlayıp kaçmıştım okuldan. Gri bir gündü. Toz gibi, görünmeyen bir yağmur yüzümü noktalyordu. Küçük vücuduma çok bol gelen ve herkesi baktıran eski bir ceket vardı sırtımda. Sol ayakkabımda bir şey yoktu ama, sağdakinin yan dikişleri patlamıştı, burnu da sökölmeğe üzereydi. Ne olur ne olmaz diye telledi sıkı sıkıya bağlamıştım. Halime bakmadan Ortaköy-Aksaray tramvayının kırmızı renkli birinci mevki vagonuna binmiştim. Sahanlıktaydım. Tramvay Beyazıt'tan sonra hızlanmıştı, dokuzla gidiyordu. Azak Yokuşu'ndan tramvay sesini işitince hızla koşan yirmi yaşlarında bir öğrenci, kırmızı vagonun kapı demirine tutunmak istemiş, başaramamış, tramvayın altına düşmüştü. Tak tak diye iki kalın ses, zil sesleri, çığlıklar, bağırımlar işitmiş, ellerimi başıma götürmüş «Eyvah, eyvah! Gitti Çocuk!» diye bağırıyordum; derken yirmi metre sonra tramvay durmuştu. Öğrenci, rayların ortasında bir yumak gibiydi. İki ayağı da diz kapaklarından kesilmişti. Yüzü mosmordu ve kesik yerlerden oluk gibi kan akıyordu. Ortalık bir anda ana baba gününe dönmüştü. Duran araçların yolcuları inmişti, sağdan soldan heyecanla koşuyorlardı. Beni tanık gösterip tutabilirler, sineniaya gitmemi engelleyebilirlerdi. Kimseye görünmeden kaçmıştım. O bozulmuş psikolojiyle Çemberlitaş Sineması'na gitmiştim. *Mayerling Faciası* başlar başlamaz ruh sarsıntısından biraz olsun kurtulmuş, sonra sonra kendimi büsbütün filme kaptırmıştım. Charler Boyer güzel bir adamdı. Dalgalı saçlarından bir perçem alına düşmüştü, gözleri süzgündü, yuvarlak yüzünde bir tek çizgi yoktu. Dik yakalı bir üniforma giymişti. Arkadaşlarına bir şölen veriyordu. Sarhoştı. Bir ara karşısında durduğu aynaya üç el ateş etmiş, ayna paramparça olmuştu. «Avusturya'nın iste-

‘diğim ve istemediğim bütün kadınları benimdir. Ama ben yalnız birini seviyorum ve onu da babam istemiyor,’ deyince yüreğim burkulmuş, ağlamaya başlamıştım. Çok güç durumdaydı. Babası yaşlı ve kalın bıyıklı İmparator Franz Jozef, basit bir kız olan Danielle Darieux’yü saraya sokmak istemiyordu... Yanımda küçük kardeşiyle birlikte oturan ve gözlerim karanlığa alışınca yüzünü seçtiğim güzelce, tombul, iri göğüslü bir kız sık sık ve istekle bana bakıyor, gülümsüyordu. Hemen birbirimizden hoşlandığımızı söylemiş, anlaşmıştık. Elini tutarken ateşler içindeydim, kalbim duracaktı sanki. Titriyordum, konuşurken sesim boğazımda değişime uğruyor, anlamsız bir fısıltıya dönüşüyordu. Dışarıya çıktığımızda, henüz karanlık bastırmamıştı. Cadde kalabalıktı. İşte o zaman beni utancın en koyusuna iten onurumu paramparça eden gerçeğin acısını bütün varlığımı kaplayan bir ürpertinin dürtüşüyle yaşadım. Sağ ayakkabımın burnu da açılmıştı. Kız, gözlerini yere indirmesin, ayakkabımın rezaletini görmesin ve benden soğumasın diye oyalayıcı sözler söylüyor, hep yüzüme bakmasını sağlıyordum. Yürürken önce sol adımımı atıyordum. Karşıdan gelenler ayakkabıma, yüzüme, kıza, alayla bakıyorlar, gülüyorlar, kötü olduğunu sezdiğim sözler söylüyorlardı. O anda ayakkabılarımı yenilemesi, bakanların gözlerini kör etmesi için Tanrı’ya dua ediyordum... İç çatışması, yaralarımın çoğalması, kızarıp bozarmam ve en hastalıklı duygularımın arka arkaya düzenlediği saldırılar boşa gitmiş, irademi yenip egemenliği altına alamamıştı. Kızı evinin bulunduğu sokağa kadar götürmüştüm.

‘Henry Fonda, Don Juan’ın yaratıcısı Baba Douglas Fairbanks vardı’ dedi Mehmed Kemal. ‘Ronald Colman’ı hatırlar mısın?’

‘Severdim. Oturaklı bir adamdı. Bir filminde kral rolündeydi,’ dedim.

‘Alexandre Dumas’nın romanlarını o aktardı sinemaya. Jean Harlow dehşet bir kadındı. İri yeşil gözleri bir şarkı gibiydi.’

‘Clark Gable’in bir karısı olacaktı. Neydi adı? Bulamayacağım. Hani uçak kazasında ölmüştü, söylesene şunu.’

‘Adını unuttum senin gibi. Ama işveli bir kadındı. Bizim kuşağın yıldızıydı. Sizinki de Marilyn Monroe,’ dedi Mehmed Kemal.

‘Marilyn’i seviyordum. Düşlerime girerdi. Gülüşü, yürüyüşü, fısıldar gibi şarkı söylemesi, hulyalı gözlerini kısarak bakışı hep aklımda. Bambaşka bir kadındı, bir üslup getirmişti,’ dedim.

«Taptığımız biri daha vardı: Rita Hayworth. Şuh bir kadındı. Kızıl dalgalı saçları ensesini örtüyordu. Öyle bir sevgilim olsun isterdim. *Gilda* filminde gitar çalışını, Glenn Ford tarafından tokatlanışını unutamıyorum. Bu tokat olayı ve arkasından gelen çılgınca sevişme sahneleri bütün gençliği etkilemişti. Özel hayatımızda da aynı şeyleri uygulamaya başlamıştık.» Bir sigara yak-tım. Mehmed Kemal konuşuyordu ama gönülsüzdü, gitmek istiyordu, sözümü bitireyim diye bekliyordu. Oysa ben onu kaçırmamak, biraz daha alıkoymak için daldan dala atlıyor, sözü uzatıyordum. «*Kanlı Aşk* filmini gördün mü? Bana en çok dokunan sahne, birbirlerine ateş etmeleri idi Gregory Peck'le Jenifer Jones'un.»

«İkisi de ağır yaralı, sürüne sürüne birbirlerine yaklaşıyorlar, ellerini tuttuktan sonra da ölüyorlar.» dedi Mehmed Kemal.

«James Dean, John Garfield, James Cagney... *Oklahoma Kahramanı*'nda ettiği bir sözü hâlâ hatırlarım. Suçüstü yakalanıyor ve o sırada elini boşluğa uzatıyor: 'Ne yapıyorsun orda?' diye soruyor biri. 'Havayı tutuyorum, kadife gibi yumuşak,' karşılığını veriyor. Marlon Brando, Humphery Bogart, Tyrone Power... *Viva Zapata*, *Kanlı Meydanlar*, *Kazablanka* bende kalan filmler.»

«Humphery Bogart, erkekliğin, sertliğin sembolüydü.» dedi Mehmed Kemal. «Bobstilliği kim çıkardı biliyor musun?»

Bilmediğimi bakışlarımda belirttim.

«Klark çıkardı. Ortası yarık bıyık modasını da o çıkardı. Hatta bizim kuşağı o kadar etkilemişti ki: 'Klark çekme' diye adlandırılan bir davranış bıraktı arkasında. Orhan Veli'yle ben edebiyatçıların arasında; 'Bobstil' diye anılırdık.» dedi Mehmed Kemal, Sungu Çapan'a baktı. «Siz bilmezsiniz. Bu yetmişmiştir. Uzun, omuzları düşük ceket, uzun, düzensiz saçlar, bileklerde kalan daracık pantolon paçaları, köselesi dört parmak kalınlığında ayakkabılar, koltuk altında bir kitap, kocaman bir kravat Hulahop denen bir belayı berzah belirmişti bir gün. Ortalık Veli'yle de çektiğimiz resimler var. Ben o zamanlar çok şık giyinirdim, modayı izlerdim. Beş köfte yüz paralık ekmekle bütün bir günü geçirir, biriktirdiğim parayla elbise diktirirdim.»

«Delilerle alay edildiği gibi, bobstillikle de alay edilirdi.» dedim. «Bir sokaktan geçmeye kalkışmasın, bütün veletler peşine takılır: 'Yuuu, bobstile bak!' diye bağırırlardı. Zavallı ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemez, çabuk çabuk yürürdü.»

«Orhan Veli'nin şiirine de 'bobstil şiir' adını takmışlardı,» dedi Mehmed Kemal.

«Şimdi de 'Beatnik'lerle alay ediyorlar,» dedi Sungu Çapan.

«Yenilik yapan ya da yapılan o yeniliğe katılan herkesin başına bu gibi şeyler gelmiştir,» dedim. «Oyuncular gibi, hiç bilmediğimiz danslar da ortalığı birbirine kattı. Salonlarda, düğünlerde 'kibar oyunu' diye adlandırılan vals, tango gibi danslara olan istek azalmıştı. Çok hareketli, vücudun her yanını titreten samba, rumba dansları salgın bir hastalığın yaptığını yapmıştı. Kocaman ağızlı, başı türbanlı, entarisi dallı güllü Carmen Miranda da, sarışın pis bıyık Don Ameche, ayva suratlı Bing Crosby, Hedy Lamarr, eğri çeneli aptal Bob Hope, tekrarlayıp durmuştu bu dansları. Yarı çıplak gövdeler, boyunlara asılan çiçek halkaları. Elleri belin iki yanına dayayıp ayakları uyumlu bir biçimde ileri geri atarak oynanan raspanın saltanatı kısa sürmüştü. Hulahop denen bir belayı berzah belirmişti bir gün. Ortalık tahta, plastik çemberlerle dolmuştu. Salonda, düğünde, sokakta, evde, işyerinde bellerine geçirdikleri çemberi hızla, cinsel bir kendinden geçişle döndüren büyüklü küçüklü kızlar, sorun haline gelmişti. Bir ikisinin beli tehlikeli bir biçimde incinince ilgililer yasaklamışlardı hulahopu. Bossa nova, rock and roll, twist birbirini izlemiş, twist'i Öztürk Serengil Türkçeletirmiş ve kenar mahallelerin vazgeçilmez eğlenceleri arasına sokmayı başarmıştı.»

«Her on yılda dünyayı ayağa kaldıran bir şeyler oluyor? Dünya renkleniyor, insanlar yeni yeni zevkler kazanıyor,» dedi Mehmed Kemal. «Sen, Ramon Novarro'yu bilir misin? Şeyh Ahmet filmlerinin değişmez yıldızı. Siyah kaşlar, iri gözler...»

«Şarkılarını da Mustafa Çağlar söylerdi: Aydoğdu batmadı mııı, o, oy, o, oy!»

Mehmed Kemal, birden ayağa kalktı, iki elini omuzlarıma koydu. «Demek sen gelmiyorsun şimdi?» dedi.

Karnımı gösterdim: «Baksana davul gibi,» dedim. «Yemek yemeseydim...»

«Hadî, eyvallah öyleyse. Cengiz'e, Aydın'a selam. Ben şimdi Gar'a giderim, köşeye otururum, rakımı söylerim,» dedi Mehmed Kemal, gözlerimin içine kıskırtırcasına baktı. «Ordan çıkar bir yere giderim. Konuştuklarımızla sinemaya duyduğum istek kayboldu. Gelseydin fena olmazdı.»

Bu kadar üstelediğine göre gitmem gerekiyordu. Ben de sevdiğim arkadaşlarla birlikte olma duygum ağır bastığı anda

bir yerlere gitmemiz için yakarır, gelmezlerse kızar, halden anlamamakla, kabalıkla suçlar, hatta darılırdım. Mehmed Kemal' in yüzünde de böyle bir dalgalanma gördüm. Gitmeye karar verdim. Önemli olan onu mutlu kılmaktı. Buysa benim yapımın, karakterimin en belirgin özelliği — O mutlu olmalı. — Koluna girdim: «Yürü bakalım!» dedim.

Sevindi Mehmed Kemal, sırtımı okşadı: «Aslansın sen!» dedi. «Hem sana Cahit Sıtkı'yı anlatacağım.»

Yokuşu inmeye koyulduk. Hava pusluydu. Isırcı, nemli bir soğuk vardı.

Alacakaranlıktı uyandığımda. Horozlar ötüyordu. Erken öten horozun başını keserler, deyimi üzerinde düşündüm, konuyu çeşitli yönlerden inceledim, hayatımızda egemen olan öteki gerçeklerin yanındaki yerini belirttim. İçimde Andre Gide'i okumak isteği heyecanla kıpırdadı. *Dünya Nimetleri*'ni açtım. Derken bu kez de «ilişki» konusu takıldı kafama. İki sayfa yazdım. Tıraş olurken yüzümü kana buladım. (Tevfik Akdağ tıraş olurken eski jilet kullanırdı.) Başımı musluğun altına soktum. Buz gibi su sersemliğimi azıcık dağıttı. Aynadaki Muzaffer'i beğenmedim. Sevimli, cıvıl cıvıl, güçlü değildi. Yorgunluk, bezginlik, karamsarlık akıyordu her yanından. «Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?» gibi bir mısraı çoklarının belleğine yerleştirebilme başarısını gösteren Cahit Sıtkı, kepçe kulakları, kocaman ağzı ve objektife bakan gözleriyle belirdi. Bir zamanların ünlü komiği ve herkesin «lastik ağızlı adam» dediği Joe Brown'a benziyordu. Tanımıyordum Cahit Sıtkı'yı. Yani görmemiştim, sesini işitmemiştim, bir masada oturmamıştım demek istiyorum. Dairedeki bir memur, Zonguldak'ta onunla birlikte askerliğini yaptığını anlatırdı. Derbedermiş, çok içermiş, boyuna not alırmış... «Ne doğan güne hükmün geçer» dizesini dilinden düşürmezdi hiç.

Zühtü Bayar'ın çok yakıştığını söylediği koyu sarı gömleğim, kahverengi kravatım, kahverengi elbisemle biraz bir şeye dönmüştüm.

1970 yılında Ankara'da yüz kırk beş liraya aldığım ve topuk-

larımı uzun süre vuran, beni cehennem azabı içinde topallaya topallaya yürümek zorunda bırakan siyah ayakkabılarımı giydim. Elime şöyle yüklü bir para geçerse Halil İbrahim Bahar'ın makosenleri gibi hafif bir makosen edinmeyi aklıma koydum. (Halil İbrahim Bahar şimdi kim bilir kaçınıcı uykuda... belki de kemençe çalıyordu. Hemen fırlamak, Beyazıt'a koşmak, merdivenleri tapur tupur çıkarak zile basmak ve kapının açılmasını gülümseyerek beklemek isteğini duydum.)

Frankfurt Üniversitesi Türkologlarından Prof. Dr. Brands'a postalayacağım bir *Mağara* ile altı ay önce yazdığım ve Ankara'ya giderken trenin restoranında ilk düzeltmesini yaptığım «Her Yer Karanlık'ı «Türk Dili» dergisinin zarflarından birinin içine tıktım. Dr. Brands, «Yem» adlı hikâyemi Almanca'ya çevirmiş, bir ara İstanbul'a gelmişti. Şişman kırmızı yüzlü, sevimli, esprisi bol, Türkçeyi çat pat konuşan kırk beş yaşlarında bir adamdı. Kemal Bilbaşar, Cengiz Tuncer, Oktay Akbal ve Hilmi Yavuz'la birlikte Kumkapı'daki Canlı Balık Lokantası'nda rakı içmiş, resim çektirmiştik... Kapıdan çıkmak üzereyken Günel Altıntaş'ın istediği resmi hatırladım. Ergin Konuksever'in E Yayınevi'nde çektiği dört ayrı pozdan birini seçemedim, hepsini götürecektim.

Hava kapalıydı. Sisliydi. Isırıcı bir serinlik vardı. Radyo, sağnak halinde yağmur yağacağını bildirmişti dün akşam. Paltomu giysem mi? Hayır giymeyeceğim. Saat bešti kapıdan çıktığımda. Derin bir soluk aldım. Kırağı düşmüştü; taze ağaç yaprakları, gür yeşil otların üstü pudralı gibi duruyordu. Ruhumu saran bir sevinçle otların arasına daldım; baharda, neşeyle arıları, kelebekleri kovalayan bir çocuk gibi. Ayakkabılarım ıslandı. Biraz dolaşayım dedim, Küçükköy'e giden yola vurdum. Yokuştaki bir kahvenin küçük bahçesindeki bir masaya oturdum, demli bir çay içtim, güneşin sis bulutunu güçlükle dağıtarak doğuşunu, bir iki dakika geçmeden kayboluşunu seyrettim. Kalktım. Güneş yeniden göründü. Parlaktı. Kırağı eridi ve nokta gibi, içleri pırıl pırıl damlalara dönüştü. Alanda bekleyen minibüslerden birine kalkmak üzereyken yetiştim. Siyah, otuz üçlük tespihimi çıkardım. Bir gün Sirkeci'de rastladığım Yılmaz Güney vermişti. Cengiz Tuncer: «Ver bakalım Yılmaz'ın tespihini, bir iki tur dönelim,» diyor, alıp çekiyordu.

Topçular'ı sis kuşatmıştı Elli metre ötesi dünyanın sonuymuş izlenimini veriyordu bana. Çukurlar da doluydu. Arada sırada

Hayali andıran insanlar çıkıyordu sis bulutunun içinden. Eyüp yolunda mavi bir taksi, mezarlığı çevreleyen taş duvara çarpmış, akordeon gibi olmuştu. Üstü uçmuştu ve uçan üstü sol kaldırımında buruşuk bir mendil örneği duruyordu. Muavin anlatıyordu. Taksi yüz yirmiyle gidiyormuş, önündeki kamyon karşıdan karşıya geçmek isteyen bir kediye ezmek için fren yapınca, taksi arkadan «bindirmiş» kamyonu, sonra yana sıçramış ve duvara «toslayınca» durmuş. Elli yaşlarında bir manav ölmüş. «Zavallı Hal'e mal almaya gidiyordu,» dedi muavin, yüzünü acıyla buruşturarak. Birisi kadın olmak olmak üzere iki kişi komadaymış... derken konu genişledi, yolcular işittikleri ya da tanık oldukları kazaları birbirlerine benzemeyen sesleri, mimikleri ve anlatım biçimleriyle sergilemeye koyuldular.

Fatih'te indim. Güneşin çevresindeki krem rengi bulutların alt kenarları pembeyle kırmızı karışımı bir dantele bezenmişti. Üstüne gülsuyu serpilene pelteyi andırıyordu; yeme isteğini duydum, gözlerimin önüne fokur fokur kaynayan bir aşure tenceresi geldi, yutkundum. Parkın içine girdim. Çimenler, çiçekler, sıralar ıslaktı. Bir çöpçü «dün»ü süpürüyordu ağır ağır. Telleri sert süpürge'nin yerde bıraktığı çizgileri gördüm, hisyrtısı kulaklarıma doldu. Ağzında yarıya kadar içilmiş bir sigara vardı çöpçünün ve duman kaçan sol gözünü yummuştu. Tütüncüden aldığı «Saklambaç» gazetesini koltuğunun altına kısıran yirmi yaşlarında, balık etinde, güzel yüzlü, küçük ağızlı bir kız (düz, kahverengi saçları omuzlarını örtmüştü, başında kırmızı bir bere vardı) birisine benzetmiş gibi ya da bende gördüğü bir yanı uzun zamandır arıyormuşçasına ısrarla baktı, gülümsedi. Bir çağrı gülümsemesiydi bu. Ama kendimi hem sabah sabah bir bir serüvene atılacak kadar dinamik hissetmiyor, hem de ruhumdaki büyük karmaşanın buyruğunda ordan oraya sürüklenen bir tutsaktan farksız olduğum, gerçekte yaşanmayacak durumları yaşadığım için, kızın getireceği güzelliğin solda sıfır kalacağımı düşünüyordum. Ayrıca ne olabilirdi, Bir sürü söz —yerlere dökülen, uçup giden— eleştireceğim, küçümseyeceğim davranışlar, kanımı beynime sıcratacak bozuk cümleler, adinin bayağısı beğeni örnekleri, tın tın öten ve hiçbir görüşü olmayan bir kafa, randevular... evlenmeye itiliş, tartışmalar, öfkeler, göz-

yaşları, ayrılık ve nefret bölümüne bir yenisinin eklenişi... «Boş-ver! Yolcu yolunda gerek,» dedim, hızlandım. İtfaiyenin önünden kırmızı yangın arabalarına, hortumlara, merdivenlere, başka türlü elbiseleri olan itfaiyecilere, başlarındaki, enselerini de örten ve bu halleriyle çölde savaşan İngiliz askerlerini andıran miğferlerine baka baka geçtim, su kemerinin taşları arasından fışkıran yapışkanotlarını, ödağaçlarını, incir ağaçlarını gördüm. Zeyrek'e saptım. Sokaklar daracıktı, arnavutkaldırımıyla döşeliydi, pisti; üç dört katlı ahşap evlerin çoğunun pencere camları kırıktı, kontrplaklarla, kalın kartonlarla kapatılmıştı. Tombul, kara kaşlı, kara gözlü, bin çocuklu kadınlar, kıvrıcık saçlı, esmer, bıyıklı, altın dişli ve bıçkın tavırlı erkekleriyle, oğullarıyla «Siirtçe» konuşuyorlardı. Toplumcu yazarlarımızın, daha çok ozanlarımızın kaynaklandığı yerlerden biriydi. Zeyrek... İşçiler, Haydar, Cibali, Fener... Kızlar başörtülü, erkekler sefertashydı. Bu ucuz edebiyatı nasıl da yıllar yılı yutturmuşlardı bize. «Sen ey benim kardeşim tütün işçisi...» gibi sözler gerçekçiliğin temel taşı yapılyordu. Asabım bozuldu. Çöp yığılı bir arsada, okları havaya kaldırılmış, tekerlekleri kırmızı, kasası mavi ve mavinin üstüne acemice sarı çiçekler kondurulmuş bir at arabası duruyordu. Arkasındaki; «Ömür biter yol bitmez» yazısını okudum. Sağımda, üçüncü katın beton direkleri atılan bir yapı yükseliyordu. Külrengindeydi. Yığın yığın çubuk demirler, yığın yığın çimento torbaları... kum, kireç, çakıl... dörtköşe bir çukurda söndürölmüş kireç vardı ve kaymak bağlamıştı. İki işçi harç karıyordu küreklerle. Yirmi beş yaşlarındaydılar; kasketlerinin güneşliklerini arkaya çevirmişlerdi sanki az önce namaz kılmışlar gibi. Arada bir avuçlarına tükürüyor, tükürdükleri avuçlarını ovuşturuyorlardı. Bir köşede bozuk harç karma makinesi duruyordu. Yapıdan çıkan mintanlı bir işçi harca katacakları suyu biriktirdikleri varile yaklaştı, yirmi metre öteden kıvrıla kıvrıla gelen ve varile su dolduran hortumun ucunu çıkardı, ağzına soktu, uzun uzun içti, sonra yüzünü yıkamaya koyuldu.

Barsakları çıkmış bir fare ölüsüne az kalsın basıyordum. Tiksindim.

Yanımdan, «Hürriyet, Günaydın, Saklambaç, Tercüman,» diye bağırın bir gazeteci geçti.

İşçi Sigortaları Kurumu apartmanlarının bittiği yerden sonra başlayan köşeli arsanın çevresi tahta perdeyle örtölmüştü. Beyaz bir tabelanın üzerinde «İşçi Sigortaları Kurumu İlave

İnşaatı» yazılıydı. İstakoza benzeyen bir buldozer, kulakları tırmalayan gürültüsü ve gülünç titremesiyle, iyice basılmış toprağı çelik tırnaklarıyla söküp kepçesine dolduruyor, boşlukta döndürerek hazır bekleyen kamyonu boşaltıyordu. Anayolun altındaki toprak oyulduğu için parke taşlar aralanmış, yer yer çökmüştü. Solumdaki Bizans'tan kalma rutubetli, kadife gibi yeşil yosunlu duvara tutuna tutuna yürüdüm, buldozeri bir ileri bir geri çalıştıran dikkatsiz sürücüyü ağız dolusu sövdüm.

Unkapanı'ndaki geniş caddedeydim artık. Gürültü korkunçtu. Şehir dev bir makineydi sanki. Asfaltı çiğneyerek geçen araçların sesleri uzundu ve lâstik kokuyordu. Ara sokaklardaki sessizliği aradım. «Seni aradım kadehlerdeki dudak izlerinde,» diye mırıldandım. Kim arıyor? Kadın mı? Kadın arıyorsa kadın meyhaneye giremez bir kere, yanlış. Erkek arıyor öyleyse. Peki ama erkeğin aradığı kadın göze görünmeyecek kadar küçük mü, bir virüs mü? «Amma da palavra sıkmış herifçioğlu.»

Bugün birileriyle takışmazsam iyidir.

Solda, ince tuğladan yapılmış ve iyice kaynaşmış, ne işe yaradığı anlaşılmayan iri bir Osmanlı yapısının altından geçerken kendimi parmak çocuk gibi gördüm. İnsanlar minare boyunda olsaydı her şey değişirdi, başka türlü bir dünya kurulurdu!... diye düşündüm ve düşündüğümünden ürktüm. Çünkü o zaman evler, yataklar, masalar, tabaklar ve işyerleri de bu uzun insanın barınmasına, yaşantısına elverişli bir biçimde yapılacaktı.

Yirmi metre uzunluğunda kollar, bir metrelik bir burun, Üniversite'deki saatler büyüklüğünde gözler...

Yapının göbeğine çakılmış demir bir borudan gürül gürül su akıyordu boşuboşuna. Kaldırma yayılmış, küçük derecikler meydana getirmiş, asfaltın kenarında bulduğu yatakla Unkapanı Köprüsü'ne yönelmişti. Gezilerim sırasında dağ başlarında gördüğüm «yalnız çeşmeler»i hatırladım. Kendi kendine akıyorlardı. Suların aktığı yerin çevresinde sazlıkлар meydana gelmişti, çimenler acı yeşildi.

Saçlarına, bıyıklarına kır düşmüş, önlüğünü beline dolamış bir balıkçı, başında taşıdığı tablayı usulca yere indirdi, göğsünden gelen yorgunluk solugunu bıraktı, çömeldi, ıslak bir çuval parçasının altında tombul tombul duran palamutlara bakmaya başladı.

Unkapanı Köprüsü'nde yürüyordum. Haliç bulanıktı. Küçük, eski bir vapur kalın suları yara yara gidiyordu. Güzel havalar, da Talât Kılıç'la yola çıkar, Eyüp'e kadar yürürdük. Hep yokuş.

aşağı inerdik, bozuk, daracık yollardan geçer, vadinin iki yanına oturtulmuş gecekonduları, bahçeleri seyrederdik. Göbekli marullardan birer tane alırdık. Çeşmede güzelce yıkar, katur kutur yerdik. Sabah sabah iyi olurdu. Sonra iskelenin bitişindeki çay bahçesinde ya birer çay ya da kahve içerdik. Kimi zaman Orhan Kemal de gelirdi bu bahçeye. Vapur iskelele yanaşınca çoğu küçük memur olan ve hepsi de birbirini tanıyan yolcuların arasına karışırdık. Bir yer bellemişlerdi, o yerden başkasına oturmazlardı. Bize acayip acayip bakarlardı: «Bunlar da nerden çıktı?» dercesine başlarını sallarlardı. Sıkılırlardı. Kızarlardı. Çünkü onların öteden beri sürdürdükleri sıcak ilişkiyi, aile içtenliğini bozuyorduk. Zamanla alıştılar bize ve unuttular. Defterdar İskelesi'nden Lâle Belkıs, arkasındaki neşeli, kanı kaynayan bir delikanlı grubuyla girince vapura, ortalık renklenirdi. İri yeşil gözlü, siyah saçlı, tatlı yüzlü, yirmi üç yaşlarında, Adli Tıp'ta çalışan kız, beni görür görmez heyecanlanır, yanakları kızarır, bakışlarını üzerimden ayırmazdı. Ancak bir ay sonra konuşmaya, bakışlarla, içten gülümsemelerle temeli atılan bu ilişkiyi geliştirmeye karar vermiştim. Talât'a: «Defteri imzala, şu işi bir yola koyayım gelirim,» demiş, kızın ardına düşmüştüm. Çok hızlı yürüyordu, yetişemiyordum ama gene de köprü'nün Eminönü'yle birleştiği yerde durdurmuş, yan yana yürümeyi sağlamıştım. Çok beğeniyorum, gece gündüz düşünüyorum... gibi sözleri sıraladım. Ayakları birbirine dolanıyor, terliyor, boyuna yutkunuyordu. Düz yolda birkaç kere tökezlemişti, atik davranıp kolundan tutmasaydım yere düşecekti. Geçip gidenler, dönüp dönüp bize bakıyorlardı. Aldırmıyordum. Ancak Meserret Otel'i'nin orda dili çözülmüştü. Ürkek, ama etkili bir sesi vardı. Akşamüstü saat beşbuçukta Karaköy İskelesi'nde buluşmuştuk ve önce Kadıköy'e, ordan da bir sandalla Haydarpaşa'ya geçmiştik. Tenha yollarda, garda dolaşıyorduk, kalkan trenlerin ardından bakıyorduk. Karanlık bastırınca koluna girmeyi ve on dakika sonra da kör hatta duran eski vagonların koyu gölgesinde birkaç ke-re öpmeyi başarmıştım. Titriyordu. Kalbinin atışını duyuyordum. Ertesi günü *Katran*, *Acı* ve *Korkunun Parmakları* kitaplarımı — bir şeyler de yazarak — imzalayıp verince sevinçten uçar gibi olmuştu. Bir gün: «Ne zaman evleneceğiz?» deyince, merhabayı kesmiştim.

Aksırdım arka arkaya. «Paltonu giymez misin? Al bakalım, şifayı kaptın işte,» dedim. Tersanenin uzun ve sivri bacasından kapkara bir duman çıkıyordu. Yeni tezgâha konmuş bir geminin

omurgasına (omurga paslı bir demir yığınıydı, bir at iskeletini andırıyordu) kaynak yapılıyordu. Sesler madeni ve tırtıllıydı. Beynimi sarsıyordu. Üç dört dakika aralıksız sürüyor, ansızın kesiliyordu ve kaynak yapılan yer dikişleri henüz alınmış bir ameliyat yerine benziyordu; kok kömürü rengindeydi. Kaynak sesi gene başladı, boşluğu kesip biçti; kulak zarlarımın gerildiğini hissettim ve parmaklarımla tıkadım, yeraltı geçidine inen merdivene yöneldim. Geçidin bir köşesinde sekiz on balıkçı, palamutları kalın tahtalar üzerine yatırmış, keskin bıçaklarla kesiyor, «iç takımlarını» bir çevalyeye savuruyor, dilimleri, kanlı ve bulanık bir suyla dolu olan tenekenin içine sokup çıkararak yıkıyor, uzun bir sepete düzenli bir biçimde sıralıyorlardı. Lakerda mı yapacaklardı? Yoksa köprüde balık pişirip satan sandalcılara mı hazırlıyorlardı?

Azapkapi Camii'nin, Osmanlı mimarisinin ve süslemeciliğin en güzel yapıtlarından biri olan çeşmenin önünde durdum; «azap» sözcüğünün anlamlarını düşündüm ve Perşembe Pazarı'nın akşamlara kadar kesilmeyen madeni gürültüsüne daldım. Kamyonlara çeşitli boyda ve ayrı ayrı yerlerde kullanılan demirler yükleniyordu. Ortalık demir pası, gres yağı ve karpit kokuyordu. Eski tahta masaları yaya kaldırıma çıkartılmış bir lokanta ilişti gözüme. Çoğunu tanıdığım işçiler, hamallar küçük beyaz kâselerdeki dumanı tüten pirinç çorbasına limon sıkıyor, özendirici bir iştahla içiyorlardı.

On altı yaşlarında, bıyıkları yeni terlemiş bir çocuk başını önüne eğmiş büyük bir bıçakla hızlı hızlı soğan doğruyordu. Arada sırada ellerinin tersiyle sulanan gözlerini siliyordu. Mübayaa memuru iken hep buralarda dolaşır, daireye alınacak malzemenin fiyatlarını toplardım. On beş yıl hep vida, conta, kurşun, fırça, tel, fayans, cam, çivi, yıldız anahtarı, amyant levha, pirinç, vana gibi binlerce sözcüğün denizlerinde yüzmüştüm. Adımlarımı hızlandırdım ve köprünün altından geçtim, Yalova'ya, Ada'lara giden vapurların yanaştığı iskelenin biraz ilerisindeki kahveye oturdum. Deniz altımdaydı. Yumuşak dalgalıydı. Yosun kokusu çarpıtı burnuma. İskelenin suya gömülen kısmındaki tahtalara yapışan zar inceliğindeki açık yeşil yosunları, birbirinin üstüne binmiş gibi görünen küçücük, siyah midyeleri seyrettim. İskele kalkıp indikçe, sular, midyelerin arasından hışırtıdan daha kalın bir sesle dökülüyordu. Kahvenin bitişiğindeki lokantadan taşan kavrulmuş soğan kokusunu sevdim. Cemal Süreya'yla bu lokantada zaman zaman kadınbudu köfte yedik. Cemal Süre-

ya'nın deyimiyle köfteler gerçekten enfesti. Sonra kahve ya da çay içerdik. Saatlerce konuşurduk. Hikâyeler anlatırdık, anılardan söz ederdik, tasarılarımızı, yeni çalışmalarımızı sergilerdik. Kimi zaman da denize dickerdik gözlerimizi. Vapurları, balık avlayan sandalları bir şeylere benzetirdik. İçimden gelen bir dürtüyle hemen ayağa kalktım, bir dolmuşa atladığım gibi Çağaloğlu'na çıktım. Basın İlan Kurumu'nun küçük asansörüne bindim. Aynada parmak izleri vardı, köşelerdeki sırlar bozulmuştu. Yüzümdeki sertlik ürktütcüydü. Üçüncü katta sarsılarak durdu. Ağır demir kapıyı zorlanarak ittim. Günel Altıntaş da Mehmet Seyda da odada yoktu. «Günel Bey buralarda, şimdi gelir,» dedi beni tanıyan bir memur. Bu uzun yürüyüş beni epey yormuştu. Bunu sandalyeye oturunca anladım. Ama kurtulmak istediğim sıkıntılar dağılmamış, bütününü değil, bir parçasını ele geçirmek istediğim erince, ulaşamamıştım. Bunaltım çoğalmıştı aksine. Bir sigara yaktım, Mehmet Seyda'nın masasındaki bir Türkçe sözlüğü isteksiz isteksiz, laf olsun diye karıştırdım.

«Vay Muzo, nerden böyle sabah sabah,» dedi Günel Altıntaş, sağ eli pantolon cebindeydi, az önce yaptığı ya da yapılan bir esprinin hafif gülümsemesi vardı yüzünde.

«Fatih'ten Karaköy'e kadar yürüdüm,» dedim.

«Sabah yürüyüşü mü? Zayıflamak mı istiyorsun?»

«Zayıflamak için yürümek aklımın kıyısından geçmez. Mankenlik yapacak değilim. Bizim dairede bir hıyar vardı, kendisi şişman, karısı zayıftı, enayi dümbeleği karıya hoş görünecem diye her sabah iki saat koşardı, bir elmayla akşamı ederdi. Bir gün hastalandı...»

«Onun yaptığı enayilik tabii. Kahve mi içersin?»

«Bir orta şekerli.»

Zile bastı Günel Altıntaş, içeriye giren aksi yüzü odacıya, iki orta şekerli kahve söyledi. Sağ elini başına götürdü, gözlerini yumup açtı. Akşamdan kalmaydı. Ağzından alkol kokusu geliyordu ama tiksindirici değildi. Gece işkembe çorbası içmiş olsaydı (bol sarmısaklı) yanında durulmazdı. Ağzım ertesi sabah kokmasın, benimle konuşanları tedirgin etmeyeyim diye uzun zamandır işkembe çorbası içmiyordum. Zarfı uzattım. Dördünü de dikkatle inceledi, birisini beğenip ayırdı: «Bu senin hiç görmediğim bir pozun. Öteki pozları yüzünde her zaman görüyorum,» dedi, penthouse dergisini çıkardı çekmeceden, vücutları ve yüzleri çok güzeldi kadınların. «Bu nasıl, harika, değil mi?»

«Faydasız kilisenin papazını...» dedim.

«Bunlar dururken papaz düşünülmez yani,» dedi, güldü. «Soyut» dergisinin kapağını değiştirmek istiyordu. Çok soyuttu; resimli olmalı, hareketlenmeliydi. «Soyut» yazısı yeniden yazılmalıydı. Sait Maden, birkaç eskiz çizmişti ama Halil İbrahim Bahar kapakta, —yazının dışında— herhangi bir değişiklik yapılmasını istemiyordu. «Mademki dergiyi yöneten benim, öyleyse bazı şeyler yapmaya hakkım var.»

«Bahar'ı üzme, anla,» dedim.

«O beni üzüyor,» dedi.

«Bozacağından, sevimsiz bir şey olacağından korkuyor,» dedim.

«Neye bozulsun? Daha çok satabilmek için bir şeyler yapmalıyız,» dedi. Yeni yazdığı aforizmaları verdi. Dikkatle okudum. Kimileri ironiyle yüklüydü. Üç dört tanesi çok iyiydi.

Hikâyeme bir göz attı ve hemen: «Çok uzun,» dedi.

«Ne demek uzun?» dedim. «Uzunluk kısalık gibi ölçülerin sakızı çıkmış artık. Uzun roman, kısa roman diye bir şey var mı? Hep, sayfaları hesap eden bir dergici gözüyle değerlendiriliyor yapıtlar. Bu değerlendirme de benim için hiç anlam taşımıyo. Basan basar, basmayana güle güle... Kızıyorum elbet. Hikâyeye nasıl? Neyi anlatmış? Nasıl anlatmış, ne getiriyor? Ona bak sen. Çehov'un kısa hikâyesi, o hikâyeyle ortaya koyduğu kurallar, ölçüler geçmiş gitmiş artık.»

«Sen birisini azarlıyorsun ama, herhalde beni değil.»

«Böyle düşünen herkesi,» dedim.

«Dergiyi yeni bir matbaada bastıracağım bundan sonra. İçinin düzenini de değiştireceğim.»

«İyi. Akşama bir yerlere gidecek miyiz?»

«Dün akşam 'Buluş'ta Bahar'la bir şişe Binboğa votkası içtik,» dedi. kahveden bir yudum aldı, bir Samsun sigarası yaktı: «Sigara zehir gibi. Çok geç yattım. Uyuyamadım. Haftalardır bu böyle gidiyor. Yazı yazmaya, okumaya zaman kalmıyor. Senin için böyle bir engel yok nasıl olsa.»

«Yazı yazmak, okumak iş değil mi?» dedim.

«İş, iş ya. Günler ve geceler senin.»

«Benim olmayan ve mahzene kaldırılan evraklarda kalan on beş yılı ne yapacağız peki? Aklına gelen bir şeyi sekiz saat kafanın içinde taşımanın ve yazamamanın ne olduğunu biliyor musun sen? İki yıl var ki, on beş yılın meydana getirdiği rötarı kapatmaya çalışıyorum.»

«Rüyalarını getirdin mi?» dedi.

«Getirmedim. Yeniden yazmam gerekir.»

«Ben de yazıyorum rüyalarımı. Dün gece gördüğüm hikâye gibi bir şey,» dedi, anlatmaya koyuldu. Çok netti ve güneş altında geçen bir olayı hatırlatıyordu. İlginç pasajları vardı. «Sen rüyaları getir de elimde bulunsun.»

«Olur. Seyda yok mu?»

«Nerdeyse gelir,» dedi.

«Ben kaçıyorum Günel,» dedim, elimi masanın kenarına dayadım, kalktım.

«E'de misin?»

«Nerde olabilirim başka?» dedim, elini sıktım. Önce E Yayınevi'nin Vilayet'in karşısındaki bürosuna uğradım. Merdivenden çıkarken yukardan gelen boğuk makine seslerine kulak verdim. Aydın Emeç çeviri yapıyordu. Dalmıştı. «Merhaba,» dedim, başını kaldırdı: «Hoş geldin Buyruk,» dedi, tablada tüten sigarayı ağzına götürdü.

«Hoş bulduk Aydıncığım,» dedim. «Aydın be, Dr. Brands'ın adresini biliyor musun sen? Hem bir *Mağara* yollayacağım, hem de bizim Baykara için bir mektup yazacağım. Oğlan orda yabancı, işi de ağır, belki daha rahat bir yere...»

«Hoca bilir onun adresini,» dedi Aydın Emeç, göğsünü ileriye çıkardı, sol eliyle ağrıyan sırtını ovaladı.

«Nasılsın sen?» dedim.

«İyiyim Buyruk, sağol. Otursana!»

«Yoo, sen çalışıyorsun, daha fazla rahatsız etmeyeyim,» dedim.

«Öğleye ben gelirim,» dedi.

Kapıyı kapadım. Satış bürosuna girdiğimde soluk soluğa kalmıştım. Elimi göğsüme götürdüm, gözlerimi yumdum, bir süre öyle durdum. Sonra gülümsedim. Erdoğan'a, küçük Nihat'a büyük Nihat'a, Ali'ye selam verdim. Büyük Nihat, hazır ol vaziyetine geçti, sağ elini sağ kaşının üstüne götürdü karşıdan vuran ve gözlerini kamaştıran keskin güneşin altındaki bir şeyleri seçmek istercesine: «Hoş geldin kumandan,» diye bağırdı. «Hoş bulduk, nasılsınız?»

Hep bir ağızdan: «Sağ ol,» karşılığını verdiler.

Gülümsedim: «Raaat!» dedim.

Cengiz Tuncer, henüz gelmemişti. Masasında katlanmış bir gazete tomanı duruyordu. Şöyle bir göz gezdirdim. Hepsinde aynı sakız çiğneniyordu. Demokrasi memokrasi, balon malon, gazoz mazoz, portakal mortakal, şeftali meftali, erik merik, doma-

tes momotes, biber miber, dondurma mondurma, simit mimit, kaymak maymak, süt mt, yağ mağ, don mon, ayakkabı mayak-kabı, arabacı marabacı, bileyci mileyci, sucu mucu, köfteci mfteci, sigara migara, soğan moğan, kız mız, kadın madın, baba maba, ana mana, kardeğ mardeğ... «Stop,» dedim ve bir ırmak gibi hızla akan sözcük selini durdurdum. Dilimizin bu yanını, yarısı boş, işe yaramaz, eylemsiz sözcüklerle kazandığı zenginliği seviyordum. Kafiye düşürmek merakından mı doğmuştı acaba? Resimler insanın iini karartacak biçimdeydi. Yüzlerden hilekrlık, hainlik akıyordu. Gözlerinde kurulan tuzakların, ince hesapların sivri pırlıtları vardı.

Aydın Emeç belirdi birden gözlerimin önünde ve onunla konuşmak gereğini duydum. İçimden yle geliyordu, sesindeki kardeğçe içtenliği istiyordum. Dereden tepeden söz edebilirdik, konu, konular önemli değildi, yeter ki sesi kulaklarımdan beynime yrsn ve ruhumu tırmalayan kötümserliğin tırnaklarını koparsın. «Tedirgin etmeye hakkım yok,» dedim, odada bir aşığı bir yukarı gidip gelmeye başıladım. Camın önüne dikildim.  matbaa işçisi, kahveci Eyüp Efendi'nin dışarıya koyduğu eski sıranın üstüne oturmuş, çay içiyorlardı. Başımı evirdim. Cengiz Tuncer odaya girmişti. Sessiz sessiz yürüdü, başını hafifçe eğdi, elini uzatı. Yüzü biraz solmuş gibiydi ama gözlerinde —benim gibi— kavgaya tutuştuğu bir olaydan fışkırıp gelen kırıgın bir kalıntı, binlerce soru'nun bulunduğu evrene sürükleyen bir bezginlik yoktu. Gazeteleri karıştırdı, bazı yazılardan bir iki satır okudu.

«Kahve içtin mi sen?»

«Günel'de içtim.»

«Bir tane daha i,» dedi. «Erdoğan... iki orta kahve, iki de su.»

«Nasılsın Cengiz?»

«İyiyim,» dedi. «Ama hava pis!» Gri bulutlara, bulutların gökyüzüne yaydığı sıkıntıya baktı.

«Dr. Brands'ın adresini biliyor musun?»

Yüzüme baktı, baktı: «Sakin ol Allah aşkına,» dedi.

«Sakin olmanın sırrını bir bilebilsem,» dedim.

İlgilendi: «Acılar seni terk etmek istiyor ama sen bırakmıyorsun. Bütün elişmen burda,» dedi. Düşündüm. Olabilirdi. Durup dururken o zamana kadar içinde bulunduğum sessizlikten bıkıyor, ansızın harekete geçiyor, olayları yaratıyor, sonra da kaçacak delik arıyordum. Sungu apan'ın masasına oturdum.

hikâyemi çıkardım, birkaç harf hatasını düzelttim, bir satırı çizdim ama *dışardaydım*. Hikâyenin yapısına, oradaki hayata girmiyordum. Geçenlerde ortaya çıkan o ruhi çöküntünün sarsıntılarını damar biçiminde gördüm. Durgundum, neşesizdim. «Dara-cık Sokaklardaki Duman» adını koyduğum ve birinci bölümü oldukça sıcak bir havayla yoğrulmuş olayları başarıyla sıralamıştım. Üç gün, heyecanla, istekle çalışmış, sonra birden gevşemiştim. Geceler, gündüzler tatsızdı, saman gibiydi. Oysa öyle çok işim vardı ki... Hayati Asilyazıcı'nın sonbaharda basacağını söylediği *Günlükler* ve ikinci baskıya hazırladığım *Kavga* keyfimin yerine gelmesini bekliyordu. 1968 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanır kazanmaz tükenen *Kavga* bir daha basılmamıştı. Deniz kıyısında ya da ağaçlarla çevrili, yemekleri yenilebilecek kalitede olan bir otelde bir iki ay kalma hayaliyle oyalanıyordum. Bu hayal gerçekleşirse veriminin artacağı kanısındaydım. Kanısındaydım ama... kesin değildi, belki de hiçbir şey yapamayacaktım.

Kahve gelir gelmez bir sigara yaktım.

Cengiz Tuncer telefonla konuştu. Bir iki Niğdeli geldi kâğıt satmak için.

«Dr. Brands'ın adresine bakacaktın,» dedim.

«Bir yere yazdım ama nerde olduğunu bilmiyorum şimdi. Ne yapacaksın?»

«Bir *Mağara* göndereceğim, bir de bizim Baykara için bir mektup yazacağım.»

«Bir iki gün sonra onun adresiyle birlikte başka adresler de veririm sana Baykara için, olmaz mı?»

«Niye olmasın,» dedim.

Öğleye doğru Aydın Emeç, peynirli bir sandviçi ısırarak girdi odaya, dizime bir tokat vurdu. Biraz konuştular Cengiz Tuncer'le ve: «Biz şimdi geliyoruz,» diyerek çıktılar. Saat bir buçukta Zühtü Bayar görüldü. Gülümsedi, elini uzattı: «Aman efendim, sizi burda bulmak ne saadet,» dedi. Sırtında havai mavi bir kanadyen vardı, yeniye benziyordu. «Güle güle giy,» dedim. O ana kadar sırtındakinin farkında değilmiş de benim uyarmamla varlığını hissetmiş gibi hayranlıkla göz gezdirdi: «İyi mi?» dedi.

«Beğendim, açmış seni.»

«Cengiz Tuncer yok mu?»

«Gelecek biraz sonra,» dedim.

«İşler nasıl gidiyor?» dedi.

«Sıkılıyorum Zühtü,» dedim. «Hoşlandığım, sevdiğim her şeyle ilişkiyi koparmış gibiyim.»

«Bu durumda doğaldır,» dedi. «Ben de müthiş sinirliyim azizim. Çatacak yer arıyorum. Toplumsal baskının kaçınılmaz sonucu bu. Dayanacağız.»

«Yıllardan beri hep dayandık zaten. Hep savunduk kendimizi,» dedim. «Ama bir de kötümserliğe kapılma, bunalıma düşme diye bir gerçek var.»

«Var elbet. Çağımız insanını etkileyen en büyük güçler, bunalı, kötümserliktir. Bu da normaldir. Çünkü yaklaşmakta olan büyük bir çağ daha şimdiden içinde bulunduğumuz karmakarışık, delik deşik olmuş çağı tasfiye ediyor. Bu değişme döneminin büyük sıkıntıları ister istemez bize yansıyacaktır,» dedi Zühtü Bayar.

«Biliyor musun Zühtü, nicedir kötülükleri, pislikleri, tedirginlikleri yazmaktan bıktım. Yirmi sekiz yıldır hep bu saydıklarımınla tıka basa dolu evreni harmanladım ve tiksindim. Yüzü gülen insanı yazmak özlemiyle kıvranıyorum. O da yok ortalıkta.»

«Gülmenin azaldığı bir çağın çocuklarıyız biz,» dedi Zühtü Bayar.

«Bizden önce gelenlerin, dünyanın iplerini ellerine geçirip kukla gibi oynatanların önümüze yığıdıkları engelleri nasıl aşacağım diye düşünmek, boğuyor beni Zühtü. Bir engeli aşıyorsun bir engel daha çıkıyor karşına, onu da aşıyorsun bir engel daha... daha, daha. Bitmiyor ki, oysa engellerden temizlenmiş, yürüdükçe tökezletmeyen düzlüklerle dolu bir dünyada yaşamak bizim hakkımız,» dedim. Ama bitkin, umut kırıntıları bile bulunmayan bir sesle söylemiştim bunları. Zühtü Bayar sigarasından bir duman aldı, zeki gözleri bilgece pırıltılarla aydınlandı, elini omzuma koydu: «Sen bugün çok karamsarsın üstat,» dedi. «Engellerin yok olacağı dönemler de gelecek. Sisyphos o kocaman kayayı yuvarlamaktan kurtulacak bir gün.»

«Godo gelecek yani.»

«Gelecek. Gelmeye mecburdur,» dedi Zühtü Bayar, eğildi, çantasından bir dosya çıkardı. «Benim bir romanım var. Science-fiction'la ilgili. Daha önce söylemiştim ya, bitirdim şimdi. Sen bir göz gezdir, bakalım nasıl bulacaksın?»

Sahte Uygarlık'tı adı. «İmgesel roman» diye de bir kayıt vardı.

«Ben şimdi gidiyorum, saat dört buçukta geleceğim, hoşça kal,» dedi, hızlı adımlarla çıktı odadan.

Mars uygarlığında geçiyordu olaylar. Bir gün köy başkanı kitaplığında yasak kitaplar bulundurduğu gerekçesi ile işinden alınıyor, tutuklanıyordu. Çevredeki fabrikalarda plastik üretiliyordu. Plastik işçileri, kadınlar, çocuklar... Bulutsu bir görünüm. Gözlerimin önünde hep boşlukta duran insanlar belirliyordu okurken. Bana uzak bir romandı. Ya da böyle yapıtları daha önce hayatıma sokma olanağı bulamadığım için bir tat alamıyordum. Birinci bölümünü bitirmiştik ki, Cengiz Tuncer girdi içeriye. Uzattım romanı: «Zühtü bıraktı,» dedim.

«Sakin ol,» dedi. Gittiği yerdeki birtakım sorunların ayrıntıları arasında gezindiğini, henüz etkisinden kurtulmadığını sezdirdim. «Zühtü saat beşe doğru gelecek, fikrini söylersen iyi olur.»

«Söylerim,» dedi, yüzüme baktı dikkatli dikkatli. «Ne kadar telaşlısın sen. Ne oluyor?»

«Öyle, bir tuhafım, bırakılmış gibiyim,» dedim.

«Hadi, birer kahve içelim de toparlan biraz,» dedi. «Koyverme kendini. Duyguların öylesine sulanmış ki, nerdeyse gözlerinden akacak.»

Ayağa kalktım, camın önünde durdum. Denizin kurşuni bir parçasını, Galata Kulesi'ni gördüm. Galata Kulesi'ni yontulmuş bir kaleme benzetiyordum. Bir gün orda verilen bir kokteyle gitmişim. Bir yandan viski içiyor, bir yandan da dönerli pilav yiyordum. Kalabalıktı. Ortalığı siyah giysili adamlar doldurmuştu. Fransızca, İngilizce, Almanca konuşuyorlardı. Hüsamettin Bozok, Yaşar Nabi Nayır,ERCÜMENT Behzat Lâv, Nevzat Üstün, Necati Cumalı vardı. Üç gün önce İstanbul'u sarsan bir deprem olduğu için davetliler korku içindeydi. Ya olursa yeniden? Kimse sağ çıkmazdı bu taş yığınının altından.

Kadıköy yakası hafif bir sis bulutuyla örtülmüştü. Vapurlar o sis bulutunu birden yırtıp çıkıyorlardı ortaya insanı şaşırtmak ister gibi.

Zühtü Bayar, dört buçukta eşikten adımını attı.

«Birinci bölümünü okudum. Yalnız mantığını kavrayamadım. Bazı paragraflarda bir şeyler buldum ama tümü bana yabancı,» dedim.

«Cengiz Bey bir şey söyledi mi?» dedi yavaşça.

«Söylemedi. Konuş kendisiyle,» dedim, başını önüne eğerek beyaz bir kâğıda bir şeyler çizen Cengiz Tuncer'i işaret ettim. Yüzüme baktı, Cengiz Tuncer'e baktı.. Duraksıyordu. Heyecan-

lanmıştı. İçimden güldüm. Bir yayınevine bir yapıt götürürken varlığı sıkıştıran, insanı bunaltan ve tedirginliğin bütün dikenli ögelerini ortaya çıkartan gerçekleri çok iyi biliyordum. Ben, birdenbire giremezdim konuya. Önce uzun bir süre konuşurdum. sigara üstüne sigara içerdim, ortalığın tenhalaşmasını beklerdim. Son adam da odayı terk edince yüzüme ve kulaklarıma yürüyen ateşin sıcaklığını duya duya: «Bir şey söylemek istiyorum.» derdim ve terlerdim. Para isterken de, iş isterken de aynı durumu yaşırdım. Başkaları gibi açılmaz, «şu şudur,» diyerek hiçbir girizgâh yapmadan konuya geçemezdim. Kimi zaman da yardımcı güçlere başvururdum. Sözgelimi, birkaç kadeh rakıyı yuvarlardım zihnimi kurcalayan, uykularımı kaçırان, tasarıdan tasarıya, kuşkudan kuşkuya sürükleyen şeyi cesaretle sergilemek için. Orhan Kemal de öyle yapardı. «İki kadeh attım mı çekingenlikten kurtuluyorum,» diyordu. Böyleydi bu. En normal sayılması gereken ilişkileri anormal bir kimliğe dönüştürmek, bu ilişkinin görünmezliğinde gizli hesapları ince ince tiftiklemek, kendime cehennem azabıyla yüklü saatler yaşatmak benim tarzımdı. Evet, kurtulmak istediğim durum geciktirmekte ustaydım doğrusu. Acılardan hoşlanan biri miydim yoksa? Hayır, hayır, bazı uygur davranışları edinememeşitim henüz.

Zühtü Bayar duruyordu. Yüzünü al basmıştı. Göz göze geldik. Tedirgin tedirgin gülümsedi. «Hadi,» dedim. Sokuldu Cengiz Tuncer'e, «Reis,» dedi çekingen bir sesle. «Benim bir romanım var, Buyrukçu herhalde sözünü etti.» Kurtulmuştu. Ben de kurtulmuştum. Bir sigara yaktım.

«Bir okuyayım da,» dedi Cengiz Tuncer.

«Ama ben hemen basılmasını istiyorum.»

«Hemen basılamaz. Biraz bekleyeceksin,» dedi Cengiz Tuncer.

«Tarık Dursun'a götürsem basar mı dersiniz?»

«İstersen bir götür.»

Zühtü Bayar, dosyayı aldı, çantasına koydu. Düşünceliydi.

«Niye bu kadar acele ediyorsun?» dedim.

Kulağıma eğildi: «Paraya ihtiyacım var da,» dedi.

«Bir yerden borç al, bırak kitabı Cengiz bir okusun,» dedim.

«Tarık Dursun'a bir götüreyim de... Birlikte gider miyiz?»

«Olur,» dedim. «Bu akşam içiyor muyuz?»

«Ben içmeyeceğim bir süre, rahatsızım ama size refakat edebilirim,» dedi Zühtü Bayar.

Cengiz Tuncer telefonla konuşmaya başladı.

Aydın Emeç, geldi.

Beşi on gece Talât Kılıç göründü. Saçlarını yeni taradığı anlaşılıyordu. Kır düşmüş bıyıkları kalındı, ağzının üstündeki boşluğu doldurmuştu. Hazır ola geçti, ayaklarını birbirine vurdu: «Toprak savaşına katılmış emekli bir albay,» dedi.

Aydın Emeç, ikimizi de süzdü tatlı tatlı: «Bunlar hiç günümüzde yaşamak istemiyorlar hoca,» dedi.

«Geçmişte birikenlere sığınmak daha kolay da ondan,» dedi Cengiz Tuncer.

«Günümüzü beğenmiyorlar deseniz daha doğru,» dedi Talât Kılıç, bana döndü: «Nasıl yeğenim, kıyak laf ettim mi?»

«Hem de nasıl? Müthiş, bu lafın üstüne laf yok,» dedim.

«Yaşa! Biz kimin arkadaşıyız?» dedi.

«Gırgır adamlarsınız,» dedi Aydın Emeç.

Beş buçukta Zühtü Bayar, Talât Kılıç ve ben çıktık dışarıya.

«Adana Kebabevi'ne gidelim, oranın etleri hem iyi, hem de ucuz,» dedi Talât Kılıç. Öyleydi ama yağlı kebab ve Leyland şoförü kokuyordu ortalık. Bıyıklara yapışan tütün kokuyordu, soğan kokuyordu, çiğ et kokuyordu.

«Siz yukarıya gelmiyor musunuz?» dedi Zühtü Bayar.

«Gelmeyelim, Beyazıt'a çıkmak, tekrar Sirkeci'ye inmek, uzun iş. Hiç halim yok,» dedim.

«Tarık Dursun'a birlikte gidecektik de,» dedi Zühtü Bayar.

«Olur, gidelim,» dedim.

«Milliyet'in Gazeteciler Cemiyeti'ndeki yeni yerine gittik, Tarık Dursun bir yere gitmiş, henüz gelmemişti. Ne zaman geleceği de belli değildir.

«Yarın tekrar geliriz,» dedim.

«Seni de yoruyorum,» dedi Zühtü Bayar.

«Rica ederim, işin olsun da yorgunluğa razıyım ben,» dedim.

«Adana'ya gelecek misin?» dedi Talât Kılıç.

«Beyazıt'ta çocukları göreyim de belki gelirim,» dedi Zühtü Bayar.

«Gelirsen iyi olur,» dedim. «İstersen hiç gitme Beyazıt'a.»

«Yoo, gideceğim, birisini görmem lazım,» dedi Zühtü Bayar, ellerimizi sıktı, yokuşu tırmanmaya koyuldu. Köşede, Hilmi Yavuz'la karşılaştık. Gülümsedi: «Vay Arap Talât, nereye böyle?» dedi, gözlüklerini düzeltti. «N'aber Buyruk?»

«Gidiyoruz bakalım,» dedim.

«İçmeye tabii,» dedi Hilmi Yavuz.

«Zehirlenmeye ve unutmaya,» dedim.

«Buyrukçu senden korkuyorum, hastalanacaksın,» dedi Hilmi Yavuz.

«Hepimiz hasta değil miyiz? Ne zaman sağlığa kavuştuk Hilmi?» dedim.

«Orasına karışmam ama sen bugün oturursan çok iyi şeyler yazarsın gibi geliyor bana.»

«Bugün yaşayacağım, yarın da yazacağım,» dedim.

«Yazmak ve yaşamak, Oktay Akbal,» dedi Hilmi Yavuz, «Afayet olsun, biz içemiyoruz.»

İndik yokuşu. Berkalp Kitabevi'nin önünde Refik Durbaş'a rastladık. Saçları kısa kesilmişti, bıyık bırakıyordu, burnunun altı esmerleşmişti, gözlerinin içi gülüyordu. Bir gece Talât Kılıç, Baykara Karahasanoğlu ve ben içip içip sarhoş olduktan sonra Gazanfer Bilge'nin otobüslerinden birine binmiş, sabaha Ankara'ya varmıştık. Ankara buz gibiydi. Yağmur yağıyordu. Refik Durbaş üşüyordu... Tutmuş orda, Orhan Gencebay'ın yeni çıkan plaklarından birini satın almıştı ve aynı günün akşamı gene Gazanfer Bilge'nin otobüslerinden bir «taka»yla dönmüştük.

«Nereye üstat?» dedi.

«Meyhaneye,» dedim. «Adana Kebabevi'ne.»

«Yolunu bulursam ben de gelirim,» dedi.

Karşıya geçtik. Filibe Köftecisi'nin bitişindeki sokağa girdik. Birer buçuk liradan iki tane körpe hıyar, yarım kilo domates, yüz gram yeşil biber aldık. Kebabevi'nde, bu aldıklarımız ancak iyice bollandığı sırada, temmuzdan sonra müşterilere çıkarılıyordu. Oysa bizim canımız, domatesli biberli kebab, domatesli biberli salata, hıyarın ince ince doğrandığı cacık istiyordu. Kebabevi sahipleri hariçten meze getirmemize ses etmiyorlar, burun kıvrımlıyorlardı. On yıldır orda içiyorduk çünkü. Orhan Kemal'i andık. Hep üçümüz geçerdik bu sokaktan. Hıyarları, domatesleri Talât Kılıç'a seçtirirdik.

Adana Kebabevi'ne girdik. Abisi Mehmet Bey kadar şişmanlamış olan Kemal Bey ellerimizi sıktı: «Nerdesiniz siz? Orhan Bey rahmetli olduktan sonra uğramaz oldunuz,» dedi, gözlerimizin içine baktı.

«Geliyoruz ama sizi göremiyoruz,» dedim.

«Tadımız yok Kemal,» dedi Talât Kılıç.

Eskiden, Orhan Kemal, Talât Kılıç ve benden başka kimsenin oturamadığı radyonun altındaki köşe masada, yaşlı, gözleri kan çanağına, burnu kavala dönmüş, ak saçları kabarmış memur

yüzlü bir adam, Beytiyle sulu rakı içiyordu. Canım sıkıldı. «Ne hakla bizim masamıza oturuyorsun lan?» diye söylendim. Boş masalar vardı ama bize uygunu yoktu. Zülbahar'ı göremedik. Zülbahar'ın baktığı masalardan birine oturduk mu rahat ediyorduk. İstedğimiz şipşak geliyor, ayrıca sık sık uğrayarak ilgileniyor: «Bir arzunuz var mı beyler?» diye soruyordu. Sevimli, cana yakın bir delikanlıydı. Dur durak bilmiyordu. Kemal Bey'in üvey kardeşi Nevzat ise dalgacının tekiydi. Kimi zaman ısmarladığımız ve sabırsızlıkla beklediğimiz kebabları içeriye gireli beş dakika olmamış kimselere veriyordu. Ya yanlışlıkla ya da bilerek, müşteriye kaçırmamak düşüncesiyle. Biz «yabancı» değildik, beklerdik nasıl olsa. Garsoniyenin üstüne eklediğimiz bahşişi de beğenmiyor, daha da çoğaltmamız için ellerimize bakıyordu. Ayrıca Talât Kılıç, Orhan Kemal'den kalma bir alışkanlıkla Nevzat'ın kendisine takılmasından, işini gücünü bırakıp zaman zaman başımıza dikilmesinden ve özel konuşmalarımıza karışmasından hoşlanmıyor: «Ben o gök gözlü macirin masasına oturmam arkadaş.» diyordu. Ama şimdi mecburduk. Bahçeye yöneldik, altı kişilik bir masaya oturduk. Arkamdaki boşlukta üst üste yığılmış soğan çuvaları, boş- dolu bira kasaları vardı. Arada sırada Talât Kılıç'ın tam karşısına gelen ayak yolundan, -giren çıkanların çoğu kapıyı açık bırakıyordu- keskin kokular geliyordu.

«Ooo, hoş geldiniz, nasılsınız?» dedi Nevzat. Talât Kılıç ke-sekâğıdını hemen Nevzat'ın eline tutuşturdu: «Çok konuşma da, şunları bir idare et.» dedi. «İyi yıka ha, karışmam sonra.» Ömür yoğurduyla bol sarmısaklı bir cacık yapılacaktı. Yoğurda su katılmayacaktı. Üstüne sirke zeytinyağı gezdirilmeyecek, sadece kuru nane ekilecekti. Salata Antep işi olacaktı. Artan domates ve biberler ise kızartılıp kebabların yanına konacaktı. «Emreder-siniz Talât Bey...» dedi Nevzat dalga geçer gibi, gitti.

Bir ufak Yeni Rakı, bardaklar, su şişeleri, çatalar, kaşıklar... Sular soğuktu. Şişeler terlemişti. Talât Kılıç, birini elledi: «Bunu içersem geberirim. Bana normal bir su getir.» dedi.

Orhan Kemal'le ben hep soğuk su içer, onunla da yetinmez ayrıca buz isterdik. Orhan Kemal, rakının içine attığı bir buz parçasının ağır ağır erimesini ve sis rengindeki damlaların kıl inceliğinde kollar halinde dibe çökmesini seyrederken büyülenmiş gibi olurdu. Bu görüntüyü ben her seferinde bir şeye benzetirdim. İçtenlikle gözlerimin içine bakar: «Ukalalık istemez Buyruk, biz buraya felsefe yapmaya gelmedik,» derdi.

Önce bir tabak dolusu kıyılmış ve sumakla ovulmuş soğanla, yeni sudan geçirilmiş bir tutam maydanoz, iki parça da limon geldi. Talât Kılıç, limonları soğanın, maydanozun üstüne sıktı, fırtlayan çekirdekleri çatalın ucuyla ve söylene söylene çıkardı, tuzladı, karıştırdı. Bir ara Adana'ya gitmiştik. Adana'nın ünlü kebabçılarından Onbaşılar'da bu soğanlardan dört tabak dolusu yemiştik şarapla da, hiçbir şey olmamış, midemiz kaynamamıştı. O günden beri — daha önce ağzıma sürmediğim burdaki — soğanları korkusuzca, istekle yiyordum. Maydanozların koyu yeşilliğine takıldı gözlerim. Orhan Kemal, maydanozdan bir parça koparıyor: «Kalbe iyi gelirmiş, yumul Buyruk!» diyordu. Talât Kılıç, içmek için sabırsızlanıyordu. Oysa ben «altlık» yapmadan ağzıma bir damla koymazdım. Kebablar gelinceye kadar dün gece gördüğüm karmakarışık düşü anlattım. Talât da görmüştü. Evlenmeden önce sevgilisi olan bir kız: «Sen aşağılık birisisin!» diye bağırması, tokatlamıştı. «Sözlerini geri al, benimle böyle konuşamazsın.» Kız daha da sinirlenmiş. Bir tokat, iki tokat derken arka arkaya tokatları sıralamıştı. Ve öfkenin doruk noktasına vardıkları sırada, deliler gibi sevişmeye başlamışlardı. «Biliyor musun, o gerçekten tokatladı beni,» dedi.

«Neden?»

«Ötekisi var ya, onunla olan ilişkimiz meydana çıkınca hışım gibi üzerimde gelmiş, ağzına geleni söylemişti. Gülerek: 'Ne kızılıyorsun canım, ikinizi de idare ederim ben,' karşılığını verince patlatmıştı tokadı.»

«Hak etmişsin,» dedim. «Öyle konuşulur mu?»

«Cahillik işte. Ama ben onu çok küçükken, sekiz yaşındayken dövmüştüm.»

Cacık dediğimiz gibiydi. Kebablarla salata da gelince masa doldu. Dumanı tütüyordu. Kızartılmış domateslerle biberlerden yayılan koku iştahımı kabarttı.

«Hadi, merhaba yiğenim.»

«Merhaba Talât, en kötü günümüz böyle olsun,» dedim.

«Olsun,» dedi, bir dikişte dublenin yarısını içti. Cacık da salata da lezzetliydi. Talât, sirkeli salataya ayrıca limon sıktı. Her şeye limon sıkardı. «Etler nasıl?»

«Zararsız,» dedim.

Bu masaya bir kere daha oturmuştuk... Orhan Kemal'in cenazesi Şişli Camiine getirilmişti. Ortalık günlük güneşlikti. Birlikte Gülhane Parkı'na gideceğimiz, içki içeceğimiz bir gündü. Caminin kesme taşla döşeli avlusu tanıdığım tanımadığım bir sürü insanla doluydu. Boyuna sigara içiliyor, dolaşıyordu. Kü-

çok gruplar meydana gelmişti. Bazen bir grup bozuluyor, öteki-
ne ekleniyor ya da bir grup, sağdan soldan katılanlarla büyüyör-
du. Kimi gerçekten üzgündü. Kimileri üzgün görünüyor, aslında,
cenazenin bir an önce kalkmasını bekliyordu. Kimileri de: «Ben
Orhan Kemal'in cenazesinde bulundum,» demek için gelmişti.
Orhan Kemal'le olan yakınlığımızı bilenler bana, başsağlığı dili-
yorlardı. Hayali fener gibiydim. Kafam çalışmıyordu. Tanıdık-
larımı, arkadaşlarımı görmeden geçiyordum. Doluydum. Dokun-
salar boşalacaktım. Talât, dipte bir yerde, durmadan film çeken
bir toplulukla konuşuyordu. Beni görünce: «Muzo,» diye seslen-
di, elini kaldırdı ve koştu. Yıllardır birbirini görmemiş iki sev-
gili gibi kucaklaştık ve ağlamaya başladık. Dakikalarca öyle dur-
duk. Gözyaşlarımız ilk hızını kaybedince ayrıldık. Çevremizdeki-
ler bizi saygılı bir sessizlikle sey ediyorlardı. Yaşlarım durma-
dan akıyordu yanaklarımdan. Kimi zaman arkamı dönüp men-
dilimle kurutuyor kimi zaman da unutuyordum. Talât beni hiç
yalnız bırakmıyor, kolumdan çıkmıyordu. Sendeliyordum. Dalıp
dalıp gidiyordum. Edip Cansever'le sarmaştık. Orhan Kemal'in
tabutu Türk bayrağına sarılmıştı. Cami duvarına dayanmış çe-
lenklerin önündeki musalla taşında duruyordu. Gölgeikti orası.
Serindi. Cemaat, bir iki dakika saygı duruşunda bulunuyor, ta-
butun çevresinde dolanıyor, ayrılıyordu. Ben de girdim sıraya.
Titriyordum. Tıkanıyordum, burnum sızlıyordu. Tabutun çevre-
sinde ötekiler gibi döne-medim, üstüne kapandım, kucakladım ve
başımı başının bulunduğu yere dayayarak öptüm, tekrar tekrar
öptüm, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Ne kadar ağladım
bilmiyorum. Birisinin omuzlarımdan çekmesiyle koptum tabut-
tan. Talât'tı. «Yeter,» dedi. «Gitti artık, öksüz kaldık.» Yeniden
ağlaştık. Namazı kılındı. Tabut omuzlara alındı. Yüz kişi bir'çen
taşıyordu sanki. Tabutun altına giren bir dakika geçmeden çıkı-
yordu. Ben bırakmadım kimseye. Epey taşıdım. Sonra elime bir
çelenk verdiler. Bir yanımda da Yılmaz Güney vardı. Korteji
Nurer Ugurlu, Talât Kılıç'la birlikte yönetiyor, yol gösteriyordu.
Fotoğrafçılar beş altı metre ilerimizde eğiliyor, diz çöküyor, poz
poz resimlerimizi çekiyordu. Mezarlık, defin töreni; konuşmalar...
Mezarlık dönüşü herkes bir yana dağıldı. Talât, Nurettin Akan
ve ben Hisar'a indik. Başkaları da geldi. Rakı içtik. Eve nasıl
döndüğümü hatırlamıyorum. Ertesi günü Talât geldi: «Ayıldın
mı?» dedi.

«İyi değilim, başım ağrıyor, yorgunum.»

«Sen dün gece çok fenaydın. Seni de kaybedecem diye kork-
tum.»

«Bir gün o da olacak,» dedim.

«Bugün saat üçte Adana Kebabevi'nde randevumuz olduğunu biliyorsun tabii.»

«Anlamadım. Kiminle?»

«Tahmin ettim, bu hatırlamaz şimdi, dedim, iyi ki uğradım sana. Ankara'dan gelen televizyon ekibiyle. Öyle konuştuk.»

«Gitmesek olmaz mı? Adım atacak halim yok.»

«Ayıplarlar bizi. Orhan Kemal hakkında bir röportaj yapacaklar seninle.»

«Tam üçte ordayım,» dedim.

Başımı birkaç kere soğuk suyla yıkamış, bir Panalgine içmiş, bir tas ayrıntı mideye indirmiş, ama açılamamıştım. Kafam sersem gibiydi. Ağzım, dilimin üstü zehirle sıvanmıştı sanki.

Rakı, kebab geldi. Talât (şimdiki gibi) karşıma oturdu. Televizyoncular soğan çuvallarının durduğu yerdeydi, kamerayı bana çevirmişlerdi. Orhan Kemal'in özelliklerinden birini ya da unutamadığım bir anıyı hikâyeye biçiminde anlatacaktım. Nasıl yapacaktım bu işi? Zihnimdeki bulanıklık durulmadığı, belleğim olayların baskısından kurtulamadığı ve yüreğim derin bir kederle durmamacasına kemirildiği için aklıma bir tek anı, bir tek özellik değil Orhan Kemal'in bütün hayatı geliyordu. Yürümesi. konuşması, gülmesi, sinirlenmesi, giyimi, el sıkışı, bıyıkları, kemmerli burnu... Gözlük taktığı sırada çok yumuşak bir anlam kazanan yüzü, zekâ fışkıran gözleri, yani bütün Orhan Kemal geliyordu. Derken, çalıştım çabaladım, zorlandım ve on beş yıldan beri biriken koskocaman bir yaşantı yığınının içinden bir parçayı aldım ve hiç de rahat olmayan bir dille anlatmaya koyuldum

Film çekiliyordu. Sesimi yükseltmemi istiyorlardı. Haklıydılar. Sesim seslikten çıkmıştı. Yükseltmek amacıyla denemelere girişiyor ama bir türlü eski gürlüğünü tutamıyordum. Müşteriler, garsonlar başımıza üşüşmüşlerdi; merakla izliyorlar, durumu kavramaya çalışıyorlardı. Nevzat, elini benim oturduğum sandalyenin arkasına atmış, açık ağızla ve hafifçe gülümseyerek kameraya bakıyordu. Televizyon ilgililerinden biri: «Siz de bir şey söyleyin, Orhan Kemal Bey'i tanıyor musunuz?» dedi.

«Tanıyorum,» dedi Nevzat. «Orhan Bey bizim eski müşterimizdir.»

«Bir şey söyleyin. Bir anınızı anlatın.»

Nevzat bana baktı: «Ne demek anı?» dedi.

«Hatıra,» dedim. «Orhan Kemal'den hatırladığın bir şey yok mu?»

«İyi değilim, başım ağrıyor, yorgunum.»

«Çok var ama işten kafam karmakarışık olduğundan aklıma gelmiyor.»

«Romanlarını ya da hikâyelerini okudunuz mu?»

«Okumadım. Okumayı sevmem ben, sıkılırmım. Vakit de yok ya,» dedi Nevzat.

Makineyi ayarladılar: «Biz işaret verince başlarsınız konuşmaya.»

Nevzat heyecanlanmıştı. Yüzü sararmıştı. Zaman zaman sinirli bir gülümseme dalgalanıyordu gözlerinde. Hazır ol durumuna geçti, başını sağ omzuna doğru eğdi.

«Sıkma kendini, rahat ol,» dedim.

Göz kırptı: «Ne olacak bu film?»

«Ankara televizyonunda gösterilecek,» dedim.

«Ona göre konuş, falso yapma,» dedi Talât.

Nevzat daha da korktu, büzüldü, terlemeye başladı. Bardağımdan bir yudum su içti, dudaklarını şapırdattı.

«Konuşun!»

«Orhan Kemal Bey, Orhan abimiz... ben ona, «Oran abi» derdim. Severdi beni eksik olmasın, ben de severdim onu. Rahmetli iyi adamdı. On senedir tanırdım. Hep buraya gelirdi. Muzaffer abile, Talât Bey'le gelirler, tatlı tatlı içerlerdi. Şakalaşırlardı. Biz de şakalaşırdık. Talât Bey'e, Arap Talât derdi. Eli açık adamdı. Oran abi, başışı boldu. Çiğköfteyi severdi...»

«Tamam, teşekkür ederiz.»

«Hadi Orhan Kemal için içelim,» dedim Talât'a.

«Ruhu şad olsun. Ulan Raşit, şurda olsan da iki satır gülsek olmaz mıydı? Burdan çıktıktan sonra bir de tavla oynardık,» dedi Talât, boş bir bardağa dikti gözlerini, sonra birden kavradı sulu rakıyla dolu bardağı son damlasına kadar içti.

«İki yıl oldu,» dedim. «Göz açıp kapayıncaya kadar geçti iki yıl.»

«Ama ne iki yıl ya. İyi ki Orhan öldü de olanları görmedi, kahrolurdu,» dedi Talât.

«Laf mı seninki? Biz kahrolmuyor muyuz? Ondaki duygular ipince de bizimki halattan mı yapılmış? Sözlerini tartmıyorsun bazen,» dedim.

Şaşırdı, gözlerime baktı uzun uzun: «Bunda alınacak bir şey yok ki?» dedi.

«Öyle mi?» dedim. «Düşün bakalım.»

«Senin neyin var? Çok sinirlisin,» dedi.

Sorumun karşılığını vermediği için kızgındım ama üstüne üstüne giderek aramızda kırgınlık yaratacak bir tartışma açılmasından kaçındım. «Bilmiyorum,» dedim. «Hiçbir şeyden tat almıyorum.»

«Biraz hızlı iç, açılırsın,» dedi, bardağını bardağıma dokundurdu. Peni uzaktan uzaktan inceliyor, yüzümden bir şeyler çıkarınaya çalışıyordu. Hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi davranıyordu. «İhsan, bizim buraya geldiğimizi, içtiğimizi öğrenmiş, haber vermeden geliyoruz diye kızmış. Benim de param var oğlum diyor.»

«Milyoner mi olmuş?» dedim.

«Yeni birtakım işlere atıldı, biliyorsun. Birkaç şirkete ortak anlattığına göre. Müşavirlik yapıyormuş. İyi para geçiyor eline ve her gece iyi yerlerde içiyor. Şimdiye kadar boyaların arasından kurtulup yaşayamadım, bundan sonra yaşayacağım diyor... deneylerinden edindiği bilgiyi satıyormuş.»

«Güzeeel,» dedim. «Demek sonunda aklı başına gelmiş.»

«Geç kaldı ama,» dedi Talât, içti, bir sigara yaktı.

Nurur Uğurlu gibi İhsan Hasırcı da çok der tuttuğumuz arkadaşlık sınırlarını zorlayan ve aramıza katılmak istiyorlardı. Orhan Kemal, Talât Kılıç ve ben birbirimize yetiyorduk ya da o sanı içindeydik. Her şeyi anlatmıştık birbirimize, birbirimizin sırlarını taşıyorduk. Geçmişteki hatalarımızı, aptallıklarımızı açıkça sergiliyor, ondan neşelenecek fıkralar çıkarıyorduk. Birbirimizi tanıyorduk ve bu yüzden rahattık. Oysa aramıza yabancı birisi girdi mi, hayatımızdaki bizi mutlu kılan denge bozulacaktı. Kendimizi ona kapayacaktık, maske takacaktık ve hep savunmaya hazır gibi duracaktık; huzurumuz gölçelenecekti. Üç kişilik evrende ister istemez bazı çatlaklıklar belirecekti. Sonra bizim, yerine göre, en alt düzeyden en yüksek düzeye kadar uzanan bir şaka yaşantımız vardı. Onlar bunu tam olarak anlayıp değerlendiremezler, yanlış kanılara saplanırlardı. Bu yanlış kanıları da sağda solda anlatıp kişiliğimizi, kişiliğimize gösterilen saygıyı zedeleyebilirdi. Bu yüzden istemiyorduk bir dördüncüyü, bir beşinciye. Bu üçlü düzenin dağılmaması için epey uğraştık. İstekleri, davranışlarımızla, sezdirme yöntemleriyle çoğu zaman geri çevirmeyi başardık. Uzun bir süre uzakta tuttuk onları. Bize sokulma girişimleri üzerinde durduk. Ne istiyorlardı? Bizden, kendilerinde bulunmayan bir şeyi koparabil-

me hesabı içinde miydiler? Bizim, renkli yaşantımızdan sızan ve bir anda bütün Babıali'yi dalgalandıran haberlerin çekiciliğine mi kaptırmışlardı kendilerini? Kendilerine bir çevre yapamayacak kadar güçsüz müydüler? Ama biz dayatıyorduk. Ve ellerimizden kaçamayacak kadar zor durumda kalmışsak başka yollara başvuru yorduk. Onlara ve onlara benzeyenlere uyguladığımız bir parolamız vardı. Bereçtendi adı. Talât Kılıç, Berec Fabrikası'nın arkasında oturuyordu. «Bereçten» sözünü eder etmez ayrılıyor, arkamızdan gelip gelmediklerini izliyor, geliyorlarsa hiç renk vermemeye çalışıyor ve Beyazıt'ta ayrılıyorduk. Gözlerinin önünde arabalara biniyorduk. Aksaray'da ya da Fatih'te iniyor, sözleştiğimiz yerde buluşuyor, bu atlatılanın tadını çıkara çıkara çıkara gideceğimiz yere gidiyorduk. Kendilerinden kaçtığımızı seziyorlar mıydı, daha önce biz mi ağızımızdan kaçırıyorduk, yoksa ağızımızdan kaçırdığımızı aklında tutan birileri mi söylüyordu ne, tam rakılarımızı içmeye lazırlanırken onların kapıdan girdiklerini görüyorduk. Fena halde bozuluyorduk tabii ve ayrıca yakalanmanın utancıyla kıvranıyorduk. Soru sormaya başlıyorlardı. «Evlere gitmekten vazgeçtik,» karşılığını veriyorduk. Orhan Kemal, Nurer Uğurlu'nun gevezeliğine, el kol hareketleriyle Hacivat gibi konuşmasına, susulması gereken yerde lahkahalarla gülmesine katlanamıyordu. Talât Kılıç, Nurer Uğurlu'ya, «densiz» sıfatını takınca Orhan Kemal çok sevinmiş, ondan sonra Nurer Uğurlu'yu bu sıfatla çağırır olmuştu.

Sonra köprülerin altından epey sular akmış Nurer Uğurlu'yla İhsan Hasırcı'ya dünyamızın kapılarını açmıştık. İhsan Hasırcı zeki, leb demeden leblebiyi anlayan, bir zamanlar birkaç şiir de yazmış, artist yaradılışlı, iyi yürekli, yardımsever, kendi yemez yedirir bir arkadaştı. Öyle buluşları, öyle benzetmeleri, öyle yeni düşünceleri vardı ki ağızımız bir karış açık kalırdı. Aslında boya kutuları, tinerler arasında yiten değerli bir yetenekti.

«İhsan'a bir telefon et de gelsin,» dedim.

Talât, kalktı, telefonun başına gitti ve iki dakika sonra canı sıkın döndü.

«Beş dakika önce çıkmış,» dedi. «Pazar günü İhsan'la Büyüka'da'ya gittik. Maden denen bir yer var, ulan ne güzelmış orası. Sen hiç gittin mi? Villalar, denize kadar uzanan bahçelerinin içinde kuş yuvası gibi köşkler... Görsen Allahın şaşar. Palmiyeleri, hurma ağaçlarını görünce kendimi Akdeniz'de sandım.»

«Ada'ya çok eskiden gittim, çocukken, bir şey hatırlamıyorum,» dedim.

«İhsan'ın akrabasının bir evi var. İhsan yazı orda geçirecek. Sen de gitsene, ben konuştum da İhsan, gelsin diyor.»

«Ne yapayım orda?»

«Rahat rahat çalışırsın. Tam senlik bir yer. Sakin, sessiz...

«Yiyecek, yatacak işi ne olacak peki!»

«Burdan bir yatak götürürsün, bir sürü lokanta var, orda yersin. Bol bol denize girersin. Fena mı?»

«Olmaz. Bana gelmez,» dedim. «Gideceğim yerde yiyecek yatacak sıkıntısı çekmeyeceğim bilir, sonra İhsan'ın akrabası da olsa benim için yabancı ikili. Yabancıların yanında rahat edemem ben. Her davranışımı izleyecekler, her sözümü anlamlandıracaklar... ben onları düşünmekten bir iş yapamayacağım. Özgür olmalıyım. Kendimi yaşamalıyım. Ne bileyim, konuşurken saçmalamalıyım. Doktor Bahar'ın güzel bir sözü var: 'Evde yabancı bir ayak sesi duydum mu tutuklanmış gibi oluyorum.' Soru soracaklar boyuna. Nasıl yazıyorsunuz, niçin yazıyorsunuz, eserlerinizle ne getirdiniz, ne getireceksiniz... Eeee, benimle konuşan adam beni tanımalı, ben kendimi tanıtmak için kıcımlı yırtmamalıyım.»

«Haklısın. Benim hoşuma gitti.»

«Ama o hoş gitmenin altında da bunlar yatar. Üç ay içinde yaşayacağını tahmin ettiğin güzelliklerin yüzde birini yaşayamazsın. Kimbilir neler çıkar ortaya.»

«Sen bu kafayla hiçbir yerde barnamazsın. O kadar ince fikirli olmayacaksın, boşvereceksin,» dedi Talât, cacıktan bir kaşık aldı.

«Ben mi boşvereceğim? Her şeyi didik didik eden ben ha? Neyse, kapatalım. Sana kaç kere söyledim, benden yapacağım şeyi iste, yapamayacağımı isteme. Demek ki laflarımız davulcu osuruğuna gidiyor ya da sen beni hiç tanımamışsın,» dedim. Sesimde hem öfke hem de suçlama vardı.

«Ben seni tanıyorum yiğenim, tanımam mı? Yirmi üç yıllık arkadaşız,» dedi yumuşak, gerginleşen havayı dağıtmak isteyen bir sesle.

«Ben otuz yıldır tanıyorum bazılarını. İsmi, mesleğini biliyorum ama onunla ilgilenmediğim için tanımıyorum. Tanıma, ilgilenmeden, onu önemsemeye başladıktan sonra kendini gösterir.»

«Haklısın, tamam... Sus da sana bir şeyler anlatayım. Geçenlerde Ali Savaşer'e gittim. Birlikte bir Avrupa gezisi yapmak istiyoruz. Eğer olursa yaşadık. Ne dersin?»

«İyi. İkinci mi gidiyorsunuz?»

«Kalabalığımız. İki delikanlı daha vardı Ali'lerde. Birinin adı Mustafa. Sevimli bir çocuk. Edebiyatsever, kültürlü. O da gelecek, Behire de gelecek. Cebimize iki yüzer dolar koyup önce Almanya'ya atacağız kapağı, oradan bir minibüs alacağız. Hani buraya hipiler geliyorlar ya cümbür cemaat, onlar gibi tıpkı. Bir ay içinde bütün Avrupa'yı dolaşacağız. Sen de gelsene. Matrak olur. Gırgırı düşünüyorum da, Allaaah!»

«Düşünüyem,» dedim.

«Düşünüyem ne demek? Söylüyorum işte. Böyle bir fırsat kolay kolay ele geçmez.»

«Emekli maaşıyla yaşıyoruz oğlum, bilmiyor musun? En azından dört beş bin lira ister.»

«Bir yerden borç al, gazetenin birisine bir roman ver. Ali Savaşır; 'Muzaffer abi de gelirse çok iyi olur. Not alır, röportaj yapar, bütün masrafları çıkarır,' dedi. Ben senin kararsızlığını bildiğim için: 'onun sağı solu belli olmaz,' dedim. O gece onlara gitmediğin için çok üzölmüşler. 'Hastaydı,' dedim. 'Peki biz doktor değöl miyiz?' dediler. Hele Behire çok kırıldı. Mustafa da doktor. Eski arkadaşmışlar. Kitaplarını beğeniyorlar. Yalnız *Bir Olayın Başlangıcı'nı Güröltölü Birkaç Saat'ten üstün tutuyorlar.*»

«Bence *Güröltölü Birkaç Saat* daha iyi. Anlayamamışlar. Beni bir okurun anlayabilmesi için kendini biraz yorması, şimdiye kadar yazdıklarını tekrar tekrar okuması gerekir,» dedim.

«Ben de öyle söyledim.»

«*Bir Olayın Başlangıcı* değışik bir romandır. Onda öyle yenilikler var ki... Ama kimse fark etmedi. Hep yüzeyden baktılar ve suç benimmiş gibi hep dizgi hatalarına takıldılar. Tabii böyle davranmalarının nedeni var.»

«Ne gibi yani?»

«Bugün eleştirme yapanların çoğı belli birtakım kliklerin adamı, sözcüsü. Sen ağzınla kuş tutsan gene de onlarca önemli değölsin ya da yoksun. Edebiyatımızda, bütün edebiyatı kucaklayacak yetenekte ve güçte, bütün kliklerin üstüne çıkmayı başarmış eleştirmen yok... Oysa şöyle iyi, böyle değeri dedikleri yazarların bugün yeniymiş diye ortaya sürdükleri şeyleri ben bundan on yıl önce yaptım. Çokları beni izliyor, benim örneklerime göre hareket ediyor ama benim adım görünmez ortalıkta... Siktir et. Asabım zaten bozuk. Şimdi bir başlarsam konuşma-

ya ne içtiğin içkiden bir şey anlayacaksın ne de... dedim, birden diktim bardağı.

«Mustafa da okumuş seni. Yarattığın karakterlere, yazış gücüne, yaratma gücüne hayran. Tanışmak istiyor.»

«Olur, tanışırız bir gün.»

«Sen ne dersin bu gezi işine?»

«Hiç durma. Grupla olunca... Zühtü Bayar gelmeyecek mi acaba?»

Saatine baktı: «Yedi buçuk. Şimdi şimdi gelir. Satranca oturmuştur herhalde, yoksa gelirdi.»

«Herhalde.»

«Halil İbrahim Bahar gelmez ama,» dedi Talât. «Sevmedi o burasını. Basit oluyor. Alışkanlıklarına çok bağlı.»

«O da güzel. İnsan bazı alışkanlıklarını korumalı.»

Rakıyı ağzına götürürken Günel Altıntaş'la Necati Tosuner'i gördüm. Sevindim. Varlığımda, durmadan acı veren boşluklardan bazıları dolar gibi oldu. «Günel'le Neco geliyor.» Talât, başını çevirdi, gülümsedi: «Buraya, buraya,» dedi.

Necati Tosuner'in üstünde koyu kahverengi bir pardösü vardı. Kumral bıyıkları sarkık, yüzü solgundu, bu haliyle Maksim Gorki'nin gençliğini hatırlatıyordu.

«Maraba,» dedi Günel. Ayağa kalktım, ellerini sıktım, Necati yanıma Günel de karşısına oturdu.

«Beyazıt canibinden birileri gelsin diye bekliyorduk zaten,» dedim. «Zühtü nerelerde?»

«Ben görmedim,» dedi Günel. «Necati görmüş kahvede, burada olduğunuzu söylemiş.»

İkisini de içtenlikte süzdüm: «Eee, hoş geldiniz, ne içiyorsunuz bakalım?»

«Ben rakı içerim,» dedi Necati, duyulur duyulmaz bir sesle ve hemen bir sigara yaktı, tütün zifirinin kınaladığı parmaklarının arasına kıstırdı. Gözüne duman kaçıyor diye İsmet Zeki Eyuboğlu'nun Necati'ye kızması: «Yer değiştirelim, boğacaksın beni,» demesi gözlerimin önüne geldi, güldüm, kolumu omzuna attım: «Nasılsın bakayım yüzbaşı?» dedim, gülümsedi, «Sağ ol mareşalım,» dedi. Ben kendimi, içten arkadaşlarımın arasında edebiyat mareşalı ilan etmiş, çevremdekilere de çeşitli rütbeler vermiştim. Necati Tosuner, önce teğmendi, «Soyut»ta başarılı hikâyeleri yayımlandıktan ve ilgiyi çektikten sonra yüzbaşılığa yükseltmiştim. Zühtü Bayar, hava binbaşısıydı ve kurmaydı.

«Bana yarım şişe votka ve de limon.» dedi Günel.

«Şişler fena değil, birer buçuk da şiş yeyin,» dedim.

Günel sinirliydi: «Soyut'u bırakıyorum aga. Yazıları Sait Maden'e teslim ettim. Karışmıyorum artık.»

Sabahki konuşmamızı hatırladım. Böyle değildi. Demek ki Bahar'la bu konuyu yeniden tartışmışlar ve işi buraya getirmişlerdi. «Yapmasaydın. En karışık gibi görülen durumlarda bile bir çıkış yolu, bir uzlaşma aralığı bulunur,» dedim.

«Anlaşmıyoruz işte. Ben «Soyut»un kapağını ve muhtevasını değiştirmek, dergiye daha canlı, daha beğenilir bir hava vermek istiyorum, Bahar 'olmaz arkadaş' diyor. Olmazsa olmaz, kendi bildiği gibi hareket etsin.»

«Günel, kafa dinlemeye geldik buraya annadın mı?» dedi Talât, güldü ve bardağını kaldırdı.

İçtik, mezelerden yedik, çıkardığımız tabak çatal, bardak sesleri arasında sessizliğimizle yok olduk bir süre. Düşündük, taşındık. Günel, sabahki çıplak kadınlarla dolu dergiyi açtı, Talât'ı dürttü. Talât, sağ elini bana doğru uzattı gözlerini bir resimden ayırmadan: «Şu gözlüklerini ver hele,» dedi. Çıkarıp verdim ama içerledim de: «Bok yiyen kaşığını yanında taşır,» dedim. Hem dairede hem de evde kullandığı iki gözlüğü vardı. Vardı ya antika adam olduğu için yanında taşıyordu. Sık sık içip sarhoşladığı ve bu arada şaka yollu itişip kakıştığımız için kırılmasından korkuyordu... Orhan Kemal, o, ben, Taksim'den yürüye yürüye Unkapanı Köprüsü'ne gelmiştik. Köprü'nün korkuluk demirlerinin arasından yan yana dizilerek ve bacaklarımızı açarak şar şar işemiştik denize, arkamızdan geçen taşıtların korna seslerine, «yuh»larına ve üstümüze çevrilen projektörlerine aldırmadan... Derken güreşe tutuşmuştuk Talât'la. Göğsüme bir yumruk sallamış, kırk yılda bir edindiğim Sheaffers marka dolmakalemimi kırmıştı... Gözlük cebinde şişlik yapıyordu, elbisesini biçimsiz gösteriyordu... İşte bu gerekçelerle... Günel için getirdiğim resimlerimi gösterdim Necati'ye. Baktı baktı: «Birisini bana versene,» dedi.

«Beğendiğini al,» dedim ve beğendiğinin arkasına bir şeyler yazdım kitap imzaladıklarına yazdığım gibi. Herhalde kitap imzaladıklarına yazdığım yazılar bir araya getirilse iki yüz, üç yüz sayfalık bir şey olur. «Baykara'ya mektup yazdım, sizden de söz ettim.»

«Ne dedin?» dedi Günel.

«Anlattım sizi işte. Bahar, dedim, arabasını garaja bıraktıktan sonra doğru evine gidiyor, soyunuyor, dökünüyor, yatağına uzanıp bir süre dinleniyor, gelen mektupları okuyor, abone olmak isteyenleri, dergi isteyenleri not ediyor, altı buçuk, yedi arası ya Buluş'a ya da Kasap Ali'nin lokantasına —yani biz nerdeyse oraya— geliyor, mutfaktaki yiyecekleri teftiş ediyor, bazılarının tadına bakıyor, etleri uzun uzun inceliyor: «Ha şu etlerden yiyebilirsiniz uşaklar,» diyor, yarım şişe Binboğa votkasını su katarak içiyor, saat dokuz buçuk, on'a doğru kabaran ve dağılan saçlarını elleriyle yatıştırma hareketleri çoğalıyor, henüz doğan ve daha sonra epey değişikliğe uğrayacak mısraları okuyor, derken: «Siz oturabilirsiniz, yarın benim polikliniğim var,» sözleriyle kalkıyor, elini şöyle yapıyor ve gidiyor. Tosuner, hep tütüyor. Tekel'in en sadık, en hızlı tüketicilerinden. Dumanların arkasına saklanıyor yüzündeki ebedi kederi kimselere göstermemek için. Hiç konuşmuyor. Susmayı öğreniyor... ilerde susmayı yazacak sanıyorum. Âşık ve umutsuz, Zühtü, sinirli, atılgan. Bir yanardağı andırıyor ve lav püskürüyor boyuna. Kimi zaman da yüreğinin temiz sularında yıkana yıkana aklanmış ve saydamlaşmış kahkahaları koyveriyor ve o zaman gerçek Zühtü oluyor. Limonlu votka içiyor, başını ileriye uzatarak, sağ dirseğini masaya dayayıp parmaklarını oynatarak; 'azizim' diyerek konuşmaya başlıyor. Günel, her zaman sevimli, iyi, yardıma hazır ama hiçbir ilişkinin içinde değilmiş, bütün ilişkileri yok sayıyormuşçasına özgür mizacını sürdürüyor. İnatlaşıyor, tartışıyor, düşüncelerinin yanlışlığı ispat edilse bile doğru olduğunu savunuyor. Rakı, votka, şarap, bira içiyor, yarım bir piliç söylüyor; sarhoşluğu, bulanık geceleri, Ruhi Su'yu, Veysel'i, Cemal Süreyya'yı, Demir Özlü'yü, Hasan Hüseyin'i seviyor, kadınların peşinden koşuyor ve sonra oturuyor, bütün çabalarını, sevgilerini ve sarhoşluklarını birbirine karıştırarak şiirler yazıyor. İsmet Zeki Eyuboğlu, sol eli pantolon cebinde, başı hafifçe öne eğik içeriye giriyor... çizgili yüzünde zaman zaman kızartılar belirliyor, bizleri görmemiş gibi davranıyor ve bizim paralelimizdeki bir masaya oturuyor: «Gelsene İsmet Zeki,» dediğimizde, elini sallıyor: «Masa bir sürü Muzahferat dolu, asabımı bozmak istemem,» karşılığını veriyor, yarım şişe rakısını söylüyor, rakıyı sulandırıyor, etlisini, zeytinyağlısını yiyor, tek başına geçiriyor saatleri ve rakısını bitirir bitirmez kalkıyor. Talât, beş buçuk, altı oldu mu elini göğsüne götürerek geçirmeye, «ağzım kurudu,» demeye, dilini dışarıya çıkarıp kediler gibi yalanmaya başlıyor. İsteddiği hemen bir

yere oturtmak, rakıları mezeleri acele tarafından getirtmek ve içmeye başlamak. İlk kadehi içer içmez bir saat önceki telaşı, heyecanı, sinirli hali rahatlığa dönüşüyor, ağızlığına taktığı sigaraların külünü —yanımdaysa— üstüme döküyor, on'a doğru da ya uyuklamaya ya da: «Gidelim artık, otura otura sıkıldım, dolaşalım biraz,» demeye başlıyor. Nasıl iyi olmuş mu?»

«Hepsi güzel de, benimki hepsinden güzel,» dedi Günel.

«Yanlış yazmışsın, ben uyumuyorum artık,» dedi Talât.
«Çok yorulduğum ve uykusuz olduğum günler uyukluyorum. O da on beş dakika kadar.»

Dik dik baktım: «Söyletme beni,» dedim. «Daha iki akşam önce kafanı masaya koyup horlamaya başlamadın mı?»

«Beni eksik anlatmışsın,» dedi Necati. «Necati de arada sırada güzel bir fıkra işitmiş gibi gülüyor diyecektin.»

«Bu güzel işte,» dedi Talât. «Bunun için içilir.»

«Necati için,» dedim, bardaklarımızı kaldırdık.

Talât, tekrar resimlere baktı: «Ben çırlıçıplak kadından hoşlanmıyorum. Kadın değilmiş gibi geliyor bana. Et yığını gibi bir şey,» dedi, gözlüğü uzattı.

«İhtiyarladın da ondan,» dedi Günel, bana göz kırptı.

«Kim? Ben mi?» dedi Talât. «Senin gibi yavruları suya götürür de susuz getiririm.»

«Hadi geneleve gidelim,» dedi Günel.

«Tamam. İçkilerimizi bitirip kalkalım,» dedi Talât.

«Yalnız biz seni seyredeceğiz,» dedi Günel.

«Matrak mı geçiyorsun benimle,» dedi Talât, bana baktı.
«Sen ne diyon?»

«Burdan çıkar çıkmaz evlere gideceğiz. İyi değilim, belki uyku değiştirir beni, bugünkü Muzaffer'i yarına aktarmaz.»

Talât'ın yüzü gerildi sevinçten, sözlerimi tekrardı: «Güzeel, bu laf için de içilir. Şerefine arkadaşım,» dedi.

«Hepimizin,» dedim.

«Evlere gidip de ne yapacağız? Ne var orda? Hüsam'a (Hüsamettin Bozok) gidelim mi?» dedi Talât. «Saat dokuz, erken daha, şimdi kalkarsak dokuz buçukta ordayız.»

«Önce bir telefon et bakalım, belki de evde değildir,» dedim.

«Bir liran var mı?»

Verdim. Ağızlığındaki sigarayı çeke çeke gitti. Kulağıma gelen seslerden birisiyle tartıştığını anladım. Öfkeliydi döndüğünde: «Biri çıktı, burda bu isimde kimse yok dedi. Numarayı

sordum, aynı numara... Kapıcı gibi bir herif, dangul dungul konuşuyor. Yoksa Hüsam taşındı mı?»

«Bilmem,» dedim. Necati'nin tabağındaki şişlerin yarısı duruyordu. Donmuştu. Hiç yemek yemiyordu bu çocuk. Sigara, çay, sigara çay, akşamları da içki, nasıl dayanıyordu? «Necati!» Duymadı. Sesimi yükselttim: «Necati!» Güldü, başını salladı: «Yesene oğlum. Zaten Gandi gibisin. Isıttırayım mı?»

Arkasına yaslandı: «Canım istemiyor Buyrukçu,» dedi.

«Anladık, âşıksın, güzel ama aç da durulmaz ki. Zorla kendini.» Çatala batırdığım iki parça eti ağzına tıktım: «Hah şöyle.»

«Bir yere mutlaka gitmek istiyorsanız, Galata Kulesi'ne gidelim, Kuzgun'un Yeri'ne,» dedi Günel, votka bardağını iki eliyle tuttu.

«Oldu,» dedi Talât. «Orası iyi.»

Ben bir duble daha istedim. Günel elini uzattı: «Hayır,» dedi. «Kalkıyoruz.»

«On dakkada bitiririm, daha hesap gelecek. Nevzat, acele et.»

Mezeler bitmişti. Necati'nin yiyemediği yağlı bir et parçasını aldım, Nevzat, bir kaşık humus getirdi. Rakıyı bitiremeyeceğimi anlayınca bir yudum kendime bıraktım, kalanını Necati'yle Talât'a verdim. Saat onda kalktık. Dışarıya çıkar çıkmaz Talât: «Oh bel!» dedi. «Boğuldum orda. Yürüye yürüye gidelim. Hava alırız.»

«Burdan Galata Kulesi'ne kadar yürünür mü? Oynattın mı sen?» dedim. «Bir araba çeviririz.»

«Prens olduğunu her yerde göstereceksin ille. Orhan Kemal sağken az mı yürürdük.»

«Şimdi yürümek istemiyorum. İsteksizim,» dedim. Sirkeci Garı'nın önündeki taksilerden birine bindik.

Günel şoförün yanında, biz arkadaydık. Talât'la Necati, altı aydan beri sigara içmemişler gibi hemen birer tane yaktılar. Sinirlendim: «Ulan bari arabada içmeyin şu mereti,» dedim. Necati işitmedi. Talât: «Amma da hanım evladısın haa!» dedi, içtenlikle sokuldu, gözlerimin içine baktı. «Nasılsın yiğenim, biraz açıldın mı?»

«Eh, şöyle böyle,» dedim.

«Önemli bir şey mi var benim bilmediğim?» dedi.

«Önemsiz ne var ki?» dedim.

«Derdini söylemeyen derman bulamaz,» dedi.

«Olmaz ilaç sinei sad pareme,» dedim.

«Yiğenim be, söylesene. bi dene,» dedi. «Açmam açamam, ha?»

«Keyfim yok Talât,» dedim. «Sesler kim bilir nerelerde? Tepeden tırnağa ses kesildiğin zaman şarkı söylersen bir şeye benziyor.»

«O da doğru ya. Ne olduğunu söylemeyecen mi?»

Karşılık vermedim Unkapanı'na, Hal'den yolumuzun üstüne çıkan yük kamyonlarından yol isteye isteye çıktık. Şişhane Yokuşu'na sardık, ordan Kule'ye giden yumuşak asfalta girdik, eski Yahudi evlerinin arasından geçtik. Kule'ye çıkanlar, giriş ücreti ödüyorlardı, ama Kuzgun Acar'ın meyhanesine gideceğini söyleyenler bir şey vermiyordu. Asansöre bindik. Yedinci katta durduk, iki kat aşağıya indik. İçki buğusu, sigara dumanı hemen çarptı yüzümüze. Kırmızı ışıklı, loş bir yerdi. Gece kulübünü andırıyordu. Yuvarlak masaların çevresinde koltuklar vardı ve bölme bölmeydi. Kapıdan girerken soldaki uzun masa, tiyatrocular tarafından doldurulmuştu ve sandalyeleri yüksek acahallıydı. Şarkı söylüyorlardı.

Kuzgun Acar, o ünlü kıvrıcık ve uzun saçlarını da sakallarını da kestirmişti. Yüzü küçücük göründü gözüme. Yadırgadım. Tokalaştık, kucaklaştık. Talât'la şakalaştılar, birlikte yaptıkları bir uçak yolculuğundan söz ettiler, güldüler. Günel, ilk açılış günüyle ilgili bir şeyler söyledi, özür diledi. Bir yuvarlak masanın çevresindeki koltuklara yerleştik ve beş dakika sonra Selâhattin Hilâv'ı, Oğuz Atay'ı, eski dünya şampiyonlarından güreşçi Ali Yücel'i gördük, servis yapılan tezgâha dayanmış içiyorlardı. Onlar da bizi gördüler. Ayağa kalktım, Selâhattin Hilâv yürüdü ben yürüdüm, durduk ve kucaklaştık, öpüştük: «Vay baba, nereden böyle?» dedi Selâhattin Hilâv; gözlerinin içi gülüyordu. «Adana Kebabevi'nde içtik, bir de buraya uğrayalım dedik.»

«Bu ası iyi, pahalı da değil. Oğuz'u tanıyor musun?» dedi.

Oğuz Atay'ın saçları kabarmıştı, yüzü çıra isine benzeyen bir dumanla kaplı gibiydi, gözleri kısıktı. «Tanışıyoruz,» dedim. «On beş yıl önceden.» Selam verdim.

«Ali Yücel, ünlü güreşçi!» dedi Selâhattin Hilâv.

Elini uzattı, sıkıtm. «Sizin hayranınızım Ali Bey,» dedim.

«Teşekkür ederim.»

Günel'i, Necati'yi, Talât'ı tanıştırdım. «Gelsenize,» dedim.

«Siz oturun, sonra geliriz,» dedi Selâhattin Hilâv.

Oturduk. Birer bira söyledik. Arkamızdaki masada film artisti Hayati Hamzaoglu, Hasıraltı'ndan tanıdığım Yavuz'la birlikteydi. Yavuz, Günel'le Necati'nin arkadaşıydı. Başlarımızı eğerek selamlaştık. Bakışlarımızı duvarlarda, tavanda dolaştırdım. Olağanüstü bir yanı yoktu, bildiğimiz meyhanelerden biriydi.

Necati, bira dolu bardağını kaptı, Yavuz'un yanına gitti.

Selâhattin Hilâv, Oğuz Atay, Ali Yücel geldiler içkileriyle. Yer açtık.

«Kemal Tahir'i görüyor musun?» dedim Selâhattin Hilâv'a.

«Uzun zamandır görmedim.»

«Ben iki yıldır görmedim. Hastaneye de gidemedim. Hastanelere gidemiyorum. Heyecanlanıyorum, bir tuhaf oluyorum.»

«Ben de öyle bir duygu var,» dedi.

«Bir gün gidelim, özledim üstadı,» dedim.

«Sen ne yapıyorsun, nerelerdesin, ortalıkta görünmüyorsun,» dedi.

«Perşembe günleri E Yayınevi'ne iniyorum. Larousse'a sırf senin için, Oktay Akbal için uğramak istiyorum ama sevmediğim kimselerle karşılaşırım diye gelemiyorum. Dışarda da görüşemiyoruz.»

«Önemseme böyle şeyleri. Öğleye doğru gel de bir yemek yeriz, konuşuruz.»

«Olur. Hem *Mağara*'yı da getiririm.»

Biraz düşündü. «Akşama doğru gel, daha iyi, bir yere gider içeriz,» dedi.

«Gelirim,» dedim, Oğuz Atay'a baktım, «Nasılsınız *Tutunamayanlar*'ın ikinci cildi ne zaman çıkıyor?»

«Dizgide,» dedi Oğuz Atay, içkisini yudumladı.

«Yeni çalışmalar var mı?»

«Bitmiş bir romanım var.»

«Kim basacak.»

«Bilmiyorum.»

«*Tutunamayanlar*'ı uzun bir süre içinde yazdığınız anlaşıyor.»

«İki yılda yazdım. İki kere elden geçirdim. Çok çalıştım,» dedi Oğuz Atay.

«Değişik bir roman,» dedim, «Kendi türünde ilk örnek. Birinci cildi bitirmek üzereyim.»

«Evet, mizahçılık yapıyormuşum,» dedi Oğuz Atay, bu yargıyı verenlere duyduğu belli olan bir öfkeyle. «Öyle diyorlar.»

«Mizah değil, alay var. Hem de büyük bir alay. Tabu diye bilinen her şeyi yıkıyorsun,» dedim.

«Bildiklerimi, beni etkileyen her şeyi, dünya görüşünü, insan anlayışımı koydum ortaya. Dilime de takılıyorlar. Kelimeleri seçmeden kullanıyormuşum. Arapça, Farsça, Osmanlıca ve Öztürkçe kelimelerin karışımı bir dilim varmış Yanlış tabii. Yaşayan dili kullandım.»

«Önemseme,» dedim. «Bu sözleri söyleyenler romanı anlayabilmişler mi?»

«Ben de onu bekliyorum. Anlayan, anlamaya çalışan bir yazı bekliyorum. Ama kimsede ses yok.»

«Eleştirmenler kimi yazarlara karşı sağdırlar,» dedim. «Aldırmayacaksın.»

«Eleştirmeci yok,» dedi Oğuz Atay.

«Vardır. Ama çoğu koşullanmış. Bağlı oldukları gruplardaki yazarların eserleriyle ilgileniyorlar.»

«Bütün edebiyatı kucaklayacak bir eleştirme tavrı belirmedikçe en önemli eserler değerlendirilmeden kalacaktır,» dedi Selâhattin Hilâv. «Buyrukçu'nun dediği gibi eleştirmenlerin çoğu bağlı oldukları kliklerdeki yazarların eserlerini övüyorlar. Hiçbir değeri yoksa bile övüyorlar. Bu ayrılıklar, bu düşmanlıklar ortadan kalkmadıkça sağdaki kaynaşma gibi bir kaynaşma meydana gelmedikçe bu yakınılan durum sürüp gidecektir.»

Kuzgun Acar geldi yanımıza domatesli votkasıyla. Yüzünde bir ermişin huzuru, insanlığı kemiren bütün sorulara en doğru karşılıkları vermiş bir bilgenin mutluluğu vardı. Kırmızı, sarı, şıkların içinde esmer bir gölge gibi duruyordu.

Selâhattin Hilâv, aydınlık yüzündeki o insancıl anlamı hiç bozmadan, yüreğinden gürül gürül çağlayan sımsıcak, iyimser gülümsemesinin de ebedi desteğiyle içkisini, hem kendisine hem de seyredenlere zevk vererek içiyordu. Tadını çıkara çıkara içiyordu. En ciddi, en gerilimli anlarda bile sözcükleri sertleşmiyordu. Yüzüne bakıyordum boyuna. Varlığı, içimdeki baskıları silip süpürmüştü. Yalnızlığın kısıkağı çözülmüş, kötümserliğin karabasanı erimişti. İçimde, iyi bir şeyler sunmak amacıyla birbirleriyle yarışan kıpırdamalar oluyor, sıkıntıların kafamda ve ruhumda meydana getirdiği çatlaklar kapanıyordu. Sürekli konuşuyorduk. Çatışmıyorduk ama. İddialar, bilgiçlikler, aşağılık komplekslerinin tatmini için girilen hırslı ve mahvedici savaşlar, bizim dışımızdakilerin saplandıkları ve gırtlaklarına

kadar gömüldükleri bataklıklardı. Uzlaşıyorduk. Yaşadığımız anların sonsuz bir hızla çoğalarak var ettiği durum en sık ipliklerle dokunuyordu. Buraya gelmekle iyi etmiştik. Çünkü, milyonlarca insanın yataklarına girdiği, çoklarının düşlerindeki karmaşayla uğraştıkları bir saatte, yeni yeni gerçeklere, yeni yeni düşünce doruklarına, o gerçeklerin bize uzanan kollarına tutuna tutuna ulaşıyor, kendimizi, çevremizi, dünyamızı daha bir yakından tanıyorduk. Hepimizi sarıp sarmalayan bir coşkunluğun göz kamaştırıcı renkleri arasında anlamı büyüyen bir güzelliğin bîlincini tadıyorduk.

Necati Tosuner de yanımıza gelmişti. Parmakları arasında gene bir sigara vardı. Külü uzamış, eğilmişti. Ne zaman gözlerim ellerine gitse kısıtılmış bir sigara, ne zaman ağzına baksam, kahverengine dönüşmüş küçük yüzünü sislendiren mavimsi dumanları görüyordum. Büyük, her biri varlığının bir parçasına asılmış, oradan bir şeyler koparmaya çalışan acıları ve acıların ruhunda yarattığı dayanılmaz gürültünün izlerini — suskunluğunda — seçiyordum. Başka nedenler, başka sorunlar ve başka güçler tarafından bir yana itilmiş değil de kendi iradesi tarafından, bilerek, orda rahat edeceği düşüncesinin çekiciliğine kapılarak cehennemın karanlıklarına yuvarlanmıştı sanki. İçindeki egemen güçlere hiç karşı koymadan boyun eğiyor, bu boyun eğiştten sınırsız bir tat alıyordu o güçler çok kıyısı çok gaddar ol-salar bile. Acılarla bu kadar iyi anlaşabilen, onlara bu kadar uyumlu ve dengeli bir biçimde kendini bölüştüren bir kimseye rastlamamıştım. Yüreğinden fışkırıp gözlerine oturan bulanıklık a-sından bakıyordu her şeye. Ortaya — bizler gibi — her şeylerini savura savura çıkmak istemiyor gibiydi. Gizliyordu kendini, kapılarını, pencerelerini sımsıkı kapıyordu.

Ali Yücel'in belleğinde kalan o haşarı çocuk yüzü maymunun yüzüne dönüşmüştü. Ağır başlıydı şimdi. Durulmuştu. Hatta: «Ben çirkin bir adamım, maymuna benziyorum» sözlerini rahatlıkla söyleyebilecek bir olgunlukta-ydı. Kalın bıyıkları, içkiden ve yorgunluktan kısılan gözleriyle iri ve yaşlı bir kediyi andıran Talât, Ali Yücel'le bilmediğim bir konuda şaka yollu tartışıyor-lardı. İşittiklerim şunlardı: Ali Yücel'in dünya şampiyonu olması Talât'a vızgelirdi, o elli iki kilo, Talât seksen kiloydu, tuttuğu gibi yere vururdu. Ali Yücel, Talât'ın omzuna dokundu gülererek: «Hadi, gel, kendine o kadar güveniyorsan dışarıya çıkalım,» dedi.

«Hadi,» dedi Talât, göz kırptı bize.

«Dışarda ne yapacaksınız? Taşlıkta bir yeriniz incinir, pişman olursunuz,» dedi Selâhattin Hilâv. «Yaz gelsin de çayırılığa çıkarsınız,»

«Biz de seyredereziz,» dedim. «Rakılarımızı da alırsız.

«Bilek yarışına var mısınız?» dedi Ali Yücel.

Talât, kendine güvenemiyordu: «Bileğine yazık, kırılır mırlır da...» dedi.

«Kırılırsa kırılınsın. Yiğitlikte her şey var,» dedi Ali Yücel.

Bu şaka temeli üzerine oturtulan iddialaşmanın oyunlaşan yanıyla eğleniyorduk. Ama Ali Yücel'i tanımıyorduk. Nerede ne yapacağını, nasıl tepki göstereceğini bilmiyorduk. Bu tip konuşmaların varacağı sonucu düşündükçe korkudan titrerdim. «Şimdi bir şey olacak, şimdi bir şey olacak,» diye diye kahrolurdum. Talât, gerçi takılıyordu, sözlerinde ve davranışlarındaki — şaka — ögesi apaçıktı ama Ali Yücel birden parlayabilirdi. Ezilmiş, bir yana itilmiş bir adamdı çünkü. Günel Altıntaş da Talât' dan cesaret alarak Ali Yücel'le dalga geçmeye başladı. Yalnız Günel durmadan gülüyordu. Sözcükleri kışkırtıcı değil, yumuşacıktı. Arada bir kontrolünden kaçan ve tehlikeli bir bölgeye doğru yönelme eğiliminde olan sözcükleri zekice manevralarla zararsız hale getirmeyi başarıyordu. Ama ufak tefek olduğu için, Talât'ın kışkırttığı öfkesini — ben bunu nasıl olsa alt ederim — düşüncesiyle Günel'e boşaltabilirdi Ali Yücel.

Bir rezaleti önlemek amacıyla, — bu davranışında hem onları hem de kendimi korumak, Kuzgun Acar'ın başını ağrıtmamak, meyhanesinin adını kötüye çıkartıp kanına ekmek doğramamak, burada bulunan ve buraya gelmeyi tasarlayan müşterilerde: «Oraya gidilmez her akşam kavga oluyor,» kanısının yerleşmesini engellemek gibi bir arlam vardı... — kaş göz işareti yaptım, meramımı anlatamayınca yüksek sesle: «Yeter artık, başka şeyler konuşalım,» dedim.

«Bir şey yaptığımız yok, eğleniyoruz,» dedi Talât.

«Başka türlü de eğlenebilirsin,» dedim.

«Buyrukçu da böyle yerlerde hep yönetimi elde tutmak ister,» dedi Günel.

«Kızı tekbaşına bırakırsan ya davulcuya varır ya zurnacıya,» dedim.

«Ali Yücel, müthiş bir adam,» dedi. Selâhattin Hilâv.

«Rica ederim,» dedi Ali Yücel, ayağa kalktı, tezgâha gitti, or-

dan bakmaya başladı kırıngılığın bulandırdığı gözlerle. Unutulmuşluğun, önem verilmeyişin her an bir nabız gibi atan kalın acısını gördüm bu bakışlarda. Milyonlarca insan alkışlamıştı. Övmüştü, göklere çıkarmıştı, omuzlarında taşımıştı. Böyle seçkin bir güreşçiye sahip olmanın gururunu duymuştu. Yazılar, röportajlar ve binlerce resmi yayımlanmıştı gazetelerde. Tek başına, güreş ederken, rakibinin sırtını yere getirirkenki resimleri kahvelerde, berberlerde, kunduracılar da, kebaıçılarda, spor kulüplerinde duvarlara asılmıştı. Kahramandı. Yenmişti. Yeniyordu. İşi yenmekti ve doruktaydı. Bu sürekli başarı, milletin yüreğinde özlemini yıllardır çektiğı bir güreşçiye duyulan büyük ilgiyle besleniyordu. On, on beş yıl (Ali Yücel olayının) geriliminden hiçbir şey yitirmeden sürmesi, güreş yapamaz hale gelince namusuyla, bir kenara çekilmesi, pratikten kazandığı deneyleri, bilgileri yeni yeni elemanlara aktarması bekleniyordu. Ama ününe, büyüklüğüne, yarattığı mite gölge düşüren ve böylesine erdemli birisinin o olayın kişileri arasında bulunacağı düşünölmeyen bir aksilik başgösterdi. 'Korkunç bir terslik, bir yıldızın sönüşü... Saat hırsızlığıyla suçlanıyordu. Doğru muydu, değil miydi, kesinlikle bir şey söylenemezdi. Söylenemezdi ya adam lekelemekte, olumsuzlukları sahnelemekte usta güçler hareket e geçmişti sanki dünya ateşe verilmiş gibi. Yer yerinden oynuyordu. Aleyhte propagandalar almış yürümüştü. Saldırılan tek hedef haline gelmişti. Gene adından söz ediliyordu, hem de çokça ediliyordu 'ama suçlunun adından sözedilir gibi nefretle, tiksintiyle ediliyordu. Onu kafalarında, yüreklerinde ve omuzlarında taşıyan millet suç diye ortaya sürölen çok küçük, çok basit olaya inanmıyordu. Ne olmuştu yani? Alt tarafı bir saat değil mi? Herifler milyon çalışıyorlardı da ellerini kollarını sallayarak dolaşıyorlardı, kimse ağzını açıp bir şey demiyordu. Bir şampiyona bir saat çok muydu? Hayatında hırsızlık olmayan kimse var mıydı? Varsa bile parmakla gösterilecek kadar azdı. Büyütmeye dallandırıp budaklandırmaya ne lüzum vardı? Örtmek mümkün değil miydi? Büyük bir güreşçisini insan göz göre göre harcar, yabancılar a rezil eder miydi. Bu gibi düşönceleri, Ali Yücel'in başarılarını çekemeyen, kıskanan küçük ve sinsi bir örgütün düzenlediğı oyunla birleştiriyordu. Gene minderde görmek, gene alkışlamak, omuzlarında taşımak istiyordu. Ama insan harcayan makine çalışmaya başlamıştı bir kere. Durdurmak olanaksızdı. Ali Yücel, kazandığı her şeyi arkasında bırakarak yüzöncü kattan aşağıya inen bir asansör örneğı bilinme-

yen boşluklara yuvarlanıyordu. Paramparça oluncaya kadar sürecekti bu düşünüş ve paramparça olmuştu. Damgalanmıştı da ayrıca. Yalnız dediğim gibi Ali Yücel'i yükseklerden indiren ayaklar altında insafsızca çiğneyen, millet değildi. Milletin namusunu, şerefini korumakla kendilerine yükümlü sanan dört beş kişilik bir örgüttü.

Bu düşüşten sonra Ali Yücel'i tanık olduğum bir kavga hakkında bilgi vermek üzere gittiğim Galatasaray Karakolu'nda görmüştüm. Hırsından, öfkesinden ne yapacağını bilmiyor, önüne çıkana çarpa çarpa yürüyor, tökezliyor, suç işliyor, anlatılmaz büyüklükteki bir bunalımın keskin dişleri arasında çiğneniyordu. Bir kadını dövmüştü galiba. Ama kimse suçunu önemsemiyordu. Onu görebilmenin, sesini işitebilmenin sevincini yaşıyorlardı. Hayranlıkları, ilgileri dipdiri idi. Bunca başarı kazanan birisinin bazı şeyleri yapmaya hakkı olmalıdır, onu kınamamak, hoş görmek gerekir, düşüncesindeydiler.

Ama Ali Yücel, düştüğü çukurdan bir daha çıkamadı, unutuldu.

Şimdi rakısını içiyor ve çevreyi süzüyordu. Belki de Talât'la Günel'in kendisiyle alay edebilecek durumda olmaları yüreğini parçalıyordu. Belki de şu anda kulaklarında çınlayan alkış sesleriydi. Belki de bir hakem kolunu havaya kaldırarak galip ilan ediyordu. Belki de poz poz resimlerini çeken fotoğrafçılara, geçmişte kalan birbirinden mutlu anların sevinciyle gülümsüyordu. Belki de minderden kalkar kalkmaz mikrofona burnuna uzatan bir radyo ilgisinin heyecanlı sorularına soluk soluğa karşılıklar veriyordu.

Hayran olduğum bu adama acıdım ve yaşadığım düzenden bir kere daha nefret ettim.

Selâhattin Hilâv'la Oğuz Atay, kalktılar, tekrar tezgâha gittiler. Selâhattin Hilâv, kolunu içtenlikle Ali Yücel'in omzuna attı.

Necati Tosuner, bu sefer de tiyatrocuların yanına gitti, oradaki bir gençle selamlaştı, oturdu. Küçücüktü. Sesi soluğu çıkmıyordu. Önüne bakıyordu. Önüne bakarken bugüne kadar yürüdüğü bundan sonra da yürüyeceği yolları görüyor, şaşırıyordu sanki. Sigara ağzının sağ yanına kaymıştı. Ayakyoluna giderken sırtını okşadım, «Aslan Neco!» dedim. Ayakyolu iki kat yukarıdaydı. Gözetleme pencerelerine bakarak çıkıyordum kıvrıla kıvrıla dönen ve yükselen merdivenden. Pencere uca doğru daralan bir A biçimindeydi. Ceneviz askerlerinin kaba ayak sesle-

rini iştir gibi oldum. Acayip giysileriyle belirdiler. Kocaman, haç biçiminde kabızalı Hristiyan kılıçlarını şakırdattılar. «Eroll Flyn böyle kulelere tırmanır, bu daracık pencerelerden kolaylıkla içeriye girer, hapsedilen prensesi kaçıır,» diye söyleniyor, arkadan da gülüyordum. Ayakyoluna girdim. Orhan Şener, yeni konmuş aynaya yansıyan ve her ayrıntıyı gösteren yuvarlak yüzünü dikkatle inceliyor, sabunla ellerini yıkıyordu. Sırtında siyah puanlı, krem renginde, ipek bir gömlek vardı. Kaşları kalın, siyah saçları düzenliydi. Yakışıklıydı ve benim gibi de tumbuldu. İlk kez bu kadar yakından görüyordum. Radyodan dinlediğim biraz madeni gibi bir biçimi olan sesi yankılandı kulaklarımda. Bana gülümsedi ve çıktı. Yukardaki gazinoda programı vardı. Kanlı gözlerimi, çökmüş yüzümü gördüm: «Sen böyle olacak adam mıydın?» dedim ve alçak tavandaki yassı ve kırmızı tuğlalara çarpmamak için başımı eğdim, döne döne indim. Yavuz ayağa kalktı: «Masamıza oturmaz mısınız?» dedi.

«Hay hay,» dedim.

Hayati Hamzaoglu ile tanıştırdı beni. İri yarıydı, Kumral, bakımlı bıyıkları, kumral hafif dalgalı saçları, yuvarlak yüzünü ve uzun kirpikli gözlerini çekici kılıyordu. Sevimliydi. Yumuşaktı. «Abiye bak, ne emrediyor?» dedi garsona.

«Siz rakı içiyorsunuz, ben de rakı içeyim bari,» dedim.

Yavuz'la birlikte çalışıyorlarmış. Yeni bir filmin hazırlığı içindeymişler. Filmlerden aktörlükten, Yeşilçam'dan söz ettik. Kısa bir süre bizi kaynaştırmaya yetti. «Abi, bir gün seni alayım ayağa kalktı: «Masamıza oturmaz mısınız?» dedi.

«Olur,» dedim. «Film çalışmalarınızı görmek isterim.»

«Her şeyi görürsün. Hiç yazılmayan şeyleri de görürsün,» dedi Hayati Hamzaoglu.

«Öteden beri film dünyasının kulisini merak ederim,» dedim.

Bir şey söylemeye hazırlandı, sonra vazgeçti. «Hoş geldin abi, şerefe!» dedi bardağını kaldırdı.

«En kötü günümüz böyle olsun,» dedim.

«Yarasın abi,» dedi.

Yavuz, bürolarının adresini yazıp verdi. Okudum. «Mutlaka geleceğim,» dedim, cebimden tespihi çıkardım, çekniye koyuldum.

«Güzel tespih,» dedi.

«Yılmaz Güney'in hatırası,» dedim.

Bardağı masaya usulca koydu, gözlerimin içine kendini te-

dirgin eden bir sorunu duyurmak istercesine baktı. Yılmaz Güney'le ilgili söyleyeceği çok şey var gibi geldi bana. «Arkadaşın mı abi?» dedi.

«On altı, on yedi yıllık arkadaşım,» dedim.

«On sekiz film yaptık... Bazı davranışlarını sevmiyorum,» dedi.

«Olabilir,» dedim.

«Yılmaz'dan konuşmayalım abi,» dedi.

Bozuldum. Büyük bir şey mi olmuştu. Bu havadan sıyrılıncaya kadar epey bocaladık, başka konulara geçtik. Yalnız konuşmalarımızın dibinde, Yılmaz Güney'in adı edildikten sonra bulanıklaşan havanın nemi vardı. İlki gibi heyecanlı, renkli, içtenlikli değildi sözcüklerimiz. Temkinliydi. Dikkatle kontrolden geçiriliyor, en seçkinleri kullanılıyordu. «İzninizi rica edeyim, arkadaşları yalnız bıraktım,» dedim ve kalktım. Saatler ilerliyordu. Yüzler kara-sarı bir renge dönüşmüştü, parlıyordu. Kimi gözler kapanıp açılıyordu. Kimi gözler az önce uykudan uyanmışçasına cam gibiydi. Esnemeler başlamıştı. Eller sık sık ağız-lara götürülüyor, sonuna kadar açılan, dilli, dişli ve dipteki karanlığıyla ağızların yarattığı çirkinlik örtülüyordu.

Günel Altıntaş, iyice sarhoşlaşmıştı. «Yani, yani, şimdi,» sözcüklerini art arda sıralıyordu. Birden ayağa fırladı, masaların arasındaki boşlukta durdu, tiyatroculara yüzünü çevirdi. «İzin verirseniz size bir şiirimi okumak istiyorum,» dedi. Sarhoş olmadığı izlenimini uyandırmak için zorluyordu kendini ama ayakta sallanıyordu. Birkaç kere kaşındığı, karıştırdığı saçlarının düzeni bozulmuş, kabarmıştı. Hem yaramaz bir çocuğa hem de bir zamanların ünlü komiği Stan Laurel'e benziyordu. İçkicilerin gözlerinde: «Bu da kim? Nereden çıktı?» sorularını gördüm. Soruların çevresinde az sonra boşaltacaklarını tahmin ettiğim alaycı gülmelerin öğeleri birikiyordu yavaş yavaş. Kızdım: «Günel, otur yerine,» dedim. Küçümsenmesini, alay konusu olmasını istemiyordum. Bu gecenin küçük hoşluklar dağıtan düzeni bozulmamalı, birtakım, andıkça pişmanlık duyacağı, kendini suçlayacağı yaralar almamalıydı.

«Günel!»

«Sen de dinle, şiir okuyacağım,» dedi gülerek.

Kimi konuşuyor, kimi şarkı söylüyordu. İlgiilenmiyorlardı.

«Tabii siz susarsanız ben daha iyi okurum şiiri,» dedi yumuşak bir sesle. «Soyut'ta yayımlanan «Zulüm» adlı şiirini oku-

maya başladı. İçki, yorgunluk, uykusuzluk ve bunların birleşerek oluşturduğu sinir gerginliği belleğini zayıflatmış, bazı mısraları unutturmuştu. Dili ağzında şişmişti. Dura dura okuyordu. Takılıyordu. Mısraları birbirine karıştırıyordu. Baktı ki başaramayacak, «Hatırlamıyorum,» dedi.

Talât; «Ben okuyayım,» diye bağırdı.

Gülüşmeler oldu.

Ama Günel, başladığı işi sonuna kadar götürmek istegindeydi. Bir köşeye çekildi, cebinden çıkardığı not defterine bir şeyler karaladı. Bu karalama belleğini uyarmış, şiirin tümünü yakalamıştı. «Hatırladım,» dedi, tekrar ayağa kalktı, kâğıda baka baka, elini hareket ettire ettire okuyup bitirdi.

Nezaketen alkışladılar.

«Ne luzum vardı?» dedim.

«Bazı şeyler luzumludur,» dedi.

Tiyatrocular türküye başladılar «Köprüden geçti gelin»i söylüyorlardı.

«Hadi baba, biz gidiyoruz,» dedi Selâhattin Hilâv. Kucaklaştık. «Beklerim,»

«Gelecem,» dedim.

«Akşama doğru. Tamam mı?»

«Hoşça kalın,» dedi Oğuz Atay.

«Memnun oldum,» dedi Ali Yücel.

«Asıl ben memnun oldum. Arkadaşlar biraz şaka yaptılar, kusura bakmayın,» dedim.

«Ben de onlarla şakalaştım,» dedi Ali Yücel.

Talât, Günel ve Necati'yle vedalaştılar.

On beş dakika sonra Orhan Şener, Erol Deran, Sevim Deran, bir darbukacı, tanımadığım birileri, girdi içeriye, az önce müşterileri gitmiş ve temizlenmiş bir masaya oturdular. İçki söylediler. Kendi aralarında yavaş seslerle konuştular. Kuzgun Acar ellerini sıktı, «Hoş geldiniz,» dedi. Erol Deran sarışın, yeşil gözlüydü. Saçları ipek gibiydi ve seyrelmişti. Bıyıkları inceydi. Nazik, kibar bir adamdı. İlk olarak Behçet Kemal Çağlar'ın radyo evinde düzenlediği bir programda görmüştüm. Kıpırdamalar görüldü. Başlar onlara çevrildi, sandalyeler yaklaştırıldı, masalarının çevresi kuşatıldı. Orhan Şener'den, bir şarkı okuması rica edildi. Kırmadı; «Hay hay efendim,» dedi Erol Deran. Kanunu kılıfından çıkardı, dizlerinin üstüne koydu, uzun zarif parmaklarına terzi yüksüğüne benzeyen dibi delik yüksükleri ge-

çirdi ve eğildi. Müziği, içleri erinçle sıvayan ve herkesi büyüleyen bir taksime girişti. Parmaklarına vermişim bütün dikkatimi. Ritmik hareketlerle, alkışlanacak bir ustalıkla tellere dokunuyor, sıyrıyor, birbirinden ayrı, birbirinden güzel sesler çıkarıyor, bu sesleri bir bütünün içinde eritiyordu. Taksim bitince ortalığı çınlatan bir alkış koptu. Erol Deran, hafifçe başını eğdi, selamladı.

Günel ayağa kalktı, coşkun bir sesle; «Bu bok böyle çalınır işte!» dedi.

Kulaklarıma kadar kızardım. Erol Deran şaşırdı, Orhan Şener'e, Sevim Deran'a baktı anlamlı anlamlı. Onlar Günel'i süzdüler, oturanların, Günel'in üzerinde dolaşan bakışları sertleşti. Günel kavradı durumu. «Yani,» dedi. «Açıklamama müsaade ediniz, bir gün açık hava tiyatrosunda...» Sustu, göz göze geldik, derken tiyatroculara, Erol Deran'a baktı; «Bir gün açık hava tiyatrosunda, herkes susmuştu. Çıt çıkmıyordu. Aşık Veysel'i dinliyorduk. Veysel bir giriş yaptı sazla, arka sıralardan biri ayağa kalkarak bağırdı: Böyle çalınır bu bok! O aklıma geldi de...»

Açıklama gergin havayı dağıttı, gülümsediler.

Orhan Şener, sol elini gazel söyleyenler gibi çenesinin altına dayadı, gözlerini duvardaki bir noktaya dikti, Orhan Gencebay'ın «Bir teselli ver» adlı ünlü şarkısını okumaya koyuldu. Sesi, mikrofondakinden daha tatlı, daha renkliydi; altın tozlarıyla bezenmiş bir helezondan çıkıyor gibiydi... ruhlara damla damla akıyordu sanki. Daha bitirmeden alkışlar ortalığı çınlattı. «Alım, yeşilim, sarım»a geçti. O da bitti. Talât: «Gecenin matemini isteriz Orhan Bey,» diye bağırdı.

Orhan Şener gülümsedi ve ilerki masalardan ulaştırılan bir istek kâğıdına göz attı. Ve bir şarkı daha söyledi.

İşaretleştiler ve kalktılar.

«Kaçırdın adamları,» dedim Günel'e.

«Övgü ille de belli ölçüler içinde olacak değil ya, ben de öyle övdüm. Hadi biraz da türkü söyleyelim,» dedi.

O sırada yukarıdan kızılı erkekli, akerdeonlu, armonikalı, davullu, Kafkas ekibi geldi. Çekik gözlü, tatar yüzlüydüler ama çirkin değildiler. Erkeklerin bıyıkları sarkıktı. Zıpkın gibiydiler. Vücutlarında bir dirhem yağ yoktu. Kızlar da öyleydi. Kimse ağzını açmadı, kendiliklerinden akordeon, armonika çalmaya başladılar. Azeri havalarıydı ve kız erkek karışık oynamak için meyhanenin en geniş yerini seçtiler. Müzik coşturucuydu. Biz bile yerimizde duramıyorduk. Zıplıyorlar, atlıyorlar, diz çökü-

yorlar, tavana doğru sıcıyorlardı. Öyle hızlıydı ki hareketleri izlerken başım dönüyor, yoruluyordum. Kazaçok'u, Kazaska'yı, Şeyh Şamil'i sundular. «Ben de oynayacam,» diye tutturdu Talât. Kolundan yakaladım: «Otur oturduğun yerde, bozma oyunlarını çocukların,» dedim.

«Bir şey yok ki bunda, kendi kendime oynayacam,» dedi.

«Peki, oyna ve milleti kendine güldür,» dedim. Ama dinlemedi, oyun oynama isteği ağır basıyor, sürüklüyordu. Kalktı, bir iki döndü, hızını kaybetti, hemen şişti, soluk soluğa kaldı. Terlemişti. Başını umutsuz umutsuz sallayarak: «İş kalmamış artık bende!» dedi. «Sen kendini çocuk mu sanıyorsun. Bu kadar içki, bu kadar sigara...» Kuzgun Acar, yere oturmuştu. Gülümseyerek seyrediyordu oyuncuları. Bir ara acayip sesler çıkararak fırladı, katıldı oyuncuların arasına, ama onlara uymuyordu oyunu. Başka bir şeydi sergilediği. Kimsenin bilmediği, içten gelen dürtülerin yarattığı bir oyun.

Karnım acıkmıştı. Garsonu çağırdım. «Kuru fasulye var mı?» dedim.

«Var. Pastırmalı olsun mu?» dedi.

«Olsun,» dedim. Getirdi, Talât'la ikimizin arasına koydu: «Hadi gelin,» dedim. Necati Tosuner istemedi. Günel Altıntaş: «Ben kendime ayrıca söyleyecem,» dedi, söyledi. Giriştik biz Talât'la. Lezzetliydi, ama çok sıcaktı. Dilim damağım yana yana, arada bir sulu sesler çıkara çıkara yedim.

Günel, ayrı bir masada yiyordu.

Hayati Hamzaoğlu ile Yavuz, selam vererek gittiler.

Derken Azeri türküleri çıktı ortaya: «Altın hızma mülayim» Meyhanede kalanların hepsinin ağzından başka başka seslerle aynı sözcükler çıkıyordu. Yüzlerdeki anlamlar değişti. Tiyatrocular ağır şarkılara geçtiler, arkadan da «Drama köprüsüne» ne el attılar. Ama Ruhî Su tekniğiyle söylüyorlardı. İsteksiz isteksiz dinliyordum.

«Buyrukçu bunun orijinalini bilir,» dedi Talât.

«Ne karışıyorsun sen? Allah Allah!» dedim.

«İstiyoruz,» dediler, alkışladılar, Talât'a bir iki kere kızgın kızgın baktım, Necati Tosuner'in yanına oturdum ve gözlerimi Necati'nin gözlerinden ayırmadan söylemeye başladım:

Saat üçten soora bir baca endım aman aman

Asan Efendi'yi uykida buldum

Kalk bre Asan Efendi bir kave içelim aman aman

Siz için komitalar ben içmiş oldum.

Maliye Tetkik Kurulu'na girdim. Odası boştu. Sordum. Cemal Süreya Hazine Genel Müdürlüğü'ne gitmişti, yarım saata kadar gelecekti. Masasında imza için getirilmiş bir dosya, iki adet «Le Monde» gazetesi vardı. Orta okuldayken bize öğretilen Fransızca şarkıları, yirmi yaşındaki Melâhat öğretmeni ve Melâhat öğretmene tabanca çeken Sami'yi andım. Sınıfımızda evli, çoluk çocuk sahibi, sigara içmekten çekinmeyen öğrenciler vardı. Amaçları bir şey öğrenmek değil, diploma almaktı. Öğretmenler, onları derse kaldırmaktan korkardı. Sami de öğretmenleri korkutanlardandı ve en arka sıralarda oturuyordu kendisi gibi tembel bir öğrenciyle.

Melâhat öğretmen: «Kalkar mısın?» demişti.

«Kalkmam,» demişti Sami. «Başkalarını kaldır.»

«Öyleyse sana sıfır veriyorum.»

Sami fırlamıştı yerinden ve tabancayı öğretmenin göğsüne dayamıştı. «Sıfırı karala, beş ver!»

Öğretmenin nutku tutulmuştu. Sararıp solmuş, titrek parmaklarla Sami'nin isteğini yerine getirmişti.

Cemal Süreya girdi içeriye: «Oooo, hoş gelmişsin!» dedi.

«Hoş bulduk Cemal, nasılsın?»

«Toplantıdaydım,» dedi, evrak dosyasını açtı: «Şunları imzalayayım, sonra konuşuruz.» İmzalamaya koyuldu. Bu sırada kapı vuruldu ve odaya siyah giysili, yuvarlak yüzlü, kumral saçlarını arkaya dümdüz taramış kırk yaşlarında bir adam girdi. Gözlüklüydü. Özel bir şeyler konuştuğumuzu sandığı için

oturup oturmamakta kararsızdı. «Gel Ertuğrul, seni tanıştırayım,» dedi Cemal Süreya. Adımı biliyordu. Maroken koltuğa ilişti ve Cemal Süreya'ya Maliye'yle ilgili bir konu hakkında soru sormaya başladı. Sesi incecikti. Şaşırdım. Cemal Süreya'ya baktım. Bakışlarımın anlamını kavradı ama hiç renk vermedi. Az sonra yadırgama duygum kayboldu, alıştım. «Ben Memduh Şevket Esendal'ın akrabasıyım,» dedi.

«Hiç bilmiyordum,» dedi Cemal Süreya. «Çok iyi.»

«Sık sık görüşürdük. Siz Memduh Şevket Bey'in resim yaptığını biliyor muydunuz?» dedi.

«İlk olarak sizden işitiyorum,» dedim.

«Evi tablolarla doludur. Çoğu suluboya. Ama hepsi de usta bir ressamın elinden çıkmış gibi kusursuz, değerli,» dedi.

«Önayak olsanız da bir resim sergisi açılrsa,» dedim.

«Çocukları izin verirler mi, bilmiyorum. Aslında devlet satın almalı, müzelere koymalı, kaybolmasınlar,» dedi.

«Epey var mı?» dedi Cemal Süreya.

«Kırkı aşkın. Hepsi de figüratif resimler.»

«Enteresan,» dedi Cemal Süreya. «Yeni bir şey daha öğrendik.»

«Bir gün gidip görsek iyi olur,» dedim.

«Ben ilgileneyim, size bildiririm,» dedi Ertuğrul Bey.

«Üçümüz gideriz,» dedi Cemal Süreya. «Belki de başka şeyler de buluruz.»

«Bu yaz ilk işim tabloların renkli filmini çekmek olacak. Dedğim gibi kaybolmalarından korkuyorum.»

«Anıları, günlükleri var mı? Biliyor musunuz?» dedim.

«Anıları yok ama hiçbir yerde yayımlanmamış hikâyeleri var sanıyorum. İzin verirlirse araştırırız. Memduh Bey, hayatın her anını izleyen, inceleyen bir yazardı. Günlerce bir kurdun ağacı nasıl kemirdiğini incelediğini ve not aldığını söylerler.»

«Evi uzakta mı?» dedim.

«Yakın, Kantin Cevat'ı biliyor musunuz? Onun üstü.»

«Çocukları evini bir 'müze' haline getirmeyi düşünmüyorlar mı?» dedim.

«Yıllarca yaşadığı, çalıştığı ev yok ortalıkta şimdi. Çok namuslu, dürüst bir adamdı. Çocuklarına biri Ankara'da biri İstanbul'da iki evden başka bir şey bırakmadı. Onlar da sıkıştılar, evi üç daire karşılığında bir müteahhide verdiler. Sadece eşyalarını koruyorlar.»

«Evet ama, yazık etmişler... Saîr Faik için yapılan gibi evi müzeye çevrilebilirdi,» dedim.

«Devlet bu işe el atmalıydı,» dedi Ertuğrul Bey.

«Gidelim de sen Memduh Şevket Esenal'ın arkasında bıraktıklarını anlat,» dedi Cemal Süreya.

«Olur.»

«Bence büyük bir ressamdır Memduh Şevket Bey,» dedi Ertuğrul Bey.

«Hikâyeleri de resim öğeleriyle doludur,» dedim. «Çoğu sevimsizdir çizdiği portrelerin ve ince bir alayla bezenmiştir.»

«*Ayaşlı ve Kiracıları* iyi bir romandır,» dedi Cemal Süreya.

«Hem de çok iyidir,» dedim. «Nezihe Meriç, bir hikâyesinde mi yoksa ölümünden sonra yazdığı bir yazıda mı anlattı, kesinlikle bilemeyeceğim şimdi, 'Zarif bir adam' diye söz eder. Ak saçlı, nurani yüzlü, şık giyimli, her zaman papyon takan bir 'Beyefendi'.»

«Gizli bir sanatçıdır,» dedi Cemal Süreya. «Amatörlüğü sonuna kadar sürdürmüş, ün peşinde koşmamıştır. Az rastlanır böylesine.»

«Ben, Çehov'un hikâyelerine benzetirim Memduh Şevket'in hikâyelerini Cemal. Kısa, kesin, duygulu... Daha önceki dönemle Cumhuriyet dönemindeki yaşayış biçimini, yeni yeni toplum hayatına giren bazı kurumların kişilerle olan ilişkilerini eleştirel bir tutumla yansıtmıştır. Yabancı bir edebiyatın en küçük bir izi, bir kokusu yoktur hikâyelerinde. 'Bizim insanlarımız' düşünüşleriyle, davranışlarıyla verilir. Ne zaman gidiyoruz?»

«Ben önce bir konuşayım, sonra Cemal Bey'e bildiririm,» dedi Ertuğrul Bey, ayağa kalktı. «Ben gidiyorum üstat.» Elimi sıktı: «Tanıştığımıza memnun oldum.»

«Asıl ben memnun oldum. İyi ki bugün buraya gelmişim. Büyük bir kazancım oldu,» dedim.

Gitti.

«Ayhan Bozırat'ın, *Fırıldak*'ı geldi bana, sen okudun mu?» dedi Cemal Süreya.

«'Fırıldak' hikâyesini okudum ama sevmedim. Yabancı bir konu. Belki ötekiler iyidir,» dedim, ayağa kalktım, paltomu giydim. «Gidiyorum ben, fotoğraf çektireceğim.»

«Niye? Ne fotoğrafı?» dedi Cemal Süreya.

«Vesikalık. Apartman yöneticileri istiyorlar, muhtara mı ne vereceklermiş.»

«Tahsin Saraç'la kahvede buluşacağız saat beş buçukta, gelir misin?» dedi Cemal Süreya.

«Ben de o yana gidiyorum zaten. Fotoğraf çektirdikten sonra gelirim,» dedim.

«Güle güle,» dedi.

Çıktım. Yağmur çiseliyordu. Yerler vıcık vıcıktı. Önce Yenışehir Postanesi'ne uğradım. Aldığım yüz on kuruşluk Atatürk'ün resmi bulunan pulu mektubun sağ köşesine, sol alt köşeye de mavi Par Avion şeridini çaprazlamasına yapıştırdım, kutuya attım. Zafer Çarşısı'na girdim. Kirli bir sıcaklık vurdu yüzüme. Sağlı sollu sıralanmış dükkânların arasından geçtim. Reklam Fotoğraf Stüdyosu'nda oğlum Erdem'in boyunda ve yaşında sarışın bir çocuk duruyordu. Ben girer girmez Maltepe paketinden bir sigara çıkardı: «Buyrun,» dedi.

«Vesikalık fotoğraf çekiyor musunuz?»

«Kaç tane olacak?»

«Altı tane işimi görür,» dedim. «Fiyatı nedir?»

Daracık merdivenden çıkılan ikinci kattaki karanlığa seslendi: «On lira,» karşılığı geldi ordan.

«Ne zaman verirsiniz?»

«Ne zaman verirsiniz diye soruyor?»

«Yarın akşam.»

«Mersi,» dedim. Hem pahalıydı hem de bu akşam elimde olmalıydı resimler. Toplum Kitabevi'ne girdim. Remzi İnanç elini uzattı, içtenlikle, «Nerdesin sen kaç gündür?» dedi. Uykusunu almış, dinlenmiş bir hali vardı. Tabladaki sigarayı aldı, dudaklarının arasına yerleştirdi, *Elise ya da Gerçek Yaşam* romanını gösterdi. Bertan Onaran'dan övgülü sözler işitmişim bu roman hakkında. Alacaktım ama, daha sonra. Şimdi elimde okunmayı bekleyen *Uzlaşma*, *Genç Törless*, *Teneke Trampet*, *Haziran*, *Yavru Ceylan*, *Muhbir*, *Dalavere* vardı. «İyi bir fotoğrafçı biliyor musun?» dedim.

«Ne yapacaksın fotoğrafçıyı?» dedi Remzi İnanç.

«Vesikalık resim çektireceğim.»

«Vesikalı yarım...» dedi Remzi İnanç, gözlerimin içine bakarak gülümsedi. Birden içimi sevgiyle doldurdu bu gülümseme. Yanağını öptüm. Çok iyi yürekliydi. Kırk kat yabancılar için bile elinde olan bütün olanakları kullanırdı. Kitapları düzeltten Mahmut: «Sakarya Caddesi'nde bir şipşakçı var, ucuza da çekiyor,» dedi.

«Bir saatte teslim eder mi?»

«Bilmiyorum.»

«Teşekkür ederim,» dedim. Sakarya Caddesi ters düşüyordu bana. Tahsin Saraç girdi içeriye. Gülerek: «Ulan, ulan, ulan!» dedi, elimi sıktı kuvvetle, sarıldık, öpüştük. Durgundu. Bir hastalıkla ya da çok önemli bir sorunla savaşıyor gibiydi. Dört gün önce yorgun olduğunu, dinlenmek istediğini söylemiş, Haymana kaplıcalarına gitmişti. Sirtında kurşuni bir pardösü vardı. Elimi omzuna koydum: «Hadi gidelim de bir fotoğrafçı arayalım,» dedim. «Ne yapacaksın resmi?» dedi. «Bir işlem için gerekli,» dedim. Remzi İnanc: «Petöfi bitti,» dedi. «Aydın Sami'de de kalmamış.»

«Benim sana bir tane borcum var. Oğuz Akkan beş tane göndermiş, yenisi gelince veririm,» dedi Tahsin Saraç.

Yağmur hızlanmıştı. Karanlık bastırmış, ışıklar yanmıştı. Merdivenlerden çıktık. Tünel'in bitişiğinde, «acele vesikalık fotoğraf çekilir» yazısını okudum. «Şuraya bir soralım,» dedim. İkinci kattaydı. Küçücük bir oda, uzun saçlı, bıyıklı delikanlılar, pantolonlu kızlarla doldurulmuştu. Tezgâhın arkasındaki buğday benizli, uzun boylu delikanlı telefonla konuşuyordu. Yumuşaktı sesi. Ondan daha uzun boylu olan ve kardeşim Alp'e benzeyen sarışın, banyodan yeni çıkan ıslak resimleri kurutuyordu vızlayan bir makineyle. «Vesikalık fotoğraf çekiyor musunuz?»

«Kaç tane olacak?»

«Altı tane. Kaça?»

«On iki buçuk lira. Yarın saat on birde hazır.»

Öteki on liraya çekiyordu. Biraz düşündüm ve: «Gidelim,» dedim Tahsin Saraç'a. Gene Zafer Çarşısı'na döndük. «Çeker misiniz resmimi?» dedim.

Bir kapıyı açtı çocuk: «Girin,» dedi.

Tahsin Saraç'la birlikte girdik. Paltomu çıkardım.

«Yalnız sakalınızı kaybedemeyiz,» dedi çocuk.

«Önemi yok. Esmer görünürüm. Artist sanırlar,» dedim.

«Artiz,» dedi Tahsin Saraç gülerek.

Sandık gibi bir şeyin üstüne oturdum. Dört tane iri ampullü spiral duruyordu karşımda. Ampuller ödkesesine benziyordu ve donuktu. Birden sarı ışıklarla doldu ampullerin içi ve gözlerim kamaştı. Sıcaklık yanaklarımı ısıtıyordu. Tahsin Saraç, ışıkların arkasındaki loşluktaydı ve bana bakıyordu ilgiyle.

Bir lambayı daha yaktı: «Sol omzunuzu kaldırın biraz,» dedi çocuk.

Kaldırdım.

«Hafifçe yana dönün.»

Döndüm.

«Şimdi doğrudan doğruya objektife bakın,» dedi. Yanıma geldi, başımı sağa sola çevirdi. «Böyle durun, kımıldamayın.» Geriye çekildi, fotoğraf makinesinin arkasına geçti, bir cam çıkardı, bir cam koydu, objektifi ayarladı. «Çekiyorum.» Hafifçe gülümsedim, gözlerimi diktim. Bir düğmeye bastı. «Geçmiş olsun.»

Parayı verdim, makbuzu aldım. Zafer Çarşısı'ndan çıktık, sola saptık, Büyük Sinema'nın arkasındaki aralığa girdik, üç dört basamak indik ve çukurdaki kahvenin kapısını açtık, tül perdeli camın önüne oturduk. Üst camlardan biri açık olduğu için içeriye zehir gibi soğuk akıyor, kafalarımızı donduruyordu.

Tahsin Saraç, Maltepe paketini çıkardı, ben de Birinci'yle kibriti.

Tahsin Saraç, Cemal Süreya gibi kibrit düşmanıydı. Eline bir kutu geçmesin, hemen üst ve alt kâğıtlarını yolmaya, ortaya çıkan beyazlığın üzerine birtakım şekiller çizmeye, yazılar yazmaya başladılar.

«Gözlerim bulanıyor,» dedi, alnını ovaladı.

«Çok mu çalıştın?»

«Çalışmadım ama kıvılcımlar uçuşuyor. Başım da ağrıyor,» dedi Tahsin Saraç.

«Niye gözlük takmıyorsun?»

«Sevmiyorum,» dedi.

«Ben de sevmiyorum ama çalışırken kullanmak zorundayım.»

«Seninki yakın gözlüğü. Benim hiç çıkarmamam lazım. Kendimi gözlüklü düşünmem de tuhaf duygular uyandırıyor bende,» dedi.

«Alışacaksın,» dedim. «Gün geçtikçe değişiyoruz, fiziki bozulmalar başgösteriyor.»

«Haklısın,» dedi Tahsin Saraç anlamlı anlamlı. «İnsan, hayatı boyunca alışkanlıklarla savaşıyor.»

«Delikanlılığımda gözlüklü birisini gördüm mü tüylerim ürperirdi. Kaçardım. Bu yüzden gözlüklü hiçbir kimseyle arkadaşlık yapmadım» dedim.

«Enteresan bir şey!» dedi.

Yüzünü inceledim: «Hasta mısın?» dedim.

«Sinirliyim,» dedi. «Sinirlerim çok gergin.»

«Bir tartışma, önemli bir sorun falan mı?» dedim.

«Şiir yazdım,» dedi. «İki tane şiir bitirdim. Ordan geliyor bu gerginlik.»

«Yaratmanın geride bıraktığı sarsıntı bu,» dedim. «Ben de yazı yazarken sinirlenirim. En içtenlikli bir söz, bir davranış bile beni çileden çıkarır, kırar dökerim ortalığı.»

«Ben bu yüzden odamı ayırdım. Çalışırken kimseyi sokmuyorum yanıma,» dedi.

«Okusana şiirleri!» dedim.

«Şey... aklımda tamamı yok. Bazı mısraları şöyle, ıı, dur bakayım,» dedi, başını kaldırdı, tavana dikti gözlerini, bir şeyler mırıldandı: «Ak ve Kara diye iki bölümlük bir şiir... Okuyamayacağım, başka bir gün getiririm,»

«Olur,» dedim.

Birden daldı gitti, beni ve bulunduğu yeri unutarak. Güldüm. «Sen burda değilsin şimdi,» dedim.

«Doğru, doğru, ıı, şey bir şeyler düşünüyorum; sallantılı bir mısra var, onunla uğraşıyorum,» dedi.

«Cemal Süreya da öyle. Sen konuşurken o birden susuyor ve içine çekiliyor. Gözlerini kırmış, gitmiş uzaklara. Şiirini oluşturan dünyalardadır o sırada. Ancak aradığını bulduğu, bulunduğu getirdiği güzelliklerle bir coşku fırtınasına yakalandığı an, geriye döner ve bir soru'nun gecikmiş karşılığını verir,» dedim.

«Ben şiir düşünürken bir yerde değil, on yerdeyim. On yerde de şiir ararım ve bulduklarımı belleğimin defterine not ederim, daha sonra bunları kâğıt parçalarına, sigara kutusunun üstüne geçiririm,» dedi.

«Cemal, gizli yapar bu işi. Bir kâğıda not ettiğini görmedim,» dedim.

«Hiçbir şey bulamazsam, cebimden para çıkarır, onun üzerine yazarım.»

«Beni sevindiren bir şey yazmışsam eğer, hemen kendime bir haftalık bir izin veririm. Neşelenirim, şarkı söylerim, şuna buna takılırım ve sevincimi çevremdekilere yansıtırım. Sen kolay çıkabilir misin o havadan?» dedim.

«Çıkamam. Tersine yoğunlaşır o hava, başka şiirlerin peşine düşerim.»

«Peki, birbirine karışmaz mı mısralar? Yani, falan şiirin mısraları zihindeki bir oyunla öteki şiirlere transfer olmaz mı?» dedim.

«Olur ama uyanık davranırım, hemen çekip alırım karıştığı

yerden, kendi yapısına oturturum. Kimi zaman da bir şiirden attığım mısralarla yeni bir şiir yazarım. Aslında o atılan mısralar kötü olduğu için atılmış değildir, o şiire uymadığı için çıkarılmıştır.» dedi.

«Zor bir çalışma.» dedim. «Bir tezgâhta dört çeşit kumaşı birden dokuyorsun. İplikleri, renkleri, desenleri ayrı. Peki ama birbirine benzemiyor mu?»

«Hayır, kesinlikle benzemiyor. Yan yana olduğu halde sularını birbirine benzemeyen gözeler gibi. Yalnız temeldeki kuruluşta, deyişteki 'kendine özgü'lükte bir benzerlik var.» dedi.

«Öyle olması gerekir.» dedim. «Bir şiiri bitirdin ama bir de baktın ki iki üç mısra aksıyor. Bu aksamayı giderinceye kadar çalışır mısın, yoksa daha sonra ele almak üzere bir yana bırakır mısın? Ben bırakırım bir yerde bir güçsüzlük, bir dengesizlik sezdim mi. Uzun zaman uğramam yanına. Sözgelimi, on yıldan beri orada aksayan noktayı bulamadığım için el sürmediğim hikâyeler vardır.»

«Ben bırakmam. Uğraşırım ve aksamayı ortadan kaldırıram. Kimi zaman aylarca sürer bu çabam. Başka sorunlar, düşünceler girer araya ama 'o' hep en üst bir noktada devinim halindedir. Düşlerimde bile onunla iç içeyim.» dedi Tahsin Saraç, bir sigara yaktı, çay söyledi. Ben bir gazoz istedim. «Düşlerinde şiir yazdığın olmuş mudur hiç?»

«Çoook.» dedi, elini salladı. «Hem yazarken hem de söylerken görüyorum. Hemen uyanıyorum. O şiirin yarattığı olanakla doğan başka şiirleri de yazıyorum. Sabahın olduğunu, hanımın odama çay dolu bir bardakla girdiğini fark etmiyorum. Sonra müziğe bir istek duyarım, türkü söylerim, kilometrelerce yürürüm. Ama sevinmem. Sırtımda taş taşımış gibi yorgunluk sarar bedenimi. Yüzüm mor-sarı bir renkle kaplanır.»

«Ben sevinirim, dediğim gibi. Herkese iyi davranırım.» dedim.

«Yürürken hiçbir şey görmem. Yıllarca oturduğum sokak bile yabancı gelir bana. Dalgınlıktan sıyrıldığımda: 'Ben neredeyim?' diye sorarım. Yalnız şiire hazırlanma dönemim iyidir.» dedi Tahsin Saraç.

«Nasıl yani?»

«Önce konunun kapsamını genel çerçevesiyle çizerim. Onunla ilgili bütün düşünce ve imgeleri saptarım kabataslak. Görüntülerin önden, yandan, içten, dıştan her türlü kesitini kaydede-

rim. Sonra bunların en yalın imgesini alırım şiirime. Pırl pırlıdır içim. Heyecanla doludur. Çocuklarla şakalaşırım. Henüz bir mısra bile yoktur ortada, yalnız birkaç sözcük vardır, ama o sözcüklerin altında fokurdayan büyük bir şiir hamurunun bulunduğunu sezerim. O anda doğurganlık başlar, o sözcüklerin altı, üstü dolar, örülür ve bir duygunun, bir düşüncenin, bir durumun içindeki kalıplara yerleşirler. Kimi zaman güzelliğini yitireceği korkusuyla aylarca kafamda taşıdığım şiirler vardır. Ama kâğıda döktüm mü, beynim boşalmış gibi olur. Bir bunaltıya sürüklenirim, asap bozukluğundan ne yapacağımı bilmem,» dedi Tahsin Saraç.

«Şimdiki gibi yanı,» dedim.

«Doğru, şimdiki gibi.»

Cemal Süreya girdi içeriye. Haymana'dan döneli beri ilk karşılaşmalarıydı. Kucaklaştılar. «Seni iyi gördüm,» dedi Cemal Süreya.

«Pek iyi değilim Cemal,» dedi Tahsin Saraç. «Muzaffer'le bu durumu konuşuyorduk. Bir bitkinlik var üzerimde.»

«Gözlerin öyle söylemiyor ama,» dedi Cemal Süreya. «Senin gözlerinde bir uranyum pırıltısı var. Bu yüzden Kongo sorunundan sonra bir de Türkiye sorunu çıkar diye korkuyorum.»

Tahsin Saraç'ın çok hoşuna gitti bu sözler, kahkahayla güldü, Cemal Süreya'nın elini tuttu: «Ulan Cemal, ulan Cemal!» dedi.

Bir süre sustuk. Sonra Cemal Süreya: «Anlat bakalım Haymana'da ne yaptın?» dedi.

«Burdan gittim işte...» diye başladı Tahsin Saraç, o sırada bir «Merhaba»yla başımı çevirdim. Cengiz Bektaş ayakta idi ve gülümsüyordu.

Tahsin Saraç'a bakkaldan telefon ettim. Kalın sesinde bir huzur, bir dinlenmişlik vardı. «Şimdi yataktan kalktım, tıraş oluyorum,» dedi.

«Remzi İnanç'ın dükkânında buluşalım,» dedim.

Hava koyu gri bulutlarla kaplıydı. Isırıcı bir soğuk yüzüme çarpıyor, yürüdükçe çoğalıyordu. Bacaklarım kaşınmaya başlamıştı gene. Daha önce durup dururken ellerim kızarmış, sivilcilerle dolmuştu. Yüksek İhtisas Hastanesi'ne giderek Mustafa Şerif Onaran'ı görmüştüm. «Bu soğuk alerjisi azizim,» demiş, bir hap ve pomat vermişti. Günde üç kere ellerime sürecektim, evden dışarı çıkmayacaktım. Bir hafta içinde sivilceler de kaşını da kaybolmuştu. Ama şimdi yeniden depreşmişti. Bu yetmiyormuş gibi bir başka belayla kuşatılmıştım. Ağzımın sol yanında ve alttaki azıdişlerinden biri sürekli olarak ağrıyordu. Karanlık, boşluk, sıkıntı, anlamsızlık, karşı koyma, hiçbir şeyi beğenmeme, bütün nesnelerle olan ilişkimini kesme gibi bir durumu yaşıyordum. Yazı yazamıyordum. Masaya yaklaşıyor müsveddelerle, makineye bakıyor, geriye çekiliyordum. Okuyamıyordum da... Konuşmam engellenmiş, susmaya itilmiştim. Konuşma denemeleri yapıyor, zorluyordum kendimi, ama dilimin ucuna kadar gelen sözcükler ağrının şiddetiyle kaybolup gidiyordu. Uyku düzenim de bozulmuştu. Gözlerimi karanlığa dikeyiyor, hiçbir şey görmeden bakıyordum. Sağa sola dönüyordum, yüzüstü yatıyordum, ofluyordum, kalkıp dolaşıyordum, sigara içiyordum ve bir saniye uyumadan sabahı ediyordum. Işıyan günün

gümüşi ışınları, perdelerin aralıklarından odaya sızınca sevin-yordum ama zihnimdeki ağırlığı çoğaltan, bilinçaltı, bilinçüstü gerçeklerini durmadan kışkırtan gece, gövde mi pelteye çevirdiği için, uzun sürecek güne sağlıklı zamanlardaki gibi heyecanla katılamıyordum. Sandalyenin üstüne tünüyordum. İki dakika geçmeden bunalıyor, öfkeyle fırlıyor, kanepeye uzanıyordum. Ağrı kesici hapları arka arkaya yutuyor, pamuğa damlattığım Dişinol ilacını ağrıyan yere bastırıyordum. Bir süre hiç kıvıldamıyor, ama beynimi burgulayan ağrıyı dindiremiyordum. Şimşek çakmasına benzeyen çatalı bir ağrıyla zıplıyor, pence-reden pencereye koşuyor, mutfaka girip çıkıyor, duvarlara ba-şımı vuruyordum. Öksürürken, sıcak bir şey içerken tekrar azı-yor, o şimşeğe benzeyen ağrı binlerce kıvılcıma dönüşüyor, ku-laklarımı, gözlerimi iğneliyordu. Tahsin Saraç'ın diş doktoru bir arkadaşı vardı. Selâmi Kuşçular. Ona gidecektik. Her cu-martesi öğle vakti içki içtiğimiz Tavukçu'da tanışmıştık. Bilinç-li, hoşsohbet, babacan tavırlı, arkadaşlık ve insanlık ilkelerine sıkı sıkıya bağlı, görev anlayışını sadece kendi ve yakın çevre-si için kullanmaktan çıkarıp bütün insanları kucaklayan bir karaktere ulaştırmış bir candı. Yeşil gözlü, kumral, dalgalı saç-lydı. Sigarayı ağzında tutmayı seviyor, öyle konuşuyordu. Si-gara da oynuyordu boyuna.

Sadece soğuktan değil, uykusuzluktan, sinirlerimin gergin-liğinden ötürü de üşüyordum.

Remzi İnanç, İstanbul'dan yollanan bazı kitapları raflara diziyordu. Selam verdim. Yüzümün solgunluğuna, neşesizliği-me değindi. Anlattım. «Geçmiş olsun,» dedi, bir Birinci sigarası uzattı. Yaktım. Tabureye oturdum. Sanki ağrıyı azaltma gücü varmış gibi elimi yanağıma dayadım. Yanıyordu orası.

Beş dakika sonra Tahsin Saraç girdi içeriye. Başı açıktı. Kah-verengi kalpağını giymemişti. Gözleri parlıyordu. El sıkıştık. Bir-den aklıma geldi. «Bizde bordo bir atkı var. Senin mi, Cemal'ir mi?»

«Benim,» dedim. «Onu arıyordum. Niye getirmedi?»

«Kimin olduğunu bilmiyordum ki... Neyse, perşembeye ge-tiririm,» dedim. Perşembe günü Köşem Kahvesi'nde Cemal Süre-ya, Tahsin Saraç, Atilla Özkırımlı ve başka arkadaşlarla bulu-şacaktık. «Hadi,» dedi. «Selâmi bir yere gitmeden yetişelim.»

Soğuk daha da çoğalmış, sertleşmişti. Yukarlardan, ilk ba-harda ortalık yeşerdiği, ağaçlar çiçek döktüğü sırada esen ılık

yellerin şuraya buraya uçurduğu beyaz yaprakçıkları andıran yuvarlak beyazlıklar yumuşak yumuşak iniyordu. Yağacak karnın öncüleri miydiler yoksa?

«Direnmeler ne zaman çıkıyor?»

«Mart sonunda sanıyorum. Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan bir mektup aldım: 'Yakında kitap elinde' diyor,» dedi.

Gene o şimşek gibi ağrı. Geçenlerde Cemal Süreya ile konuştuklarımızı anımsadım. Gençlik çizgisinin sınırını aşmış, orta yaşa gelmiştik. Saçlarımız aklaşmıştı. Seyrekleşmişti. Ben gözlük kullanıyordum. Belleklerimizde de tutukluklar başlamıştı. Aklımıza gelenleri o anda söylemedik mi hemen unutuyor, kâfalarımızı çatlattığımız halde unuttuğumuzu yakalayamıyorduk. Yoruluyorduk. Tat alma gücümüz azalmıştı. Karamsarlık, umutsuzluk, bezginlik, günde birkaç kez varlığımızı karartıyordu. Ölüm çevremizde dolaşıyordu. Bir gün yürümeyecek, sinema afişlerini seyretmeyecektik. Bizi sevenler, bizsiz edemeyenler, adlarımızı işittikleri halde yüzlerimizi görmeyenler ve bir gün görme umuduyla yaşayanlar, hayatlarında açılan iki boşlukla sarsılacaklardı. Düşmanlarımız, sanki aynı şey onların başına gelmeyecekmiş gibi bir duyguyla sevineceklerdi. Yaklaşmakta olduğumuz son, önümüzdeydi. Şimdi dört elle sarılmamız gereken önemli bir iş vardı: Zamanımızı boşa harcamamak... Halil İbrahim Bahar'ın «Vakit geçiyor Buyrukçu» sözlerini düşündüm.

Yeni bir yapıya girdik. Koridorda yürüdük, bir kapıyı çaldık. Selâmi Kuşçular, Ferit Öngören'in yoğun karikatürleri gibi bir görünümü olan diş çekme makinelerinin oradaydı. Koltukta oturan ve başını arkaya yaslayan bir adamın üzerine eğilmişti. Bize baktı, selam verdi: «Hoş geldiniz. Oturun, şimdi işim bitiyor,» dedi. Oturduk. Selâmi Kuşçular, adamın ağzına kerpeteni soktu, çevirdi. Gıcirtıyı, dişin etten kopuşunu duydum. İrkildim. «Geçmiş olsun, tükürün.» Ellerini yıkadı, kuruladı. Tahsin Saraç'la kucaklaştılar. Benim elimi içtenlikle sıktı. Masasına geçti, sigara tuttu. Tahsin Saraç'la kendisini ilgilendiren ve henüz çözüme bağlanmamış tartışması sürüp giden bir konuya girdiler. Söylediklerinden bir şey anlamıyor, yalnız dişimin ağrısını düşünüyordum ve Tahsin Saraç'a sık sık bakarak buraya geliş nedenimizi bir an önce açıklamasını istiyordum. Tuhaftır, ağrı dinmişti.

«Çay içer misiniz?» dedi Selâmi Kuşçular, önce Tahsin Saraç'a, sonra bana baktı.

«Ben içmeyeceğim, dişim ağrıyor,» dedim.

«İçin, bir şey olmaz,» dedi.

Tahsin Saraç; «Sen önce Muzaffer'in dişine bir bak,» dedi.

«Olur. Buyrun,» dedi, eliyle birkaç kez oturduğum, her oturuşta bir ya da iki dişimi kaybettiğim koltuğu işaret etti. Kalktım. «Ağzınızı açar mısınız?» dedi. Çenelerim ağrıyana kadar açtım ağzımı ve ağzımla birlikte açılan gözlerimi tavana diktim. İçimden bir, iki üç, sekiz diye saymaya başladım. Sayılar başka sözcüklerin kimliğine girdi. Sokaklara gül dökme, sokaklara kül dökme, sokaklara süt dök... ey ahali bilmiş olasınız ki süt dökmüş kedinin akıllara durgunluk verecek maceralarını görmek istiyorsanız bu sinemaya koşun. Gül Gülgün Milor, Gül Gülgün Milori, Tomas Malori. Dereler çağıladı mı?... nikelajı ve ucu çengelli bir aletin ağzımın içinde serin serin dolaşmasını izliyordum. Çengel bir yere saplanınca beynim buruştu sanki, fırladım. «Üstte değil, alttaki çürük,» dedi Selâmi Kuşçular.

«Ağrı üstteki diştten geliyormuş gibi geliyor bana» dedim. Cümlemi beğenmedim ama olağanüstü bir olayı yaşadığımı, en güzel konuşanların bile bu sıralarda şaşırdıklarını, yanlış konuştuklarını, kendime hak vermek istercesine sıraladım. Çengel yeniden ağrının yoğunlaştığı yeri buldu. Solucan biçimindeki ağırlar kıvranıp duruyorlardı kovukta, gözlerimden yaş getirerek, kalbimi sıkıştırarak... «Tamam, altta,» dedim. Dişimdeki kalp zonkluyor, zonklama kulağıma sırıyordu. Ve kulağımdaki görünmeyen bir işçi ağır balyozunu durup dinlenmeden sert bir kayaya indiriyordu. Dişetlerime iğneyi batırdı Selâmi Kuşçular ve enjektördeki sıvıyı boşalttı. Bir iki dakika geçmeden sol çenem uyuştu, kalınlaştı, ağrı dindi. *Tipi Dindi. Mahmut Yesari.* Bir deri bir kemikti. Sessizdi. «Son Telgraf» gazetesine gelirdi. Yorgun, üzüntülü, içedönüktü. Fötr şapkası eskiydi, gözleri şaşıydı. Hikâyelerini, tefrikalarını — yutarcasına — okuyordum. Herkes işe giderken sabahları, onun meyhaneye gittiğini, romanlarını yok pahasına sattığını söylerlerdi.

Şimdi de ön dişlerimin dipleri kaşınmaya başlamıştı ve uyuma alanı gittikçe genişliyordu. «Ağrı azaldı mı?» dedi Selâmi Kuşçular.

«Evet,» dedim.

«Kalkın öyleyse. Biraz bekleyeceğiz.»

Bekledim bir on dakika kadar. «Geçin de bu işi bitirelim, bir dişinizi daha eksiltelim,» dedi Selâmi Kuşçular. Koltuğa yaslan-

dım, ellerimle kenarlarını tuttum. Başımın üstünde diyaframa benzeyen bir aynanın içindeki ampul yandı, ağzımı açtım. Heyecanımı yatıştırmak için dışardan düşünce, görüntü, söz çağırıyordum. Kerpeten dişimi yakaladı, sağa sola kanırttı, derken bir yanı siyahlanmış diş gördüm. «Geçmiş olsun.»

Hokkaya kapkara bir kan tükürdüm. Kan, dişin söküldüğü yerden kayıyor, bir iki saniye içinde ağzıma doluyordu. Doldu tükürdüm, doldu tükürdüm, sonunda sıkıldım, kalktım. Çoğu zaman susuyor, arada sırada ağzımın uyuşmayan sağ yanıyla ve güçlkle, acayip sesler çıkararak yani yarım ağızla konuşuyordum.

«Meclis'e gittiniz mi?» dedi Selâmi Kuşçular.

«Hayır davetiye verecektiniz,» dedim.

«Cemal Süreya'ya bıraktım pazartesi günü.»

«Bana bir şey söylemedi.»

«Zıyanı yok. Ne zaman gitmek isterseniz bana söyleyin.»

«Cumhurbaşkanı seçimi yapılırken gitmek istiyorum,» dedim.

Yıllardır aklımdaydı. Meclis'e gitmek, milletvekillerini, bakanları görmek istiyordum. Nasıl adamlardı? Nasıl konuşurlardı? Giyinişlerini, yürüyüşlerini, pozlarını, davranışlarını, yüzlerindeki anlamları merak ediyordum. Gerçi Fikret Otyam'la Mustafa Ekmekçi'nin notlarını okuyordum, ama bu arkadaşlar, yalnız politik birtakım haberler veriyor, kulisi yansıtıyorlardı. Portre çizmiyor, psikolojik durumlarını sergilemiyorlardı.

«Bana haber verirsiniz,» dedi Selâmi Kuşçular.

«Olur. Çok teşekkür ederim, sizi rahatsız ettik,» dedim, Tahsin Saraç'a baktım. «Kalkalım mı?»

«Kalkalım,» dedi Tahsin Saraç, sigara paketini, çakmağı cebine soktu.

«Her şey için teşekkür ederim,» dedim Selâmi Kuşçular'ın elini sıkarken.

«Rica ederim. Bunu saymam, gene beklerim,» dedi.

Çıktık.

«Bir de Ceyhun babaya uğrayalım mı?» dedi Tahsin Saraç.

«Nasıl istersen,» dedim.

Ağzımda biriken kanı, mendile boşalttım. Kendimi yarım çeneli adam gibi görüyordum. Girdik. Büyük bir masanın arkasında oturuyor, kitap okuyordu. Gözlüklüydü, kır düşmüş bıyıkları kalındı, Salvador Allende'ye benzetiyordum Ceyhun Atuf Kansu'yu. Solgun yüzünde, iyi yürekli kimselerin yüzlerinde bu-

lunan o, bütün insanlığı kucaklamak isteyen derin bir anlam vardı. Beyaz, doktor gömleği sırtındaydı. Ayağa kalktı. «Merhaba, merhaba,» dedi Tahsin Saraç, masaya yaklaşırken sağ elini coşkuyla uzattı: «Nasılsın baba, nasılsın bilge ozan,» dedi, kucakladı.

Birbirimizin yanaklarını öptük.

Cemal Süreya, Ceyhun Atuf Kansu'yu «Şiirimizin Cumhurbaşkanı» diye tanımlıyordu.

Oturduk.

«Günlüğünü okudum Buyrukçu,» dedi Ceyhun Atuf Kansu, gözlerini gözlerime dikti. «Çok sevdim. İyi bir iş yapıyorsun, sağlıklı bir iş yapıyorsun. Gerçek konuşmalar onlar işte. Kendini sıkmadan, zorlanmadan yapılan konuşmalar. 'Böyle konuşacaksın' desen, hemen kasılır o kişi. Ayrıca belgesel niteliği de var günlüklerinin. Yirmi otuz yıl sonra 'bugün' senin günlüklerinden öğrenilecektir.»

«Sağ olun,» dedim.

«Kutlarım. Ben bu bölümü daha bir sevdim. ('Soyut'ta yayımlanan bir günlüğümdü sözü edilen) Sakallı Celâl'in kimse adını anmamıştı.»

«Merak ettiğim adamlardan biriydi,» dedim.

«Günel'in yazısı da iyi. Cin gibi bir oğlan o. Aforizmaları da çarpıcı.»

«Öyle,» dedim. Ağzıma dolan kanı mendilime tükürmekten utandım, yuttum. Tuzluydu. Beş dakika olsun rahattım. Terte-miz, sıcak, evrenselliği amaçlayan, oraya giderken bütün yurt sorunlarını, ırdeleyen bir şiirin kurucusuydu. Düşünceleriyle duygularının bileşiminden meydana gelmişti sanki. Durmadan coşan, coşkunluğunu hiç azaltmadan, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal ve daha başka ulu halk ozanlarının yerleştikleri topraklardan, bulanmadan akan pırl pırl bir ırmak gibiydi.

Her konuda yazı yazıyordu. Atatürkçülüğü onun kadar derinden kavrayan, iyi anlatan bir yazar yoktu.

Radyodaki «Kurtuluş Savaşı» programını onun renkli, insanı sarıp sarmalayan dilinden, içe işleyen ve «Dede Korkut sesi» dediğim sesinden dinlemiştim.

«Varlık'ta yayımlanan uzun bir hikâyesi beni çok etkilemişti. İnsanlar, nesneler, şiirden dokunmuş tüllerin arkasında kı-mıldıyorlardı.

Bıyıklarına, gözlüklü gözlerine, geniş alnına, belleğime her

çizgiyi, her ayrıntıyı yerleştirmek isteğiyle bakıyordum. Arada sırada Kızılay'da karşılaşır bir iki satır konuşur, ayrılırdık. Bir kez de Tavukçu'dan rastlamıştım. Tavukçu, Ankara'nın meyhaneye benzeyen iki üç meyhanesinden biriydi. Mezeleri, yemekleri temizdi. Ceyhun Atuf Kansu, Tahsin Saraç, Necati Engez, (Tahsin Saraç ona Engels diyordu) Selâmi Kuşçular, Orhan Ural, Feridun, Hasan Ahmet, Ayhan Özden ve daha başkalarından oluşan bir grup, cumartesi günleri on ikiyle bir arasında Tavukçu'dan buluşurlardı. Kimi zaman Ergin Günçe, Ahmet Oktay da katılırdı bu topluluğa. İlk kez gelenlerden para alınmaz, «aradan» çıkarılırdı. Bir büyük şişe Yeni Rakı açılır, sular, madensuları köşelere dizilirdi. Canı isteyen şarap ya da bira içebilirdi. Fazıl Hüsnü Dağlarca İstanbul'dan geldiğinde bu topluluğun konuğu olurdu. Yemekten kalkınca hemen bir kahveye gidilir, Fazıl Hüsnü Dağlarca'yla Tahsin Saraç tavlının başına geçerlerdi. Oyun süresince birbirlerini kışkırtan konuşmalar yapılır ve genellikle Tahsin Saraç kazanırdı. Yalnız benim de tanık olduğum bir oyunu Fazıl Hüsnü Dağlarca almış, Tahsin Saraç'a: «Bu ders sana yeter,» demişti. Kısa boylu, sevimli bir Karadenizli olan Tavukçu'nun sahibi İsmail Bey, o masadakilerle ilişkisi bulunan herkesi «hocam» sözcüğüyle karşılar — yenecekler belli olduğu için — kimse ağzını açmadan masayı donatırdı. Çoban kavurması, maydanozlu köfte, mevsimine göre balık çeşitleri, «cıvık» denen bol acılı bulgur çorbası ve «enfes» sözcüğüyle nitelendirdiğim tavuk pırzolası, iştahları kabartırdı. Günlük olaylar, geçmişler, fıkralar, kişisel sorunların olumlu olumsuz yönleri sergilenirdi. Edebiyattan, özellikle şiirden söz açılırdı. Bütün arkadaşları Tahsin Saraç'ı çok seviyor, üzerine titriyorlardı. İlişkiler içtenlikliydi, dostçaydı. Saat üçe doğru çıkılırdı. Yıllar önce İstanbul'da aynı düzeni kurmuştuk biz de. Cumartesi günleri İktisadi Kiraathanesi'nde toplanır, tavla, kâğıt oyunları oynar, akşamüzeri Gedikpaşa Yokuşu'nu konuşa konuşa inerek Kumkapı'ya gelirdik. Edip Cansever, Fethi Naci, Enver Aytekin, Mehmet Ali Ermiş, Orhan Suda, Nurettin Akan, Patriyot Hayati, Hasan Akkuş, Kara Sami ve Talât Kılıç... Heyecanlı, sevinçli, umutluyduk. Özgün düşüncelerimiz, şaşırtıcı buluşlarımız vardı. Sözlerimiz dolu doluydu. Edebiyat, sosyalizm konuları ön plandaydı. Patriyot Hayati ile Mehmet Ali Ermiş, müthiş inatçıydılar ve kavga edercesine tartışır, ama fikirlerini ne birbirlerine ne de bize kabul ettirebilirlerdi. Hasan Akkuş, inanılması güç serüvenler anlatırdı. Edip Cansever, Fethi Naci, Nurettin Akan ve

ben sanat evrenini harmanlardık. Kahkahalarla gülerdik. Biraz sarhoşlayınca (herkes aynı anda konuşuyor, bu nedenle kimse kimseye bir şey söyleyemiyordu.) ikişer ikişer bölünürdük. Yanımızdakilerle ilgilenirdik ve kimi zaman karşımızdakileri, onların aleyhlerinde konuşuyormuş izlenimini uyandıran biçimde kuşkulu kuşkulu mırıldanırdık. Rakının üstüne kocaman bir tencere balık çorbası içerdik. Yumurtayla, limonla terbiye edilmiş çorbayı karabiber ekerek kaşıklardık. Kıyıdaki kahvelerden birinde yeni bir fasıl başlardı. Takılmalar, şarkılar, türküler... Enver Aytekin'in dokunaklı bir sesi vardı. «Kervan kıran, beller büken sarı yıldız» türküsünü kimse, onun gibi, dinleyenleri hüznün derinliklerine iterek okuma yeteneğine sahip değildi. Derin bir kültürü vardı. Sosyalizmle ilgili sorunların en çapraşık gibi görüneninin çok açık bir biçimde ortaya koymanın ustasıydı. Ona: «Sen bizim Lenin'imizsin,» derdim. Edip Cansever, klasik Türk müziğinden ağır parçalar seçerdi. Sonra sonra başgösteren anlaşmazlıklar, yerli yersiz suçlamalar topluluğu dağıtmış, «Cumartesi Şölenleri» tarihe karışmıştı.

«Kalkalım mı?» dedim Tahsin Saraç'a.

«Kalkalım ya... Benim de işim var.»

«Buralardasın değil mi?» dedi Ceyhun Atuf Kansu.

«Evet, görüşürüz üstat,» dedim.

Sokağa adım atar atmaz elverişli bir yere boşalttım ağzımdaki kanlı suyu. Yerlere tüküren kimselerden iğrenirdim oysa; ama zorunluluk beni de iğrendiğim kimselerle aynı düzeye getirmişti. Gökyüzü kararmıştı ve deminki beyazlıklar çoğalmıştı. «Müthiş bir kar geliyor,» dedim.

«Hı,» dedi Tahsin Saraç dalgın dalgın.

«Senin canın sıkılıyor,» dedim.

«Şey... bizim çocuğu polisler alıp götürdüler,» dedi.

«Sebep?»

«Anlatırım sonra. Şimdi eve gidelim, bizde yemek yeriz.»

«Karnım aç değil. Sonra bu kan kesilinceye kadar sıcak bir şey yememem lazım,» dedim.

«Peynir ekmek yersin.»

Üşüyordum. Vücudum kıyılıyordu. Yatağa uzanıp yorganı başıma çekmek istiyordum. Karım Muallâ'ya biraz naz yapmalı, ilgisini çoğaltmalıydım. Keşke eve gitseydim ve ağrıyla birleşen can sıkıntımı derinlemesine yaşasaydım. Kim bilir neler yakalardım. Varlığımındaki her olayı, her değişmeyi incelemeyi

öyle seviyorum ki... Dişlerim kaşınıyordu. Çenem taş gibi sertleşmişti. Yarım saat önceki «ben» değildim. Bir başkaydım ve yarım saat önce geldiğim yere bir daha dönemeyecek, orda bıraktıklarımı bulamayacaktım. Şimdi bir adım ilerleydim. Yü-küm ağırlaşmıştı dişimin çekiliş olayından öğrendiklerimle. «Kusura bakma,» dedim Tahsin Saraç'a. Yolun kenarına tükürdüm. Böyle iğrendirici davranışlar dostluk ilişkilerini bozmasa bile zedelerdi; tertemiz duyguları bulutlandırır. Utanç, gurur normal zamanlarda titizlikle korunan, savunulan kurumlardı. Oysa hasta, hem bencillik ağır bastığı, hem de bazı, kendisi ve çevresi tarafından hor görülen şeyleri yapmak zorunda olduğu için, iyileşinceye kadar o güçlerden uzak duracaktı ister istemez. Hastaneler geçti gözlerimin önünden. Bir kadın hemşireye pantolonlarımı sıyrıp iğne yaptırmaktan kaçındığını anımsadım. Eve yaklaşırken kar ansızın bastırdı. Kopuk, beyaz çizgiler görüş alanımı bulandırdı. Artık iri parçalar halinde düşüyordu. Kaldırımları örten kardaki ıslak ayak izlerine diktim gözlerimi. Düzensizdiler ve çeşitliydi; birbirlerini çiğnemiş, biçimlerini bozmuşlardı. İçimden yükselen garip bir ezgiyle gözlerim doldu. Alabildiğine uzanan bir boşlukta yürüyordum sanki daralan ve genişleyen varlığımla. Bir sigara yaktım. Tütün, keçeleşmiş dilime saman gibi tatsız geldi.

Apartmana girdik. Kuru kalorifer sıcaklığı düşüncelerimi dağıttı. Tahsin Saraç, anahtarla kapıyı açtı, bana koltuğu gösterdi, kendisi mutfığa geçti. Tül perdelerin arkasından görülen manzara nefisti. Bir yerinde bir arıza olmasaydı da kar yağışını bütün duyguları ayaklanmış bir varlıkla izleseydim, algılarımın getirdikleriyle başka evrenlere doğru doludizgin koşsaydım, anılarım depreşseydi, çağrışımların yoğun saldırısına uğrasaydım, dizeler mırıldansaydım, doyurucu cümleler kursaydım... Tahsin Saraç, «Kuru fasulyeyle pilav var. Ne dersin?» dedi.

«İyi ama Tahsin, sıcak iyi gelmez bana.»

«Ilık yersin sen de,» dedi, mutfağın salona açılan penceresinden başını uzattı: «Hazırlıyorum.»

Kalktım. Duvarlardaki fresklere, tabloları, ateş yanmayan şömineye, bir çubuğa geçirilmiş siyah plaklara baktım. Geçmiş gecelerden kalan sesler uğuldadı kulaklarımın içinde. Cemal Süreya, Tahsin Saraç, Atillâ Özkırımlı sık sık birbirimize gider geldik; içki içer, geç saatlere kadar konuşur, şarkı söyledik. Atillâ Özkırımlı'nın oğlu Umut, plaklara tutkundu. Odaya girer

girmez pikabın başına geçer ve Atillâ Özkırımlı'yı pikaba plak koyması için zorlar, elinden tutar sürüklerdi. Cemal Süreya'nın oğlu Memo ile ona «Penguenler» adını takmışım. Koşuşup dururlardı. Bir akşam Fecri Ebcioglu'nun yönettiği bir programı seyretmiş, kahkahalarla gülmüştük. Atillâ Özkırımlı'nın kahkahalarını bütün coşkunuyla duydum.

Televizyon şimdi kör bir göz gibi duruyordu.

Birkaç kaşık fasulye ile pilav yedim. Tahsin Saraç bir şey yemedi, düşünceli düşünceli beni seyretti: «Kahve pişireyim mi?»

«Teşekkür ederim.»

Çalışma odasına geçtik. Masanın üstü darmadağındı. Fransızca bir sözlük açılmış duruyordu. «Petöfi'den fazla var mı?»

«Sana vermedim mi?» dedi Tahsin Saraç.

«Vermedin.» dedim.

«Hemen vereyim. Ben verdiğimi sanıyordum,» dedi, imzalandı, bazı kitapları karıştırdı ama aradığını bulamadı. «Sonra, şey, çıkalım mı?»

«Çıkalım,» dedim.

Kar tipiye çevirmişti. Sol kaldırımda kol kola yürüyorduk. Sırtında çantası, ellerinde mektuplarla bir apartmana giren postacıya seslendi Tahsin Saraç: «Rahman Efendi!» Adam kapıya yaklaştığı sırada işitti Tahsin Saraç'ın sesini, döndü, sağ ayağını alçak duvara dayadı, üstten aldığı iki mektubu alta koyduktan sonra üçünü ayırdı, uzattı. Biri Alman Kültür Derneği'nin haftalık sergi, müzik, film programıydı, biri Almanya'da doktorluk yapan oyun yazarı Orhan Asena'dan geliyordu. Zarfı yırttı yüksek sesle okumaya koyu, derken yüksek ses mırıltıya, «hı, hı»lara dönüştü. Kar tanecikleri kâğıdın üzerine düşüyor, ıslatıyordu. Bir saçak altına sığındık, orda rahatça okudu, bitirdi, cebine soktu, yüzüme baktı: «Ben Kızılay'a gidiyorum. Sen ne yapıyorsun?» dedi.

«Kurum'a uğrayacağım,» dedim.

«İyi, orda görüşürüz,» dedi Tahsin Saraç, kucaklaştık.

Tahsin Saraç'ın arkasından baktım. İri adımlarla ve kollarını sallaya sallaya yürüyordu.

Kavaklıdere dolmuşlarından birine eğilerek bindim ve gene öyle indim. Korkunç bir şeydi bu. Sık sık kafamı kapıya çarpıyordum, belim ağrıyordu ve: «Başınızı vurmayın,» sözlerini başımı vurduktan sonra işitiyordum. Bu durum, dışımdan ötürü bozulan moralimi daha da bozdu, bu dolmuşları çalıştıranlara verdim veriştim. Asansörle üçüncü kata çıktım. Öğle paydo-

suydu. Ali Püsküllüoğlu odasında değildi. Salâh Birseli'nin odasından bir makine tıkırtısı geliyordu. Bir şeyler yazıyordu herhalde. Girersem, benimle ilgilenmek zorunda kalacak, işini yarım bırakacaktı. Çalışmanın büyüğü kızına kendini kaptırmış, sözcüklerle kurulan yapıların evreninde yaratıcılığının bütün kaynaklarını, olanaklarını sergilemiş, nesneler, görüntüler, olaylar, düşünceler, hayaller arasında, hangisini alayım hangisini bırakayım? sorularını sorarak dolaşan bir sanatçı, tedirgin edilmemeliydi. Sözelimi ben, tedirgin olurum. Beni görmeye gelenle konuşurken rahat edemiyordum, aklıma yaptığımdan koparamıyordum; hatta kimi zaman — onun — halden anlayarak hemen gitmesini istiyordum. Girmedim bu yüzden. Ali Püsküllüoğlu'nun odasındaki sandalyelerden birine oturdum paltomu çıkarmadan. Ali Püsküllüoğlu'nun masası çeşitli kitaplarla kaplıydı. Şiir kitapları çoğunlukta idi. Cahit Külebi'nin bir kitabıyla Asım Bezirci'nin kalın antolojisinin sayfa aralarına kâğıtlar konmuştu.

Damların üstü beyazlanmıştı. Lavaboya gittim gene. Bir sigara yaktım. Duman çekilen dişimin boşluğuna girince sızladı. Acılarla geçireceğim günleri, hızla yaşlandığımı düşünmeye koyuldum. Dalıp gitmiştim. Ali Püsküllüoğlu odaya girdiğinde ben, gözlük reçetesini Cerrahpaşa Hastanesi'nden aldığım anı yaşıyordum. «Oooo, hoş geldin Buyrukçu!» dedi Ali Püsküllüoğlu.

«Sen de hoş geldin,» dedim güçlkle.

«Nerelerdesin? Hiç görünmüyorsun?»

«Yazı falan yazıyorum. Az önce de dişimi çektirdim.»

«Geçmiş olsun! Ne içersin?»

«Sağ ol Ali, hiçbir şey istemiyorum. Sen ne yapıyorsun? Buraları niye karmakarışık böyle?»

«Bir antoloji hazırlıyorum.»

«Ne antolojisi bu?»

«*Sevgi Şiirleri*... İki yüz kadar şiir alacağım.»

Emin Özdemir girdi, elini uzattı, «Hoş gelmişsin Buyrukçu. Nasılsın?» dedi.

«Dişimi çektirdim,» dedim.

«Geçmiş olsun. Ben de iyi değilim,» dedi, elini karnına götürdü. «Ben de iyi değilim. Midem ağrıyor. Ülser sanıyorum.»

«Kaç yıldan beri ağrıyor?»

«Dört!»

«Film falan çektirdin mi?»

«Çektirmedim ama çektireceğim. Hastaneye gitmekten kor-

kuyordum. Uykusuzluk, sinir gerginliği, bir sürü sorun,» dedi. Emin Özdemir sıkıntılı bir sesle.

«Belki de asabidir,» dedim.

«Kötü bir durum,» dedi Emin Özdemir, alnı kırıştı, başını yanlara salladı.

Halûk Aker geldi, el sıkıştık.

«Ankara gene kimlik değiştirdi. Kar pislikleri örttü,» dedim.

Makine sesi kesildi, kapı açıldı. Salâh Birsell göründü eşikte: «Hoş geldin, bizim odaya geçelim,» dedi.

«Tekrar görüşürüz, biraz işim var,» dedi Emin Özdemir, gitti.

Ali Püsküllüoğlu'yla birlikte Salâh Birsell'in odasına girdik, masasının karşısındaki, — yere yakın — koltuklara oturduk. Salâh Birsell'in önünde kocaman bir makine vardı. Tamamlanmamış bir yazı duruyordu şeritle merdane arasında. Birinci pakettinden iki sigara fırlamış, tütün kırıntıları dökülmüştü. Salâh Birsell'in ağzında tüten sigaranın külü uzamıştı, düştü düşecekti. «Nerden buldun bu dekovili?» dedim. Makineye baktı, kaşlarını kaldırdı: «İyi değil güçlkle yazıyorum.»

«Soyut'taki günlüğünü zevkle okudum,» dedim. «Orda, 'Banyodan sonra bir baygınlık çöktü içime,' diyorsun. İyi tespit etmişsin. Geçen gün ayın şey benim de başıma geldi. Yıkanırken kalbim sıkıştı, fenalaştım. İşaret mi veriliyor?»

«Efendim?» dedi Salâh Birsell. «Yaşlanıyoruz.» Sağlıklıydı. Geçen yıl İstanbul'da görüşmüş, Kumkapı'daki Çamur Şevket'in meyhanesinde balıkla rakı içmiştik. Neşeliydi. Kıvamındaydı. Tatlı tatlı alay ediyordu bazı kimselerin uğraşlarıyla. Avrupa'da, Amerika'da son zamanlarda ünlenen şairlerden söz etmişti. Allen Ginsberg'i övmüştü. Gökdelen'in Kafeterya'sında bir öğle yemeği yemiştik. Seçtiğimiz yemekleri madeni bir tepsiye koyarak masamıza götürmüştük. Yanımızda biri yaşlı biri genç, iki adam vardı. Yemeklerini yemişler, sigaralarını yakmışlar, kahvelerini içiyorlardı. Genci ellerini kollarını sallaya sallaya heyecanla konuşuyor, yaşlısı ya «evet» diyor ya da başını sallıyordu. Kafeterya'nın yeri iyiydi. Yaz gelince masaları dışarıya taşırlardı. Salâh Birsell, çoğu zaman orda yiyordu yemeğini. Kurum'da, yolda, Toplum Kitabevi'nde karşılaşıyorduk. Bir keresinde Nietzsche, filmler, günlükler üstüne düşündüklerimizi söylemiştik. Günlükler, denemeler yazıyordu. Denemelerini kitap haline getirmek istiyordu.

«Yeni bir şey mi yazıyorsun?» dedim.

«Öyle. İstanbul kahvelerini anlatan bir yazı serisine başla-

dım, ama başka bir şey çıktı ortaya. Onu bir yana bıraktım, şimdi 1940'dan bu yana şiirimizi inceliyorum.»

«Uzun bir şey olacak öyleyse.»

«Uzun ya... Bütün dergileri karıştırmak gerekiyor.»

«Kahveleri yazmayacak mısınız?»

«Yazacağım... Yıllardır bu tasarımı taşıyorum kafamda. Ama vakit...»

«Hangi kahveleri yazacaksın?»

«Bizim kuşağın ve daha sonraki kuşakların gittikleri, edebiyatımızda olay haline gelmiş bazı davranışların, bazı tutumların ilk temellerinin atıldığı kahveleri. Biz o zamanlar Elit'te toplanırdık. Naim Tıralı, Behçet Necatigil, Oktay Akbal, Sait Faik gelirdi.»

«Eftalikos da var mı bunların arasında?»

«Var. Pastaneler de var. Sen hatırlamazsın eskiden Beyoğlu büyük pastanelerle doluydu. Beyaz Ruslar işletirdi. Petrograd, Moskova, Nisuaaz... Löbon, Markiz, bunlar ayrı. Ama pastaneleri anlatmayacağım.»

«Meserret'i de yazacak mısınız?» dedim. «Ben Meserret'in can çekişme dönemine yetiştim. Sait Faik, Orhan Kemal, Rıfat İlgaz, Haldun Taner ve başkalarıyla otururduk. Derken yazarlar el, ayak çektiler ordan, yozlaştı, bir sürü dilsiz, bir sürü Anadolu tüccar yerleşti.»

«Bak, bunu bilmiyordum,» dedi Salâh Bırsel, yüzüne baktı, «Bir şey içermisin?»

«Mersi. Dişimi çektirdim. Sıcak iyi gelmiyor.»

«Soğuk bir şey iç,» dedi Salâh Bırsel.

«Dilsizler ne yaparlardı orda?» dedi Ali Püsküllüoğlu.

«Hiç... Sabahtan gelip postu seriyorlar, akşamlara kadar acayip sesler çıkararak, işaretleşerek çileden çıkarıyorlardı milleti.»

«İlginç,» dedi Ali Püsküllüoğlu.

«Hele o işaret ederken yüzlerinin aldığı biçimi, anlamı bir görseniz.»

«Pandomimin yaşanana, gerçeği,» dedi Salâh Bırsel.

«Sonra tatlıcı oldu,» dedim.

«İkbal Kıraathanesi'ni de yazacağım,» dedi Salâh Bırsel.

«Nurer'in kitabının yayımlanmasını bekliyorum. Orhan Kemal'in de bir yazısı var o konuda. Yararlanacağımı sanıyorum. Siz hep oraya giderdiniz değil mi?»

«Evet... Aynı semtte oturduğumuz için sabah işimize giderken Talât Kılıç'la bir uğrar, çay, kahve içer, konuşur, bizi izleyen sivil polisleri rahatlatırdık bir arada bulunmakla. Sabahiye derdik bu kısa sohbetin adına. Cadde kenarındaki köşe masada otururduk. Akşamları beşten sonra da uğrardık.»

«Kimler gelirdi?» dedi Salâh Birsell.

«Edip Cansever, Yaşar Kemal, Fethi Naci, İsmet Zeki Eyub-oğlu, Alp Kuran, Rifat İlgaz, Hasan Amca, Enver Aytekin, Fikret Otyam, Hadi Malkoç... İhsan Hasırcı, Patriyot Hayati, Sennur Sezer, Nurer Uğurlu... bazen Demirtaş Ceyhun... Bir iki kez de Attilâ İlhan'la Sezer Tansuğ'u gördüm ve edebiyatçıların bir sürü arkadaşı... Enteresan olan ne biliyor musunuz, polislerin bizi sıkı bir gözetim altında tutmaları... Demokrat Parti'nin en hızlı dönemi, astığı astık kestiği kestik. Herkes fısıltıyla konuşuyor, gölgesinden korkuyor. Polisler, gedikli müşterileriydi İkbâl'in. Ya çevremizi kuşatırlar ya da sandalyelerini sandalyelerimize dayayarak (arkamızdaydılar) konuşmalarımıza kulak verirlerdi. Diledikleri sözleri işitemeyince de küplere binerlerdi ve biz onları çileden çıkarmak amacıyla hep edebiyattan, özel yaşamımızdan, geçmiş serüvenlerimizden, arkadaşlarımızdan söz ederdik. Bir anımı anlatayım kafa şişirmiyorsam,» dedim.

«Ne demek o?» dedi Salâh Birsell, bu sözlerimi beğenmemişti, «Önce ne içeceksin onu söyle.»

«Bir gazoz içeyim,» dedim.

«Sen?» dedi Ali Püsküllüoğlu'na.

«Ben bir çay içecem,» dedi Ali Püsküllüoğlu.

Zile bastı, lacivert elbiseli, bıyıklı ve kırbeş, elli yaşlarında görünen odacıya isteklerimizi söyledi, bana baktı: «Dinliyorum...»

...Orhan Kemal öfkeliydi. Ateş püskürüyordu. Filmcilerden biri, sipariş ettiği senaryoyu beğenmemişti, değişiklik yapmasını istiyordu. Oysa alacağı paraya güvenerek sağa sola borçlanmıştı. Üç aylık ev kirası birikmişti. Bir roman ya da senaryodan eline geçeceğini tahmin ettiği paranın yarısını bile kopartamayınca yayımcılara da filmcilere de ağız dolusu söverdi. Neyse, o sırada sivil polisler müşteri kimliğine bürünüp etrafımızdaki çemberi daraltmışlardı. Ağzımızdan çıkan sözleri, can kulağıyla dinliyor, en önemsizlerini bile bir gizli anlam taşıyor düşünceyle kaçırmamaya çalışıyorlardı. Bu durumlarda ya kalkıp gider ya da onları sinirlendirmek ve kaçırtmak için müstehcen hikâyeler anlatırdık. Orhan Kemal, burnunun dibine kadar sokulmuş

birisinin omzuna dokundu: 'Kardeşim, bu böyle olmayacak,' dedi. 'Anladık, emir kulusunuz, sırf bu işi yaptığınız için maaş alıyorsunuz ama lütfen biraz uzakta durun bizi rahatsız etmeyin.' Adam kıpkırmızı kesildi, ağzını açmadan uzaklaştı... Kemal Özer, Adnan Özyalçiner gelirdi.»

Orhan Kemal'in İkbâl Kiraathanesi üstüne yazdığı yazıda «sen yoksun,» dedi Salâh Birsell.

«Dargındık o zaman, ondan yazmamış...» dedim.

«Barışınca söyleseydin,» dedi Ali Püsküllüoğlu.

«Söyledim,» dedim. 'Dargınlığı uzattığın için kızdım sana, bu yüzden adından söz etmedim,' dedi.»

«Beyazıt Camii'nin arkasındaki Çınaraltı Kahvesi'ne de sanatçılar giderdi. Ama daha çok yazları,» dedi Salâh Birsell, üstüne dökülen külü silkti. «Küllük Kahvesi de vardı.»

«Ben ona yetişemedim,» dedim. «Dağılmıştı Cağaloğlu'na adımımı attığımda.»

«İyi bir kahveydi. Küllük adlı bir dergi de çıkıyordu.»

«Fatih'teki kahveyi biliyor musun?» dedim, «Edip Cansever, Cemal Süreya falan orda otururduk.»

«Onu bilmiyorum,» dedi Salâh Birsell.

«Vezneciler'deki, Yenikapı'daki kahveleri de bilmiyorsun öyleyse; 'a' dergisi daha tasarı halindeydi. Vezneciler'de, bir kahvenin daracık bir yerinde buluşurduk akşamları. Onat Kutlar, Erdal Öz, Kemal Özer, Hilmi Yavuz, Adnan Özyalçiner, Cüneyt Arkın... Sonra aynı kadro, o zamanlar bir gecekondu bozuntusu olan Yenikapı'daki Kemal Bey'in kahvesine taşındı. Kara Ünal dediğimiz Ünal Üstün de gelirdi. Kemal Bey'in kahvesini bugünkü hale biz getirdik,» dedim. Gazozdan şekerli bir yudum aldım ve ağzımdaki tuzlu kanla birlikte yuttum. «Bu konuda eski yazarlardan yararlanıyor musun?»

«Ahmet Rasim'in *İstanbul Mektupları*'nda anlattığı kahveler var, onları karıştırdım ama önemli değil,» dedi Salâh Birsell.

«Kahveler, edebiyatçıların toplandıkları, yazılarını yazdıkları, sorunları tartıştıkları, hatta bazı akımların ilk ilkelerini buldukları bir yer olması yönünden ilgi çekicidir. Sanatçıların yaşamlarına buradan girilebilir,» dedi Ali Püsküllüoğlu.

«Ya meyhaneleri?» dedim.

«Meyhaneler de çok önemlidir,» dedi Salâh Birsell.

Adnan Binyazar telaşla içeriye girdi; söz verdiği yere zamanında yetişmek için çabalayan kimselerin psikolojisi içindeydi

şanki. Beni görünce kaşları hayret ve sevinçle kalktı. Kucaklaştık. Çantasını masanın kenarına dayadı, yeni yayımlanan *Toplum ve Edebiyat* adlı kitabından üç tane çıkardı, birini Salâh Birsell'e, birini Ali Püsküllüoğlu'na verdi. «Seninkini Hayati Asilyazıcı yollayacak,» dedi.

«Kutlarım,» dedim. «Sevinçlisin değil mi?»

«Yoo... Bu ilk kitabım değil ki,» dedi.

«Bence ilk kitabın. Ben, heyecanlanırım. Daha önce çıkan kitaplarımla en son çıkanı yan yana koyar, uzun uzun seyrederim,» dedim.

«Bu güzel bir duygu,» dedi Salâh Birsell.

«Ben bir şey duymuyorum, olağan karşılıyorum,» dedi Adnan Binyazar.

Tahsin Saraç, sabahki sıkıntısından kurtulmuş bir yüzle girdi içeriye. Gülümsüyordu. Bana göz kırptı ve pencerenin önündeki koltuklardan birine oturdu.

Adnan Binyazar, daha önce imzaladığı kitaplardan üçüncüsünü de Tahsin Saraç'a uzattı.

Gülten Akın, bitişikteki odadan çıktı, elimi sıktı: «Hoş geldiniz,» dedi.

«Hoş bulduk. Nasılsınız?»

«Eh işte,» dedi. Sesi titrek, yüzü solgundu.

Mustafa Şerif Onaran geldi.

Saat dörde doğru Tahsin Saraç, Mustafa Şerif Onaran ve ben Kurum'dan çıktık. Kar yağıyordu. Mustafa Şerif Onaran, bir süre önce Kurum'da yaptığı bir konuşmadan pasajlar anlatıyordu. Bir sanatçının, bir durumu, bir yeri verebilmek için mutlaka o durumu yaşaması, o yeri görmesi gerekmezdi. Sözgelimi Cemal Süreya, Kars şiirini Kars'a gitmeden yazmıştı. Muhtar Körükçü ise aynı kanıda değildi ve Kars şiirini Cemal Süreya yedeksubaylığını yaptığı Kars'ta yazmıştı. Küçük bir tartışma geçmişti aralarında. Önemli olan bir yapıtın yaratılması ve bize bir şeyler vermesiydi.

«Cemal Süreya, yedeksubaylığını Ankara'da yaptı,» dedim.

«Ben de biliyorum,» dedi Mustafa Şerif Onaran. Durduk: «Buradan ayrılıyorum.»

«Güle güle,» dedim.

«Hastaneye beklerim,» dedi Mustafa Şerif Onaran, çantasını sallaya sallaya yürüdü.

«Ne yapıyoruz?» dedi Tahsin Saraç.

«Şöyle bir yürüyelim bakalım,» dedim.

«Dişin nasıl?»

«Ağrı dindi, çenemin uyuşukluğu da azaldı,» dedim.

Koluma girdi Tahsin Saraç, yüzüme baktı, gökyüzüne baktı:

«Kar ne güzel yağıyor değil mi?» dedi.

«Evet,» dedim. «Şiir gibi.»

Ulus'taki Şehir Çarşısı'na girdik. Cemal Süreya ile öğleüzeri; bir yandan sert bir rüzgâr esiyor, bir yandan da kurşuni yağmur bulutları gökyüzünü kaplıyordu. Daire biçimindeki avlu, delikanlılığımda gördüğüm bir filmin çarpıcı resimleri ile birleşti. İspanya'nın Alkazar Kalesi'nde kaleyi savunanlarla saldırganlar arasında vuruşmalar oluyor, uzun namlulu tüfekler ölüm kusu-yordu. Çoluk çocuğun çılgınlıkla kaçışması, devrilen babayığitler, komutlar, patlayışlar ve dumanlar!... Belleğimdeki bu ilk savaş sahnesini, İkinci Dünya Savaşı'nın dehşet verici, tüyler ürpertici olayları silmeyi başaramamıştı... Yürüdük. Camlardaki kırmızı mavi «Tandır, Kuzubaşı, Döner» yazılarını okuduk; altta ve üstte salonları bulunan Mutfak, hıncahınçtı. Sürtüne-rek, yan dönerek, izin isteyerek her an çökecekmiş izlenimini uyandıran tahta basamaklardan çıktık, sağdaki boş bir masaya oturduk. Uğulduyordu ortalık; binlerce konuyla ilgili çeşit çeşit ses tırmalıyordu kulaklarımı, ordan beynime akıyor, geçmiş sesleri de kışkırtarak kocaman bir tedirginliği oluşturuyordu. İnsan, zamanını, enerjisini, parasını, hayatını büyük sandığı tatlar, amaçlar uğruna harcayan bir varlıktı. Yaşamının özü olan dolma ve boşalma olgusunu sürekli kılmak, dört elle sarıldığı dengeleri yitirmemek için böyle davranmaya zorunluydu. Acaba boşluğa karışan sayısız sözcükten kaç tanesi önemli durumların tanımını yapabilecek düzeydeydi, kaç tanesi özgünlükler toplamına bir katkıda bulunacak nitelikteydi? Belki de milyarlarca doğru doğmaz ölüyor, kendilerinden öncekiler gibi evrensel mezarlığa gömülüyordu.

Yalnız, insanlığı diri tutmak gibi kutsal bir görevi üstlenmiş sanatçıların dilleri, sesleri; her türlü araç ve gereçlerle kazdıkları gerçeklerin topraklarından fışkıran birikimlerin cevherleri, anlamları yaşarlılığını koruyor, ölmüyordu.

Pişmiş, yağlı et kokusuna ekmek, salata, aşure ve sigara kokuları ekleniyordu. Lokmalar, iştahla ağızlara tıkılıyor, yüzün esnek bölümleriyle ilginç biçimler, ilginç devinim tabloları sergileniyordu.

Tandırları ve salataları söyledik. Garsonun hemen getirdiği salataya Cemal Süreya tuz ekmeye başladı tadına bakmadan (Oğlum Erdem'le kızkardeşim Mübeccel'i anımsadım) ve çatallını batırdı, arkadan da sigara paketini koydu önüne, yemek bitmiş gibi yakmaya yeltendi, bileğini tutum: «İçme!» dedim, bu engellemeden hoşlandığını belirtircesine gülümsedi, çevreyi taradı bakışlarıyla. «Tandır İstanbul'da yaygınlaşamadı,» dedi.

«Anadolulu zenginlerin yoğunlaştığı semtlerde var ama pahalı,» dedim.

«Kim bilir günde kaç koyun kesiliyor?» dedi Cemal Süreya, daldı. «Beyti'nin eti gibi bir eti hiçbir yerde yemedim ben.»

«Beyti, Türkiye'de tektir. İştittiğime göre Edirne otlaklarında beslenen sürüleri varmış.»

«Bifteği o kadar yumuşak ki çatalla bile parçalayabiliyosun azizim, ağızda dağılıyor,» dedi Cemal Süreya coşkuyla. «Tıklım tıklım. Kapısının önünde bir sürü özel araba... Müşteriler fazla oturmasın diye şarap içirmiyor.»

«Eir bakıma haklı. İçki içenin çenesi açılır, uzun oturur.»

«Şarapla et iyi gider ama,» dedi Cemal Süreya, sigara paketine baktı istekle, uyarımı anımsayınca gözlerini gözlerime dikti.

«En yüksek düzeyde karınlarını doyuranlar ile en alçak düzeyde karınlarını doyuranlar bir arada,» dedim.

«Ama kesin bir çizgi çekemezsin; bazen en alt düzeydekiler de en yüksek düzeydekilerin nimetlerinden yararlanabiliyorlar,» dedi Cemal Süreya.

«Evet, bazen,» dedim.

«Tadıyorlar ve tatları öğreniyorlar,» dedi Cemal Süreya. «Bu da bir şeydir.»

«Öyle. Kıyas fikri bir kere doğdu mu o fikrin gelişmesi önlenemez.»

«Bence de,» dedi Cemal Süreya.

Tandırlar az yağlı ve pişkindi. Çekmece'yi düşündüm. Se-

vimli bir yerdi. Oraya ne vakit gitsem bazı ruhsal ağırlıklarım-
dan kurtuluyordum nedenlerini saptayamadığım bir giz'in etki-
siyle. Kasabayla köy karışımıydı, belediyesi, polisi, jandarması,
plajları, yüzlerce kasabı, lokantaları köftecileri vardı. Kasap vit-
rinleri, koyun, kuzu, keçi, oğlak, dana, sığır, manda etleriyle
doluydu. Yumuşak, yapağı rengindeki peltemsi kuyruk yağları,
böbrek, uykuluk, yürek, yumurtalık, ciğer ve dalak kalabalığı
dikkati çekiyordu. İstanbul'dan trenlerle özel otolarıyla gelenler
birkaç but ya da tüm bir koyunu alıyorlardı. Halkının yüzde
doksanı Balkanlardan, Trakya'dan göçmüştü. Sarı saçlı, yeşil,
mavi gözlüydüler; erkekleri ince uzun, sinirli, gururlu, kadınları
kısa tombuldu. Güler yüzlü, alçakgönüllüydü. Tenleri tozpem-
beydi. Ağızlarını yaya yaya, İstanbul şivesinin kendine özgü ku-
rallarını, sözcük yapısını umursamadan göçmence konuşuyor,
göçmence yürüyorlardı.

«Cumartesiye İstanbul'a gidiyorum,» dedi Cemal Süreya.

«Ne zaman döneceksin?»

«Salı günü.»

«Hayati Asilyazıcı'ya uğrayabilir misin? Benim kitabımı ba-
sacaktı da. Sor bakalım, dizgiye vermiş mi?»

«İlk işim Hayati'yi görmek olacak, denemeler hakkında ko-
nuşacağım. Sen de gelsene!»

«İsterdim ama işim var.»

«İşini sonra yaparsın. Tek başına yolculuğa çıkmak sıkıyor
beni. Sinirleniyorum,» dedi Cemal Süreya, ayrandan içti.

«Oysa sen eski bir yolcusun, yalnızlığa alışkınsın.»

«Yalnızlığa ve acıya, bu iki yaşam biçimine alışamaz insan
alışılabilirmiş gibi davransa da... Boyuna yalnızlıkla acının zonk-
lamasını duyar,» dedi Cemal Süreya.

«Bunca yolculuğa nasıl katlandın peki?»

«Doğayla kendimin acemisiydim, öğrenme isteğim, merakım
baskındı, yanımda sigara içenleri fark etmiyordum.»

«Şimdi merakını giderdin mi, öğrenmek istediğini öğrendin
mi?»

«Öyle gibi bir şey. Anadolu'nun coğrafyasını ezberledim. Dış
görüntülerden alacağımı aldım. Toprak, ırmak, dağlar ilginç de-
ğil artık. Öğrendiğim insan hakkında konuşmalıyım,» dedi Ce-
mal Süreya.

«Konuşabilirsin,» dedim.

«Bir sürü hesap kitapla uğraşan yabancılar yoruyor beni

azizim. Arkadaşımla, arkadaşlarımla, dilleri dilime benzeyenle birlikte olmalıyım.»

«Haklısın, doğru. Birbirlerini tanıyanların birikimlerinden, ortak ilişki zenginliklerinden yararlanmak, bu birikimleri değerlendirmek, özümsemiş hayatlardan hayat üretmek gibi var mı? Ama dediğim gibi...»

«Hadi be...» dedi Cemal Süreya, derinliksiz bir kızgınlıkla.

«Seni ne kadar sevdiğimi biliyorsun. Lütfen üzme beni,» dedim.

Yumuşadı: «Peki, peki. Dönüşte ararım.»

Hesabı ödedik, kalktık. Hava kararmıştı. Cemal Süreya, Maliye Bakanlığı'na girinceye kadar yerimden kıpırdamadım, izledim. Sağına soluna bakmadan dimdik yürüyordu. Önerisini kabul edemediğim için üzüntülüydüm, yüreğim kıyılıyordu; ayrıca İstanbul'u öyle bir özlemiştim ki... Bastırdım duygularımı. Karşıya geçtim, Ankara'nın Babıali'si Rüzgârlı Sokağın hayhuyuna karıştım. Yokuş aşağı epey gittim, sağa döndüm; mürekkep, kurşun, gaz, kâğıt kokularını ciğerlerime çektiğim kirli bir hanın en üst katında asansörden indim. «Yenigün» Gazetesinin Yazışları Müdürü şair Cemalettin Ünlü, Kemal Bayram Çukurkavaklı'nın hanımı ile birkaç muhabir vardı. Selamladım. «Nasılsın üstat?» dedi Cemalettin Ünlü; elimi sıkarken gözlüklerinin arkasındaki hem mahzun hem de sevinçli anlamları yansıtan gözleri gülümsemi: «Ne içersin?»

«Şekerli... Patron buralarda mı?»

«Yok. Basın İlan Kurumu'na gitti para almaya,» dedi Cemalettin Ünlü, gömleğini bol pantolonunun üstüne çıkartmıştı, ayaklarındaki sandaletleri gıcırdatıyordu. İliştim bir sandalyeye.

«Benim biraz işim var, kusura bakma, gazeteleri oku,» dedi Cemalettin Ünlü.

«Keyfine bak, oyalanırım ben,» dedim. Aslında en yakın dostumu bile ziyaret etmek istemezdim iş saatlerinde; dikkati dağılır, benimle ilgilenmek zorunda kalır, görevini aksatırdı. Bu nedenle kendimi unuttururdum, yokmuşum gibi davranırdım. Sigaramı tüttürdüm, dumanlarıyla Yenimahalle'ye sürüklendim. Karım evde yalnızdı, çamaşır yıkayacak, döndüğümde de kıymalı makarnayı ben pişirecektim. Şimşekler ayırıkotu biçiminde belirerek gözlerimi kamaşırdı, gürlemeler çoğaldı.

Vecihi Timuroğlu, otuz yaşlarında, orta boylu, tıknaz, esmer, bol bıyıklı ve spor gömlekli bir adamla girdi salona, hızlandı, kucaklaştık. «Nasılsın ustam?»

«Yuvarlanıp gidiyoruz işte,» dedim. Vecihi Timuroğlu, öğretmen arkadaşıyla tanıştırdı, bizi baş başa bırakıp Cemalettin Ünlü'ye sokuldu, sol elini içtenlikle omzuna koydu: «Şu sigarayı çıkar da içelim,» dedi.

«İçeceğin sigara seveceğin güzel olsun!» dedi Cemalettin Ünlü.

«Sağ ol aga,» dedi Vecihi Timuroğlu, sigarasını sigaramdan yaktı, gözlüklerini geriye itti. «Eeee, görmeyeli ne yapıyorsun?»

«Kitaplardan yazılara, yazılardan kitaplara gidip geliyorum,» dedim.

«Sanatçının en büyük yolculuğudur bu,» dedi Vecihi Timuroğlu.

«Ve de en verimli, en kazançlıdır,» dedi Cemalettin Ünlü.

«Evet ama bu kazancı elde etmeye çabalarken yitirdiklerin kazancın yanında dev gibi,» dedim.

«Orası öyle,» dedi Cemalettin Ünlü, «Ama kazanıyorsun. Bir de hiç kazanmayanlar, hep kaybedenler var.»

«Katılmıyorum,» dedi Vecihi Timuroğlu. «İnsan bir yandan kazanırken bir yandan yitirir... Sürekli yitiren yoktur.»

Cemalettin Ünlü, karşılık vermeye hazırlanırken telefon çaldı.

«Cemal İstanbul'a gidiyor,» dedim.

«Ne zaman?» dedi Vecihi Timuroğlu.

«Cumartesi...»

«Göreym öyleyse, bazı şeyler söyleyeceğim. Yazılarımı okuyor musun?»

«Hepsini,» dedim. Vecihi Timuroğlu, «Barış» gazetesinde pazartesi günleri Sadık Munzuroğlu, çarşamba günleri de kendi adıyla yazılar yazıyordu. Sorunlara yeni bir yaklaşımla çözüm arayan, hem düşüncelerin yeniliğinde hem de metnin bütününde özgünlüğünü öne çıkartan denemelerdi. Şiirle de uğraşıyordu ama denemeleri, incelemeleri, eleştirileri daha doyurucuydu bana göre. Tanışır tanışmaz kaşımız kaynamıştı birbirimize. Derken Cemal Süreya'yla tanıştırmıştım. Vecihi Timuroğlu, Türkiye'nin her yanını dolaşmış, bir sürü lisede öğretmenlik, müdürlük yapmıştı. Gezdiği yörelerde seçkinleşen ve birinciye gelen kişilerin hikâyelerini anlatırdı tatlı tatlı; özelliklerini, şivelerini, fıkralarını, olaylarını, destan kahramanlarını andıran tavırlarını sergilerdi. Diyarbakır'da ahabap olduğu ünlü futbolcu Lefter'in kaleye çektiği şutların bazılarını uçarak kurtarmıştı. Felsefe, edebiyat ve sosyal bilgilerle yüklüydü beyni. En karma-

şık, en çelişkili durumları hallaç pamuğu gibi atar, derinliklerdeki öz'e, engel görünümündeki gizleri ayıklayarak çabucak ulaşırdı.

Kemal Bayram Çukurkavaklı gecikmişti.

«Sen Kemal'i mi bekliyorsun ustam?» dedi Vecihi Timuroğlu.

«Şu, «Mutsuz İki Arkadaş»ın telif hakkını bir türlü alamadım. Git gel, git gel, yorulдум. Tedirginleştım.»

«Ne verecek?»

«Yedi yüz elli lira.»

«Fena para değil,» dedi Vecihi Timuroğlu. «Aha yağmur başladı.» Sol kolunu uzattı cam bölmenin arkasındaki terasa doğru. Parlak damlalı, çamaşır ipi kalınlığında bir sağanaktı. Bu kırk-ikinci yağmurları her gün öğleden sonra şimşekler, gök gürlemeleriyle iner, yarım saat kadar Ankara'yı ıslak kırbacıyla döverdi. Diner dinmez ortalık ışıldar, insanlar sevinir, gülüşleri tazelenir, sıcaklaşırdı; bulanık, şorultulu sular akardı cadde kenarlarından...

Şimşek çatırtıları artınca ürktüm, fırladım, bir koranak aradım. Kalbim küt küt ediyordu, ağzım kurumuştu.

Vecihi Timuroğlu, kahkahayla güldü: «Sen korktun ama, güvercin korkmadı ustam!»

«O doğanın bir parçasıdır,» dedim, terasın demir parmaklığına kim bilir ne vakit tünleyen külrengi güvercine diktim gözlerimi.

«İnsan da doğanın bir parçası değil mi ustam?»

«Parçası ama, düşünme yeteneği var, bilinci var insanın. Bu yüzden korkar. Korkusunun temelinde bir şeyleri, önce canını yitireceği kaygısının yattığını bilir,» dedim.

«Korkmanın başka nedenleri de var,» dedi Vecihi Timuroğlu.

Cemalettin Ünlü: «Sadece bilinçli değil, deli de korkar. Sarhoşla deli hikâyesini biliyorsunuz,» dedi.

«O bir fıkra Ünlü. Fıkraların çoğu kıssalarla ilgilidir. Sarhoşluğun delilikten kötü olduğunu vurgulamak istemektedir ki yanlışır. Delilik sürekli sarhoşluk ise geçicidir. Baskı altında tutulan ve uyuşturulan bilinç uyanınca kişi normalleşir,» dedim. «Kemal nerde kaldı?»

«Bunlar doğru ustam... Bir ses, bir patlama kuşları, öteki hayvanları ürkütüp kaçırıyor,» dedi Vecihi Timuroğlu, sigarasının külünü silkti.

«Ama dikkat ederseniz hayvanları ürküten insan sesidir ya da insanın ürettiği seslerdir,» dedim.

Başını yanlara salladı Vecihi Timuroğlu. «Hayır ustam, fırtına yaklaştığında kuşlar, tavuklar, kazlar, köpekler bulundukları yerleri terk edip güvenli sığınaklara doğru koşarlar. Demek ki insan sesinin dışındaki sesler de etkiliyor onları.»

«Bu korku değil sezgidir,» dedim.

«Geniş bir konu bu... elverişli bir zamanda konuşalım dostlar,» dedi Cemalettin Ünlü.

«Doğru, kafanı karıştırıyoruz, afedersin,» dedim.

Şimşek sesleri elektrik kontağını anımsatırcasına patlayınca gözlerimi yumdum. Vecihi Timuroğlu gene güldü.

Kemal Bayram Çukurkavaklı, yuvarlak, köylü yüzünü aydınlatan bir sevinçle geldi, onu Bekir Çiftçi izledi. Hepimizi coşkuyla kucakladı, öptü, odasına çağırdı. Kemal Bayram, siyasi gelişmeleri anlattı, birer bardak Tokay şarabı sundu, bana baktı. «Sen para istiyorsun tabii,» dedi.

«Eh, verirsen fena olmaz,» dedim. Makbuzu imzalayıp saydığı yedi yüz elli lirayı cebime sokunca rahatladım. Yağmurun hışırtısı kesilince ellerini sıktık Vecihi Timuroğlu ile, merdivenden inmeye başladık. Vecihi Timuroğlu, boğazındaki gıcığı temizledi: «Ustam bana iki yüz ellisini verebilir misin?» dedi.

«Ayıp ettin, elbet,» dedim.

Sokaktaydık.

«Bak güvercin hâlâ orda,» dedi Vecihi Timuroğlu.

«Ya sağırdır ya da doğaya başkaldırmıştır,» dedim.

«Sağırdır. Başkaldırmak insana özgüdür,» dedi Vecihi Timuroğlu. «Ben tiyatroya gidiyorum.»

«Bize gitsek diyordum. Tebdili mekânda ferahlık vardır,» dedim. «Konuşuruz, o ortamda kim bilir neler düşünür, yaratırız.»

«Teşekkür ederim ustam ama Engin Karadeniz'e söz verdim.»

«Bugün görmem şart mı?»

«Yooo... Yalnız, Engin yarın sorarsa ne derim?»

«Karşıma bir herif çıktı, her gün yaşanan ama sahneye bazı parçaları konulan bir oyuna götürdü dersin,» dedim.

Vecihi Timuroğlu hoşlandı bu mazeretten, koluma girdi. «Ben bu oyunu seyrederim ustam,» dedi.

Saçaklar damlıyordu. Güneş gökyüzünü sarartmıştı. Bir takisi çevirdim. Çamurlu sularla dolu çukurlara bata çıka gidiyorduk. Neşeliydik. Beşinci durakta: «Bir şeyler alacağız, siz oto-

mobili sağa yanaştırın,» dedim şoföre. Domates, biber, Vecihi'nin belediye başkanının adını taktığı hıyar aldık. «Ustam, bu çileklerden bacıma hediye etmek istiyorum. Elazığ çilegidir, lezzetlidir.»

«Evde zerdali var.»

«Olsun, içimden geldi.»

Yenimahalle Pazarı'ndaki rakılar soğuk değildi. Buzdolabımız olsaydı kolaydı ama... en büyük eksikliklerimizden biriydi; yemekler iki gün kalınca bozuluyor, meyveler, sebzeler çürüyordu. Alinterimizin, emeğimizin karşılığını içimiz sızlaya sızlaya çöp tenekesine döküyorduk. Koşulların sıkıştırması kişileri çare bulmaya yönelttiğinden biz de yiyeceklerimizi zarara uğratmayacak bir çare bulmuştuk. Yatarken balkona koyuyor, sabah güneşi üstlerine vurmadan alıyor, öteki bölümlere oranla daha serin olan çalışma odamla salonun bitişiğindeki esintili boşluğa taşıyorduk. Büfeciye gülümsedim. Sekiz şişe İnci suyunu, rakıyı, yarım kalıp buzu fileye yerleştirdim, Muallâ'ya üç tane Nestle çikolatası aldım. Otomobile bindik. Yenimahalle'ye pek yağmur düşmemişti. Ağaçlar, bahçeler yemyeşildi. Dere tepe aştık, İvedik Caddesi'nin epey uzağındaki blokların yolunu tuttuk, sağa saptık, sola saptık, düz gittik, yokuş tırmandık, Birlik Apartmanı'nın önünde durduk. Zile bastım. Terlik sesleri... yaklaştı. «Kim o?» sorusuna: «Benim, vatandaş Buyrukçu,» karşılığını alan karım kapıyı açtı: «Nerde kaldın Muzo'cum?» dedi, fileye uzandı, gözleri Vecihi Timuroğlu'na ilişince utanç sevinç karışımı bir anlam kapladı yüzünü: «Oooo, hoş geldiniz muallim bey!»

«Hoş bulduk bacım.»

«Ah, kusura bakmayın, çamaşır yıkadım da... Ev dağınık biraz.»

«Zararı yok,» dedi Vecihi. Terliklerimizi giyip koridora asılan ıslak çamaşırlara değmeden salona girdik. Evimize ilk kez gelen Vecihi Timuroğlu camların önünde uzanan ova büyüklüğündeki genişliği pek sevdi, hayranlığını belirtmekten kendini alamadı. «Enteresan bir yer.»

«Sıkılınca oturuyorum buraya, bakıyorum, bakıyorum,» dedim.

«Kim bilir neler görüyorsun?» dedi.

«Araçları, insanları, pazarı, satıcıları... Hayatımızdaki devrimlerden bir kısmını,» dedim.

«Muzo, bir dakika gelir misin?» dedi Muallâ.

«İzninle,» dedim, yürüdüm, mutfağın kapısını kapadı Muallâ.

lâ, ezilip büzüldü. «Et yok, ne yapacağız?» dedi. «Pirzola, biftek gibi bir şeyler alsaydın bari.»

«Tüh, gördün mü! Aklıma gelmedi. Kıyma var değil mi?»

«Var... makarna pişirecektin ya,» dedi Muallâ.

«Tamam. Şöyle domatesli biberli bir menemen yaparız, bir de kıymalı makarna...»

«Ayıp olmaz mı?»

«Niye olsun? Vecihi eti sevmez zaten,» dedim, çikolataları çıkardım, «Tatlı ye tatlı konuş!»

Çocuk gibi sevindi Muallâ: «Ay, çok düşüncelisin, teşekkür ederim!» dedi, göğsüne bastırdı. «Aldın mı?»

İki yüz lirayı önlüğünün cebine soktum. «Sağ ol Muzo'cum, Allah tuttuğunu altın etsin!» dedi Muallâ, sevincinin coşkusuyla devinmeye başladı. «Makarnayı ben pişiririm, sen yorulma!»

«Mezeleri hazırlayayım,» dedim. Domates hıyar söğüş, zeytin, peynir, ekmek, tuz, su derken masayı donattım. Buzu küçük küçük kırdım. Salataya sirke zeytinyağı ekdim, cacığa geçtim, hafifçe ekşiyen yoğurdu inceltinceye kadar karıştırdım. Muallâyla birlikte İzmir'den getirdiğimiz tahta havanda dövdiğüm sarmısağı boca ettim, kuru nane gezdirdim, dereotu serptim.

Menemen pişmişti.

Muallâ, içmiyordu. Biz, rakıli bardaklarımızı kaldırdık, tokuşturduk. «Sağlığınıza arkadaşlar!» dedim.

«Yarasın!» dedi Vecihi.

«Afiyet olsun!» dedi Muallâ.

İkinci dubleyi yarılایınca konular kendiliğinden açıldı. Sahip olduğumuz şeylerle sahip olmak isteyip de çeşitli olanaksızlıklar nedeniyle alamadığımız şeylerin ayrıntılı bir hesabına oturduk. Kişilerin birbirleriyle karşılaşmalarını ve daha önce tasarlınmayan, düşünülmeyen ilişkilerin kuruluşlarındaki doğallıkla doğal sayılmayan gizlerin kaynaklarına uzandık. İlişkilerle birlikte doğan hayatların, insanlık tarihini yaratan sürekli bir malzeme haline dönüştüğünü konuştuk. Canlıların, evrenin dilini öğrendiğimizi, nerede, nasıl davranacağımızı artık bildiğimizi söyledik.

Bardağımı kaldırdım: «En kötü günümüz böyle olsun!» dedim.

«Bütün insanlar bunu istiyor,» dedi Vecihi Timuroğlu.

«Bütün insanlar hem iyi günleri istiyor hem de kötü günleri durmadan çoğaltıyor,» dedi karım.

«Haklısın,» dedim.

Muallâ, kalktı: «Ben makarnayı getireyim,» dedi.

«Çabuk gel bacı, unutmadan bu konuyu tartışalım,» dedi Vecihi Timuroğlu, bir sigara yaktı.

«Ben bu arada, balkona koyduğumuz domatesli köfteyi yiyen kediyi nasıl İvedik Caddesi'ne kadar kovaladım, ona anlatayım,» dedim.

«Ustam be nedense hep filmlik şeyler gelir başına,» dedi Vecihi Timuroğlu, elini şakağına dayadı, gözlerini gözlerime dikti.

(...) Harika bir köfteydi. Ertesi gün bir de pilav yapacaktık...»

Tükenmez kalemle tuttuğum notları daktiloya çekiyor, kah-
vemi yudumluyordum.

(O ve onlar zihnimdeyken, baktığım hiçbir şeyi görmüyorum.
Kendini boşlukta hisseden kişi intihar ortamına kaymış de-
mektir.

Kuçük ruhunun ateşinde ısınırken çöllerin sıcaklığıyla bu-
nalyordu.

Ben şimdi birilerinde anı olarak yaşıyorum.

Ayak seslerinde, ezilen çirkinliklerin iniltileri vardı.

O bende bitti ama ben onda ölümsüz bir öfke olarak yaşı-
yorum.

Büyük düşünür insanı yeniden yaratandır.

Sıkılıyorum ve bu yüzden özgür değilim.

Durumu açıklamak, yorumlara, tahminlere son vermektir.

«Siz» sözcüğü, ilişkilerimizin başlangıç ve bitiş sözcükleridir.
Ortada «sen» vardır. Ve «sen»e erişince ilişki anlamlanır, de-
rinleşir, gizlerinden soyunur. «Siz» ayrıca ilişkilerimizin anahta-
rıdır, açar ve kapar.

O gülünce hayalimi yangınlar doldurur.

İstedığımız gibi değil istedikleri gibi yaşıyoruz.

Eski bir sokaktan geçerken Romalı askerler de benimle bir-
likte geçiyor ve evlere saldırıp yağmıyorlar.

En yeni giysileriyle nikâh memurunun karşısında oturuyor-
lardı. Gözlerinde çarşafı buruşturulmuş yataklar gördüm.)

Bunları ilerde bir kitapta toplayacaktım.

Masadan kalktım, pencereden sokağa baktım. Yetişkin kızlarla delikanlılar akasya ağacının gölgesinde neşeli neşeli konuşuyorlardı. Genç, sarışın bir anne iki eliyle kavradığı çocuğunun göğsüne başını bastırıyor, güldürüyordu. Gebe bir kadın kocasının koluna girmiş, ağır ağır yürüyordu. Büyük caddeden araçların gürültüleri geliyordu. Saat beşti. Yatak odamızdaki telefon çaldı. Koştum. Köylü, kaba bir ses, «Nihal Hanım'ı rica ediyorum,» dedi. Kan beynime sıçradı. «Burada Nihal Hanım yok, kaç kere söyledim.»

«Ama bu telefon numarasını verdi bana.»

«Verdiyse verdi, bu telefonu biz postaneden aldık!»

«Peki nerde?»

«Ne bileyim ben? Bir daha da rahatsız etme anladın mı? Rahatsız edersen polise bildireceğim seni.»

«Yoksa sen Nihal Hanım'ın dostu musun?» dedi.

Çıldırımdım! «Ulan hayvan, laftan anlamıyor musun sen?» dedim, kapattım. Zangır zangır titriyordum. Bu telefon Nihal adlı bir doktorunmuş. Borcunu mu ödememiş, Telefon İdaresiyle mahkemelik mi ne olmuş, almışlar elinden... Böyle bir geçmişi bulunduğunu bilseydim hiç taktırır mıydım? İşte Nihal'in ilişki kurduğu, telefon numarasını verdiği kişiler, haftada birkaç kez arıyor, «yok» deyince inanmıyor, kızıyorlardı sanki ben onları atlatıyormuşum gibi. Hele az önceki beyinsiz iki aydan beri hiç rahat bırakmıyordu. Bazen geceleri, saat birde, ikide, tatlı uykumuzdayken uyandırıyorlardı. Sevgilisi miydi neydi? Ağzıma geleni söylüyor, sövüyor, ama o eşşek kafasına gerçeği bir türlü sokamıyordum. Bir taşeron muydu, bir kabzımal mıydı, bir celep miydi? Karım, «Nihal denen karıda da ne mide varmış ya...» diyordu.

Bu böyle sürüp gidemezdi. Başvurup numarayı değiştirme-miz gerekiyordu.

Gene telefon... Eğer oysa bu kez ana avrat, sülale... Hayır, karımdı.

«Nasılsın?» dedi.

Olayı anlattım. «Allah Allah, herif başımıza bela oldu!»

«Yarın bir dilekçe yazacağım,» dedim.

«Yaz da kurtulalım şu serseriden. Amaan, üzme kendini!» dedi.

«Mümkün mü?»

«O Nihal de tam bir malmış,» dedi.

«Neyse, gelirken biraz fıstık alsana!» dedim.

«Alırım alırım, ama bu akşam değil.»

«Anlamadım,» dedim. «Niye?»

Yaltaklanan bir sesle: «Şeyy Muzo'cum, babam telefon etti, hastaymış, bu gece onlarda kalmamı istiyor,» dedi.

«Karısı, çocuğu yok mu? Sen ne yapacaksın?»

«Bilmiyorum. Öyle söyledi... Belki de bir doktora gideceğiz.»

«Bu olmadı işte,» dedim.

«Ben ne yapayım, damada söyle, dedi, ısrar etti. Sen de gel-sen!»

«Hayır,» dedim.

«Ay ne olur kusura bakma, kızma!..»

«Benim böyle emrivakilerden hoşlanmadığımı bilmiyor musun?» dedim.

«Biliyorum ama ihtiyar adam, kıramadım.»

«Peki öyleyse. Babanın emrini yerine getir!»

«Neden böyle konuşuyorsun? Evde misin?» dedi.

«Şimdiye kadar evdeydim ama şimdi gideceğim,» dedim.

«Nereye?»

«Gözümün gördüğü yere.»

«Bağışla!... Sen bir yandan babam bir yandan,» dedi.

«İyi geceler sana, eyvallah!» dedim.

«Kapatma telefonu! Sen de gelsen, belki kalmam, geç vakit döneriz.»

«Gelmeyecem,» dedim.

«Gittiğin yerden bana telefon et, merakta bırakma!»

Kapattım telefonu. Sinirlerim tel gibi gerilmişti. Muzaffer yumuşaktır, toleranslıdır, anlayışlıdır, bir şey demez, yargıları canıma okuyordu. Niçin herkese iyi davranarak onlara; hayatıma karışma, yönetme, tedirginleştirme fırsatını vermiştim? Niçin sertleşmiyor, despotlaşmıyor, ağzına vur lokmasını al kimliğinden sıyrılmıyordum? İster babasının hastalığını bahane etsin ister bilmem ne yapsın dediğini kabul ettirmişti ya... Neden «Eve geleceksin!» diye direktmemiştim? Kızdım kendime. Suçladım da suçladım. Çarptım kapıyı, çıktım. Maltepe'den Kızılay'a doğru kafamı kurcalayan bin bir düşünceyle yürüdüm. Sanatsevenler'e ya da Tavukçu'ya gitmeli, sarhoş oluncaya kadar içmeliydim. Güzel, ılık bir yaz akşamıydı, ortalık dairelerden boşalan memur kalabalığıyla cıvıl cıvıldı. Ayaklarım Şakarya Caddesi'ne sürüklendi. Bilgi Kitabevi'nin vitrinlerindeki kitapları seyrettim. Ahmet Küflü, içerde, kasanın başındaydı. Yanında üç kişi vardı. Yalnız olsaydı... Birden ressam Cemil Eren'i gördüm. Kırışmış

sakalı epey uzamıştı. Arada, daha çok ağzıyla yanaklarının çevresinde kırmızıya çalan koyu kahverengi kıllar vardı, sanki oraları dikkati çeksin diye boyuyormuş gibiydi. Omzuna dokundum. «Aaa, sen! Ne arıyorsun burada?» dedi, kucakladı.

«İçimdeki kızgınlığı dağıtmaya çalışıyorum,» dedim.

«Hayrola?» dedi Cemil Eren.

Olanları sergiledim. Güldü: «Normali anormal gibi görünmenin ve değerlendirmenin yanlışlığı bu.»

«Yani?» dedim.

«Olağan şeyleri büyütme alışkanlığından vazgeçmezsen çabuk ölürsün,» dedi Cemil Eren.

«Büyütmüyorum, ilişkilerin bencilce kullanılışı beni kahretdiyor.»

«İlişkilerin, insanlara her durumda katlanmaları gereken bir takım sorumluluklar yüklediğini de unutma,» dedi Cemil Eren.

«İyi ama fedakârlık niye hep benden bekleniyor?» dedim.

«O fedakârlığı bekleyenlerden daha güçlüsün de ondan,» dedi Cemil Eren. «Bize gidelim mi?»

«Rahatsız etmeyeyim şu nemrut suratımla,» dedim.

Sırtımı okşadı: «Herhalde şaka söylüyorsun. Seni ne kadar sevdiğimi bilmezmiş gibi...»

«Peki,» dedim. «Eskişehir'den bir haber var mı?»

«Yok,»

Eskişehir'deki bir arkadaşının fabrikasında rölyefler döktürüyordu, kalıplarda bir yanlışlık yapılmıştı. İstanbul'daki Carlton Oteli'nin duvar bezemeleriyle ilgili bir yarışmaya katılmıştı; kazanırsa eline epey bir para geçecek, maddi sıkıntılardan biraz olsun kurtulacaktı. Taze soğan, salata, elma, portakal, balıkçıdan bir kilo istavrit aldı. Dipdiriydi istavritler.

Güven Parkı'nın önünden Çankaya dolmuşuna bindik ve on dakika sonra sokaktaydık. Bakkaldan rakı, soda, madensuyu, çubuk makarna aldı... 1969 yılından bu yana seyrek geldiğim bu evde, özellikle salonda bazı değişiklikler yapılmış, yeni eşyalar konmuştu. Eski anılarımdaki düzeni aratmayan, tam tersi sevindiren bir değişiklikti. Genellikle soyut resim, vitray ve seramikle uğraşan Cemil Eren, duvarları süsleyen tabloların yanına seramik tablolar da asmıştı. Minyatürleri andıran uzun kuyruklu iki papağanın birbirine kuşça bakmalarından hoşlandım. Renkleri tatlı, iç açıcıydı, gerçek hayattaki konumundaydılar; biraz açık-göz, biraz aptal, biraz geveze ve biraz hüzünlüydüler. Kısa ayaklı, (gece kulüplerinde rastlanırdı böylelerine) upuzun iki seramik

masa enfesti. Artık yaratıcılarıyla birlikte kaybolmuş Türk çiniliğinin düşleri ve dini hikâyeleri çağrıştıran motiflere benzer motiflerle işlenmişti. Kuşlar, çiçeklerle söyleşiyorlardı sanki. Ev, boya ve pişmiş toprak kokuyordu. Bahçeye açılan kapının sonunda ceviz mobilyalı ve kapaklı bir gramafon sessizliğe gömül-müştü. «Nerden buldun bu antikayı?» dedim.

«Abim verdi,» dedi Cemil Eren sevinçle.

«Çalışıyor mu?»

«Çalışıyor çalışmasına da iğnesi yok. Nerden alınacağını da bilmiyorum.»

«Müzik aletleri satılan yerlerde bulunur sanıyorum. Sordun mu?»

«Sormadım.»

«Ben bir araştırayım,» dedim, «Plaklar var mı?»

«Otuz üç devirlik taş plaklar burada yok, İstanbul'a gitti-ğimde Yüksekaldırım'a bir bakacağım,» dedi Cemil Eren.

«Ordan başka bir yerde de olacağını zannetmiyorum,» dedim. Yüksekaldırım'ın o tarihi yokuşu belirdi gözlerimin önünde. Yukardan, Tünel'den iniliyor, aşağıdan Bankalar Caddesi'nin başlangıcından çıkılıyordu. Güneşsiz, parke taşlı, Ceneviz, Yahudi, Rum, alavere dalavere, rezalet, sidik kokan bir sokaktı. Her adımda dikleşiyordu. Sağlı sollu kahveler, işyerleri sıralanmıştı. Tanınmış ve yeniyetme külhanbeyler, kendilerine özgü davranışlarla, bakışlarla, yürüyüşlerle, tespih şakırtılarıyla ve ilginç giysileriyle gelip geçeni ürkütüyorlardı. Esnaflardan, genelev patronlarından haraç aldıkları çalınmıştı kulağıma. İzinli askerler, taşrahılar koşa koşa, yaşlılar dinlenip soluklana soluklana tırmanıyorlardı yokuşu. Tepedeki Galata Kulesi'nin dikine konmuş ve yontulmuş bir kurşun kalem gibi görüldüğü yerde eski kitaplar, plaklar, hurda öteberi sergileniyordu. İbrânice, İspanyolca ve Türkçe karışımı bir dille mallarını alıcılara sunan satıcıların üstüne plaklar gibi, kitaplar gibi bir eskilik sinmişti. Ortaları yeşil, kırmızı Odeon, Sahibinin Sesi, Fransızca ve Türkçe yazılarla bestecisinin, şarkıcısının ve şarkının adları yazılı bu plaklara Ülkü Tamer de meraklıydı. Bir gece Cemal Süreya'yla benî davet etmişti evine ve o ilkel, o işlenmemiş, o bağırان ve hayatın en duygusal yanlarını didikleyen hüznünlü sesleri, dinletmişti.

Cemil Eren, mutfakta balıkları temizliyordu. On, on beş yıl önce karısından ayrılmıştı. Kızı Zeynep ve oğlu Savaş'la yaşı-yordu. Oğlu tiyatroya eğilim duyuyordu. Yalnızlık, sorumluluk Cemil Eren'e ev işlerini öğretmişti. Zevkle, isteyerek yapıyordu

her şeyi. Bir ara Atillâ Özkırmılı'nın baldızıyla evlenmiş, ama anlaşılmadıklarından kısa sürede boşanmışlardı. Seramik tabloyu seyrediyordum. «Yeni mi bu?»

«Yeni. Sen yokken tablo, seramik ve vitray sergisi açmıştım. Çoğu satıldı. Elimde bir o bir de masalar kaldı. Masaları ev eşyasına kattım, satmayacağım onları,» dedi Cemil Eren.

«Satma,» dedim. «Kullanırsın.»

«Sergi büyük ilgi topladı, ama tablolardan ancak bir tane satabildim. Onu da bir Amerikalı aldı.»

«Neden? Fiyatlar mı yüksekti?»

«Ona bakarsan seramikler de yüksekti.»

«Toplumsal gelişme hızlanınca zevkler de değişiyor. Ressamların bazıları soyut resim yapmaktan vazgeçtiler, figüratife yöneldiler. Baktığını anlamak, hayatına egemen birtakım nesnelere, şekillere benzeyenleri almak istiyor seyirci. Bir anlam taşımalı duvarına asacağı tablo. «Para veriyorum» diyor.»

«Doğru,» dedi Cemil Eren.

«Salatayı yapayım mı?» dedim.

«Ben yaparım, sen yeşillikleri yıka!» dedi Cemil Eren.

Birkaç kez yıkadım, tozdan topraktan arındırdım. Karım burda olsaydı salatayı Cemil'e yaptırmazdı.

Kızartılan istavritler lezzetliydi. Parmaklarım, ağzımın kenarları yağlanmıştı. Rakılarımızı yudumladık. Balığın tadını rakının acılığı bozdu ve kendi tadını yerleştirdi dilime. Cemil Eren'i süzüyordum hissettirmeden. Zayıf, solgun ve düşünceliydi, sanki derin bir keder yakasına yapışmış, bırakmıyordu. Az, öz konuşan, resim sanatımızı dünya ölçüsünde bir kimliğe kavuşturmak için çabalayan öncü bir ressamdı. Boyuna soru soruyor, gizlediklerini açıklamaya zorluyordum. Merzifonluydu Cemil Eren. «Çocukluğun nasıl geçti?» dedim. Yavaş, insanı rahatsız etmekten korktuğunu belirten bir sesle: «İyi geçti,» dedi. «İlkokuldaydım onu fark ettiğimde. Görkemli bir kiliseydi. Haşarı çocuklar, hep kapalı duran çivi çakılmış kapısının tahtalarını kırarlardı. Üzü-lürdüm. Bu kiliseye, o dönemde yol parasını vermeyenler hap-sedilirdi.»

«Allah Allah!» dedim.

«Kapı iyice kırılınca girdim. Gördüklerim başımı döndürdü. Gerçekten döndü başım, düştüm düşecektim... O yükseklik, o genişlik, o ferahlık, Hz. İsa'nın ve havarilerinin hikâyelerini anlatan tasvirler aklımı durdurdu,» dedi Cemil Eren.

«Resim yapma yeteneğinin kökeninde o tasvirlerden algıladıkların olmasın?»

«Olabilir,» dedi Cemil Eren. «Birikmelerin ve yeteneklerin nasıl meydana geldiğini bilemeyiz ki.»

«Ünlü Osmanlı kumandanı Karamustafa Paşa'nın hemşerisi-sin demek?»

«Evet, hemşerisiyim. Romancı Oğuz Atay ile hikâyeci Vüsat O. Bener de hemşerilerimdir,» dedi Cemil Eren, rakı bardağını dudaklarına değdirirken.

«Bilmiyordum, sevindim,» dedim. «İzin verirsen bir telefon edeceğim.»

Cemil Eren, başını salladı: «Muzaffer, Muzaffer...» dedi.

Çevirdim numaraları: «Alooo,» diyen karımdı; sesi heyecanlı, meraklıydı. «İyi akşamlar Hanımefendi!»

«Ay Muzooo, yüreğime indirecektin, nerdesin sen?» dedi. «Belki on kere eve telefon ettim.»

«Gidiyorum demedim mi sana?»

«Dedin ama, ben şaka yapıyorsun sandım. Nerdesin şimdi?»

«Cemil Eren'de...»

«Ohhh, rahatladım. Ne yapıyorsunuz, içiyor musunuz?»

«Kimi dertten içermiş kimi sevinçten,» dedim.

«Ah seni çapkın mor zambak ah!» dedi. «Özgürlüğüne son veriyorum çünkü babamlarda kalmayacağım. Önemli sandığı hastalığı uydurmaymış. Doktorlarla konuştum, «vehim içinde» dediler. Artık beni alabilirsin.»

«Hayır efendim, alamam,» dedim.

«Ne demek o?» dedi şaşkın bir sesle.

«Sen buraya geleceksin!»

«Emredersiniz!... Ama nasıl? Bulamam ki orayı?»

«Beni bulan cehennemi de bulur...»

«Ne yiyorsunuz?»

«Balık ve rokalı salata!»

«Ayyy ağzım sulandı. Canım da öyle istiyordu ki...» dedi.

«Sen yemek yemedin mi?»

«Hayır, hazırlanıyoruz ama şeyy!...» dedi.

«Öyleyse atla bir taksiye!»

«Yoo, tek başıma taksiye binmem ben, otobüsle geleceğim.

Adresi söylesene!»

«Söyledim.»

«Fıstığını aldım, başka bir şey istiyor musunuz?» dedi.

«Bir de ekmek al!»

«Olur, şimdi çıkıyorum, Cemil Bey'e selamlar... Apartmanın kapısında bekle beni!»

«Başüstüne sultanım!» dedim, Cemil Eren'e selamını ilettim. Memnun oldu. «Lafını kestim, o kiliseye girmiştin...»

«Her gün birkaç kere gidiyor, hayranlıkla seyrediyordum. Annesinin kucağındaki çocuk İsa'ya acıyordum,» dedi Cemil Eren. «Yıllar sonra Merzifon'a yolum düştü, baktım kilise yok ortalıkta.»

«Eeee?»

«Yıkılmış bakımsızlıktan. Yüreğim yarıldı, cız etti içim. Yıkıntıları okşadım, dakikalarca. Ve durmadım, Ankara'ya kaçarcasına döndüm,» dedi Cemil Eren.

«Bak, aklıma ne geldi: Çocukluğunun o bölümünü bir tabloya geçirsen!»

«Olabilir,» dedi Cemil Eren. «Her şey o kadar canlı ki bel-
leğimde.»

«Tamam işte. İlk görüşünü, ilk izlenimlerini ölümsüzleştir.»

«O yıkıntıları okşarkenki halimi de resimleyeceğim. Yaşa sen, bana kaybolan çocukluğumun değerlerini düşündürdün. Hep üzülüyordum, hep o acıları örtmeye çalışıyordum,» dedi Cemil Eren.

«Örtme artık, sevince dönüştür,» dedim.

Kalktı: «Muallâ'ya da balık kızartayım, şimdi gelir,» dedi, ocağı yaktı, kararmış tavadaki yağı kızdırdı, unlu istavritleri sıralamaya başladı.

Müthiş bir cızırtı kapladı her yanı.

Radyoyu açtım. Sesini tanıyamadığım bir şarkıcı: «Bir gün seni görmesem harap olurum» şarkısını söylüyordu.

İstanbul'dan Ankara'ya gelen ve Alman Kültür Merkezi'nde bu akşam bir resim sergisi açacak olan Elif Naci'yi görmeye gidecektik bir saat sonra.

Ben yazı yazıyordum, karım telefonda ablasıyla konuşuyordu. Hava pusluydu, pis bir yağmur çiseliyordu. Dün gece Cemal Süreya'yı görmüştüm düşümde. Ova gibi bir yerde yürüyorduk. Susamıştık. Yaklaştığımız bir çardağın altında aksi bir kocakarı testisini doldurduğu çeşmeye bizi yaklaştırmıyor, yalaktan akan suların gölleştiği yerleri gösteriyordu. Çevresinde dönenen ince, sarkık bıyıklı delikanlılar: «Yapma ana, bunlar önemli adamlar,» diyor ama inadını kıramıyorlardı. Cemal Süreya ile ben yanık, dalları kararmış bir ağacın dibine birer karış arayla konan bardaklardan taşan damlalarla dudaklarımızı ıslattık. Daha aşağılarda gür kaynaklar vardı, oralardan kana kana içebilirdik, hem gelmişken Eyüp Sultan Türbesi'ni de ziyaret edecektik. Delikanlılar sinsi sinsi sokuldular, yolumuzu kestiler. «Nereye?» dedi kör gözlü. «Eyüp Sultan'a,» dedi Cemal Süreya. «Ne yapacaksınız camide?» dedi kör.

«Camide ne yapılırsa onu yapacağız,» dedim.

«Ama siz namaz kılanlara benzemiyorsunuz. Senin saçların niye uzun?»

«Kestirecek vakit bulamadım,» dedim.

Hem gerici hem de hayduttu bunlar. Cemal Süreya, Yunus Emre'den şiirler okumaya koyuldu. Ansızın secde ettiler önleri-

mizde ve ellerimizi öptüler. Sağdaki kimsesiz bir yapının köşesine kadar uğurladılar bizi. Köşeden ötesi başka bir bölgeydi ve gökyüzünün kuyu ağzına benzeyen deliklerinden yansıyan ışıklar, Toros Dağları'nın doruklarından eksik olmayan kar bulutlarını aydınlatıyordu. Tarlalar da karla kaplıydı. O sırada otel gibi bir binanın bahçesindeki üç çukurdan saçları sıfır numara tıraş edilmiş üç genç çıktı. Biri korkudan titriyordu. «Onlar yetimhanenin en canavar çocuklarıdır. Sizi öldürmeden kaçın burdan!» dedi ve çıktıkları gibi kayboldular.

Daha bir sürü serüven... Cemal Süreya'yı, eski günlerimizi düşündüm. Cihangir'deki evine haftada bir iki kez giderdim.

Cemal Süreya'nın evine Edip Cansever, Kemal Tahir, Ülkü Tamer gelirdi. Kemal Tahir, içkiyle kaymak yemekten hoşlanırdı. Bunu bilen Cemal Süreya, bir akşam iki lüle kaymak almıştı. Kemal Tahir, ilkin midesinin ağrıdığından, hafif şeyler yemesi gerektiğinden dem vurmuş, ama yarım saat sonra boyuna yutkunduran, ağzını sulandıran kaymağa uzanmış: «Yahu, bu kaymak taze bir kaymağa benziyor,» diyerek bıçakla kestiği parçaları dilimine sürmüştü.

Geçmişti bütün bu yaşantılar, anlaşılmıştı. Şimdi hayatın başka bir bölümündeydim, düşe kalka ilerliyordum.

«Ben hazırım hayatım,» dedi karım, kendisine çok yakışan sarı puanlı siyah tayyörünü giymiş, ucundan küçük küçük paralar sarkan gümüş gerdanlığını takmıştı boynuna.

«Hadi!» dedim.

Altıyı on geçiyordu ama salon dolmuştu. Çağrılılar içkilerini yudumluyor, o kümeden ötekine seğirtip duruyorlardı. Kimileri, bir resim sergisinde değil de bir tanışma kokteylindeymişçesine tablolara sırtlarını dönmüşlerdi.

Karım üzüldü: «Bu nasıl iş, kimse resimlerle ilgilenmiyor.»

«Öyledir,» dedim. «İlk gün içki içilir, dostlarla sohbet edilir, sonraki günlerde sergi gezilir.»

«Ayıp ama!» dedi karım.

Elif Naci'yi göremiyordum kalabalıktan.

Nezihe Meriç, kasketli ve gözlüklüydü, pantolon giymişti. Batılı bir yazarı andırıyordu. Karımı tanıştırdım. Karım: «Hikâyelerinizi severek okuyorum,» dedi. Nezihe Meriç, teşekkür etti, bana baktı: «Bu ne böyle? Rakı mı şişmanlatıyor?»

«Evet, bol rakı, bol yemek...» dedim. «Bulgaristan'a gitmiştim. Bir buçuk ay kaldım, her gün rakı içirdiler.»

«Salim Şengil de ordan kilo alarak dönmüştü,» dedi Nezihe Meriç, ortak bir kaygıyı paylaşırcasına.

Orhan Peker, mağrur yürüyüşüyle sokuldu. Kucaklaştık. Uy-kusunu bir düş, bir telefon ya da gece ziyaretçileri bozmuş gibi mahmurdu patlak gözleri ama sıkıntılı değildi, aksine ruhunda-ki fırtınaları dindirmiş, tasarladığı bir tabloyu, tasarılarını da aşan güzellikleri sonradan yakalayarak tamamlamış gibi huzur-luydu. Yakışıklı bir Habeş'i çağırıyordu esmerden çok kah-verengiye yakın yüzü; gözlerinin altındaki çürükler çoğalmıştı. «Görünmüyorsun?»

«Evde çalışıyorum,» dedim. Laf mı bu, elbet evde, yani kapalı bir yerde çalışır yazar.

«Nereye çıkıyorsun?» dedi Orhan Peker, bir sigara yaktı.

«Hiçbir yere.»

«Ben arada sırada Yeni Buhara'ya gidiyorum,» dedi Orhan Peker. «Eskisinden daha temiz. Eskisi pis pis kokuyordu, meyha-ne elbiselerime siniyordu, uyandığım zaman burnuma çarpan koku midemi bulandırıyordu.»

«İğrenç bir kokudur!» dedi Nezihe Meriç. «Salim bazen öyle yerlere gidiyor... Koku çıksın diye paltosunu, ceketini balkona asıyorum.»

«Öyledir. Bir hafta üstünde taşırsın o kokuyu. Saçlarında, gözlerinde, teninde... İzninizle, Elif Naci'yle görüşeyim, gene gelirim,» dedim. Elif Naci, sekiz on resim meraklısı tarafından kuşatılmıştı. Soru soruyorlar, üstadın verdiği bilgilerin doğrulu-ğunu onaylarcasına başlarını sallıyorlar, gene soruyorlardı. Ka-rım bakışlarıyla çevreyi tarıyor, özellikle kadınların giyim ku-şamlarını inceliyor, eleştiriyor ya da beğeniyordu. Ben, gençle-rin uzaklaşmasını bekliyordum. Elif Naci, ufak tefek, zeki, kül-türlü, nüktedan, içtenlikli, ağzından bal akan bir sanatçıydı. Sa-nat ve edebiyat dünyamızın ünlülerini; okullarda şiirleri, nesir-leri okutulan değerlerini tanımış, arkadaşlık yapmıştı. Yetmiş beş yıllık belleğinde yetmiş beş bin ton olay, durum, sorun, in-san hayatının bütün evreleri, dönemeçleri vardı. Yetmiş beş yaşındaydı ama dinçti, çevikti, hareketliydi, «ihtiyar delikan-lı»ydı; pek çok yaşıtı gibi elini eteğini kaynaklardan çekmemiş, ununu eleyip eleğini duvara asmamıştı. Durup dinlenmeden ça-lışıyordu. Beynindeki ciğerlerin soluk alıp verdiği, yeteneğinin karnını doyurduğu her an'ı, sanatlaştırıyor, tablolarla ölümsüz-leştiriyordu. Müzecilik yaptığı yılların gözlemlerini sanatına kat-mıştı. Eski yazıyı resim malzemesi haline getirmiş, bu malze-

meyi modern bir teknikle, yereyselle evrenseli kaynaştıran sağlam bir görüşle yoğurmuş, resimdeki ulusal karakterin üslubunda belirginleşmesi için çaba harcamıştı. İki içkiden birini karıma verdim. Sevinçli bir heyecanla doluydum. Sevdiğim, saydığım bir usta, soyu tükenen onurlu, alçakgönüllü, sevecen, özverili «efendiler topluluğu»nun birkaç önemli kişisinin en önündeydi. Televizyonun düzenlediği bir programda izlemiştim. Kamera, günlük yaşantısından kesitler aktarmış, görüntülerini, izlenimlerini sunmuştu. Ama en hoşuma giden bölüm Ahırkapı'daki bir meyhanenin masasında demlenen «Babıali erkânı»nın arasına katılması, rakısını zevkle, istekle içmesiydi. Büyük yaş farkına karşın aramızda içtenlikli bir dostluk vardı. Kendisine «abi» diyen ve taparcasına seven ressam Agop Arad'la «Cumhuriyet» gazetesinde çalışıyordu. Gençlerin Elif Naci'yi bırakacakları yoktu. Yaklaştım, «Merhaba üstat!» dedim. Şaşırdı, kollarını yanlara açtı. «Yahu sen nerelerdesin?» dedi. Elini öptüm. «İşitir işitmez koştum.» Kendisiyle aynı boydaki karısını tanıştırdı; tombul, saçları kar beyazı, nurani yüzlü, haza Hanımefendi eşinin de elini centilmenler gibi öptüm; karım ikisinin de ellerini öptü ve kulağıma, ikisini de çok sevdiğini fısıldadı. Elif Naci, «Tuhaf bir tesadüf!» dedi. «Resim sergimin açıldığı bugün bizim ellinci evlilik yıldönümümüzdür.»

«Öyleyse iki kere kutlarım! Mutlu, sağlıklı, başarılı yıllar dilerim,» dedim.

«Bilseydik, evlilik yıldönümleri için bir çiçek yaptırırdık,» dedi karım yavaşıca.

«Başka bir gün getiririz,» dedim.

İstanbul'dayken her sabah karşılaştığım, sarışın, güzel, yüzünde hep üzüntülüymüş, hep ağlıyormuş ya da sık sık nezle oluyormuş gibi bir anlatım bulunan ama o anlatımı sevinç gülmeleriyle gizlemeye çabalayan kızı ve gözlüklü, bıyıklı, iriyarı damadıyla tanıştırdı. Damat Bey, bir dakika geçmeden bir çağrıya koştu. Karım, kızıyla hemen kaynaştı.

Gençler, sergiyi gezmeye koyuldular.

«Kutlayanların çoğunu tanımıyorum,» dedi Elif Naci. «Kerli ferli bir Bey geldi. Geçmiş yıllardaki beraberliğimizden söz etti. Arşiv'de birlikte çalışmışız. Çıkaramadım, hafızamı zorladığım halde. Birlikte yaşadığımızı söylediği şeyler onun aklında kaldığına göre sadece o yaşamış, ben yaşamamışım demek ki!»

«Adamı önemsememiştiniz anlaşılan,» dedim.

«Öyle görünüyor. Bir şeyleri bölüşseydik unutmazdım,» dedi

Elif Naci. «Ama onda da aksayan bir yan varmış ki beni etkileyememiş. Haa, ne diyordum: Geldi, konuştuk: «Affedersiniz şimdi neyle meşgulsünüz beyefendi?» dedim. Gülerek, «Devlet Bakanı'yım Hocam» demez mi, şaşırdım. Adını söyleyince, eskiyi biraz daha karıştırınca tanıdım, özür diledim. Binlerce kişinin arasında insan, etkileri güçlü olanlarla, uzun süre aynı çevrede bulunanları unutmuyor. Bazı yüzler silindi hafızamdan. hafızamdan silinenleri tanımamış gibi oldum, onlar yok artık.»

«Peki ama onlardan kalanlar, anılar, olaylar...» dedim.

«Bazen başları kopuk gövdeler gibi bir takım köksüz, karakter-siz, kimliksiz anılar dolaşıyor hafızamda. Bunlar kime aittir, nedir, anlayamıyorum.» dedi Elif Naci, birisine gülümsedi.

«O zaman da o kişiliksiz anıları yaşayanların anılarıyla birleştiriyorsunuz herhalde,» dedim.

«Öyle yapıyorum Buyrukçu. Yalnız hafızam gitgide boşalıyor, beyazlaşıyor,» dedi Elif Naci.

Güldüm: «Eee, belleğin de bir taşıma gücü var üstat,» dedim. «Adamı taşı, sorunlarını taşı, toplumsal olayları taşı, birkaç kuşağın serüvenini taşı... Sonunda 'dama' diyor.»

«Doğru, çocukluğumdan bu yana hafızama çok yük yükledim,» dedi Elif Naci. «Bir Üsküdar Kaymakamı vardı. Yıllar sonra karşılaştık. Ne bileyim ben mevkiindeki, makamındaki değişikliği... 'Nasılsınız Kaymakam Bey?' dedim. Güldü: 'Müsaade edin de terfi edelim üstadım,' dedi. 'Şimdi Vali'yim.' 'Ben zamanla ilişki mi koparmışım ve onu hiç düşünmemişim.»

«İlginç,» dedim. «Kimi vakit bana selam verenleri tanımıyorum, 'yanıldılar, birilerine benzettiler' diyorum.»

«Dur bakalım, sen daha dünkü çocuksun,» dedi Elif Naci, elini omzuma koydu: «Soruyorlar bana: 'Bu resimleri nasıl yaptınız, nasıl yapıyorsunuz?' diye. Böyle sorulara bir kalemde cevap verilmez elbet, verilirse de yalınkat olur. Efendim, ben Eski Eserler Müzesi Müdürü'ydim. Yıllarca geçmişimizin gururu o eserleri inceledim, araştırdım, düşündüm; bu kaynakları nasıl kullanabilirim, çağdaş resim sanatına giden yolu o malzemenin neresinden geçirebilirim, nasıl yeni bir resim yaratabilirim diye. Gördüklerimi, algıladıklarımı içime attım, biriktirdim. Sonra değişik bir yapı, değişik bir öz buldum. Şimdi, daha önce içime attıklarımı dışarıya çıkarıyorum.»

«Doğrusu da bu,» dedim.

Fikret Otyam, omzunu çökerten çantası ve fotoğraf makine-

siyle geldi yanımıza, gövdesini eğerek Elif Naci'nin elini, yanaklarını öptü: «Nasılsın Naci abi?» dedi.

«Buyrukçu'yla resmimi konuşuyorduk,» dedi Elif Naci.

Özel birtakım sorunları deşince ikisi tabloları doğru kaydım. Birden hüzünlenmişim. Orhan Peker'le bir tablonun önünde karşılaştık. Tepeden tırnağa süzdü. «Nasılsın?» dedi.

«Yuvarlanıp gidiyorum,» dedim. «Yuvarlanıp giderken de bo-yuna eksiliyorum.»

Kaşlarını çattı Orhan Peker: «Yanlış değil mi? Yuvarlanıp giderken çoğalır insan kar topu gibi.»

«Ama insan kartopu değil ki Orhan'cım,» dedim.

«Ben yuvarlanmayı bir yerde bilerek yaşamak, bilinçle yaşamak, gelişerek yaşamak, yoğunlaşarak yaşamak anlamında kullanıyorum. Yoğun yaşayan eksilmez çoğalır,» dedi Orhan Peker, ağzına götürerek tüttürdüğü sigarasını parmaklarının arasına kıştırdı.

Bir sigara yaktım ve servis yapan garsondan aldığım portakallı votkayı yudumlamaya başladım. «Ben ise tam tersini düşünüyorum. Sahip olduğum kazandığım her şeyi yitirmenin başka bir adıdır yuvarlanmak. Karamsarlıklar, umutsuzluklar canıma okudu. Duygularım eskisi gibi coşkun değil, isteklerim baygın... Sevinçlerim, heyecanlarım tükenme noktasına geldi.»

«Bir bitme ortamına mı girdin yani?» dedi Orhan Peker.

«Öyle gibi,» dedim. «Bazen bütün ilişkilerin bendeki uçlarını çözüyorum. İnsan, doğa, evren yokmuş gibi davranıyorum. Yaşamayı, amaçları, savaşimleri, bağlılıkları, hatta aşkları saçma, anlamsız buluyorum.»

Sertleşti Orhan Peker: «Dur bakalım arkadaş, ne oluyor? Boşluklar seni yutmak üzere.»

«Evet, yutulduğumu ve çiğnendiğimi hissediyorum keskin dişlerin arasında,» dedim.

Koluma girdi Orhan Peker, başını eğdi: «Karamsarlığı çağın suratına bir tokat vurur gibi yapıştırmak bize yakışır da, karamsarlığın tutsağı olmak yakışmaz. Toparla kendini!»

«Nasıl?» dedim.

«İçine bakma, dünyaya bak! Dramını yaz ve sağlığına kavuş!» dedi Orhan Peker.

«Acılar rahat bırakmıyor ki yazayım,» dedim.

«Acılar yazdırır insana, acılar yaratıcı kılar... Yalnız acıları egemenliğinin altına alacaksın,» dedi Orhan Peker. «Sen bana gel de konuşalım. Telefon numaram var mı?»

«Yok,» dedim.

«Yaz da telefonlaşalım, oturalım bir yerlerde.»

«Olur Orhan'cım,» dedim, yazdım.

«Bir yere sözlü değilsen bu akşam oturalım,» dedi Orhan Peker.

«Bakalım, sergi sonunda bir karar veririz,» dedim.

Ressam Eşref Üren, kabarık kır saçları, uzun paltosu, öñü açık ve cepleri torbalaşmış ceketi, bol pantolonuyla geziniyordu. Ağzından eksik etmediği sigarası boyuna tütüyordu. Ellerini arkasına kavuşturmuştu, tabloları çok yakından bakıyordu. Orhan Peker'le göz göze geldiler. Orhan Peker elini sıktı. Rahat bıraktım, bir tabloya diktim gözlerimi. Ansızın bir depreme tutulmuş gibi sarsıldı içim. Hangi sorun, hangi duygu yaratmıştı bu depremi, kestiremedim. İçim berbattı. Arkadaşlarımı, karımı, oğlum seviyordum ama yapayalnızdım. Yoksa deminki hüznün uzantısı mıydı bu altüst olma? İçtim. Çocukluğumdan bu yana az kusurlu, dengeli, tutarlı bir insan olabilmek için benim durumdakilerin payına düşen hiçbir olanağı boşa harcamamış, yerinde kullanmışım. Gerekeni yapmışım ve bu kutsal amaca bir an önce ulaşabilmek heyecanıyla kar, çamur, dere, tepe demeden yürümüş Allah, yürümüşüm. Bu yürüyüşüme katılacak benim gibi düşünen bir topluluk oluşturmaya çalışmışım. Tanıdık, eş, dost, kırk kat yabancı herkese içtenlikle yaklaşmışım; ilgilenmişim, yakınlık göstermişim, canımı vermişim. Ama yürüyüşüme baştan katılanlar her adımda aldatmışlardı beni, yanıltmışlardı, kallesliklerini sergilemişlerdi, tuzak kurmuşlardı, sırtımdan hançerlemişlerdi; koyunlarda beslenen yılanlar örneği sokmuşlardı, nankör kargalar gibi gözlerimi oymuşlardı ve engellemişlerdi yürüyüşümü. Bir dikişte bitirdim votkayı, yenisini aldım. Başka bir tabloyu seyre koyuldum. Elif Naci'yi, öteki resamlardan çoğunu beğeniyordum ama benim kafamdaki resim yapılmamıştı henüz. Belki Fransa'da yapılyordu da ben bilmiyordum. İç dünyamızdaki her kıpırtı resme dökülmeliydi. Söz gelimi zihnimden geçenlerin hepsi, hangi hareketin içindeyseler, hangi pozisyonda iseler öyle konulmalıydı ortaya. Et, kan, kemik, organ biçiminde değil ama... Cığer, kalp, böbreklerin röntgen filmlerine yansması gibi de değil... hayal ettiğim, tasarladığım, algıladığım ya da bana göründükleri gibi yapılmalıydı her şey... Duygusal karmaşam, anlık çökmelerim ve yükselmelerim, şimdiki durumum, boyalarla işlenmeliydi tabloları. Ve ben, beni bilmeliydim, tanımalıydim.

Karım, sağa sola bakarak beni arıyordu telaşla. Görünce se-
vindi: «Nerelerdesin Muzo?»

«Orhan Peker'le beraberdim, tabloları seyrettim.»

«Ben Elif Naci Bey'in kızını çok sevdim, melek gibi bir Ha-
nım.»

«Senin gibi,» dedim.

«İltifatına teşekkür ederim. Sen niye bir tuhafısın,» dedi.

«Bilmem... Saklayamadım mı?»

«Saklayamamışsın, Ben acı çekiyorum diye bağıyor yüzün.»

«Birden duygulandım.»

Koluma girdi: «Ben yanıdayım, korkma!»

«İyi eğleniyor musun?» dedim.

«Hem de nasıl? Adresleri verdik birbirimize. Bir daha Anka-
ra'ya geldiğinde beni aramasını söyledim. Bir yemek yediririz,»
dedi karım.

«İyi yapmışsın,» dedim. «Hadi, dolaşalım!»

«Cumhuriyet» gazetesinin Ankara Bürosu Şefi Kemal Aydar,
bir köşede dimdik duruyor, kalabalığı izliyordu ciddi bakışlarla.

«Başbakan geliyor,» diye bir ses dolandı ortalıkta. Uğultu
azaldı, gözler kapıya çevrildi. Başbakan Ord. Prof. Sadi Irmak,
maiyetiyle birlikte salona girdi, delikanlı yürüyüşüyle ilerledi,
güleç yüzüyle çağrılıları selamladı. Elif Naci'nin iki elini birden
yakaladı, arkadaşça salladı, derken kucakladı, işitmediğim bir
şeyler söylerken flaşlar patladı, gözlerimizi kamaştırdı, fotoğraf
üstüne fotoğraf çekildi. Gülüştüler... Sonra karımın, Orhan Pe-
ker'in, Eşref Üren'in, Fikret Otyam'ın, benim ve yakınındakilerin
ellerini sıktı.

Bir daire meydana geldi konuklardan ve Başbakan, Elif Na-
ci'nin gözlerine bakarak sanatı hakkında konuşmaya başladı.

MUZAFFER BUYRUKÇU

DİLLERİNDE DÜNYA

anı

Benimkiler günlük değil, tarihli yazılardır. Bu yüzden yerleşik herhangi bir günlük kalıbının içine sokulamaz, uzaktan yakından bir ilişkisi yoktur. Aynı yataklarda akan sulardır ve benzeşmezler. Klasik günlük zihinde ve duygularda yaşamını sürdürür. Oysa benim yazılarımla insanı bir hikâye bir roman kişisi gibi ele alır. Kanlı canlıdır. Yer, içer, güler, üzülür, söz söyler, sorunlarla didişir. Yaratır. Soyut değildir. Belli bir günde, belli bir mekânda ya da mekânlarda karşılaştığım, konuştuğum, bir yerlere gittiğim, oturup kalktığım, zamanın bir bölümünü, tamamını birlikte geçirdiğim adı sanı bilinen kimselerdir. Sanatçılardır, sanat çevresinde soluyanlardır.” (1980)

— Muzaffer Buyrukçu

İlkini **Sıcak İlişkiler** adıyla yayımladığımız bir dizi kitabın ikincisi olan bu yapıtta Muzaffer Buyrukçu, 1970-74 yılları arasında sanat çevrelerinde yaşadıklarını, günü gününe tutulmuş notlar biçiminde adeta öyküleştirerek sunuyor.

“Belgesel bir niteliği de var bu yazıların. Hele aradan yıllar geçtikten sonra bu belgesellik değeri daha da artacak elbet. Ayrıca bir öykü tadı da var. Sanırım güzelliği de oradan geliyor.”

— Oktay Akbal

Muzaffer Buyrukçu (d. 1930, Niğde) çocukluğunu Manisa ve Yalova köylerinde yoksulluk içinde geçirdi. Ailece İstanbul'a yerleştikten sonra da bu koşullar pek değişmedi. Hayata erken atılması gerektiğinden Pertevniyal Lisesi'ndeki öğrenimini yarım bıraktı. Kâpıcı çıraklığından rotatif baskı ustalığına kadar pek çok işe girip çıktı. Askerlikten sonra ise Devlet dairelerinde küçük memur olarak çalıştı. 1970'te emekliye ayrıldı.

ADAM

